

**KIRSAL MİMARİNİN KORUNMASI BAĞLAMINDA TOKAT BAĞ
EVLERİNİN BELGELENMESİ: GÜMELE VE ALAÇIK ÖRNEKLERİ**

Seda KALKAN

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

HAZİRAN 2021

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Seda KALKAN

24/06/2021

KIRSAL MİMARİNİN KORUNMASI BAĞLAMINDA TOKAT BAĞ EVLERİNİN BELGELENMESİ: GÜMELE VE ALAÇIK ÖRNEKLERİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Seda KALKAN

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Haziran 2021

ÖZET

Bu çalışma kırsal mimarinin korunması bağlamında Tokat ilindeki bağ kültürü ve bağ evlerini konu etmektedir. Çalışmanın amacı; Tokat il sınırlarında yer alan “Gümele” ve “Alaçık” olarak isimlendirilmiş bağ evlerini, tek yapı ölçeğinde hazırlanan kataloglarla belgeleyerek literatürdeki bağcılık kültürü ve bağ evleriyle alakalı az sayıda yapılan çalışmanın bir parçasını tamamlamaktır. Çalışma kapsamında; Tokat il sınırları içerisindeki Zile ve Kazova bölgelerinde tespit edilen 17 adet bağ evi yerinde tespit ve analiz yöntemleri kullanılarak belgelenmiştir. Giriş ve sonuç bölümleri dâhil yedi bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde, çalışmanın amacı, kapsamı ve yöntemi anlatılmıştır. İkinci bölümde teze konu olan Tokat ilinin fiziksel ve tarihi özelliklerine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde Türkiye’deki geçici yerleşim türlerinden bağ evleri ve bağcılık kültürü ile ilgili yapılan akademik çalışmalar sunulmuştur. Dördüncü bölümde ise Tokat ilinde bağcılık kültürü anlatılmış olup, Gümele ve Alaçık diye adlandırılan bağ evlerinin yer aldığı Zile ve Kazova bölgesi alanları tanımlanarak 17 adet bağ evi için tek yapı ölçeğinde hazırlanan kataloglar sunulmuştur. Beşinci bölümde yapılan saha çalışmaları ve hazırlanan kataloglar doğrultusunda Tokat bağ evlerinin sokak - bağ – mesken ilişkisi, plan özellikleri, mekânsal elemanları ile yapım tekniği ve malzeme analizleri değerlendirilerek Türkiye’deki diğer bağ yerleşmeleri ile arasındaki benzer ve farklılıkları tespit edilmiştir. Altıncı bölümde kırsal mimari mirasın korunması üzerine yapılan çalışmalar ve Türkiye’de uygulanan örnekler üzerinden Tokat bağ evlerinin korunması yönelik adımlar anlatılmıştır. Yedinci bölüm olan sonuç bölümünde ise Gümele ve Alaçık diye adlandırılan Tokat bağ evlerinin gelecek kuşaklara sahip olduğu değerler ile bozulmadan taşınabilmesi için önerilerde bulunulmuştur.

Bilim Kodu : 80106

Anahtar Kelimeler : Kırsal mimari, Bağcılık, Bağ evi, Gümele, Alaçık, Koruma

Sayfa Adedi : 240

Danışman : Doç. Dr. Özlem SAĞIROĞLU

İkinci Danışman : Öğr. Gör. Dr. Emine ERCAN

DOCUMENTATION OF TOKAT VINEYARD HOUSES IN THE CONTEXT OF THE
PRESERVATION OF RURAL ARCHITECTURE: GÜMELE'S AND ALAÇIK'S

(M. Sc. Thesis)

Seda KALKAN

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

June 2021

ABSTRACT

This study focuses on the vineyard culture and vineyard houses in the province of Tokat in the context of preserving rural architecture. The aim of the study is to complete a part of the few studies in the literature related to the viticulture and vineyard houses by documenting the vineyard houses named "Gümele" and "Alaçık" located in the provincial borders of Tokat with catalogs prepared on a single building scale. Scope of work; 17 vineyard houses found in Zile and Kazova regions within the borders of Tokat were documented using on-site detection and analysis methods. In the first part of the study, which consists of seven parts including the introduction and conclusion parts, the aim, scope and method of the study are explained. In the second part, physical and historical characteristics of Tokat province, which is the subject of the thesis, are given. In the third part, academic studies on vineyard houses and viticulture, which are temporary settlement types in Turkey, are presented. In the fourth part, the viticulture in Tokat is explained, Zile and Kazova regions, where the vineyard houses called Gümele and Alaçık are located are defined and catalogs prepared for 17 vineyard houses on a single building scale are presented. In line with the field studies and catalogs prepared in the fifth chapter, street-vineyard-dwelling relationship, plan features, spatial elements, construction technique and material analysis of Tokat vineyard houses were evaluated and similarities and differences between them and other vineyard settlements in Turkey were determined. In the sixth chapter, the studies on the protection of the rural architectural heritage and the steps for the protection of Tokat vineyard houses through the examples applied in Turkey are explained. In the conclusion section, which is the seventh section, suggestions are made for the Tokat vineyard houses, called Gümele and Alaçık, to be passed on to future generations without deterioration.

Science Code : 80106

Key Words : Rural architecture, Viticulture, Vineyard house, Gümele, Alaçık, Preservation

Page Number : 240

Supervisor : Assist. Prof. Özlem SAĞIROĞLU

Co-Supervisor : Ins. Dr. Emine ERCAN

TEŞEKKÜR

Kırsal Mimarinin Korunması Bağlamında Tokat Bağ Evlerinin Belgelenmesi: Gümele ve Alaçık Örnekleri adlı tez çalışmamın her aşamasında bilgi ve birikimleriyle beni yönlendiren ve desteklerini esirgemeyen değerli danışmanlarım Sayın Doç. Dr. Özlem SAĞIROĞLU ve Sayın Öğr. Gör. Dr. Emine ERCAN'a teşekkürlerimi sunarım. Tokat'ta bağ kültürü ve bağcılık faaliyetleriyle alakalı her türlü bilgi ve belgeyi şahsımla paylaşan Tokat tarihçisi değerli Hasan ERDEM Bey'e, özellikle alan çalışmamda yardımlarını esirgemeyen meslektaşım Tutku BEKTAŞOĞLU ve kardeşim Seyid KALKAN'a, yüksek lisans ve akademik hayatımdaki zorlu süreçte bana gösterdikleri ilgi ve destekten ötürü değerli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Aygün Ercan KALINBAYRAK, Arş. Gör. Elif YAPRAK BAŞARAN, Arş. Gör. Ebru Melis ÖZDEMİR ve Arş. Gör. Yusuf Bera BİLİCİ'ye teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	xi
RESİMLERİN LİSTESİ	xvi
HARİTALARIN LİSTESİ.....	xxix
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xxx
1. GİRİŞ.....	1
2. TOKAT İLİNİN FİZİKSEL VE TARİHİ ÖZELLİKLERİ.....	5
2.1. Şehrin Konumu ve Coğrafi Özellikleri	5
2.2. Fiziksel Özellikleri	6
2.2.1. Şehrin topografik yapısı	6
2.2.2. Şehrin iklimi ve bitki örtüsü.....	7
2.3. Şehrin Ekonomik Faaliyetleri	8
2.4. Şehrin Nüfusu ve Sosyal Hayat	9
2.5. Şehrin Tarihi ve Kent Dokusunun Gelişimi	10
2.5.1. Şehrin tarihi	10
2.5.2. Kent dokusunun gelişimi.....	11
3. TÜRKİYE’DE GEÇİCİ YERLEŞİM TÜRLERİ, BAĞCILIK KÜLTÜRÜ VE BAĞ EVLERİ	17
3.1. Geçici Yerleşim Türleri.....	17

	Sayfa
3.2. Geçmişten Bugüne Bağcılık Kültürü	19
3.3. Türkiye'nin Çeşitli Bölgelerinde Bağcılık ve Bağ Evi Örnekleri	20
3.3.1. Tosya şehri çevresindeki bağcılık kültürü ve bağ evleri.....	20
3.3.2. Safranbolu çevresindeki bağcılık kültürü ve bağ evleri.....	23
3.3.3. Tavas çevresindeki bağcılık kültürü ve bağ evleri.....	25
3.3.4. Eski Gediz Kasabası çevresindeki bağcılık kültürü ve bağ evleri	27
3.3.5. Sebil çevresindeki bağcılık kültürü ve bağ evleri	29
3.3.6. Alanya - İncirkırı çevresindeki bağcılık kültürü ve bağ evleri	29
3.3.7. Eğirdir Gölü güneyindeki bağcılık kültürü ve bağ evleri.....	31
3.3.8. Kayseri çevresindeki bağcılık kültürü ve bağ evleri	32
3.3.9. Niğde çevresindeki bağcılık kültürü ve bağ evleri.....	34
3.3.10. Nevşehir çevresindeki bağcılık kültürü ve bağ evleri	36
3.4. Türkiye'deki Bağ Evlerinin Karşılaştırması	37
4. TOKAT İLİNDE BAĞCILIK KÜLTÜRÜ VE BAĞ EVLERİ	41
4.1. Tokat İlinde Bağ Kültürü ve Bağcılık.....	41
4.2. Tokat Bağ Evleri: Gümele ve Alaçıklar	44
4.2.1. Tokat Gümele meskenleri	45
4.2.2. Tokat Alaçık meskenleri	49
4.2.3. Tokat bağ evlerinin kent içindeki konumu ile çalışma ve ölçüm metodolojisi.....	51
5. DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA	195
5.1. Sokak – Bağ - Mesken İlişkisi.....	195
5.2. Plan Özellikleri.....	197
5.3. Mekânsal Elemanları	201
5.4. Yapım Tekniği ve Malzeme Analizi	214

	Sayfa
5.5. Karşılaştırma.....	219
6. TOKAT BAĞ EVLERİNİN KORUNMASINA YÖNELİK ÖNERİLER.....	223
6.1. Kırsal Mimari Mirasın Korunmasına Yönelik Kanun, Tüzük ve Yönetmelikler Korumaya Yönelik Gelişim Süreci	223
6.2. Tokat Kırsalındaki Bağ Evlerini Koruma Önerileri.....	226
7. SONUÇ	231
8. KAYNAKLAR.....	235
ÖZGEÇMİŞ	239

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 4.1. 1 numaralı bağ evinin künyesi	58
Çizelge 4.2. 2 numaralı bağ evinin künyesi	66
Çizelge 4.3. 3 numaralı bağ evinin künyesi	75
Çizelge 4.4. 4 numaralı bağ evinin künyesi	84
Çizelge 4.5. 5 numaralı bağ evinin künyesi	92
Çizelge 4.6. 6 numaralı bağ evinin künyesi	100
Çizelge 4.7. 7 numaralı bağ evinin künyesi	106
Çizelge 4.8. 8 numaralı bağ evinin künyesi	112
Çizelge 4.9. 9 numaralı bağ evinin künyesi	118
Çizelge 4.10. 10 numaralı bağ evinin künyesi	123
Çizelge 4.11. 11 numaralı bağ evinin künyesi	132
Çizelge 4.12. 12 numaralı bağ evinin künyesi	141
Çizelge 4.13. 13 numaralı bağ evinin künyesi	149
Çizelge 4.14. 14 numaralı bağ evinin künyesi	158
Çizelge 4.15. 15 numaralı bağ evinin künyesi	167
Çizelge 4.16. 16 numaralı bağ evinin künyesi	176
Çizelge 4.17. 17 numaralı bağ evinin künyesi	184

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1. P. de Tournefort tarafından çizilen Tokat gravürü: 18. Yüzyıl başlarında Tokat Kenti (sayfa 148)	12
Şekil 2.2. Tokat kalesi ve çevresi gravürü 1815 (sayfa 83)	13
Şekil 2.3. Tokat kentinin günümüzdeki yayılımı (17.06.2020)	16
Şekil 3.1. Erzurum Dumlu Kasabası yakınında Güllap komunun yerleşim planı (sayfa 289)	18
Şekil 3.2. Tosya çevresindeki Gümelelerin arsa üzerindeki vaziyet planı (sayfa 16)	21
Şekil 3.3. Tosya çevresindeki örnek bir Gümelenin karkas sistemi (sayfa 17)	22
Şekil 3.4. Tosya çevresindeki üç katlı Gümelelerin genel kat planları (sayfa 18).....	22
Şekil 3.5. Safranbolu platosunda iki katlı bir bağ evi örneği (sayfa 140).....	24
Şekil 3.6. Tavas'ta bir bağ evi planı (sayfa 108)	26
Şekil 3.7. Eski Gediz Kasabası'nda tek katlı güme planı örneği (sayfa 182).....	27
Şekil 3.8. Eski Gediz Kasabası'nda iki katlı güme planı örneği (sayfa 184).....	28
Şekil 3.9. İncirkırı evlerinde bodrum kat tipolojisi (sayfa 276).....	30
Şekil 3.10. İncirkırı evlerinde iki oda ve bir tuvalet/deposu olan üst kat tipolojisi (sayfa 278)	30
Şekil 3.11. Kelif planı örneği (sayfa 114).....	32
Şekil 3.12. Niğde çevresinde bir bağ evinin zemin ve üst kat planı (sayfa 115 – 116)	35
Şekil 3.13. Nevşehir çevresindeki bağ evlerinden kat planı örneği (sayfa 133).....	36
Şekil 3.14. Türkiye'deki bağ evlerinin karşılaştırma tablosu	39
Şekil 4.1. 1 numaralı bağ evinin zemin kat planı.....	60
Şekil 4.2. 1 numaralı bağ evinin birinci kat planı	61
Şekil 4.3. 1 numaralı bağ evinin Kuzeydoğu ve Güneydoğu cephesi	62

Şekil	Sayfa
Şekil 4.4. 1 numaralı bağ evinin Kuzeybatı ve Güneybatı cephesi	63
Şekil 4.5. 1 numaralı bağ evinin kesiti.....	63
Şekil 4.6. 2 numaralı Gümelenin zemin kat planı.....	69
Şekil 4.7. 2 numaralı Gümelenin birinci kat planı	69
Şekil 4.8. 2 numaralı Gümelenin Kuzeybatı ve Güneybatı cephesi	71
Şekil 4.9. 2 numaralı Gümelenin Kuzeydoğu ve Güneydoğu cephesi	71
Şekil 4.10. 2 numaralı Gümelenin kesiti.....	71
Şekil 4.11. 3 numaralı Gümelenin zemin kat planı.....	77
Şekil 4.12. 3 numaralı Gümelenin birinci kat planı	78
Şekil 4.13. 3 numaralı Gümelenin Güneybatı ve Güneydoğu cephesi	79
Şekil 4.14. 3 numaralı Gümelenin Kuzeybatı ve Kuzeydoğu cephesi.....	80
Şekil 4.15. 3 numaralı Gümelenin kesiti.....	80
Şekil 4.16. 4 numaralı Gümelenin zemin kat planı.....	86
Şekil 4.17. 4 numaralı Gümelenin birinci kat planı	87
Şekil 4.18. 4 numaralı Gümelenin Kuzeybatı ve Kuzeydoğu cephesi.....	88
Şekil 4.19. 4 numaralı Gümelenin Güneybatı ve Güneydoğu cephesi	89
Şekil 4.20. 4 numaralı Gümelenin kesiti.....	89
Şekil 4.21. 5 numaralı Gümelenin zemin kat planı.....	94
Şekil 4.22. 5 numaralı Gümelenin birinci kat planı	95
Şekil 4.23. 5 numaralı Gümelenin Doğu ve Kuzey cepheleri.....	97
Şekil 4.24. 5 numaralı Gümelenin Güney ve Batı cepheleri.....	97
Şekil 4.25. 5 numaralı Gümelenin kesiti.....	97
Şekil 4.26. 6 numaralı Gümelenin zemin kat planı.....	102
Şekil 4.27. 6 numaralı Gümelenin Kuzeydoğu ve Kuzeybatı cepheleri	103

Şekil	Sayfa
Şekil 4.28. 6 numaralı Gümelenin Güneydoğu ve Güneybatı cepheleri.....	103
Şekil 4.29. 6 numaralı Gümelenin kesiti.....	104
Şekil 4.30. 7 numaralı Gümelenin zemin kat planı.....	108
Şekil 4.31. 7 numaralı Gümelenin Kuzeydoğu ve Kuzeybatı cepheleri.....	109
Şekil 4.32. 7 numaralı Gümelenin Güneydoğu ve Güneybatı cepheleri.....	110
Şekil 4.33. 7 numaralı Gümelenin kesiti.....	110
Şekil 4.34. 8 numaralı Gümelenin zemin kat planı.....	114
Şekil 4.35. 8 numaralı Gümelenin Güneybatı ve Güneydoğu cepheleri.....	115
Şekil 4.36. 8 numaralı Gümelenin Kuzeybatı ve Kuzeydoğu cepheleri.....	115
Şekil 4.37. 8 numaralı Gümelenin kesiti.....	116
Şekil 4.38. 9 numaralı Gümelenin zemin kat planı.....	120
Şekil 4.39. 9 numaralı Gümelenin Doğu ve Kuzey cepheleri.....	121
Şekil 4.40. 9 numaralı Gümelenin Batı cephesi ve 1-1 kesiti.....	121
Şekil 4.41. 10 numaralı Alaçık meskeninin zemin kat planı	125
Şekil 4.42. 10 numaralı Alaçık meskeninin birinci kat planı.....	126
Şekil 4.43. 10 numaralı Alaçık meskeninin Güneydoğu ve Kuzeydoğu cephesi	127
Şekil 4.44. 10 numaralı Alaçık meskeninin Güneybatı ve Kuzeybatı cephesi	128
Şekil 4.45. 10 numaralı Alaçık meskeninin kesiti	128
Şekil 4.46. 11 numaralı Alaçık meskeninin zemin kat planı	134
Şekil 4.47. 11 numaralı Alaçık meskeninin birinci kat planı.....	135
Şekil 4.48. 11 numaralı Alaçık meskeninin Güneydoğu ve Kuzeydoğu cephesi	136
Şekil 4.49. 11 numaralı Alaçık meskeninin Güneybatı ve Kuzeybatı cephesi	137
Şekil 4.50. 11 numaralı Alaçık meskeninin kesiti	137
Şekil 4.51. 12 numaralı Alaçık meskeninin zemin kat planı	143

Şekil	Sayfa
Şekil 4.52. 12 numaralı Alaçık meskeninin birinci kat planı.....	144
Şekil 4.53. 12 numaralı Alaçık meskeninin Güneydoğu ve Kuzeydoğu cephesi	145
Şekil 4.54. 12 numaralı Alaçık meskeninin Kuzeybatı cephesi ve 1-1 kesiti.....	146
Şekil 4.55. 13 numaralı Alaçık meskeninin zemin kat planı	151
Şekil 4.56. 13 numaralı Alaçık meskeninin birinci kat planı.....	152
Şekil 4.57. 13 numaralı Alaçık meskeninin Güneydoğu ve Kuzeydoğu cephesi	153
Şekil 4.58. 13 numaralı Alaçık meskeninin Güneybatı ve Kuzeybatı cephesi	154
Şekil 4.59. 13 numaralı Alaçık meskeninin kesiti	154
Şekil 4.60. 14 numaralı Alaçık meskeninin zemin kat planı	160
Şekil 4.61. 14 numaralı Alaçık meskeninin birinci kat planı.....	161
Şekil 4.62. 14 numaralı Alaçık meskeninin Güneydoğu ve Kuzeydoğu cephesi	162
Şekil 4.63. 14 numaralı Alaçık meskeninin Güneybatı ve Kuzeybatı cephesi	163
Şekil 4.64. 14 numaralı Alaçık meskeninin kesiti	163
Şekil 4.65. 15 numaralı Alaçık meskeninin zemin kat planı	170
Şekil 4.66. 15 numaralı Alaçık meskeninin birinci kat planı.....	170
Şekil 4.67. 15 numaralı Alaçık meskeninin Güney ve Doğu cepheleri	172
Şekil 4.68. 15 numaralı Alaçık meskeninin Kuzey cephesi ve 1-1 kesiti.....	172
Şekil 4.69. 16 numaralı Alaçık meskeninin zemin kat planı	178
Şekil 4.70. 16 numaralı Alaçık meskeninin birinci kat planı.....	179
Şekil 4.71. 16 numaralı Alaçık meskeninin Güneydoğu ve Kuzeydoğu cephesi	180
Şekil 4.72. 16 numaralı Alaçık meskeninin Kuzeybatı cephesi ve 1-1 kesiti.....	181
Şekil 4.73. 17 numaralı Alaçık meskeninin zemin kat planı	187
Şekil 4.74. 17 numaralı Alaçık meskeninin birinci kat planı.....	187
Şekil 4.75. 17 numaralı Alaçık meskeninin Kuzeydoğu cephesi.....	189

Şekil	Sayfa
Şekil 4.76. 17 numaralı Alaçık meskeninin kesiti	189
Şekil 5.1. Bağ evlerinin (G) sokak – bağ - mesken ilişkisi.....	196
Şekil 5.2. Bağ evlerinin (A) sokak – bağ - mesken ilişkisi.....	197
Şekil 5.3. Bağ evlerinin plan tipolojisi.....	200
Şekil 5.4. İki katlı bağ evlerinin merdiven tipolojisi	203
Şekil 5.5. Rıht tahtası olmayan merdiven detayı (A11).....	203
Şekil 5.6. Gümele meskenlerinde ocaklar.....	205
Şekil 5.7. Alaçık meskenlerinde ocaklar.....	206
Şekil 5.8. Alaçıklarda sedir örneği.....	207
Şekil 5.9. G2 bahçe kapısı detayı.....	208
Şekil 5.10. G3 bahçe kapısı detayı.....	208
Şekil 5.11. Bağ evlerinde giriş kapısı detayları	209
Şekil 5.12. Bağ evlerinde giriş kapısı detayları	209
Şekil 5.13. Bağ evi kapılarının süslemelerine göre tipolojisi	210
Şekil 5.14. 3 numaralı Gümele penceresinin ahşap kepenk detayı.....	211
Şekil 5.15. Alaçık meskenlerinde pencere detayları.....	211
Şekil 5.16. Bağ evlerinde pencere tipolojisi	212
Şekil 5.17. Bağ evlerinde duvar detayı	215
Şekil 5.18. Alpak ailesi Alaçık meskeni; döşeme kirişleri dışarı çıkan konsol detayı ...	217
Şekil 5.19. Bağ evlerinde ahşap çatı elemanları	218
Şekil 5.20. Tokat bağ evleri Gümele ve Alaçık meskenlerinin karşılaştırması	222

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 3.1. Tosya ve çevresindeki iki ve üç katlı Gümele resmi (Sayfa 466)	23
Resim 3.2. Safranbolu platosunda iki katlı bir bağ evi resmi (sayfa 141)	24
Resim 3.3. Tavas'ta şistlerden inşa edilmiş bir bağ evi resmi (sayfa 104)	25
Resim 3.4. Tavas'ta ahşap ve kerpiçten yapılan bağ evi resmi (sayfa 106).....	26
Resim 3.5. Sebil'de iki katlı bir bağ evi örneği (sayfa 255)	29
Resim 3.6. Kelif resmi (sayfa 115).....	31
Resim 3.7. Kayseri bağ evlerinin en basit örnekleri (sayfa 43).....	33
Resim 3.8. Kayseri bağ evlerinden gelişmiş tipte örnekler (sayfa 51).....	34
Resim 3.9. Niğde çevresinde bir bağ evi resmi (sayfa 121).....	35
Resim 4.1. Tokat'ta bağlara göçerken kullanılan araçlar (Hasan Erdem arşivi)	42
Resim 4.2. Tokat'ta bağlara yolculuk (Hasan Erdem arşivi)	43
Resim 4.3. Bir zamanlar Tokat bağları ve bağ evleri (Hasan Erdem Arşivi)	44
Resim 4.4. Zile bağlarında iki katlı bir Gümele örneği (Hasan Erdem arşivi)	47
Resim 4.5. Zile bağlarında kepenkli penceresi ahşap balkonuyla bir Gümele örneği (Hasan Erdem arşivi)	48
Resim 4.6. Zile bağlarında tek katlı bir Gümele resmi (Hasan Erdem arşivi).....	48
Resim 4.7. Alaçık olarak adlandırılan meskenler (Hasan Erdem arşivi)	49
Resim 4.8. Kazova bölgesinden bir Alaçık resmi (Seda Kalkan arşivi)	51
Resim 4.9. Zile Zincirli Süfla Mahallesi sınırları	53
Resim 4.10. Karadini bağları çalışma alanı	53
Resim 4.11. Tokat – Turhal arasındaki Kazova bölgesi.....	54
Resim 4.12. Güryıldız Belediyesi Bahçelievler Mahallesi sınırları	55
Resim 4.13. Güryıldız Belediyesi Kanalaltı Mahallesi sınırları	55
Resim 4.14. Güryıldız Belediyesi Şehit Abdullah Özer Mahallesi sınırları	56

Resim	Sayfa
Resim 4.15. 1 numaralı Gümelenin konumu ve vaziyeti	59
Resim 4.16. Güneydoğu cephesi.....	64
Resim 4.17. Kuzeydoğu cephesi	64
Resim 4.18. Güneybatı cephesi.....	64
Resim 4.19. Kuzeybatı cephesi.....	64
Resim 4.20. Z1 iş evi.....	64
Resim 4.21. Z1 iş evi.....	64
Resim 4.22. Z1 iş evi tavanı.....	65
Resim 4.23. Ahşap merdiven	65
Resim 4.24. B1 oda.....	65
Resim 4.25. Ahşap kepenk.....	65
Resim 4.26. B2 dış sofa.....	65
Resim 4.27. Çatı konstrüksiyonu.....	65
Resim 4.28. 2 numaralı Gümelenin konumu ve vaziyeti	67
Resim 4.29. Kuzeybatı cephesi.....	72
Resim 4.30. Güneybatı cephesi.....	72
Resim 4.31. Kuzeydoğu cephesi.....	72
Resim 4.32. Güneydoğu cephesi.....	72
Resim 4.33. Gümelenin bahçe duvarları	72
Resim 4.34. Bağın giriş kapısı saçağı.....	72
Resim 4.35. Z1 iş evi.....	73
Resim 4.36. Z1 iş evi.....	73
Resim 4.37. Z1'deki ocak	73
Resim 4.38. Z1'deki yüklük.....	73

Resim	Sayfa
Resim 4.39. Ahşap merdiven	73
Resim 4.40. Z1 iş evi tavanı ahşap kirişleme.....	73
Resim 4.41. B1 oda.....	74
Resim 4.42. B1 oda.....	74
Resim 4.43. B1 odadaki ocak.....	74
Resim 4.44. B2 balkon	74
Resim 4.45. B2 balkon ve ahşap sedir.....	74
Resim 4.46. Penceredeki demir parmaklık	74
Resim 4.47. 3 numaralı Gümelenin konumu ve vaziyeti	76
Resim 4.48. Güneybatı cephesi.....	81
Resim 4.49. Kuzeybatı cephesi	81
Resim 4.50. Güneydoğu cephesi.....	81
Resim 4.51. Kuzeydoğu cephesi	81
Resim 4.52. Bahçe duvarı ve kapısı	81
Resim 4.53. Z1 iş evi	81
Resim 4.54. İş evindeki ocak	82
Resim 4.55. Ahşap merdiven	82
Resim 4.56. Merdiven holü	82
Resim 4.57. B2 dış sofa.....	82
Resim 4.58. Ahşap sedir	82
Resim 4.59. B1 oda.....	82
Resim 4.60. B1 oda içindeki ocak	83
Resim 4.61. Pencerenin ahşap kepengi	83
Resim 4.62. B1 oda kapısı.....	83

Resim	Sayfa
Resim 4.63. 4 numaralı Gümelenin konumu ve vaziyeti	85
Resim 4.64. Kuzeybatı cephesi	90
Resim 4.65. Kuzeydoğu cephesi	90
Resim 4.66. Güneydoğu cephesi	90
Resim 4.67. Güneybatı cephesi	90
Resim 4.68. Z1 iş evi yığma duvarları	90
Resim 4.69. Z1 iş evi iç mekân	90
Resim 4.70. Z1 iş evi ahşap kirişleme	91
Resim 4.71. Z1 iş evindeki ocak	91
Resim 4.72. Ahşap merdiven	91
Resim 4.73. B1 balkon	91
Resim 4.74. B2 oda	91
Resim 4.75. Ahşap çatı konstrüksiyonu	91
Resim 4.76. 5 numaralı Gümelenin konumu ve vaziyeti	93
Resim 4.77. Doğu cephesi	98
Resim 4.78. Doğu cephesi	98
Resim 4.79. Kuzey cephesi	98
Resim 4.80. Güneybatı cephesi	98
Resim 4.81. Batı cephesi	98
Resim 4.82. Z1 iş evi	98
Resim 4.83. Z1 iş evi iç mekân	99
Resim 4.84. Ahşap merdiven	99
Resim 4.85. B1 dış sofa	99
Resim 4.86. B2 oda iç mekân	99

Resim	Sayfa
Resim 4.87. Ahşap çatı.....	99
Resim 4.88. 6 numaralı Gümelenin konumu ve vaziyeti	101
Resim 4.89. Kuzeybatı cephesi.....	104
Resim 4.90. Güneybatı cephesi.....	104
Resim 4.91. Güneydoğu cephesi.....	104
Resim 4.92. Kuzeydoğu cephesi.....	104
Resim 4.93. Z1 iş evi ve ocak	105
Resim 4.94. Z1 iş evi.....	105
Resim 4.95. Kerpiç sedir	105
Resim 4.96. Ahşap çatı konstrüksiyonu	105
Resim 4.97. Çatı elemanları	105
Resim 4.98. 7 numaralı Gümelenin konumu ve vaziyeti	107
Resim 4.99. Güneydoğu cephesi.....	110
Resim 4.100. Kuzeydoğu cephesi.....	110
Resim 4.101. Kuzeybatı cephesi.....	111
Resim 4.102. Güneybatı cephesi.....	111
Resim 4.103. Z1 iş evi ve ocak	111
Resim 4.104. Z1 iş evine giriş	111
Resim 4.105. Ahşap çatı konstrüksiyonu	111
Resim 4.106. Z1 iş evi beton zemini	111
Resim 4.107. 8 numaralı Gümelenin konumu ve vaziyeti	113
Resim 4.108. Güneybatı cephesi.....	116
Resim 4.109. Güneydoğu cephesi	116
Resim 4.110. Kuzeybatı cephesi.....	116

Resim	Sayfa
Resim 4.111. Kuzeydoğu cephesi.....	116
Resim 4.112. Z1 iş evi.....	117
Resim 4.113. Ahşap sedir ve pencere.....	117
Resim 4.114. Z1 iş evi ve pencere.....	117
Resim 4.115. Ahşap çatı konstrüksiyonu	117
Resim 4.116. 9 numaralı Gümelenin konumu ve vaziyeti	119
Resim 4.117. Doğu cephesi.....	121
Resim 4.118. Kuzey cephesi	121
Resim 4.119. Batı cephesi	122
Resim 4.120. Bağın ahşap bahçe kapısı	122
Resim 4.121. Z1 iş evi ve pencereler.....	122
Resim 4.122. Yıkılan duvar	122
Resim 4.123. Yan parseldeki yapının tuğla duvarı.....	122
Resim 4.124. Çatı konstrüksiyonu.....	122
Resim 4.125. 10 numaralı Alaçık konumu ve vaziyeti	124
Resim 4.126. Güneydoğu cephesi	128
Resim 4.127. Kuzeydoğu cephesi.....	128
Resim 4.128. Güneybatı cephesi.....	129
Resim 4.129. Kuzeybatı cephesi.....	129
Resim 4.130. Z1 ahır	129
Resim 4.131. Ahşap merdiven.....	129
Resim 4.132. Z1 ahır ve petni.....	129
Resim 4.133. Dışardaki petni.....	129
Resim 4.134. B2 balkon ve ahşap dikmeler.....	130

Resim	Sayfa
Resim 4.135. B2 dış sofa.....	130
Resim 4.136. Ahşap çatı konstrüksiyonu	130
Resim 4.137. B1 oda.....	130
Resim 4.138. B1 Tavan kirişleri	130
Resim 4.139. B1 odadaki çağ.....	130
Resim 4.140. B3 oda ve sedir	131
Resim 4.141. B3 oda.....	131
Resim 4.142. B3 odadaki ocak	131
Resim 4.143. B3 oda penceresi ve demir parmaklık	131
Resim 4.144. 11 numaralı Alaçık konumu ve vaziyeti	133
Resim 4.145. Güneydoğu cephesi	137
Resim 4.146. Kuzeydoğu cephesi.....	137
Resim 4.147. Güneybatı cephesi.....	138
Resim 4.148. Kuzeybatı cephesi	138
Resim 4.149. Z1 ahır	138
Resim 4.150. Z1 ahır	138
Resim 4.151. Z1 ahır	138
Resim 4.152. Ahşap merdiven	138
Resim 4.153. B2 dış sofa.....	139
Resim 4.154. B2 dış sofa.....	139
Resim 4.155. B1 oda ve sedir	139
Resim 4.156. B3 oda.....	139
Resim 4.157. B3 oda.....	139
Resim 4.158. B3 odadaki çağlık	139

Resim	Sayfa
Resim 4.159. B4 oda ve sedir	140
Resim 4.160. B4 odadaki ocak	140
Resim 4.161. B4 odadaki çağlık	140
Resim 4.162. Ahşap çatı konstrüksiyonu	140
Resim 4.163. 12 numaralı Alaçık konumu ve vaziyeti	142
Resim 4.164. Güneydoğu cephesi	146
Resim 4.165. Kuzeydoğu cephesi.....	146
Resim 4.166. Güneydoğu cephesi	146
Resim 4.167. Z1 iş evi.....	146
Resim 4.168. Ahşap merdiven ve dikmeler	147
Resim 4.169. Z1 iş evi iç mekân.....	147
Resim 4.170. B2 dış sofa.....	147
Resim 4.171. B2 dış sofa ve korkuluk.....	147
Resim 4.172. B1 oda.....	147
Resim 4.173. B1 odada ocak ve çağlık	147
Resim 4.174. B1 oda.....	148
Resim 4.175. B1 odanın tavan kirışleşmesi.....	148
Resim 4.176. B3 oda.....	148
Resim 4.177. B3 oda iç mekân	148
Resim 4.178. B3 odadaki çağlık	148
Resim 4.179. 13 numaralı Alaçık konumu ve vaziyeti	150
Resim 4.180. Güneydoğu cephesi	155
Resim 4.181. Kuzeydoğu cephesi.....	155
Resim 4.182. Güneybatı cephesi.....	155

Resim	Sayfa
Resim 4.183. Kuzeybatı cephesi.....	155
Resim 4.184. Z1 numaralı iş evi.....	155
Resim 4.185. Z1 iş evi ve ahşap dikmeler.....	155
Resim 4.186. Z1 iş evi.....	156
Resim 4.187. Z1 tavandaki ahşap kirişleme.....	156
Resim 4.188. Ahşap merdiven.....	156
Resim 4.189. B2 dış sofa.....	156
Resim 4.190. B2 dış sofa.....	156
Resim 4.191. B1 oda.....	156
Resim 4.192. B1 oda.....	157
Resim 4.193. B1 odanın tavan kirişlemesi.....	157
Resim 4.194. B3 oda.....	157
Resim 4.195. B3 oda ahşap sedir.....	157
Resim 4.196. B3 oda.....	157
Resim 4.197. B3 odadaki çağlık.....	157
Resim 4.198. 14 numaralı Alaçık konumu ve vaziyeti.....	159
Resim 4.199. Güneydoğu cephesi.....	163
Resim 4.200. Güneybatı cephesi.....	163
Resim 4.201. Kuzeydoğu cephesi.....	164
Resim 4.202. Kuzeybatı cephesi.....	164
Resim 4.203. Z1 iş evi ve ocak.....	164
Resim 4.204. Z1 iş evi ve Z2 odanın konumu.....	164
Resim 4.205. Z1 iş evi ve çağlık.....	164
Resim 4.206. Z2 oda.....	164

Resim	Sayfa
Resim 4.207. Ahşap merdiven	165
Resim 4.208. B2 dış sofa.....	165
Resim 4.209. B2 dış sofa.....	165
Resim 4.210. B2 balkondaki çağlık.....	165
Resim 4.211. B1 odadaki ocak	165
Resim 4.212. B1 oda.....	165
Resim 4.213. B1 odadaki çağlık	166
Resim 4.214. B1 oda tavan kirişlemesi	166
Resim 4.215. B3 odadaki sedir ve çağlık	166
Resim 4.216. B2 oda.....	166
Resim 4.217. 15 numaralı Alaçık konumu ve vaziyeti	168
Resim 4.218. Güney cephesi.....	172
Resim 4.219. Doğu cephesi.....	172
Resim 4.220. Kuzey cephesi	173
Resim 4.221. Eklenti ahır	173
Resim 4.222. Z1 iş evi.....	173
Resim 4.223. Z1 iş evindeki ocak.....	173
Resim 4.224. Z1 iş evindeki çağ.....	173
Resim 4.225. Z1 iş evindeki çağlığın gideri	173
Resim 4.226. Z1 iş evi tavan kirişlemesi	174
Resim 4.227. Ahşap merdiven	174
Resim 4.228. Merdiven korkuluğu	174
Resim 4.229. B2 dış sofa.....	174
Resim 4.230. Ahırın çatı arası.....	174

Resim	Sayfa
Resim 4.231. B1 odadaki sedir	174
Resim 4.232. B1 odadaki ocak	175
Resim 4.233. B1 odadaki çağlık	175
Resim 4.234. B1 oda.....	175
Resim 4.235. B3 odadaki sedir ve çağlık	175
Resim 4.236. B3 odadaki ocak	175
Resim 4.237. 16 numaralı Alaçık konumu ve vaziyeti	177
Resim 4.238. Güneydoğu cephesi	181
Resim 4.239. Kuzeydoğu cephesi.....	181
Resim 4.240. Kuzeybatı cephesi.....	181
Resim 4.241. Eklenti ahır	181
Resim 4.242. Z2 iş evi.....	182
Resim 4.243. Ahşap merdiven	182
Resim 4.244. Z1 oda.....	182
Resim 4.245. Z1 odadaki ahşap sedir	182
Resim 4.246. Z1 odanın tavan kirışleşmesi	182
Resim 4.247. B2 dış sofa.....	182
Resim 4.248. B2 dış sofa.....	183
Resim 4.249. Merdiven korkuluğu	183
Resim 4.250. B1 oda.....	183
Resim 4.251. B1 oda.....	183
Resim 4.252. B1 odadaki çağ.....	183
Resim 4.253. B3 oda.....	183
Resim 4.254. 17 numaralı Alaçık konumu ve vaziyeti	185

Resim	Sayfa
Resim 4.255. Kuzeydoğu cephesi.....	190
Resim 4.256. Güneydoğu cephesi	190
Resim 4.257. Z2 iş evi girişi	190
Resim 4.258. Z2 iş evi yarı açık mekânı	190
Resim 4.259. Z2 iş evinden odalara geçiş.....	190
Resim 4.260. Z2 iş evindeki çağlık	190
Resim 4.261. Z1 oda.....	191
Resim 4.262. Z1 odadaki ocak.....	191
Resim 4.263. Z3 Oda.....	191
Resim 4.264. Tuvalet.....	191
Resim 4.265. Z3 oda.....	191
Resim 4.266. Ahşap merdiven	191
Resim 4.267. B2 dış sofa.....	192
Resim 4.268. B2 dış sofa.....	192
Resim 4.269. İş evi çatısı	192
Resim 4.270. B1 oda.....	192
Resim 4.271. B1 odadaki çağlık	192
Resim 4.272. B1 odadaki ocak	192
Resim 4.273. B3 oda ve ahşap sedir	193
Resim 4.274. Z4 ahır ve petni	193
Resim 4.275. Z4 ahır	193
Resim 5.1. 2 no’lu Gümelenin bağ kapısı	195
Resim 5.2. 3 no’lu Gümelenin bağ kapısı	195
Resim 5.3. İçerden ahşap merdiven.....	201

Resim	Sayfa
Resim 5.4. Dışardan merdiven.....	201
Resim 5.5. Rıht tahtaları çakılmamış merdiven	202
Resim 5.6. İki kollu ve köşe sahanlıklı merdiven.....	202
Resim 5.7. Rıht tahtaları çakılmamış merdiven	202
Resim 5.8. İki kollu ve köşe sahanlıklı merdiven.....	202
Resim 5.9. Kerpiçten yapılmış sedir	207
Resim 5.10. Ahşap sedir örneği	207
Resim 5.11. Dikdörtgen şeklindeki çağ.....	213
Resim 5.12. Kavisli şeklinde çağ.....	213
Resim 5.13. Çağlığın su tahliyesi	214
Resim 5.14. Balkonda yer alan çağ	214
Resim 5.15. İş evinde bulunan çağ	214
Resim 5.16. Tekne şeklindeki çağ türü	214
Resim 5.17. Zemin kat döşeme kirişleri.....	216
Resim 5.18. Üst kat oda ile çatı arasındaki döşeme kirişleri	216
Resim 5.19. Üst kattaki odanın çatı konstrüksiyonu ile kapatıldığı Gümele örneği	216
Resim 5.20. Kaplama tahtası ile kapatılan tavan	216
Resim 5.21. Akçimen Gümelesi; döşeme kirişleri dışarı çıkan bir konsol	217
Resim 5.22. Düşey yönde genişlemiş balkon/dış sofa örnekleri	218
Resim 5.23. Klasik tip kiremit örtüsü.....	218
Resim 5.24. Ahşap çatı elemanları	218

HARİTALARIN LİSTESİ

Harita	Sayfa
Harita 2.1. Tokat ilinin Türkiye haritasındaki yeri ve ilçeleri (06.05.2020).....	5
Harita 2.2. 17. ve 18. yüzyıllarda Tokat kentinde işlevsel alanlar (sayfa 147).....	12
Harita 2.3. A. Gabriel tarafından çizilen Tokat haritası (sayfa 83).....	13
Harita 2.4. 19. yüzyıl sonunda Tokat kentinde arazi kullanımı ve işlevsel alanlar (sayfa 164)	14
Harita 2.5. Tokat kentinin tarihsel gelişimi (sayfa 186)	15
Harita 4.1. Zile ilçesinin Tokat il sınırlarındaki konumu.....	52

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Simgeler

Açıklamalar

⁰ C	Santigrat derece
cm	Santimetre
km	Kilometre
km²	Kilometrekare
m	Metre
mm	Milimetre
m²	Metrekare

Kısaltmalar

Açıklamalar

A	Alaçık
Bkz	Bakınız
G	Gümele
ICOMOS	Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi
M.Ö.	Milattan önce
M.S.	Milattan sonra
TUİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
Vb.	Ve benzeri
Yy.	Yüzyıl

1. GİRİŞ

Kültür mirasımızın korunması hususunda belgeleme önemli yer tutmaktadır. Günümüzde birçok tarihi yapı gerek belgelendirilemediğinden, gerekse yanlış koruma ve işlevlendirmeden kaynaklı zamanla özgünlüğünü yitirmiş ya da yok olmuştur. Bu durumun özellikle küçük Anadolu şehirlerinde görülme sıklığı daha fazladır.

Küçük bir Anadolu şehri olan Tokat çok sayıda anıtsal ve sivil mimarlık eserine sahiptir. Başta Tokat Merkez olmak üzere, Zile'den Reşadiye'ye, Erbaa ve Niksar'dan Artova'ya kadar, ilçe ve köylere yayılmış sayısız tarihi kültür mirasına sahip olan şehrin yer altında kalan eserleri gün yüzüne çıkarılmayı beklerken, günümüze kadar ulaşan pek çok anıtsal ve sivil mimarlık eseri de yeterince korunamama sorunuyla karşı karşıyadır.

İl sınırları içerisinde bulunan geleneksel sivil mimarlık örneklerinin birçoğu günümüze ulaşamamış, ulaşanlar da gerek kullanıcılarının yanlış müdahaleleri gerekse terk edilmiş olmaları nedeniyle zamanla özgünlüklerini kaybedip kullanılamayacak duruma gelmiştir.

Geleneksel mimarının korunamaması sorunu şehir merkezlerine oranla kırsal alanda daha fazladır. Tokat ili bağlamında bağcılık ile ilgili akademik çalışmalar olmasına karşın bağcılık kültürü ve bilhassa bağ evlerini konu almış çalışma yok denecek kadar azdır. Acungil “Kentsel mekânın hızlı dönüştüğü süreçlerde ‘kültürel sermaye’ ve ‘ekonomik sermaye’ ilişkisi: Tokat’ta 2000’li yıllarda kentsel mekânın dönüşümü ve ‘bağ evleri’ örneğinde bir inceleme” adlı doktora tezinde Tokat’ta bağ kültürü ve bağ evlerini konu almış fakat evler mimari açıdan ele alınmamıştır. Bu nedenle Tokat il sınırları içerisindeki bağlık alanlarda yerli halkın ilkbahar ile sonbahar ayları arasında bağın işini yapmak ve bağdan yararlanmak için göçtüğü, akabinde ortaya çıkan yöreye özgü bağ kültürü ve geleneksel yapım teknikleri ile inşa edilmiş olan bağ evleri tezin konusunu oluşturmuştur.

Tokat’ın kırsal bölgelerindeki bağlarda bulunan bu bağ evlerinin neredeyse tamamı eski fonksiyonel özelliklerini kaybetmiştir. Bazıları oldukça yıkık durumda olup depo amaçlı kullanılırken birçoğu da yenisi yapılmak amacıyla yıkılmıştır. Bu nedenle tez çalışmasının amacı bölgedeki bağcılık kültürü ile geleneksel malzeme ve yapım tekniklerinin açıkça

görüldüğü Tokat ilindeki bağ evlerinin belgelenerek kültür mirasımızın literatürüne kazanımını sağlayıp gelecek kuşaklara aktarılmasında önerilerde bulunulmasıdır.

Tez kapsamında; öncelikle Tokat ilinin fiziksel ve tarihi özellikleri anlatılmış ve akabinde literatüre kazandırılmış akademik çalışmalar doğrultusunda geçici kır yerleşmeleri ile birlikte Türkiye'nin çeşitli bölgelerinden bağcılık kültürü ve beraberinde ortaya çıkan bağ evlerinden örnekler verilmiştir. Daha sonra ise Tokat'ta bağcılık kültüründen başlanarak il sınırları içerisindeki çalışma alanları belirlenip yörede “Gümele” ve “Alaçık” olarak adlandırılan bağ evleri incelenmiştir.

Türkiye'deki bağ yerleşmelerine “Güme”, “Gümele”, “İn”, “Cerpe”, “Kelif”, “Alaçık” ve “Elevcik” gibi çeşitli isimler verilmiştir. Tez kapsamında çalışılan Tokat bağ evleri ise “Gümele” ve “Alaçık” diye adlandırılmıştır. Gümele diye adlandırılan bağ evleri, Tokat'ın Zile ilçesindeki bağlarda; Alaçık (Alaçuh) diye adlandırılan bağ evleri ise Tokat'ın Merkez ilçesi ile Turhal ilçesi arasında yer alan Kazova bölgesinde bulunmaktadır. Ayrıca Tokat'taki bu bağ evlerinin tümüne birden yazlık ev anlamına gelen “Yazı Evi – Yazı Evi” de denilmektedir.

Gümele ve Alaçık diye adlandırılan Tokat bağ evlerinin belgelenmesini konu alan çalışmada Tokat'ın Zile ilçesi ve Merkez – Turhal ilçesi arasında yer alan Kazova bölgesi olmak üzere iki farklı çalışma alanı vardır. İki bölgenin de kent içindeki konumundan başlanarak bağ evleri ayrı ayrı tespit edilmiştir. Zile ilçesinde tespit edilen 9 adet Gümele ile Kazova'daki Güryıldız Belediyesi'nde tespit edilen 8 adet Alaçık meskeninin mevcut durum tespiti ile ilgili yazılı, grafik ve fotoğraflık belgelenmesi sonucunda her bir bağ evinin ayrı ayrı rölövesi alınmış ve evler tek yapı ölçeğinde hazırlanan kataloglarda anlatılmıştır.

Katalog çalışması doğrultusunda Tokat bağ evlerinin sokak – bağ – mesken ilişkisi, plan özellikleri, mekânsal elemanları ile yapım teknikleri ve malzeme ilişkileri değerlendirilmiş, literatür çalışmasında incelenen Türkiye'deki bağ evleri ile Tokat bağ evleri karşılaştırılmıştır.

Yapılan çalışmalar sonucunda geleneksel kültür mirasımızın bir parçası olduğu görülen Tokat kırsalındaki bağ evlerinin belgelenerek gelecek kuşaklara aktarılması dışında,

evlerin yöreye özgü mimari kimliğinin sürdürülebilmesi için koruma problemleri üzerinde önerilerde bulunulmuştur.

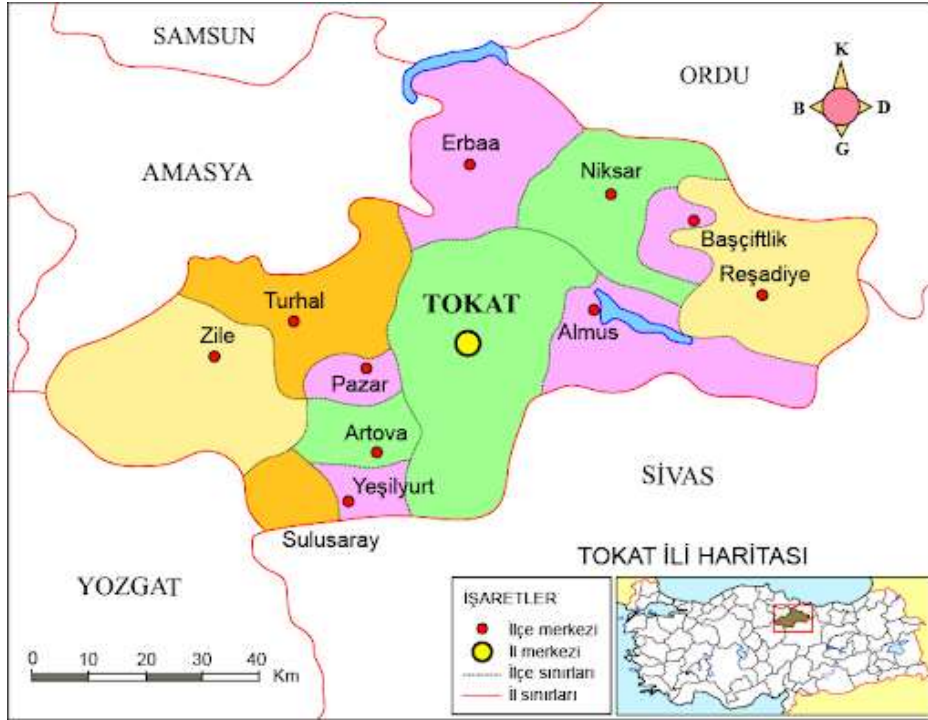
2. TOKAT İLİNİN FİZİKSEL VE TARİHİ ÖZELLİKLERİ

Bu bölümde Tokat ilinin konumu, coğrafi ve fiziksel özellikleri, topografik yapısı, iklim ve bitki örtüsü, ekonomik faaliyetleri ile nüfus ve sosyal hayatı anlatılacak olup şehrin tarihi ve kentsel gelişimine değinilecektir.

2.1. Şehrin Konumu ve Coğrafi Özellikleri

Tokat, Orta Karadeniz sahil kesimiyle İç Anadolu arasında önemli bir geçit yeri olup Yeşilırmak havzasında yer alır. Şehir ortasından Yeşilırmak'ın geçtiği (bu kesimdeki adıyla Tozanlı suyu) doğu-batı istikametinde uzanan, “Kazova” adı verilen ovanın güneyindeki dağlar arasından inen Behzat deresinin iki yamacında ve tabanında kurulmuştur [1].

Kuzeyinde Samsun, güneyinde Sivas, doğusunda Ordu ve Yozgat, batısında ise Amasya illeri bulunmaktadır. Almus, Erbaa, Niksar, Reşadiye, Turhal ve Zile olmak üzere yedi ilçesi bulunan Tokat ili 10,044 km²'lik alana sahiptir [2].

Harita 2.1. Tokat ilinin Türkiye haritasındaki yeri ve ilçeleri (06.05.2020) [3]

2.2. Fiziksel Özellikleri

Bu bölüm iki kısım halinde anlatılacaktır. Birinci kısımda, şehrin topografik yapısı; dağları, ovaları, yaylaları, gölleri ve akarsuları anlatılacak olup ikinci kısımda ise, şehrin iklimi ve bitki örtüsüne değinilecektir.

2.2.1. Şehrin topografik yapısı

Tokat ili, şehrin ortasından geçen Yeşilırmak ile ikiye ayrılmıştır. Kuzeyde kalan kısım düzlükte kurulmuş ve yeni mahallelerle şehrin sonradan gelişen bölümünü oluşturmuştur. Güneyde kalanı ise Tokat'ın asıl kuruluş merkezi olup, burası zeminden 100 m yükseklikte, dil biçiminde doğuya doğru sarkmış bulunan kalenin üç yanına yamaç, düzlük ve vadilerin iki yanına yerleşmiş mahalleler, sokaklar ve evlerden oluşan tarihi dokuya sahip kısımdır [2].

Ortalama yükseltisi 650 m olan şehir, başta Kalenin doğusundan geçen Behzat (Kızılınış) Deresi ile güneydeki Sulu Sokak'ın kesiştiği düzlükte konumlanarak eski şehir dokusunu oluşturmuş olup zamanla alanı kuzeye doğru genişlemiştir. Tokat'ın kuzey ve kuzeydoğu kesimlerindeki Canik Dağları ile orta kesimindeki dağlık yöre arasında Kelkit Vadisi yer alır. Şehrin ortasından geçen Yeşilırmak, zamanla kuzeye doğru genişleyen kenti ikiye bölmüştür.

Tokat'ın Erbaa ilçesi ile Merkez ilçesi arasındaki alan Taşova, Merkez ilçe ile Turhal ilçesi arasında giderek genişleyen verimli alan Kazova ve daha güneydeki Çekerek Suyu'nun kuzeyinde kalan alan da Artova olarak adlandırılmıştır.

Şehrin en kuzeyinden akan Kelkit Çayı, Reşadiye, Niksar ve Erbaa'dan geçtikten sonra Yeşilırmak'la birleşerek Çarşamba'da Karadeniz'e dökülür. Şehrin ortasından akan Yeşilırmak; Almus, Tokat ve Turhal ilçesinden geçerek Amasya yakınlarında Çekerek Suyu ile karışır ve kuzeye yönelerek Kelkit Çayı ile birleşir. Bu üç akarsuyun parçaladığı arazi, Tokat çevresinde düğümlenir [2].

Dağları; Karadeniz'e paralel uzanmakta olup yüksek sıra dağları şeklindedir ve yakınlarından akan ırmakların birbirlerine yaklaştıkları yerlerde oluşmuştur.

Ovaları; Şehrin her tarafını çevreleyen verimli ovalara sahiptir. Kazova, Omala Ovası, Turhal Ovası, Niksar Ovası, Erbaa Ovası, Artova ve Zile Ovası olarak adlandırılmıştır.

Kazova; Tokat - Turhal arasında yer alan ve Yeşilırmak'ın suladığı çeşit çeşit meyve ve sebzenin üretildiği ova olup alanı 20,000 hektardır.

Omala Ovası; Gümenek ile Omala köyü arasındaki 3200 hektar sulak alana sahip ovadır.

Turhal Ovası; Turhal ilçesi civarında, Yeşilırmak'ın geniş kıvrımlar yapması sonucu oluşturduğu 4500 hektar genişliğindeki ovadır.

Niksar Ovası; Kelkit ırmağının Fatlı (Köklücü) kesiminden Talazan köprü boğazına kadar devam eden 8000 hektar genişliğindeki ovadır.

Erbaa Ovası; Kelkit ırmağının Tepekışla önünden başlayıp, Kale boğazına kadar devam eden 6500 hektar genişliğindeki ovadır.

Artova; Günçalı köyünden başlayıp Çekerek suyunun Çamlıbel bucağını takip ederek Sulusaray önlerine kadar devam eden 15,000 hektar genişliğinde büyük bir ovadır.

Zile Ovası; 2000 hektarlık Maşat ovası, 2000 hektarlık Iğdır ovası ve Yeşilırmak'ın kolu Hotan deresinin iki yanında yer alan 6000 hektarlık ovalarla birlikte toplam 10,000 hektardır [4].

Yaylaları; Tokat ilindeki yaylalar, devlet orman sınırları içerisinde korumaya alınmıştır [4]. Özellikle büyük ve küçükbaş hayvancılıkla uğraşan halkın yılın belirli zamanlarını geçirdiği serin ve yüksek yerlerdir.

Gölleri; Tokat ilinde üç tabii göl ve bir baraj gölü vardır. Bunlar; Reşadiye ilçesine bağlı Yolüstü köyüne 3 km mesafedeki Zinav Gölü (Çukurgöl), Kazova'da Tatlıcak köyü yakınlarında küçük bir göl olan Kaz gölü, Reşadiye sınırları içinde yine küçük bir göl olan Göllüköy ve Almus ilçesindeki Almus Baraj gölüdür [5].

Akarsuları; Tokat ili topraklarını Yeşilırmak ve kolları sular. Bunlar; Tozanlı kolu, Kelkit kolu ve Çekerek koludur [4].

2.2.2. Şehrin iklimi ve bitki örtüsü

Tokat'ın iklimi; Karadeniz'in ılıman iklimi ile İç Anadolu'nun karasal iklimi arasında bir geçiş iklimi özelliği taşımaktadır. Genel olarak yaz mevsimi, alçak ve yüksek alanlarda

değişmekte olup, yer yer sıcak ve kurak geçerken yer yer serin ve yağışlıdır. Kış mevsimi ise genellikle soğuk ve kar yağışlıdır. Tokat'ın iklim özellikleri üzerinde denize uzaklığı ve yükseltisi etkin rol oynamıştır. Kuzeyden güneye doğru Karadeniz'in etki alanının azalmasına bağlı olarak şehrin ikliminde kuzeyden güneye doğru önemli farklılıklar görülmekte ve güneye doğru kış mevsimi daha sert geçmektedir.

Tokat Meteoroloji istasyonunda yapılan kayıtlar esas alındığında son 38 yıllık istatistiklere göre; en soğuk ay ortalama 1,8 °C ile ocak, en sıcak ay ortalama 21,8 °C ile temmuz ayıdır [6].

Tokat merkezinin yıllık ortalama yağış tutarı 444,4 mm'dir. En fazla yağış 58,0 mm ile Mayıs ayında görülürken en az yağış ise 8,6 mm ile Ağustos ayında görülür. İlçelerdeki yıllık yağış miktarı; Turhal 413,3 mm, Pazar 448,6 mm, Zile 450,7 mm, Artova 533,9 mm, Sulusaray 436,0 mm, Erbaa 585,3 mm, Niksar 508,7 mm ve Reşadiye 485,5 mm olurken karın ortalama yerde kalma süresi ise 21 gündür [6].

Tokat ili topraklarının %39'ı orman ve fundalıklarla, %38'i ekili – dikili alanlarla, %12'si çayır ve meralarla kaplıdır. %1,9'u ise tarıma elverişsiz alanlardan oluşur [6]. Şehrin güneyinde ve kuzeyinde bulunan dağların hepsinin ormanlık olması dolayısı ile şehir, Türkiye'nin önemli orman bölgeleri arasındadır. Ayrıca iklim özelliklerinden kaynaklı çok çeşitli bitki ve ağaç türlerine rastlanılmaktadır.

2.3. Şehrin Ekonomik Faaliyetleri

Tokat ilinin ekonomisi verimli ovalarından ötürü geniş ölçüde tarıma dayanmaktadır [7]. Her türlü ürün yetiştirmeye uygun olan bölge ekonomisinde tarımla uğraşanların sayısı gün geçtikçe azalmakta ve hizmet sektörüne kaymaktadır. Şehir ekonomisinde tarım ve hizmet sektörü dışında hayvancılık da oldukça ileridir.

Selçuklular zamanında Anadolu'nun 6. büyük kenti olan Tokat'ta ekonomi ve ticaret gelişmiş, doğu batı yönündeki büyük ticaret kervanlarının konakladığı hanlar, kervansaraylar, düzenli yol ve köprüler inşa edilmiştir. 12. yy. Haçlı ve Bizans ordularını 1243 yılından itibaren de Moğol baskısında olmasına rağmen İlhanlı egemenliği sonuna kadar gelişmelerini sürdürmüştür. 14. yüzyıl sonunda Osmanlı egemenliğine giren Tokat,

yükselme döneminde tarım ve sanayi merkezlerinden biri olmuştur. Evliya Çelebi'nin uzun uzun anlattığı bağ bahçe ve ovaları Osmanlı ordularının konaklama ve gıda ambarı olmuş, bakırcılık, ipekçilik, pamuklu dokuma ile çeşitli sanayi ve el sanatları gelişmiş, iş hanları ve çarşıları, Bağdat, Bursa ve Halep'tekilerle yarışır olmuştur [8].

18. yy. sonlarına doğru Tokat'taki zanaat ve ticaretle ilgili eylemler şerhiye sicillerine göre; dokumacılık, dericilik, bina yapımı, maden işleme, yiyecek ve çeşitli besin maddeleri yapımı olarak belirtilmiştir [9].

Geçen asırlarda Türkiye'nin sanat ve ticaret bakımından en başta gelen şehirleri arasında yer alan Tokat, büyük sanayinin doğmasından sonra, bu vasıflarını geniş ölçüde kaybetmiştir [2]. Bununla birlikte şehir, verimli arazilerinde yetiştirilen tarım ürünleri bakımından Türkiye ekonomisinde hala önemli yer tutmaktadır.

Son yıllarda ise başta gıda sanayi olmak üzere, orman ürünleri, taş ve toprağa dayalı sanayi ve tekstil sanayisi Tokat ekonomisinde önemli rol oynamaktadır. Sanayi kuruluşlarının büyük çoğunluğu Merkez, Erbaa ve Niksar ilçelerinde yer almaktadır. Bu işletmeler içerisinde gıda, tekstil, konfeksiyon, tuğla ve orman ürünlerine dayalı sanayi yer tutmaktadır [8].

2.4. Şehrin Nüfusu ve Sosyal Hayat

2019 TÜİK verilerine göre Tokat il nüfusu 612,747 olup nüfusun %78,65'i şehirde yaşamaktadır. Yüz ölçümü 10,044 km² olan Tokat'ın nüfus yoğunluğu %61'dir [10].

Tokat'tan birçok âlim, şair, hattat ve devlet adamı yetişmiştir. Bunlar arasında bilhassa Fatih devri alimlerinden Molla Hüsrev, yine Fatih ve Bayezid II. devirlerinde geniş bilgisi ve hür düşünce sahibi Molla Lütfi, müderris Seyyid Ali Kuzatı, şair Melihi Hacı Yusuf ve Valihi Talib Mehmed, Hindistan isimli seyahatnamesiyle Ahmed Efendi, Hattat Ahmed, halk şairi Nuri gibi ilim adamları, şairler ve hattatlar ile Plevne Kahramanı Gazi Osman Paşa, vezir Hacı İvaz Paşa, Kemankeş Mahmud Paşa, Genç Mehmed Paşa, Hasan Hakkı Paşa ve Hasan Ali Paşa gibi önemli devletler adamları bulunmaktadır [2].

1772 senesine ait bir Şer'i sicil defterinden XVIII. asır sonlarından beri Tokat'ta; saraçlar,

iplikçiler, kavaflar ve dikiciler, debbağlar, kavuk ve takyeciler, pamukçular, kürkçü ve kalpakçılar, koltukçular, kuyumcular, terziler, keçeciler, kerpiççiler, cilacılar, boyacılar, demirciler, kiremitçi ve çömlekçiler, eskiciler, hurdacılar, keresteciler, ekmekçi ve çörekçiler vb. sanat ve ticaret kolları bulunmaktadır [2].

2.5 Şehrin Tarihi ve Kent Dokusunun Gelişimi

Bu bölüm iki kısım halinde anlatılacaktır. Birinci kısımda; eski çağlardan günümüze kadar yaşanan şehrin tarihi onlatılacak olup ikinci kısımda ise kent dokusunun gelişimi ve bugünkü haline değinilecektir.

2.5.1. Şehrin tarihi

Tokat şehri, tarihi eski çağlara kadar uzanan önemli bir şehirdir. Şehrin kuruluş tarihi kesin şekilde bilinmemekle beraber yörenin yerleşim tarihi Kalkolitik çağ (M.Ö. 5400-3000) ile başlar [1].

M.Ö. yıllara dayanan tarihiyle Tokat M.Ö. 2500-400 yılları arasında Hitit ve Frig yerleşim alanlarının kurulmasıyla yüksek düzeyde sanat ve kültür yaşamına sahip olmuştur [4].

M.Ö. 1. Yüzyılda küçük Asya fethine girişen Roma İmparatorları, Tokat ve çevresini kuşatarak Tokat'ı bir Roma eyalet şehrine dönüştürmüştür. M.S. 5. yüzyıla kadar Roma imparatorluğu bünyesinde olan şehir, imparatorluğun yıkılmasıyla 1000 yıl gibi uzun bir süre Bizans egemenliğine girmiştir [4].

Eski çağlardan beri Anadolu'nun önemli bir yerleşim merkezi olan Tokat, Alparslan'ın Anadolu'yu fethinden sonra bir Türk-İslam şehri olarak büyük gelişmeye mazhar olmuştur [11].

Danışmend Gazi'nin Yeşilırmak havzasının fethine başlamasıyla birlikte Tokat'ı ardından Turhal'ı ve akabinde Niksar'ı fethedip imar çalışmalarına başlanmıştır [12].

1175 yılında Danışmedli Beyliği'ni ortadan kaldıran II. Kılıçarslan Tokat'ı Selçuklu topraklarına katmıştır. 1308'de Selçuklu hâkimiyetinin son bulmasıyla İlhanlıların,

akabinde sırasıyla Eretna Beyliği, Kadı Burhaneddin Ahmed ve Tacüddinoğulları Beyliği'nin yönetimi altına girmiştir. Tokat ve çevresi Yıldırım Beyazıt zamanında Osmanlı topraklarına katılmıştır [13].

Birinci Meşrutiyet yıllarında Tokat Sivas iline bağlı bir mutasarrıflık (sancak)tır. 1920'de müstakil Liva olan şehir, 1923 yılında ise il olmuştur [14-16].

Tokat geçmişte; Togayıt Türkleri zamanında “Tok-kat” ya da “Tok-at”, Ramsay'in görüşüne göre “Dazimon”, Bizans şehri “Evdoksia” ve “Dokeia”, “Komana”, Yıldırım Han'ın fethinden sonra “Darünnasr” gibi isimlerle kaynaklara geçmiştir [17-19].

Tarih sahnesinde birçok beylik, devlet ve imparatorluklar ile yönetilen Tokat şehri tanık olduğu tarihi olayların yanı sıra birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Buna bağlı olarak kültür mirasımıza katkısı bakımından oldukça önemli bir Anadolu şehridir.

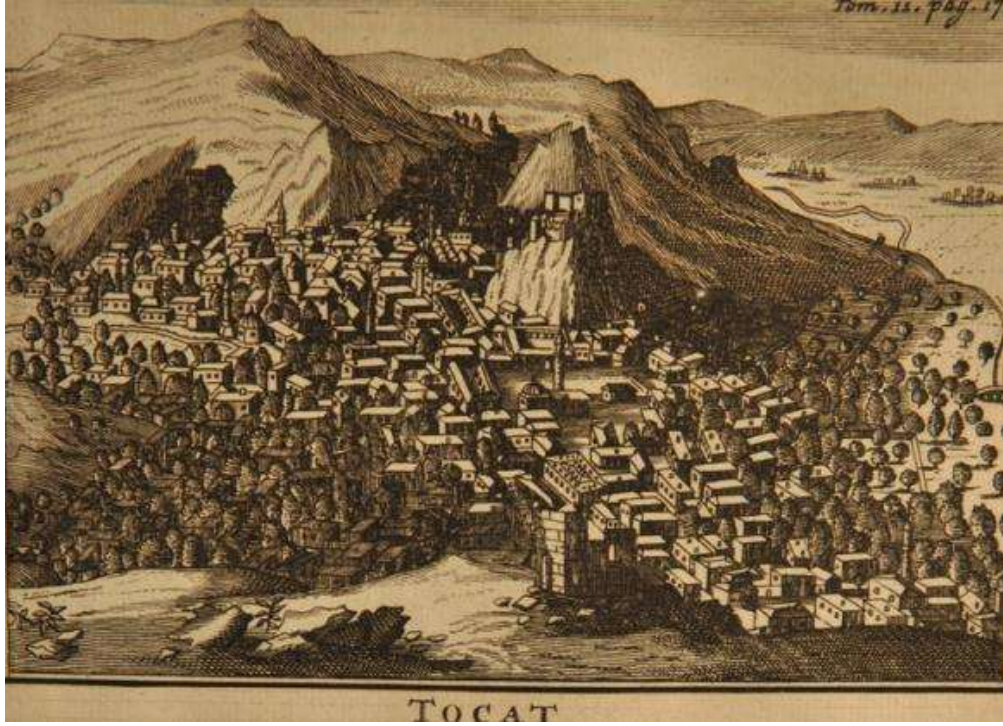
2.5.2. Kent dokusunun gelişimi

Tokat ili ilk olarak bir akarsu kenarında, Yeşilırmak'ın kolu olan Behzat Deresi'nin vadisi içinde derenin Yeşilırmak ile birleştiği noktaya yakın bir yerde kurulmuştur [20]. Çevresindeki dağların oluşturduğu dar vadiler arasına konumlanan kentin tarıma elverişli alanları şehrin kuzeyi ve güneyinde yer almaktadır.

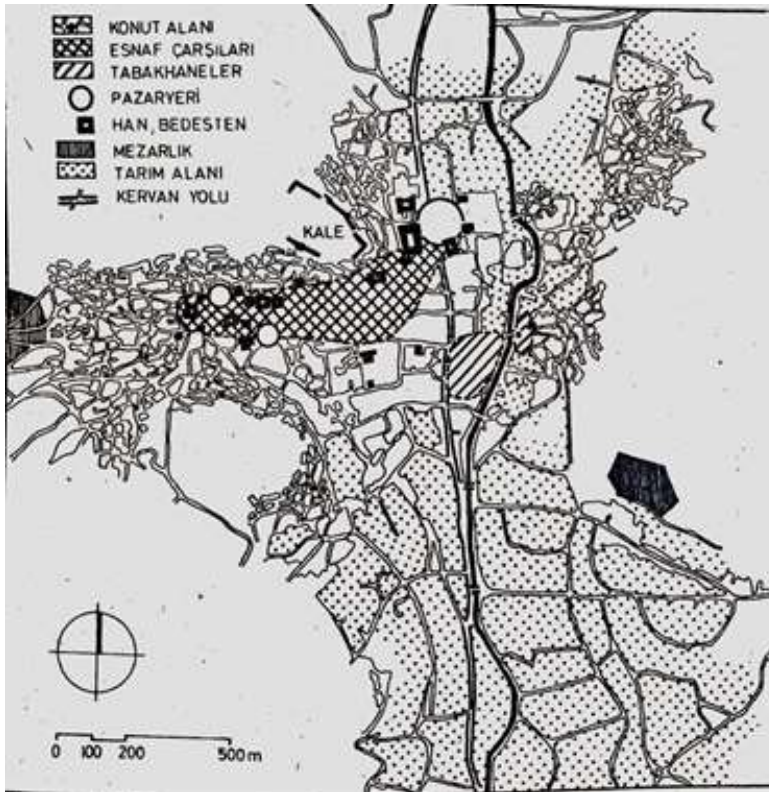
Tokat ilinin mekânsal gelişimini etkileyen en önemli unsur Roma İmparatorluğu ve Selçuklular döneminde sınır kenti olarak işlev görmesidir [20]. Tarihsel süreç içinde şehirde doğu – batı yönünde uzanan ticaret yolunun etkinliğinin artması sonucu kale kent olmaktan çıkıp ticaret kenti kimliği kazanması şehrin mekânsal yapısını etkileyen en önemli unsurdur.

15. ve 16. yüzyıllarda kentte yapılan cami, mescit, hamam ve medrese yapılarının yerleri de kentin bu yüzyıllarda kalenin eteklerinden düzlüğe doğru yayıldığını ve kuzey - güney doğrultusunda uzanan kervan yoluna koşut bir gelişme gösterdiğini kanıtlamaktadır [20].

Kentteki yerleşim kaleden güneye doğru ve güney batı istikametinde kale etrafından batıya doğru gelişmiştir [21] (Şekil 2.1,2) (Harita 2.2,3).

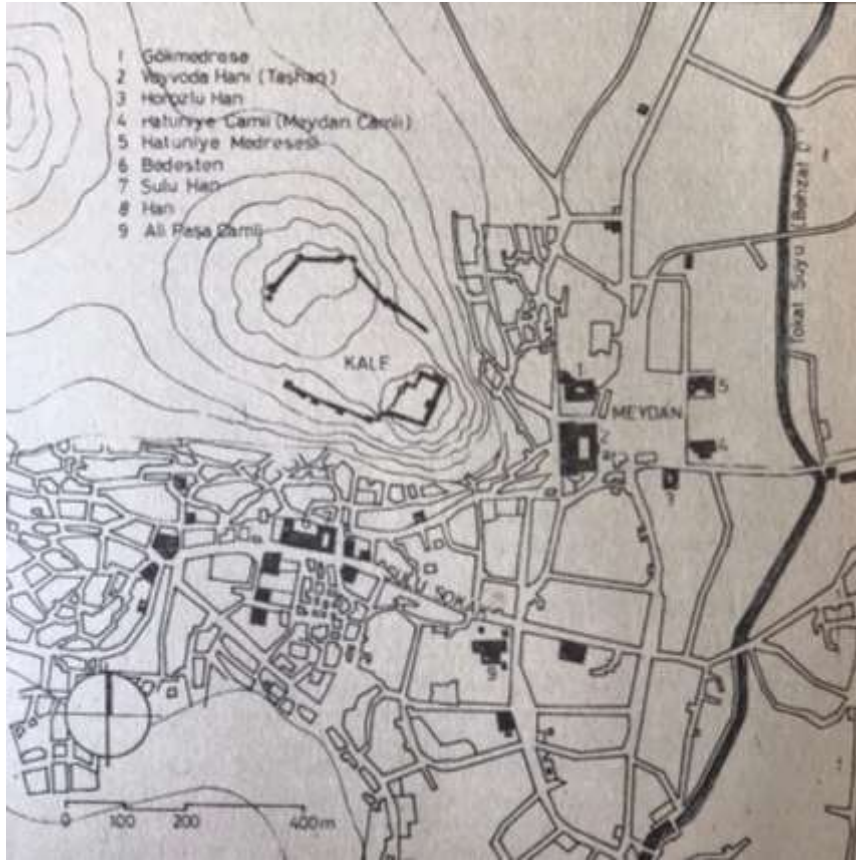
Şekil 2.1. P. de Tournefort tarafından çizilen Tokat gravürü: 18. Yüzyıl başlarında Tokat Kenti (sayfa 148) [20]

Harita 2.2. 17. ve 18. yüzyıllarda Tokat kentinde işlevsel alanlar (sayfa 147) [20]

Şekil 2.2. Tokat kalesi ve çevresi gravürü 1815 (sayfa 83) [22]

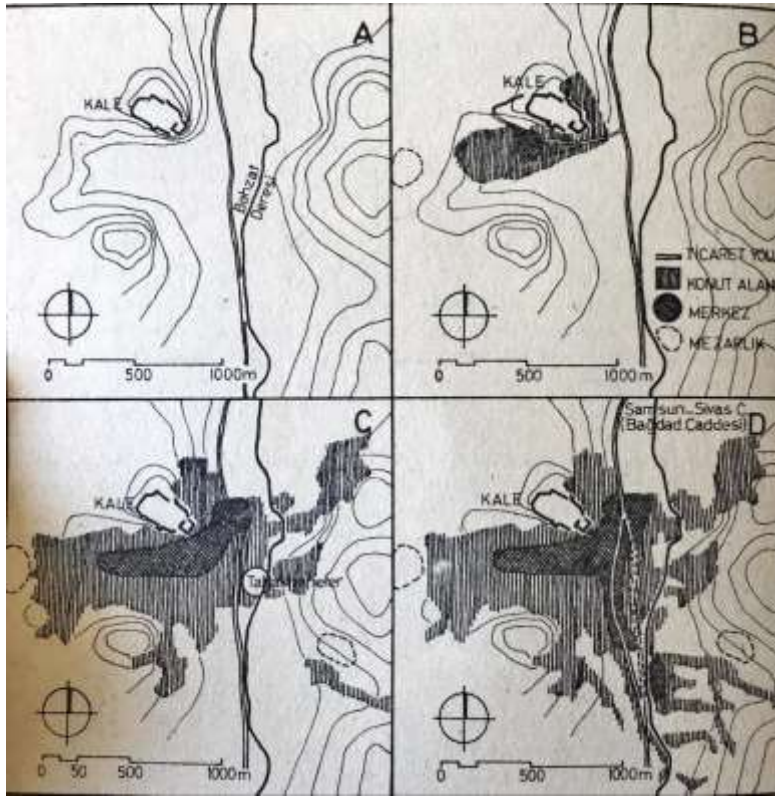

Harita 2.3. A. Gabriel tarafından çizilen Tokat haritası (sayfa 83) [22]

19. yüzyılın sonlarına doğru şehirdeki tarımsal ürünleri Avrupa pazarına daha kolay aktarmak için hızla yeni yollar yapılmaya başlanmıştır. 1869'da tamamlanan güzergâh Samsun – Bağdat hattı olarak isimlendirilmiş olup hattın Tokat kenti içinden geçen kısmı ise “Bağdat Caddesi” olarak adlandırılmıştır. 1886 yılında Sivas valisi Halil Rıfat Paşa'nın başlattığı yol yapım çalışmalarında şehrin ortasında bazı yapılar yıkılarak, kuzey - güney doğrultusunda yaklaşık 1 km uzunlukta yeni bir yol açılmıştır [20]. Şehrin hükümet konağı, adliye binası gibi önemli yönetim merkezleri de bu yolun güneyinde Behzat deresi yakınlarına inşa edilmiştir. Böylelikle şehrin ilk kurulduğu Sulu Sokak mevkiindeki geleneksel çarşı dışında yeni bir merkez oluşturulmuştur (Harita 2.4).

Harita 2.4. 19. yüzyıl sonunda Tokat kentinde arazi kullanımı ve işlevsel alanlar (sayfa 164) [20]

Harita 2.5. Tokat kentinin tarihsel gelişimi (sayfa 186) [20]

Kentin imar planı oluşumu 1930 yılında başlamıştır. 1933 yılında çıkarılan Yapı Yolları Yasası ile ilk kent haritası 1934 yılında oluşturulmuştur [23].

1948 yılında Y. Mimar Kemal Ahmet Aru ve yardımcısı Gündüz Özdeş'e ikinci imar planı yaptırılmıştır. (1/5000 Ölçek Tokat Kesin İmar Planı). 1/5000 ölçekli imar planı ile koruma kuşakları belirlenmiş ve 1. Derece, 2. Derece, 3. Derece Kontrol bölgeleri oluşturulmuştur. Oluşan yeni kent planı ile eski kent imkân dâhilinde yenilenmiş ve yeni yerleşimler düşük yoğunluklu bölgelere kaydırılmıştır [23].

1960 yılında düz bir çarşı yolunu oluşturup Tokat'ın zengin dokusunu bozan Gazi Osman Paşa Bulvarı açılmıştır [21]. Yeni bulvarın açılmasıyla Behzat deresi yakınlarındaki yönetim merkezleri açılan yeni bulvar çevresine taşınmıştır. Böylece şehirde üçüncü kez farklı bir merkez oluşmuştur. Açılan bu bulvar şehri ikiye bölen Yeşilırmak hattına kadar ulaşmıştır. 1967 yılında üçüncü imar yasasıyla karşı bağlar bölgesi de imara açılmış [23] ve böylece kent merkezinden uzakta, kent dokusundan bağımsız, genellikle toplu konutların yer aldığı "Karşıyaka" olarak adlandırılan yerleşim oluşmuştur. Günümüzde

hala yapılaşmaya devam eden Karşıyaka, Tokat'ın özgün geleneksel dokusundan çok farklı gelişmektedir.

Şekil 2.3. Tokat kentinin günümüzdeki yayılımı (17.06.2020) [24]

3. TÜRKİYE’DE GEÇİCİ YERLEŞİM TÜRLERİ, BAĞCILIK KÜLTÜRÜ VE BAĞ EVLERİ

Bu bölümde Türkiye’de geçici yerleşim türlerinden literatürdeki bağ evi örneklerine değinilecek olup akabinde kırsal mimarinin korunmasına yönelik alınan kararlar ve yapılan çalışmalar anlatılacaktır.

3.1. Geçici Yerleşim Türleri

Türkiye’de kırsal yerleşmeler devamlı yerleşmeler ve geçici kır yerleşmeleri olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Genellikle köy yerleşmelerini temsil eden devamlı kır yerleşmeleri, devamlı ikamet edilen yerleşmeler olurken; geçici kır yerleşmelerinde yıl boyu oturma sözü konusu olmayıp, mevsimlik yerleşilmektedir. Bu yerleşmeler; yayla, kom, güzle - güzlek, canik - cenik, kışla – kışlak, bargâh – bahargâh, banı, pey ve bağ evi olarak çeşitli isimlerle adlandırılmaktadır. Geçici kır yerleşmelerinden olan bu yerleşimler genellikle bir köy halkının belirli dönemlerde ekonomik olarak yararlandıkları alanlardır [25].

Yayla; geçici kır yerleşmelerinden biri olarak hayvancılıkta ekonomik amaçlı ya da sosyal faaliyetler doğrultusunda yazın çıkılan yüksek düzlüklerdir.

Güzle - Güzlek; yaylalardan daha alçakta olması sebebiyle yaylaya çıkılmadan önce ilkbaharda ve yayla dönüşünde sonbaharda olmak üzere yılda iki kez iskân edilen geçici kır yerleşmesidir.

Canik – Cenik; güzle gibi yaylalardan daha alçakta olması sebebiyle kış aylarının geçirildiği geçici kır yerleşmeleridir.

Kışla – Kışlak; tarım, hayvancılık ve sosyal etkinlik amacıyla kullanılan yaylalardan daha alçakta bulunan geçici kır yerleşmeleridir.

Bargâh – Bahargâh; hayvancılık faaliyetleri doğrultusunda yerleşilen, yaylalardan daha alçakta bulunan ve yaylacılık faaliyetlerine yardımcı olan geçici kır yerleşmeleridir.

Banı ve Pey; daha çok İslahiye ve Hassa yakınlarında rastlanmaktadır. Banı, hem hayvan

bağlı olarak bağ yerleşmelerinde de işin büyüklüğüne, merkeze uzaklığına ve kullanıcılarına bağlı olarak birbirinden farklı mesken tipleri ortaya çıkmıştır.

3.2. Geçmişten Bugüne Bağcılık Kültürü

Türkiye’de bağcılık gibi tarımsal faaliyetler tarihten günümüze dünya ekonomisinde önemli rol oynamıştır. Bu nedenle öncelikle temel ürünü üzüm olan [26] bağcılığın Anadolu coğrafyası üzerindeki geçmişine değinilmiştir.

Eski Roma, Selçuklu ve Osmanlı İmparatorluğu dönemlerindeki şarap ve kuru üzüm ticareti Anadolu’da bağcılığın ne kadar köklü bir geçmişi olduğuna kanıt olmuştur. ayrıca arkeolojik kazılarda ortaya çıkarılan üzümle ilgili şekil ve kabartmalar da bağcılığın çok eski zamanlara dayandığını göstermektedir [27].

Selçuklu ve Osmanlı dönemlerindeki yer değişme hareketleri sonucunda oluşan kültür kaynaşması bağ yaşam kültürünü de geliştirmiş olup bağlar ekonomik işlevi dışında sosyal hayatı geliştiren yerleşmeler işlevini üstlenmiştir. Böylelikle bağlara özgü yeni bir kültür oluşmuştur [28]. Böylece bağ yerleşmelerinde kendine özgü bir bağ kültürü oluşurken aynı zamanda bu yerleşmelerde “bağ evi” olarak adlandırılan meskenler inşa edilmiştir.

Bağ evleri; çok çeşitli parsel boyutlarındaki bağ arsalarının en uygun yerinde kurulmuş, üzümün olgunlaştığı ve kurutulduğu zaman dilimlerinde yerleşilen, köylere uzak geçici oturlan ve tekil inşa edilmiş yerleşmelerdir [29].

Türkiye’nin hemen hemen her bölgesinde bağ yerleşmeleri ve içlerinde bağ evleri bulunmaktadır. Ticaretle uğraşan Ermeniler geçmiş dönemlerde Ankara, Kayseri, Konya, İstanbul ve Tokat gibi ticaret ağı üzerindeki kentlerde yaşamayı tercih etmişlerdir. Çalışkanlıkları ile ün yapan bu halkın yazları işlerinden geri kalan zamanlarında bağlık mekânlardaki evlerinde keyifli bir yaşam sürdükleri gözlenmiştir. Bu kentlerde Ermeni halkın çoğunluğunun fazla olmasının bir sonucu olarak bağ evleri ve bağlık alanlar büyük ölçüde gelişim göstermiştir [28]. Özellikle Kayseri ve Tokat çevresindeki bağ yerleşmeleri ekonomik gelir elde etmenin yanı sıra sosyal amaçla kullanılan sayfiyelik mekânlar halini almıştır.

Türkiye genelinde bağın periyodik işini yapmak ve barınma ihtiyacını karşılamak amacıyla inşa edilen bağ evleri çadır, çardak, örtme gibi oldukça basit nitelikte olabileceği gibi; çevresinde hazır bulunan malzemelerle yapılan mütevazı ya da gösterişli yapılardan da oluşabilir [26]. Diğer bölümde Türkiye’deki geçici bağ yerleşmelerinden bağ evi örneklerine değinilmiştir.

3.3. Türkiye’nin Çeşitli Bölgelerinde Bağcılık ve Bağ Evi Örnekleri

Ülkemizdeki mevcut geçici yerleşme türlerinden birisini de bağ evleri oluşturmaktadır. Bağ evleri; bağlık alanlara inşa edilen geçici yerleşme şekilleridir [25]. Türkiye’nin hemen hemen her bölgesinde görülen bağcılık faaliyetleri ve bağ evleri örneklerine sırasıyla; Karadeniz, İç Batı Anadolu, Akdeniz ve İç Anadolu Bölgeleri’ni kapsayan akademik çalışmalardan değinilecektir.

3.3.1. Tosya şehri çevresindeki bağcılık kültürü ve bağ evleri

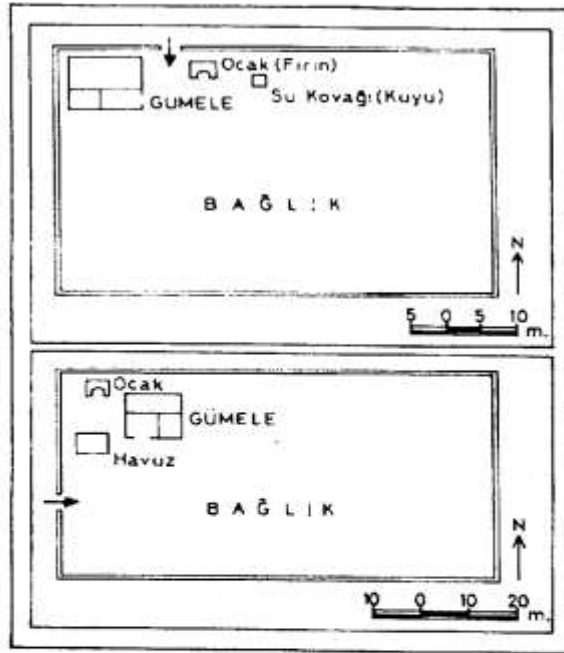
Bağ evi örnekleri bölgelerine göre ayrılıp ilk olarak Karadeniz Bölgesinin Batı Karadeniz sınırları içerisinde yer alan Tosya şehri ve yakın çevresindeki bağ evleri ele alınmıştır.

Tosya ve yakın çevresindeki bağ evi yerleşmelerine “Gümele” adı verilmiş olup [30]; Gümele basit bir şekilde inşa edilmiş avcı ya da bağ bahçe kulübesi anlamına gelmektedir [31]. Tosya civarındaki Gümele yerleşmelerinin kalıcı yerleşmelere olan uzaklığı 7-8 km’dir. Bu uzaklık, devamlı gidip gelmelerde sorun teşkil ettiği için geçici yerleşmelerin oluşmasına neden olmuştur. Bölgede en eski örnekleri teşkil eden basit Gümeleler olduğu kadar büyük ve neredeyse kalıcı yerleşmelerdeki meskenler gibi teferruatlı Gümelelerin de bir hayli fazla olması, yaz aylarında Gümelelere taşınmanın zamanla gelenekselleştirildiğini göstermektedir [30]. Bölgedeki halk Gümelelere baharın gelmesi ile göçerken, tersine göç eylemi bağ işlerinin bitmesi ve havaların soğumasıyla gerçekleşmektedir. Halkın bağ ve bahçe tarımı ile birlikte hayvancılıkla da uğraşmasından dolayı bağa göçerken hayvanlarını da yanlarında götürmeleri, yapıların alt katlarının hayvan ve depolamaya yönelik olarak özelleşmesine neden olmuştur.

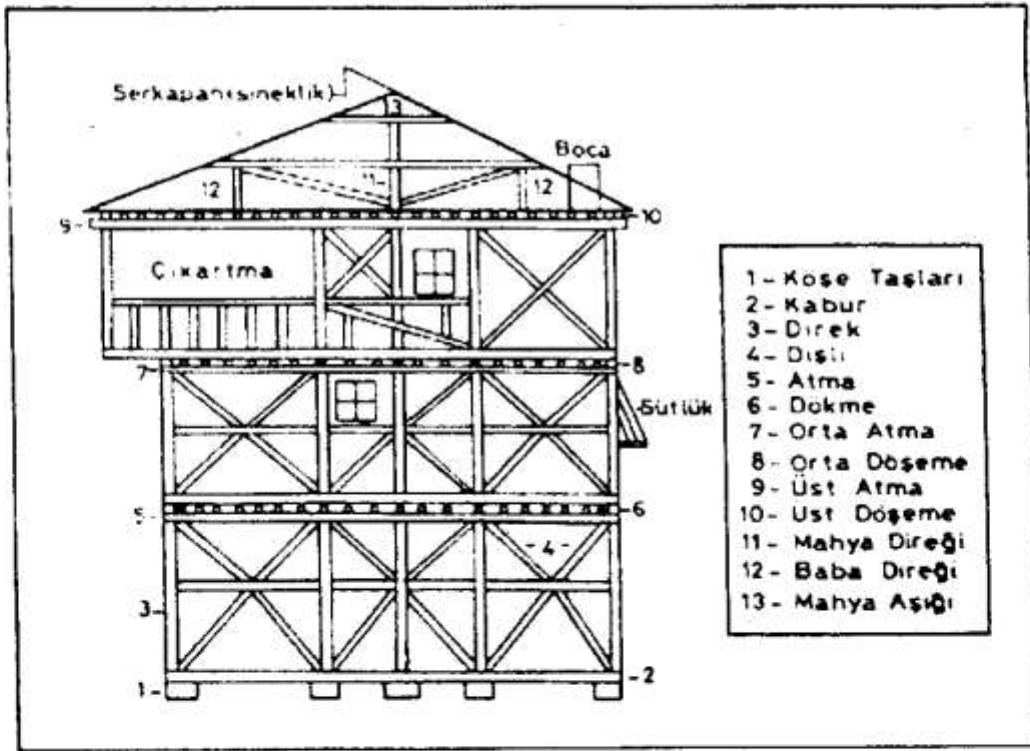
Genellikle parselin köşesine yerleştirilen Gümeleler; etrafı 1-1,5 m yüksekliğinde, 30-40 cm genişliğinde kerpiç duvarlarla çevrilmiş 4-5 dönümlük arazilere sahiptir. Bahçe içinde

giriş kapısına yakın su kovağı (su kuyusu) ile bir ekmek fırını bulunmaktadır (Şekil 3.3). Yapılar, yörede rahatlıkla bulunan geniş gövdeli sarıçam, karaçam ve göknar gibi iğne yapraklı ağaçlardan imal edilmişlerdir. Temeli blok taşlardan oluşturulmuş bu yapılar genellikle iki veya üç katlı olarak karkas sisteminde inşa edilmiştir. Blok taşların üzerine yöresel olarak “kabur” diye adlandırılan büyük ve köşeli ağaç tomrukları enlemesine uzatılarak taban kirişi olarak kullanılmış, kaburlar üzerine ise dikmeler karkas sistemi oluşturacak şekilde kurgulanmıştır. Karkas sistemin dolgu malzemesi kerpiç olup, yapılar çamur harç ile sıvanmıştır. Bölgenin yoğun kar yağışı alması sebebi ile meskenlerin çatıları yüksek olup, oluklu kiremit ile örtülüdür [30].

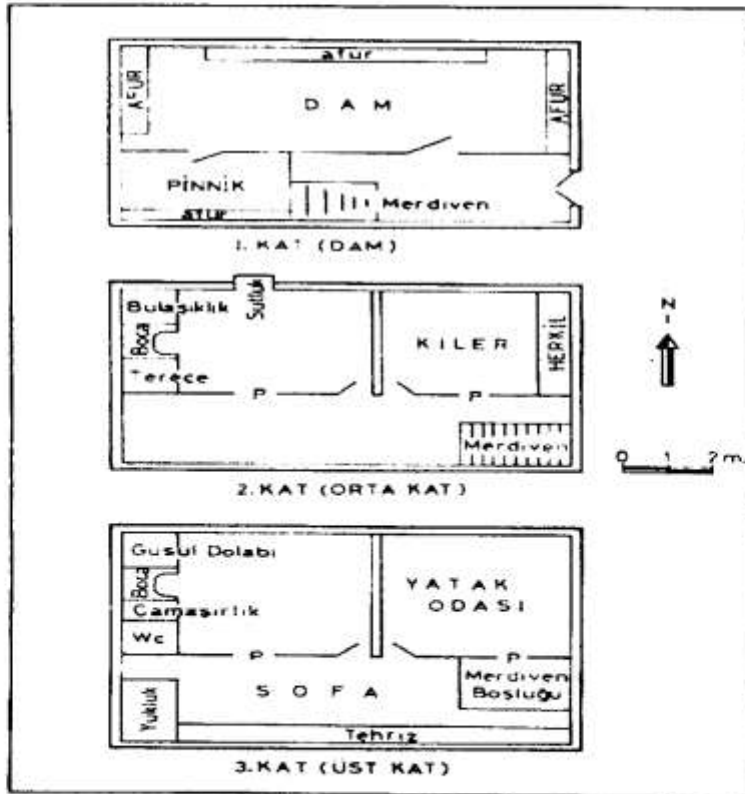
Yapıların zemin katları ahır ve depo olarak kullanılmıştır. “Dam” diye adlandırılan ahırların içinde yörede “afur” adı verilen yemlikler sabit elemanlardır. Zemin katta ayrıca buzağılara özelleşmiş “pinnik” adı verilen bölümler ile samanlıklar da mevcuttur. Üst katlar ise yaşam alanı olarak ayrılmıştır. Ara katta yer alan mekân mutfak ve kiler olarak kullanılırken üst katta aile yaşamına özelleşmiş odalar bulunmaktadır. Her iki oda da cepheden çıkma yapan sofaya açılırken, odaların birinde hela ve gusülhane işlevi gören bir yüklük bulunmaktadır (Şekil 3.4) [30].

Şekil 3.2. Tosya çevresindeki Gümelelerin arsa üzerindeki vaziyet planı (sayfa 16) [30]

Şekil 3.3. Tosya çevresindeki örnek bir Gümelenin karkas sistemi (sayfa 17) [30]

Şekil 3.4. Tosya çevresindeki üç katlı Gümelerinin genel kat planları (sayfa 18) [30]

Bağlara göçün geleneksel bir hal aldığı Tosya’da bazı Gümele yerleşmelerinin tarım ve hayvancılık gibi ekonomik amaçlı faaliyet yapmanın dışına çıkıp tamamen sosyal faaliyetlerde kullanılmasına neden olmuştur. Bundan dolayı önceleri bağ işlerinden kaynaklı ihtiyaçlar doğrultusunda inşa edilen Gümeleler motorlu vasıtalarla birlikte günün her saatinde kolayca ulaşılabilen, şehrin yoğunluğundan kaçıp sığınılacak günü birlik dinlenme yerlerine dönüşmüştür [30].

Resim 3.1. Tosya ve çevresindeki iki ve üç katlı Gümele resmi (Sayfa 466) [32]

3.3.2. Safranbolu çevresindeki bağcılık kültürü ve bağ evleri

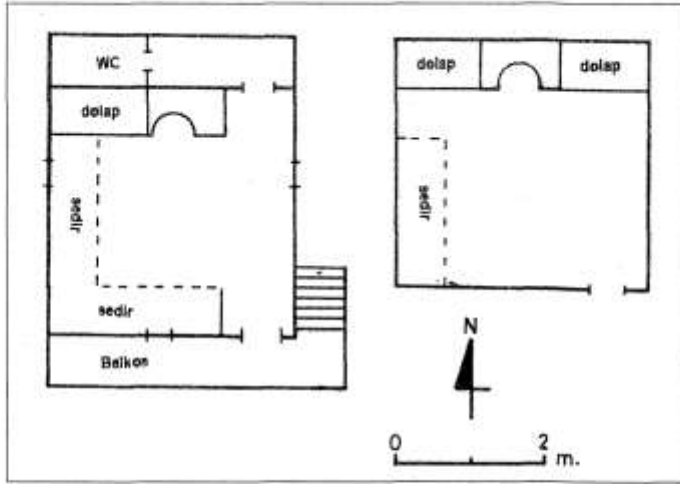
Karadeniz Bölgesi’nde bulunan geçici konaklama yapılarından bir diğeri Safranbolu platosundaki bağ evleridir. Platodaki bağ evleri ismini bölgede bağ tarımı yapılmasından dolayı almıştır.

Safranbolu platosunda “İn” ve “Cerpe” gibi çeşitli isimlerle adlandırılmış bağ evleri [33], bağ tarımının beraberinde getirdiği faaliyetler doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Tarımsal faaliyetler doğrultusunda oluşturulan geçici yerleşim türlerinden bağ evlerinde yaşam havaların ısınma akabinde tarımsal faaliyetlerle birlikte başlayıp, havaların soğuması ve bağ işlerinin bitimiyle birlikte sona ermektedir.

Tek ya da iki kattan oluşmuş bağ evlerinin yapımında Safranbolu yakın çevresinde çokça bulunan ahşap ve kerpiç kullanılmıştır. Tek katlı meskenler ahşap direkler üzerine

oturtulmuş ve direklerin altındaki boşluk depolama alanı olarak kullanılmıştır. İki katlı meskenlerin ise alt katı mutfak ve depolamaya ayrılırken üst katı yaşam alanı için özelleşmiştir. Alt katta bir ocak ve mutfak eşyalarının konulduğu raflar yer almaktadır. Dışardan yapıya bitişik olan merdivenle ulaşılan üst kat bir balkon ile balkondan geçilen sedir ve dolaplı bir odadan oluşmaktadır [33].

Ayrıca bağ alanı içinde yer alan çukur ya da betonarme bir havuz ile biriktirilen yağmur suları bağın sulanması için kullanıldığı gibi açılan kanallar da şebeke suyunun getirilmesini sağlamıştır [33].

Şekil 3.5. Safranbolu platosunda iki katlı bir bağ evi örneği (sayfa 140) [33]

Resim 3.2. Safranbolu platosunda iki katlı bir bağ evi resmi (sayfa 141) [33]

Bölgedeki bağ evleri konumu gereği ilkbahar ve yaz aylarında köylere göre daha serin bir

havaya sahip olduğundan çiftçi ailelerin rekreasyonel ihtiyaçlarını da karşılamaktadır. Fakat evlerin büyük bir kısmı bakımsız olup çağdaş yapı malzemeleriyle inşa edilen bağ evi sayısı da gün geçtikçe artma eğilimindedir [33].

3.3.3. Tavas çevresindeki bağcılık kültürü ve bağ evleri

İç Batı Anadolu’da incelenen geçici konaklama yapılarından ilki Tavas bağ evleridir. Tavas Denizli iline bağlı bir ilçedir. Tavas bağ evleri ismini üzüm bağlarından almıştır.

Tavas bağ evleri genellikle iki katlı inşa edilmiştir. Bağ evlerinin yapımında Tavas Ovası’nın kuzeyinde ve doğusundaki dağ eteklerinde bulunan tortul kökenli şistler ve kerpiç malzeme kullanılmıştır (Resim 3.3-4). Şistler genellikle evlerin temeli ile alt kat duvarlarını oluştururken üst kat duvarlar şist ya da kerpiç ile örülmüştür. Bununla birlikte kapı, pencere ve çatı gibi yapı elemanları ahşaptır [27].

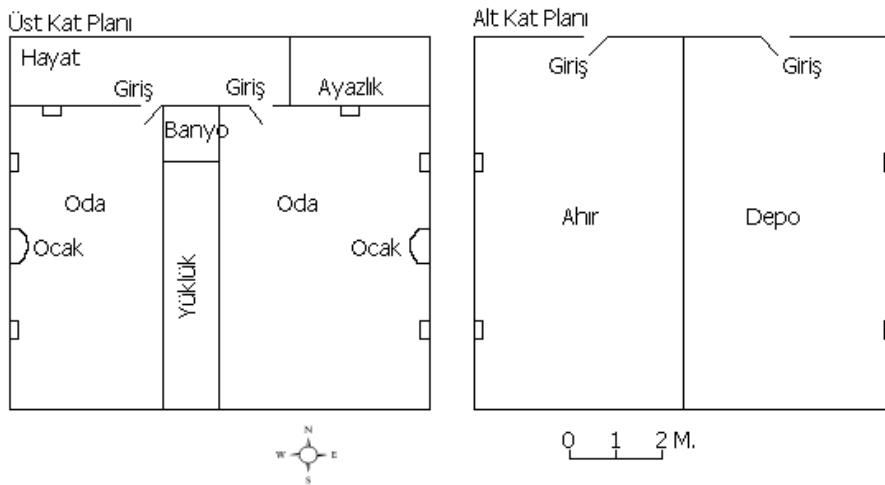

Resim 3.3. Tavas’ta şistlerden inşa edilmiş bir bağ evi resmi (sayfa 104) [27]

Resim 3.4. Tavas'ta ahşap ve kerpiçten yapılan bağ evi resmi (sayfa 106) [27]

İki katlı olarak inşa edilmiş Tavas bağ evlerinin alt katı hayvanlar ve depolama işlevini üstlenirken üst katı ailenin yaşam alanı için özelleştirilmiştir. Alt katı üst kata bağlayan ahşap merdiven “hayat” olarak adlandırılan etrafı açık alana ulaşmaktadır. Hem kışlık ürünlerin hem de çamaşırların kurutulması için kullanılan hayatın bir köşesine yapılmış olan ve hayattan daha yüksekte bulunan “ayazlık” ile bağın gözetimi sağlanmaktadır. Ayrıca hayatta banyo işlevini üstlenen “abdestlik” diye adlandırılan bir bölüm de bulunmaktadır. Hayattan girilen ve genellikle iki ya da üç adet olan üst kattaki odaların en az birinde bir ocak yer almaktadır. Her odada bir banyo ve yüklük bulunmaktadır. Mesken içinde üzüm gibi gıdaların depolandığı dolaplara da “şerbetlik” adı verilmiştir [27].

Şekil 3.6. Tavas'ta bir bağ evi planı (sayfa 108) [27]

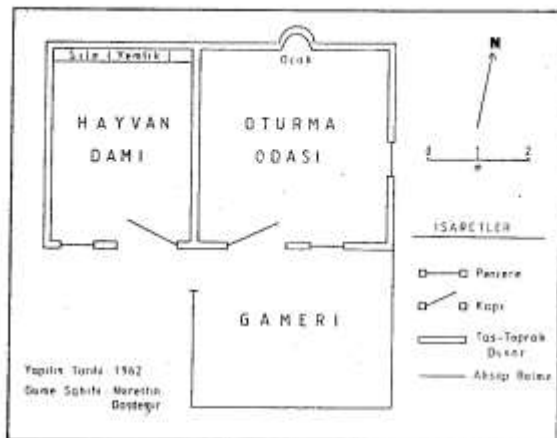
Tavas'ta bağcılık zamanla ekonomik önemini kaybedince meskenler de ara sıra uğranan yerler olmuş, eski bağ evleri harap halde kaderine terk edilirken yeni villa tipli evler inşa edilmeye başlanmıştır. Bağlar da yaz mevsimini geçirmek amacıyla gidilen uğrak yerlerine dönüşmüştür [27].

3.3.4 Eski Gediz Kasabası çevresindeki bağcılık kültürü ve bağ evleri

İç Batı Anadolu'nun bir diğer geçici konaklama yapıları Kütahya ilinin Gediz ilçesine bağlı Eski Gediz kasabasındaki "Güme" olarak adlandırılan yerleşmelerdir.

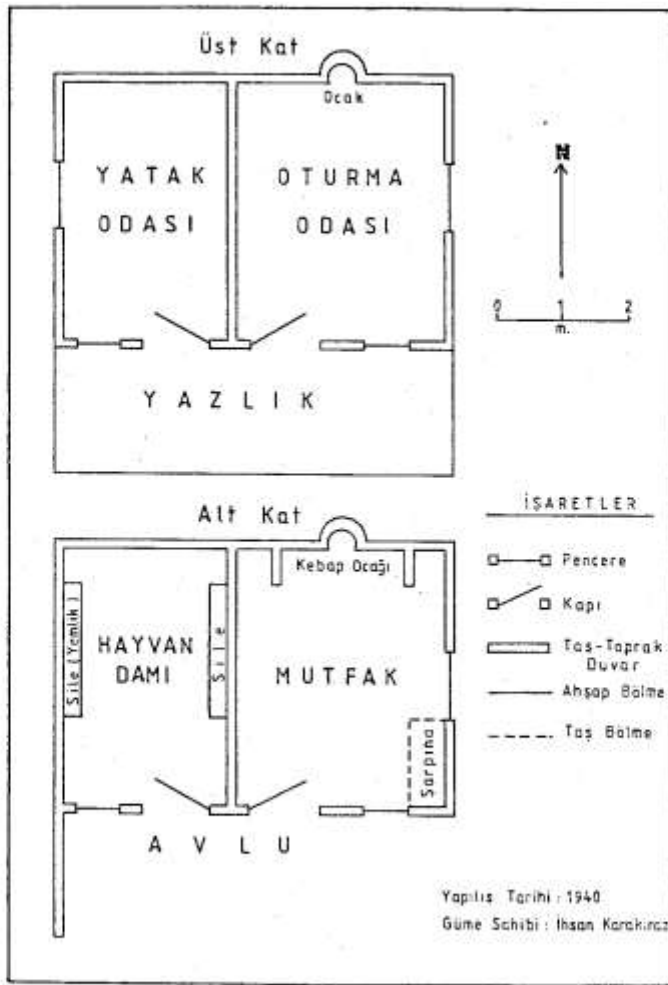
Tek ya da iki kattan oluşan Güme yerleşmeleri 1-5 dekarlık arazilere inşa edilmiştir. Tarımsal faaliyetler doğrultusunda şekillenen Güme yerleşmelerinde az da olsa hayvanlık da görülmektedir. Tarımsal faaliyetlerin getirdiği ihtiyaçları gidermesi için yapılan Gümeler aynı zamanda sayfiyelik olarak da değerlendirilmiştir. Sıcak havalardan başlamasıyla birlikte taşınan Gümelerin zemin katlarında, az sayıda götürülen hayvanlar için "hayvan damı" olarak adlandırılan bir mekân oluşturulmuştur [34].

Güme yapımında taş, toprak ve ahşap malzeme kullanılmış olup taş malzeme temelde, toprak ve ahşap ise duvar ile mekân elemanlarında kullanılmıştır. Tek katlı Gümeler zemin terası olarak kullanılan "gameri" isimli etrafı açık gölgelikle birlikte hayvan damı ve bir odadan oluşmaktadır. Hayvan damında "sile" olarak adlandırılan yemlikler sabit elemanlar iken oda içinde de yemek pişirmek için kullanılan bir ocak yer almaktadır (Şekil 3.7) [34].

Şekil 3.7. Eski Gediz Kasabası'nda tek katlı güme planı örneği (sayfa 182) [34]

Genellikle gelir düzeyi yüksek olan aileler tarafından yapılan iki katlı Gümelerde ise alt katlar mutfak ve hayvan damı olarak kullanılan iki oda ile avludan oluşmuştur. Mutfakta yörede “kebab ocağı” diye adlandırılan bir ocak ile çok fazla üzüm üretiminin olması durumunda pekmez yapımında kullanılan “şarpına” yer almaktadır. Üst katta yer alan iki odanın biri oturma odası işlevini alırken diğeri yatak odası olarak kullanılmaktadır. Oturma odasında bulunan ocak yemek pişirme işlevini üstlenirken üst kattaki bu iki odayı çevreleyen ve yöresel olarak “yazlık” olarak adlandırılan balkon da aynı zamanda bağı gözetlemek amacıyla kullanılmıştır (Şekil 3.8) [34].

Şekil 3.8. Eski Gediz Kasabası'nda iki katlı güme planı örneği (sayfa 184) [34]

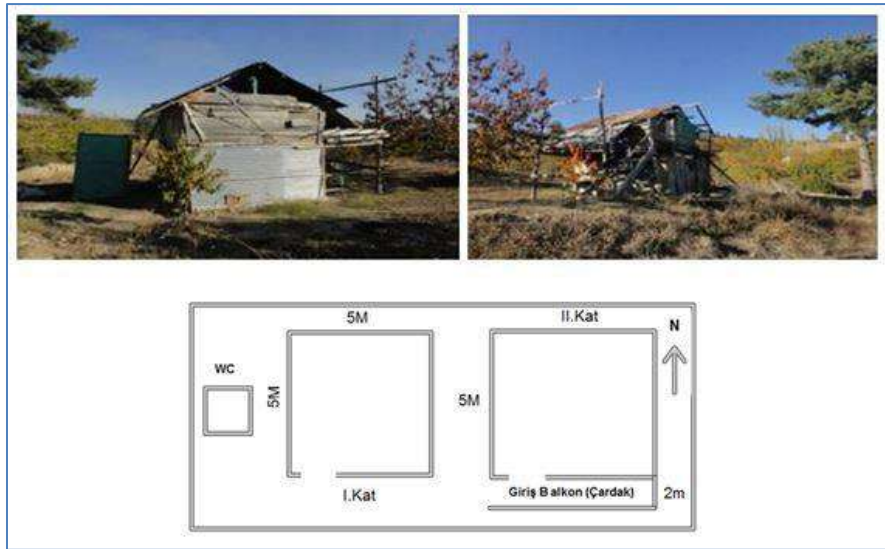
Özellikle bölgede meydana gelen 1970 depreminden sonra bağcılık faaliyetleri önemini yitirmiştir. Bağlarda elektrik olmayışı, genç nüfusun göç etmek istememesi, tatil için tercih edilen yerlerin farklılığı gibi nedenlerden ötürü güme yerleşmelerine göçler giderek azalmıştır. Böylece bağ alanları ve meskenler de kaderine terk edilmiştir [34].

3.3.5. Sebil çevresindeki bağcılık kültürü ve bağ evleri

Akdeniz Bölgesi'nde incelenen geçici konaklama yapılarından ilki Sebil bağ evleridir. Sebil, Mersin ilinin Tarsus ilçesine bağlıdır.

Sebil'in engebeli arazi yapısı nedeniyle tarım arazilerinin uzakta kalması yılın belirli dönemlerinde geçici konaklanan bağ evlerinin inşa edilmesini zorunlu kılmıştır [35].

Tek ve iki katlı olarak inşa edilen bağ evlerinin yapım malzemesi yakın çevresinde bol miktarda bulunan taş, toprak ve ahşap malzemelerdir. Tarımsal faaliyetlerin yanında az da olsa hayvancılığın yapıldığı Sebil'de bağ evlerinin alt katı hayvanlar ve depolama işlevini üstlenirken ahşap ya da taştan yapılmış bir merdivenle ulaşılan üst kat, bağı gözetleyen balkonla birlikte ailenin yaşam alanı için özelleşmiştir. Yağmur sularını biriktirerek bağın sulanmasında faydalanılan havuz ile tuvalet ise evden bağımsız olarak yapılmıştır[35].

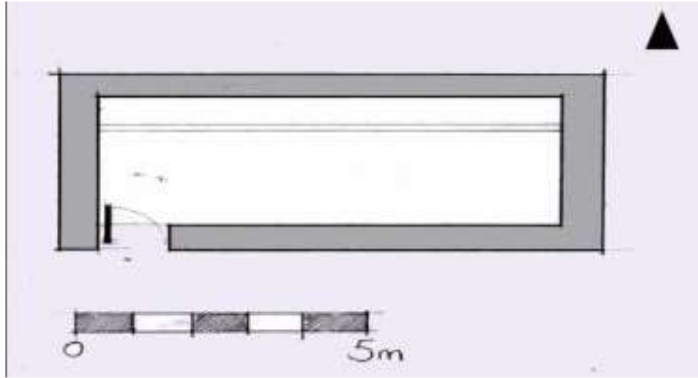
Resim 3.5. Sebil'de iki katlı bir bağ evi örneği (sayfa 255) [35]

3.3.6. Alanya-İncirkırı çevresindeki bağcılık kültürü ve bağ evleri

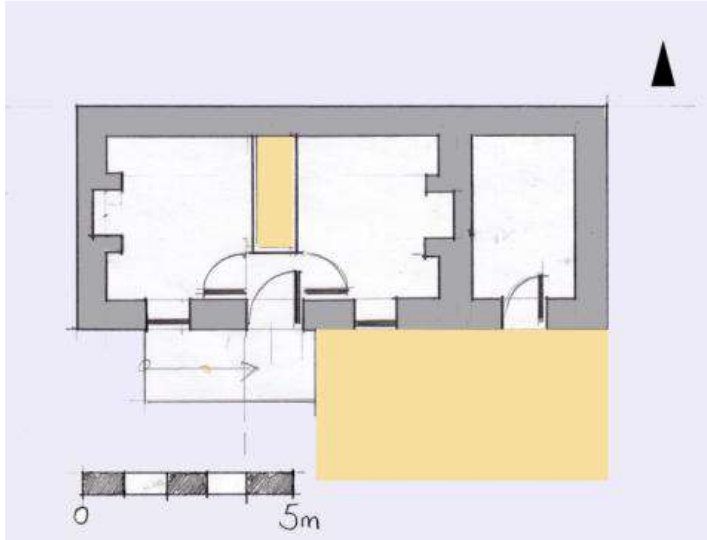
Akdeniz Bölgesi'nde incelenen geçici konaklama yapılarından ikincisi ise İncirkırı bağ evleridir. İncirkırı, Antalya ilinin Alanya ilçesine bağlıdır.

İncirkırı mevkiinde yer alan yedi adet geçici konaklama yapısı, 10 m'lik kot farkı boyunca

güney – güneydoğu doğrultusunda konumlanmıştır. Taş malzemeden imal edilen evlerin zemini ahır, üst katı ise yaşam alanıdır. Üst kat duvar ya da ahşap elemanlarla bölünen iki oda ile yapıların bazılarında bulunan tuvalet veya depo olarak kullanılan mekânlardan oluşmaktadır. Bazı yapıların cephelerinden çıkma yapan ahşap kirişler önceden terasların bulunduğu işaret etmektedir. Meskenler “ayazlık” olarak adlandırılan bu teraslarla birlikte yüklük, ocak ve niş gibi yapı elemanlarıyla donatılmıştır [36].

Şekil 3.9. İncirkırı evlerinde bodrum kat tipolojisi (sayfa 276) [36]

Şekil 3.10. İncirkırı evlerinde iki oda ve bir tuvalet/deposu olan üst kat tipolojisi (sayfa 278) [36]

Bölgedeki meskenler; ayazlık olarak adlandırılan teraslarıyla, ana taşıyıcılarının az bir işleminden geçirilerek “döver” olarak adlandırılan kütüklerle inşa edilen döşeme ile beşik çatısıyla, kendine özgü yüklük, ocak ve nişleriyle doğa iyi iç içe yaşam mekânları oluşturmuştur [36].

3.3.7. Eğirdir Gölü güneyindeki bağcılık kültürü ve bağ evleri

Akdeniz Bölgesi’nde incelenen bir diğer bağ evi yapıları Eğirdir Gölü güneyinde yer alır. Akdeniz iklimi ile İç Anadolu arasında geçiş iklimi gösteren bölge bağ tarımı için oldukça elverişlidir.

İlçe merkezine olan uzaklığı 5 km olan bağlarda tarımsal faaliyetler doğrultusunda inşa edilen ve “Kelif” olarak adlandırılan bağ evlerine, sıcak ayların başlamasıyla birlikte göçülmektedir. Bağdaki yaşam ise bağın işlerinin bitmesi ve havaların soğumasına kadar devam etmektedir.

Genellikle taş temel üzerine kerpiç malzeme kullanılarak yığma inşa edilen Kelifler, yola silüetini veren tek katlı yapılardır. Keliflere giriş üzüm asması ile bir çardağın bulunduğu avludan sağlanmaktadır. İki oda ve bir aralıktan oluşan Keliflerin yola bakan cephelerinde pencere bulunmamaktadır. Eşit büyüklükteki bu odalar “aralık” olarak adlandırılan bir mekâna açılmaktadır. Tuvaletleri meskenden bağımsız olan Keliflerde içme suyu ise kuyulardan sağlanmıştır [37].

Resim 3.6. Kelif resmi (sayfa 115) [37]

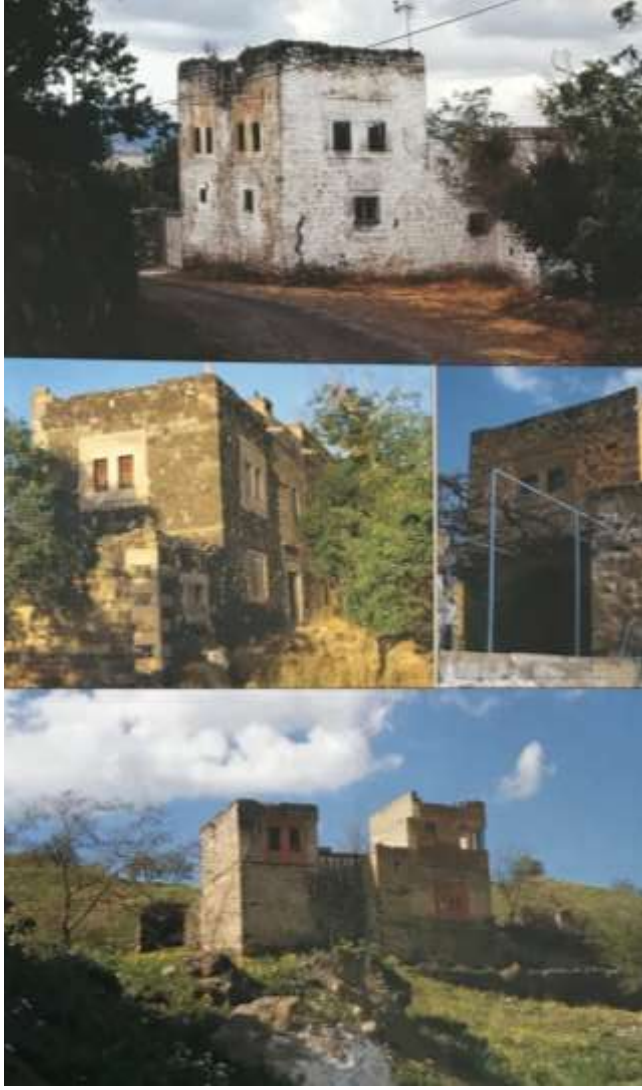
Bağlar çevreden toplanmış moloz taşlarla örülen bahçe duvarlarıyla çevrelenmiş olup, evler arsanın ortasına ya da mevcut yolu kullanmak için komşu evin yakınına inşa edilmiştir. Böylelikle bazı bölgelerde evler sıklaşmış ve sıklaşan alanlara su kuyuları yapılarak açılan kanallar ile bağların su ihtiyacı giderilmiştir [26].

Kayseri çevresinde rahatlıkla bulunabilen taş ve ahşap malzeme evlerin yapımında kullanılmıştır. Bölgede tek mekândan oluşan küçük ölçekli bağ evleri olduğu gibi iki, üç katlı kent evlerini aratmayacak büyüklükte bağ evi de görülmektedir [26].

Tek mekândan oluşan, genellikle taş yığma şeklinde inşa edilmiş üstü açık tuvaletli basit mesken tipine, zamanla içinde ocağı bulunan bir oda ve ahır eklenmiştir. Daha gelişmiş olanlarında bu oda 30 m² kadar çıkıp odanın içine ya da dışına yerleştirilmiş bir merdivenle evin düz, toprak damına çıkılır. Daha büyük evlerde bu üst kata bir oda daha eklenmiş, hatta alt kattaki ahırın yanına da oda eklenerek evin kullanım alanı rahatlatılmıştır. Meskenler bağ alanlarına serbest yayılım göstermiş olup avlulu ya da yarı açık bölümler içermektedir. Meskenlerde iç mekân donatılarından olan sedirlerde oturulur, akşam olduğunda yüklüklerden çıkarılan yataklarla yatılmaktadır [26].

Resim 3.7. Kayseri bağ evlerinin en basit örnekleri (sayfa 43) [26]

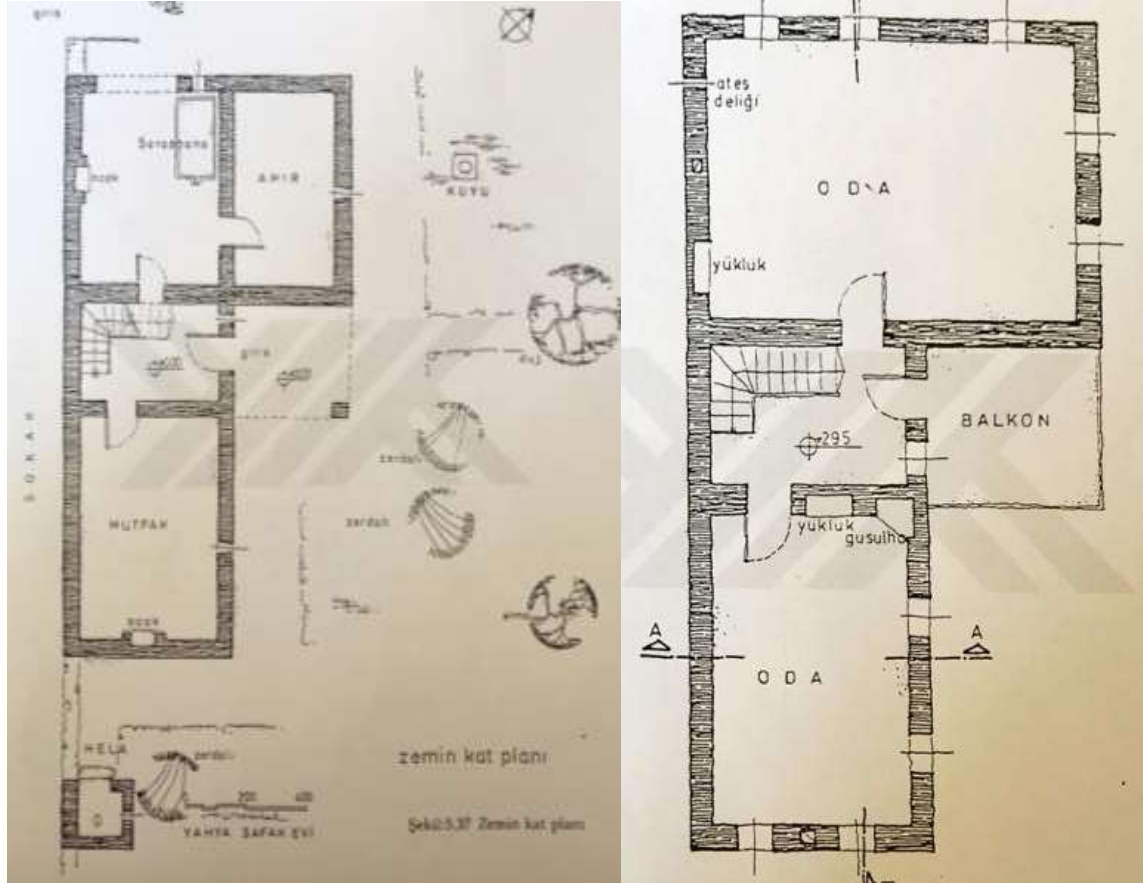
Resim 3.8. Kayseri bağ evlerinden gelişmiş tipte örnekler (sayfa 51) [26]

3.3.9. Niğde çevresindeki bağcılık kültürü ve bağ evleri

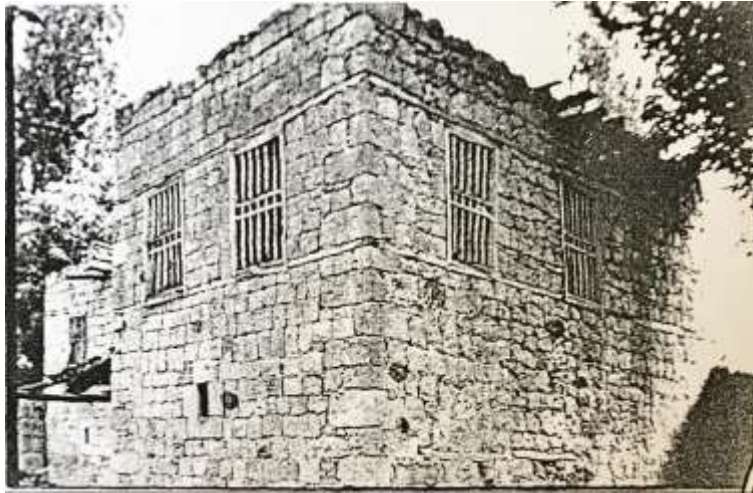
İç Anadolu’da incelenen geçici konaklama yapılarından ikincisi Niğde çevresindeki bağ evleridir.

Niğde şehir merkezine 2 km uzaklıkta bulunan bağlara havaların ısınmasıyla birlikte göç hareketi başlarken bağın işi bitip havaların soğumasıyla merkeze geri dönülmektedir. Genellikle taş malzemedен inşa edilen bağ evlerinin nadiren de olsa kerpiçten yapılmış örnekleri de görülmektedir. Tek ya da iki katlı olarak inşa edilmiş bağ evlerine genellikle bir örtme ya da avludan girilir. Bağ evlerinin alt katı mutfak, ahır, depo, şaraphane ya da meyvelik gibi bağın günlük işlerinin yapıldığı bölümlerden oluşabileceği gibi, üst kat

balkon ve odalardan oluşan yaşam alanıdır. Yaşam alanındaki bu odalar ocak, niş, sedir gibi yapı elemanlarıyla donatılmıştır [38].

Şekil 3.12. Niğde çevresinde bir bağ evinin zemin ve üst kat planı (sayfa 115-116) [38]

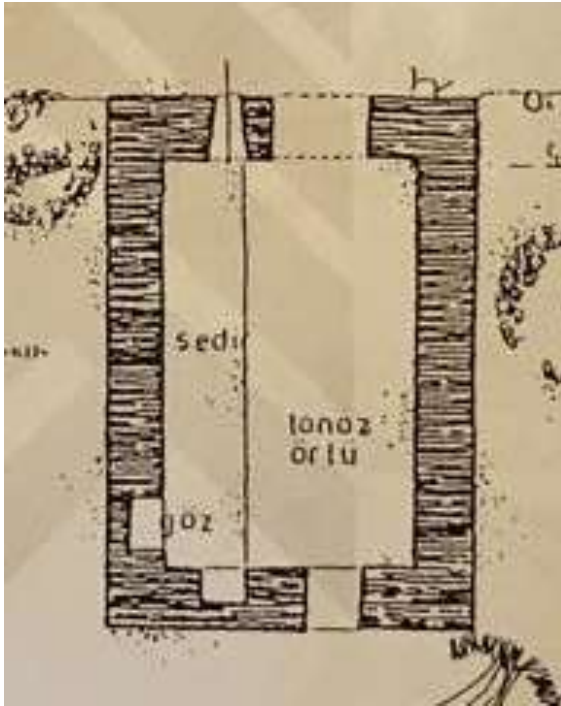

Resim 3.9. Niğde çevresinde bir bağ evi resmi (sayfa 121) [38]

3.3.10. Nevşehir çevresindeki bağcılık kültürü ve bağ evleri

İç Anadolu Bölgesi’nde incelenen geçici konaklama yapılarının bir diğeri Nevşehir bağ evleridir. Az sayıda örneği kalmış olan Nevşehir çevresindeki bağ evleri tek mekânlı yapılardır. Bu yüzden bölgede bağa göçme âdeti gelişmemiş olup meskenler günü birlik ihtiyaca göre şekillenmiştir [38].

“Elevcik” olarak adlandırılan bağ evleri Nevşehir yöresinde rahatlıkla bulunan volkanik tüf ve siyah bazalttan inşa edilmiş, genellikle tek katlı ve avlusuzdur. Dikdörtgen planlı Elevciklerde iç mekân oldukça sadedir. Evin bir duvarına yapışık olan toprak sedirde oturulurken, “göz” olarak adlandırılan duvar nişleri eşya koymak amacıyla kullanılmıştır. Zemini toprak dolgu olan evin çatısı düz toprak damdır. Tuvalet yapıdan bağımsız bir şekilde bağın içine yapılmış olup içme suyu yakınlardaki çeşmelerden sağlanmıştır [38].

Şekil 3.13. Nevşehir çevresindeki bağ evlerinden kat planı örneği (sayfa 133) [38]

3.4. Türkiye’deki Bağ Evlerinin Karşılaştırması

Üzerinde özellikle iklim faktörü ve yer şekillerinin etkili olduğu bağcılık faaliyetleri ülkemizin birçok bölgesinde gelişme alanı bulmuştur. Buna bağlı olarak her bölgede yöreye özgü bir bağ kültürü ve yaşam alanları oluşmuştur. Türkiye’de bağcılık kültürü ve bağ evleri ile alakalı akademik çalışmalar ışığında, Türkiye’deki bağ yerleşmelerinin benzerlik ve farklılıkları tespit edilerek değerlendirilmiştir (Şekil 3.14).

Bağ evleri genellikle geniş bağlık alanlara dağınık şekilde yerleşmiş ve bağın hâkimiyetini sağlamak için bağa yönlenerek konumlanmıştır. Bağ yerleşmelerindeki bağcılık kültürü ve bağ meskenlerinin farklılaşmasındaki temel etken Türkiye’nin farklı bölgelerinde bulunmalarından kaynaklanmaktadır.

Bağ evleri farklı şehirlerde çeşitli isimlerle adlandırılmıştır. Bu isimlerin ortak paydası anlam olarak temelde benzer özellikte yapıları anlatmasıdır. Farklı isimlerin yanı sıra yörenin değişen şivesine göre bir ismin birden çok hale dönüştüğü durumlar da görülmektedir (Alaçık isminin Tokat’ta Alacuh ya da Nevşehir’de Elevcik şeklini alması gibi).

Geleneksel yapım teknik ve malzemeleri kullanılarak yapılan yapılar, yakın çevresinden kolaylıkla elde edilecek malzemelerle inşa edilmiştir. Bu yapılarda kullanılan malzemenin farklılaşmasındaki temel neden bölgenin jeolojik yapısı, bitki örtüsü ve iklimidir. Türkiye’deki bağ yerleşmelerinin jeolojik yapısının değişmesi bağ evlerinin yapım malzemesinin farklılaşmasına neden olmuştur.

Türkiye genel olarak bol yağış alan bir ülke olması nedeniyle yapıyı nem ve rutubetten korumak ve yapı ömrünü uzatmak amacıyla bağ evlerinin temel sistemleri genellikle taş malzeme ile yapılmıştır. Bununla birlikte Nevşehir ve Denizli’de evlerin yakın çevresinde kolay bulunan şist ve siyah bazaltın kullanıldığı örnekler de mevcuttur.

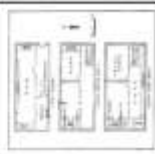
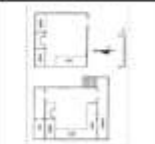
Bağ evleri genel olarak taş, kerpiç ve ahşap gibi geleneksel malzemeler kullanılarak inşa edilirken yakın çevresinde bulunan şist, volkanik tuf ve siyah bazalttan inşa edilen örnekler de bulunmaktadır. Karadeniz, İç Batı Anadolu ve Akdeniz bölgesinde yer alan bağ evlerinde genellikle ahşap karkas sistem kullanılırken İç Anadolu’da bağ evlerinde taş

malzemenin yığma şeklinde kullanıldığı görülmüştür. Bununla birlikte Nevşehir ve çevresinde oldukça fazla bulunan volkanik tuf ve siyah bazalt yöredeki bağ evlerinin yapım malzemesini oluşturmuştur. Karkas sistemde inşa edilen evlerde duvar dolgu malzemesi olarak kerpiç tercih edilmiştir. Taş ve şist gibi malzemelerin kullanıldığı duvarlar sıvasız olurken ahşap karkas ve kerpicingin kullanıldığı duvarlar çamur harç ile sıvanmış olup çoğunlukla kireç badanalıdır.

Türkiye’de görülen farklı iklim tipleri bağ evlerinin çatı şekli ve örtüsü üzerinde de etkili olmuştur. Özellikle çok yağış alan Karadeniz, İç Batı Anadolu ve Akdeniz bölgesindeki bağ evlerinin çatısı, kırma ya da beşik şeklinde eğimli inşa edilmiştir. Bu tarz çatılar ahşap malzeme kullanılarak inşa edilmiş ve çatı örtüsü olarak klasik tip kiremit kullanılmıştır. Kayseri, Niğde ve Nevşehir gibi İç Anadolu’daki bağ evlerinin çatısı ise düz toprak dam şeklindedir.

Bağ evleri genel olarak tek, iki ya da üç katlı olarak inşa edilmiştir. Tek kattan oluşan bağ evlerinde zemin katları günlük ihtiyaçlar doğrultusunda kullanılan yaşam alanlarıdır (Şekil 3.14 A3,İ3). İki ya da üç kattan oluşan bağ evlerinde ise zemin katlar genellikle ahır, depo ve mutfak işlevini üstlenmiştir (Şekil 3.14 K1,K2,İBA1,İBA2,A1,A2,İ1,İ2). Bağ evlerinde genellikle yaşam alanı olarak kullanılan üst katlar aynı zamanda sayfiyelik kullanılan mekânlardır. Bu üst katlar genellikle bağa hâkim olan balkonun sofa görevini üstlenmesi sonucu dış sofalı plan tipi özelliği taşımaktadır (Şekil 6.14 K1,K2,İBA1,İBA2,A1,A2).

İki ya da üç katlı inşa edilen bağ evlerinin balkonları genellikle açık çıkma şeklinde olup çıkmalar bazı yapılarda ahşap direklerle desteklenerek bazılarında ise konsol şeklinde inşa edilmiştir. Bağ evlerinde tuvaletler mesken içinde ya da meskenden bağımsız bağın içinde uygun bir alana yapılmıştır. Banyo ise çoğunlukla gelişmiş tipte bağ evlerinden görülürken bazı yapılarda banyo işlevini üstlenecek donatı elemanları bulunmaktadır (Şekil 6.13 A2).

TÜRKİYE'DEKİ BAĞ EVLERİNİN KARŞILAŞTIRMASI												
BÖLGE	İL	İSİM	KAT SAYISI	MEKANSAL KURGU	TEMEL SİSTEMİ	TAŞIYICI SİSTEM	ÇATI VE ÖRTÜSÜ	SIVA MALZEMESİ	ÇIKMA	TUVALET	BANYO	
Karadeniz K1	Tosya	Gümele	2 ya da 3 kat	Zemin kat: Ahır Üst kat: Yaşam alanı	Köşe taşı Taş yığma	Ahşap karkas+kerpiç dolgu	Ahşap çatı Alaturka kiremit	Çamur+Kireç badana	Var	Var	Var	
	Safranbolu	İn - Cerpe	Tek ya da 2 kat	Zemin kat: Depo/ Mutfak Üst kat: Yaşam alanı	Taş yığma	Ahşap karkas+kerpiç dolgu	Ahşap çatı Alaturka kiremit	Çamur+Kireç badana	Var	Var	Var	
	Denizli/Tavas	-	2 kat	Zemin kat: Ahır/ Depo. Üst kat: Yaşam alanı	Köşe taşı+Şist	Şist Ahşap karkas+kerpiç dolgu	Ahşap çatı Alaturka kiremit	Çamur+Kireç badana	Var (bağımsız)	Var	Var	
İç Bati Anadolu IBA1	Kütahya/ Gediz Kasaba	Güme	Tek ya da 2 kat	Zemin kat: Ahır/ Mutfak Üst kat: Yaşam alanı	Taş yığma	Ahşap karkas+kerpiç dolgu	Ahşap çatı Alaturka kiremit	Çamur+Kireç badana	Var	Yok	Yok	
	Mersin/Tarsus Sebil	-	Tek ya da 2 kat	Zemin kat: Ahır/ Depo. Üst kat: Yaşam alanı	Taş yığma	Ahşap karkas+kerpiç dolgu	Ahşap çatı	Çamur siva	Var	Var	Yok	
Akdeniz A1	Antalya/Alanya İncirkırı	-	Tek ya da 2 kat	Zemin kat: Ahır/ Depo Üst kat: Yaşam alanı	Taş yığma	Ahşap hatıllı taş yığma	Ahşap çatı Alaturka kiremit	-	Var	Var	Var (dolap içi)	
Akdeniz A2	İsparta/ Eğirdir gölü günevi	Kelif	Tek kat	Zemin kat: Yaşam alanı	Taş yığma	Ahşap karkas+kerpiç dolgu Kerpiç yığma	Ahşap çatı Alaturka kiremit	Çamur siva	Yok	Var (bağımsız)	Var	
İç Anadolu I1	Kayseri	Alaçık	Tek, 2 ya da 3 kat	Zemin kat: Ahır/ Mutfak Üst kat: Yaşam alanı	Taş yığma	Taş yığma	Düz toprak dam	-	Var	Var	Var	
İç Anadolu I2	Niğde	-	Tek ya da 2 kat	Zemin kat: Ahır/Mutfak/Depo Üst kat: Yaşam alanı	Taş yığma	Taş yığma Nadiren kerpiç	Düz toprak dam	-	Yok	Var (bağımsız)	Yok	
İç Anadolu I3	Nevşehir	Elevecik	Tek kat	Zemin kat: Yaşam alanı	Siyah bazalt	Volkanik tuf Siyah bazalt	Düz toprak dam	-	Yok	Var (bağımsız)	Yok	
K1												

Şekil 3.14. Türkiye'deki bağ evlerinin karşılaştırma tablosu

4. TOKAT İLİNDE BAĞCILIK KÜLTÜRÜ VE BAĞ EVLERİ

Bu bölüm iki kısım halinde anlatılacaktır. Birinci kısım; Tokat ilindeki bağcılık kültürü ve bağcılık hakkında bilgiler içerecektir. İkinci kısım ise; Tokat bağ evleri hakkında bilgiler içerecek olup “Gümele” ve “Alaçık” diye adlandırılan bağ evleri ele alınacaktır.

4.1. Tokat İlinde Bağ Kültürü ve Bağcılık

Tokat ili Karadeniz ve Karasal iklim arasında geçiş özelliği gösterdiği için bağcılık açısından verimli bir bölgedir. Günlük ortalama sıcaklık değerleri ve yıllık güneşlenme günü de yeterli olduğundan üzüm yetişmesi için Anadolu’daki elverişli bölgelerden birini oluşturmaktadır. Bu üzümler arasında asmalık üzüm, çavuş üzümü, arı üzümü, alesüt üzümü, kızıl üzüm, kuş üzümü gibi çeşitleri mevcuttur. Ayrıca beyaz şarap yapımında kullanılan Narince üzümü ile birlikte Kazova’nın adı “Kazova Üzümlü” olan meşhur üzümü de Tokat’ta yetiştirilmektedir.

Türkiye’nin birçok yerinde olduğu gibi Tokat’ta da bağcılığın temel ürünü üzümdür. Fakat üzümlerle beraber ailenin ihtiyaçları doğrultusunda elma, armut, kiraz, vişne, şeftali, erik, kavun, karpuz vb. yazlık meyveler ile maydanoz, yeşil soğan, nane, reyhan, domates, biber, salatalık, fasulye gibi sebzeler de yetiştirilmiştir. Bağlarda üretilen meyve ve sebzeler ticaret amacının yanı sıra ailenin yazlık ve kışlık yiyecek ihtiyacını karşılamak amacıyla üretilmiştir.

Tokat’ta bağcılıkla gelişen üretime yönelik yaşantı bağ kültürünün oluşmasının sebebidir. Bununla beraber bağ ve bahçelerle çevrili olan Tokat ilindeki bağlar, zamanla ekonomik işlevi dışında yaz aylarının sayfiyelik olarak kullanılan alanları haline dönüşmüştür.

Tokat halkı bağın işini yapmak ve bağdan yararlanmak amacıyla Mart ayı sonuna doğru bağlara gidip gelmeye başlamıştır. Fakat Mart ayında havaların yeterince ısınmamasından dolayı genellikle baba ve bağın işini görebilecek çocuklar hafta sonları bağa gidip bağın temizlik ve ilaçlama gibi işlerini yaparak bağı taşıyacak hale getirmişlerdir. Mayıs ortalarından itibaren ise bağlara göç başlamıştır.

Bağın temizlik, ilaçlama, budama, yetiştirilen ürünün olgunlaşması, toplanması ve

bağbozumu gibi periyodik olarak birbirini takip eden işlerin olması bağa göçü zorunlu kılmış ve beraberinde bağ hayatını meydana getirmiştir. Tüm bu işlerin takibi bağlara mesken yapmayı gerektirmiştir. Şehir merkezine birkaç kilometre uzaklıktaki bağ meskenlerine taşınma işi genellikle at, eşek (daha çok eşek) gibi binek hayvanlarıyla yapılmıştır. Bu hayvanlar hem ulaşımda kullanılmış hem de bağlara gidecek eşyalar için yük taşıma aracı olmuştur. Hayvanlar ulaşımda direkt olarak kullanıldığı gibi fayton şeklinde de kullanılmıştır (Resim 4.1).

Resim 4.1. Tokat'ta bağlara göçerken kullanılan araçlar (Hasan Erdem arşivi)

Resim 4.2. Tokat'ta bağlara yolculuk (Hasan Erdem arşivi)

Bağlara taşınmak beraberinde bağlardaki sosyal hayatı da şekillendirmiştir. Komşuluk ilişkisi bağlarda da devam etmiş, pişirilen yemek birlikte yenip yapılan işte yardımlaşmıştır. Özellikle kahvaltıda tüketilen yöreye özgü yumurta piyazı ile işkefe; ana yemeklerden patlıcan - fasulye tavaşı ve bat bağ yemeklerinin vazgeçilmezleri arasına girmiştir [39]. Ürünler bağlarda geçirilen süre içerisinde tüketildiği gibi kışlık yiyecek hazırlığında da kullanılmıştır. Bir yandan kuşburnu, madımak gibi konserveler yapılırken bir yandan da çeşitli meyve ve sebzeler kurutularak kışın tüketilmeye hazır hale getirilmiştir.

Yazlık ve kışlık ihtiyaçların dışında bağlar farklı fonksiyonel amaçlarla kullanılmıştır. Aile büyükleri için dinleme, kafa dinleme gibi sayfiyelik amaçlarla kullanılan bağlar, çocuklar ve gençler için önemli bir eğlenme yeri olmuştur. Böylelikle her aile kendi bağında özgürce yaşam alanı oluşturmuştur.

Ekim-Kasım ayları arasında bağbozumu yapılmış, kışlık yiyecekler tamamlanmış, şehirde

ahırı olmayan ailelerin beraberinde getirdikleri hayvanlar kesilerek sucuk ve pastırma halinde kışlık tüketim için hazır duruma getirilerek tersine göç eylemi başlamıştır. Ahır olan aileler ise hayvanlarını kesilmeyip süt ve süt ürünlerinden faydalanmıştır.

Bağlara verilen önem özellikle 1980 yıllarına doğru bir hayli azalmıştır. Bu duruma neden olan faktörler arasında nüfusun hızla artmasıyla beraber bağlar bölgelerinin imara açılması, bağ hayatından apartman kültürüne geçmek isteyen kadınlar, bağlarda elektriğin olmaması nedeniyle gençlerin taşınmak istememesi, yeni neslin bağlara ilgisizliği ve dönemsel olarak bağlarda ortaya çıkan hastalıklar yer almaktadır.

4.2. Tokat Bağ Evleri: Gümele ve Alaçıklar

Tokat'ın geçmiş dönemlerinde yaşayan halkın genellikle bir bağı ve bağ evi bulunmaktadır. Bu evlerin bazıları ailenin ekonomik durumuna göre oldukça küçük ve sadece ihtiyaçlar doğrultusunda inşa edilen sade yapılar, bazıları da kent evlerini aratmayacak şekilde büyük ve gösterişlidir (Resim 4.3).

Resim 4.3. Bir zamanlar Tokat bağları ve bağ evleri (Hasan Erdem Arşivi)

Türkiye'deki bağ yerleşmelerine “Güme”, “Gümele”, “İn”, “Cerpe”, “Kelif”, “Alaçık” ve “Elevcik” gibi çeşitli isimler verilmiştir. Tez kapsamında çalışılan Tokat bağ evleri ise “Gümele” ve “Alaçık” diye adlandırılmıştır. Gümele diye adlandırılan bağ evleri, Tokat'ın Zile ilçesindeki bağlarda; Alaçık (Alaçuh) diye adlandırılan bağ evleri ise Tokat'ın Merkez

ilçesi ile Turhal ilçesi arasında yer alan Kazova bölgesinde bulunmaktadır. Ayrıca Tokat'taki bu bağ evlerinin tümüne birden yazlık ev anlamına gelen “Yazı Evi – Yazı Evi” de denilmektedir. Alt bölümde Gümele ve Alaçık diye adlandırılan bağ evlerinin genel özellikleri anlatılacaktır. Akabinde yerleşmelerin Tokat kenti içindeki konumları verilerek çalışma alanı kapsamındaki her bir bağ evi için tek yapı ölçeğinde hazırlanacak olan katalog çalışmasının ölçüm ve metodolojisi anlatılacaktır.

4.2.1. Tokat Gümele meskenleri

Gümele; basit bir şekilde inşa edilmiş avcı ya da bağ bahçe kulübesine halk dilinde verilen isimdir [31]. Tokat'ın Zile bağlarındaki yerleşmeler de “Gümele” olarak adlandırılmıştır. Fakat Zile bağlarındaki Gümelelerde ocak, sedir gibi mekânsal donatı elemanları bulunmasından dolayı kulübeye oranla daha işlevsel yapılar olması sebebiyle Gümele tanımından farklı özellikler taşımaktadır.

Tokat'ın Zile ilçesinde bağcılık eskiden beri önemini korumuştur. Zile merkeze 1 ila 3 km arasında değişen uzaklıkta olan bağlar Zile halkı için vazgeçilmez alanlardır. Burada yaşayan halk günün her saatinde kolaylıkla bağına gidebilmektedir. Ayrıca hafta içi Zile Merkez'de çalışanlar özellikle hafta sonlarını bu bağlarda geçirmektedir.

Genellikle 1-10 dönüm arasında değişen bağların merkeze yakın olması nedeniyle bağlara inşa edilen Gümele meskenleri uzun süreli göç edilecek büyükte değil daha çok günü birlik ihtiyacı karşılayacak büyüklüklerdir. Bölgedeki bağlar toprak yollarla birbirine bağlanmıştır. Bağ ile yol bahçe duvarıyla sınırlandırılırken komşu iki bağ arasına duvar yapılmayıp genellikle sınırı belli etmek amacıyla çit çekilmiştir. Bundaki temel neden bağlarda komşuluk ilişkisinin sıkı olması, yol mahrem görülürken komşunun mahrem görülmemesidir. Bazı bağlara çift veya tek kanatlı ahşap bir kapı ile girilmiştir. Kapı üstündeki saçak alaturka kiremit ile örtülüdür. Bu duvarların günümüzde çeşitli çağdaş malzemeler ile onarılmış ya da baştan örülen örnekleri de mevcuttur.

Bağlarda meskenler genellikle yola yakın bir köşeye inşa edilmiştir. Evlerin giriş cepheleri bağa yönelmiştir. Burada temel neden herkesin kendi bağında özgürce yaşam alanı oluşturması ve bağın gözetimini yapmak istemeleridir. Tek ya da iki kat olan meskenlerin zemin katı taş temeller üzerine kerpiç malzeme ile inşa edilmiştir. Kerpiç malzeme bazı

evlerde ahşap çatkının dolgu malzemesi olarak kullanılırken bazı evlerde de tuğla biçiminde üst üste şaşırtmalı olarak yığma şeklinde örülmüştür. Yığma şeklinde inşa edilen zemin kat duvarları 40-50 cm kalınlığındayken, ahşap çatkı ile örülen duvarların kalınlıkları 15-20 cm arasında değişmektedir. Üst katlar ise ahşap çatkı arası kerpiç dolgu malzemesi ile inşa edilmiştir. Duvarlar ailenin ekonomik duruma göre kireç badana veya çamur harçla sıvanmıştır.

Evlerin zemin katları genellikle tarım araç - gereçleri ile bağlardan elde edilen ürünleri depolamak ve bağın günlük işini yapmak amacıyla kullanılan tek hacimli mekânlardır. Yöresel olarak “iş evi” olarak adlandırılan bu mekânda bazı evlerde bir ocak ile sedir bulunurken bazılarında herhangi bir donatı elemanı bulunmamaktadır. Zemin katların tabanı genellikle toprak dolgu olmasına karşın beton ile kaplanmış olduğu örnekler de görülmektedir. Tavanlar ise genellikle ahşap kirişlemedir. Üst kata ulaşım ya zemin kattaki bu tek hacimli mekândan ya da dışarda bulunan ahşap malzeme ile yapılmış merdivenle sağlanır.

Dinlenme ve yaşam alanı olarak kullanılan üst katlar ise üç tarafı açık bir balkon ile bir odadan oluşmaktadır. Üst kata çıkan merdiven ahşap korkuluklu bazen de ahşap sediri olan balkona veya üst kattaki odaya ulaşır. Zemini ahşap, toprak dolgu ya da beton olan bu balkon hem bağı gözetlemek ve yazın sıcaklığında serinlemek için kullanılırken hem de bağdan elde edilen ürünleri kurutmak amacıyla kullanılan yerdir. Üst kattaki tek hacimli odaya genellikle ahşap bir kapı ile bu balkondan girilir. Bu özellikteki meskenlerin üst kat planları Geleneksel Türk Evi dış sofalı plan tipi özelliği taşımaktadır. Bu plan tipindeki evlerde balkon sofa görevini üstlenmiştir. Üst kattaki odada genellikle yemek pişirmek için kullanılan bir ocak, ahşap sedir ve duvar nişi gibi donatı elemanları bulunabildiği gibi hiçbir donatı elemanını içermeyen sade özellikte örnekleri de mevcuttur. Odanın zemini de ahşap, toprak dolgu ya da beton malzeme ile kaplanmıştır. Odanın ile balkonun tavanları ise genellikle çatı strüktürünün görüleceği şekilde açık bırakılarak mekânlar düşey yönde genişletilmiştir. Böylece hem maliyet düşmüş hem de dış mekân ile iç mekân arasında hava sirkülasyonu sağlanmıştır. Evlerin pencereleri camsız olup ahşap kepenklerle kapatılmıştır. Bu da serin havayı içeri almayı kolaylaştırırken ahşap kepenkler ile de iç mekân güneş ışığından korunmuştur.

Evlerde çatı bölgedeki hava şartlarından dolayı kar ve yağmur suyunun tahliye edilmesini

kolaylaştırmak amacıyla beşik veya kırma şeklinde eğimli yapılmıştır. Ahşap elemanların üstü alaturka kiremit ile örtülmüştür.

Evlerin etrafı çeşitli meyve ağaçlarıyla kaplı Zile bağlarında, ağaçların hem meyvesinden yararlanılmış hem de gölgelik olarak kullanılmıştır. Gümele içinde tuvalet ve banyo için ayrı bir mekân tasarlanmamıştır. Gününbirlik kullanılan meskenlerde banyoya ihtiyaç duyulmamış olup tuvaletler de Gümele sahiplerinden edinilen bilgilere göre meskenin dışında bağın uygun bir köşesine konumlanmış fakat günümüze ulaşan örneği bulunamamıştır.

Bağlarda su ihtiyacı kehrizlerle sağlanmıştır. Sokak çeşmeleri dışında olan ve Zile'nin şuan ki şehir suyunun yerine kullanılan kehrizler pişmiş topraktan yapılmış pöhrenk olarak adlandırılan su borularıyla tüm şehrin altına döşenmiştir. Her ev suyunu bu kehrizlerin getirdiği açık bölümden almıştır. Günümüzde bu kehrizler şebeke suyu yapımı sırasında yok olmuştur. Günümüzde bağlarda şebeke suyu kullanılırken bazı bağlarda kuyu suyu da bulunmaktadır. Ayrıca yine bazı bağlarda yağmur ve kar suyunu depolamak amacıyla kullanılan ve bağın sulanmasını sağlayan havuz da yer almaktadır.

Resim 4.4. Zile bağlarında iki katlı bir Gümele örneği (Hasan Erdem arşivi)

Resim 4.5. Zile bağlarında kepenkli penceresi ahşap balkonuyla bir Gümele örneği (Hasan Erdem arşivi)

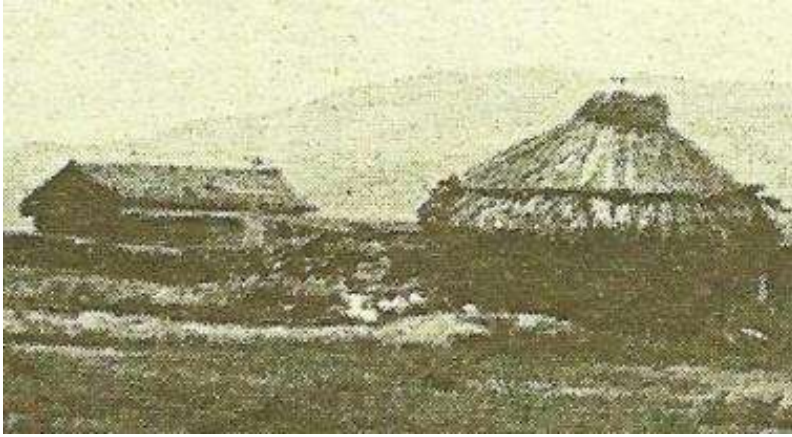

Resim 4.6. Zile bağlarında tek katlı bir Gümele resmi (Hasan Erdem arşivi)

Geleneksel malzemeler ile inşa edilmiş bu bağ evleri günümüzde hepsi terkedilmiş durumdadır. Evlerin birçoğu yıkılmış ve yerine çağdaş yapı malzemeleri kullanılarak yapılan konut tipi evler inşa edilmiştir. Eski tip Gümelelerden ayakta kalanlar yenileriyle benzememekle beraber çoğunlukla depo olarak kullanılıp yeni yapılan evlerle aynı bağ içindedir. Zile halkı bağ kültürünü bu yeni evlerde devam ettirmektedir.

4.2.2. Tokat Alaçık meskenleri

Türk Dil Kurumuna göre Alaçık; üzeri dal veya hasırla örülen çoban evi ile tarla, bostan ve bağ kulübesine verilen ada denir [40]. Tokat'ın Kazova bölgesindeki bağ yerleşmeleri de “Alaçık” diye adlandırılmıştır. Fakat Kazova'daki Alaçıklar ocak, sedir, çağlık gibi mekânsal donatı elemanları bulunmasından dolayı daha işlevsel yapılar olması sebebiyle Alaçık tanımından farklı özellikler taşımaktadır.

Resim 4.7. Alaçık olarak adlandırılan meskenler (Hasan Erdem arşivi)

Tez kapsamında incelenen Alaçık meskenleri Kazova'da, Tokat şehir merkezine yaklaşık 24 km uzaklıkta bulunan Güryıldız Belediyesi'nde bulunmaktadır. 1980'li yıllara kadar önemini koruyan bağlar bölgesi 1940'lı yıllara kadar tarla olarak kullanılmıştır. Çiftçiler çalışma alanını oluşturan bölgenin 3 km kuzeyinde bulunan köyden bu tarlalara çoğunlukla eşek olan binek hayvanlarıyla gelip gidiş yapmışlardır. Köy halkı tarlalarına gelip giderken harcanan zaman ve güçten tasarruf etmek için tarlaların bulunduğu bağlık alanlara meskenler inşa etmeye başlamıştır. 1960 yıllarından sonra çiftçi köy ile bağ arasında yapılan göçü kaldırmış ve bu meskenlerde kalıcı yaşamaya başlamıştır. Zamanla köy Güryıldız Belediyesi ismiyle belediyelik olmuş, bağlar bölgesi de belediyenin bir mahallesi halini almıştır.

Alaçıklar günümüzde taş döşenmiş yola en yakın bölgede inşa edilmiştir. Bağları çevreleyen bir çevre duvarı olmayıp bazılarında yeni yapıldığı anlaşılan çitler bulunmaktadır. Evler ise yol ya da bağa doğru yönlendirilerek konumlanmıştır.

Alaçıklar kalıcı yerleşmelere daha uzak olduklarından yılın belirli aylarında taşınma fonksiyonu olduğu için Zile Gümelelerinden daha büyük oranlarda inşa edilmiştir. Hepsi iki katlı olan Alaçıkların alt katı tek veya iki hacimden, üst katı ise bir balkon ve iki ya da üç odadan oluşmaktadır. Alaçıklar yörede kolay bulunan kerpiç ve ahşap malzeme ile inşa edilmiştir. Taş temel üzerine inşa edilen zemin kat duvarları 40-50 cm kalınlığında yığma kerpiçle örülmüşken üst kat duvarları 15-20 cm kalınlığında ahşap karkas çatki arası kerpiç dolguludur. Duvarlar ailenin ekonomik durumuna göre kireç badanalı ya da çamur harçla sıvanmıştır.

Alaçıklara göç eden halk köyde bakacak kimse kalmadığı için beraberinde hayvanlarını da getirmiştir. Bu yüzden genellikle Alaçık meskeninin zemin katı ahır olarak kullanılmıştır. Zemin katın iş evi fonksiyonunu üstlendiği durumlarda ise meskene bitişik bir ahır bulunmaktadır. Ahır olarak kullanılan zemin katlarda hayvanların yeminin konulduğu yöresel olarak “petni” diye adlandırılan yemlikler bulunmaktadır. Ahır olarak kullanılmayan zemin katlar hem zirai araç - gereçlerin depolandığı hem de günlük işlerin yapıldığı iş evleridir. Bu iş evlerinde genellikle yemeklerin pişirildiği bir ocak bulunabildiği gibi hiçbir donatı elemanı bulunmayabilir. Alaçıkların zemin katının tabanı ya toprak dolgu ya da betonla kaplanmıştır. Tavanı ise ahşap kirişlemedir.

Üst kata çıkış zemin kattan ahşap bir merdivenle sağlanmıştır. Merdiven ahşap korkuluklu balkona ulaşır ve odalara geçiş de ahşap bir kapı ile bu balkondan sağlanmaktadır. Üst kat bu özelliği ile Geleneksel Türk Evi’ndeki dış sofalı plan tipi özelliği taşımakta olup balkon da sofa görevini üstlenmektedir. Bu balkon hem dinlenmek amacıyla hem de kışlık mahsul kurutmak amacıyla kullanılmıştır. Balkonun zemini toprak dolgu ya da beton ile kaplıdır. Tavandan ise çatı elemanları açıkça görüldüğü örnekler olduğu gibi kiriş üstü döşeme tahtası ile kapatılarak çatı konstrüksiyonunun gizlendiği örnekleri de mevcuttur. Alaçık meskenlerinde de ıslak hacim için ayrı bir mekân tasarlanmamıştır. Bununla beraber meskenlerde geçici de olsa barınma eylemi gerçekleştiği için odalarının bir köşesinde gusül almak için kullanılan ve halk arasında “cağlık” olarak adlandırılan donatı elemanları tasarlanmıştır. Çağlık yerden 10 cm yükseklikte beton malzeme ile yapılmış olup yaklaşık 1 m² büyüklüğündedir. Aynı zamanda odalarda ahşap bir sedir ile bir de ocak bulunabilir. Alaçıklarda pencereler Gümelelere oranla daha gelişmiş özellik taşımaktadır. Ahşap malzeme ile yapılmış bu pencerelerin camı olup Tokat Geleneksel Evleri’nin pencere tipolojisine benzemekte fakat daha küçük ölçülere sahiptir. Üst kattaki odaların tabanları

ahşap kaplama, toprak dolgu ya da betondur. Tavanları ise ahşap kirişlemedir.

Alaçıkların çatıları bölgenin iklim özelliklerinden kaynaklı kar ve yağmur suyunu tahliye edecek eğimde kırma yapıdadır. Ahşap elemanlarla yapılmış çatının üst örtüsü genellikle alaturka kiremit kaplı iken Marsilya tipi çatı örtüsünün kullanıldığı örnekler de mevcuttur.

Banyo görevinin çağlıklarda çözüldüğü Alaçıklarda tuvaletler mesken sahiplerinden edinilen bilgilere göre yapıdan uzakta bağın uygun bir köşesine tek hacimli olarak yapılmış olup günümüze kalan örneği bulunmamaktadır.

Kazova bağlarında günümüzde şebeke suyu kullanılmakta olup bölgede bulunan kanal ile de bağlar sulanmaktadır.

Resim 4.8. Kazova bölgesinden bir Alaçık resmi (Seda Kalkan arşivi)

4.2.3. Tokat bağ evlerinin kent içindeki konumu ile çalışma ve ölçüm metodolojisi

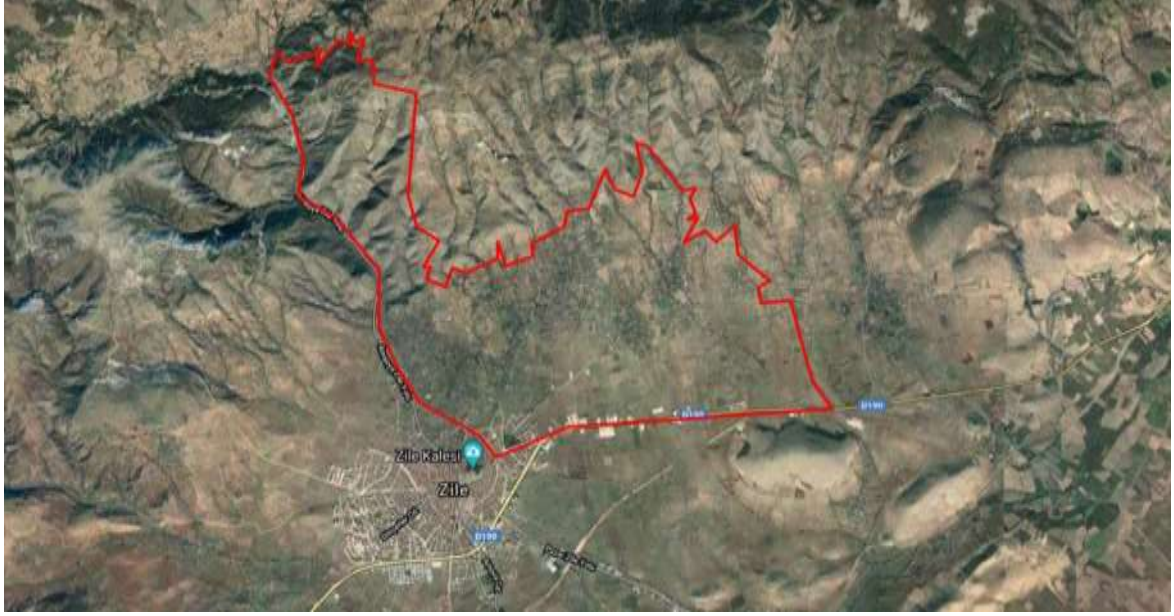
Tokat kırsal mimari kapsamında bağ evlerinden Gümele ve Alaçık diye adlandırılan yapıların belgelenmesini konu alan bu çalışmada, Tokat'ın Zile ilçesi ve Merkez – Turhal ilçesi arasında yer alan Kazova bölgesi olmak üzere iki farklı çalışma alanı vardır. İki bölgenin de kent içindeki konumundan başlanarak bağ evleri ayrı ayrı tespit edilmiştir. Zile ilçesinde tespit edilen 9 adet Gümele ile Kazova'daki Güryıldız Belediyesi'nde tespit edilen 8 adet Alaçık meskeni için ilgili belediyelerinden hâlihazır durumu temin edilerek

alışmalara başlanmıştır.

Çalışma alanı kapsamındaki Zile Gmeleleri, Tokat'ın Zile ilçesinin kuzeyinde yer alan Zincirli Süfla mahallesi sınırlarında bulunmaktadır (Resim 4.9). Mahallede yer alan bağların hemen hemen hepsinde bağ evine rastlamak mümkündür. Bağ evlerinin birçoğunu ağdaş yapım teknikleri kullanılarak yapılmış villa tipi meskenler oluştururken az sayıda rneği kalmış geleneksel yapım teknikleri kullanılarak inşa edilen Gümelelere de rastlanmaktadır. Bu Gümelelerin tamamına yakını ikamet olarak kullanılmayıp terkedilmiş ya da depo amaçlı kullanılmaktadır. Çalışma kapsamında rneği oldukça az sayıda olan geleneksel yapım teknikleri kullanılarak inşa edilmiş 9 Gümele incelenmiştir.

Harita 4.1. Zile ilçesinin Tokat il sınırlarındaki konumu [41]

Resim 4.9. Zile Zincirli Süfla Mahallesi sınırları [42]

Resim 4.10. Karadini bağları çalışma alanı [42]

Çalışma alanı kapsamındaki Alaçık meskenleri Tokat'ın Merkez ilçesi ile Turhal ilçesi arasında yer alan Kazova Bölgesi'nde, Merkez ilçesine bağlı olan Güryıldız Belediyesi yerleşim alanı içerisinde bulunmaktadır (Resim 4.11). 1940'lı yıllarda tarla olarak

kullanılan bölgedeki bağlar, belediyenin yaklaşık 3 km Güneyinde yer alır. Bahar aylarında çiftçilik faaliyetlerinin başlamasıyla birlikte tarlalara gidip geliş yapan yöre halkı zamandan tasarruf amaçlı tarlalarının uygun bir köşesine mesken inşa etmişlerdir. Başlangıçta geçici kullanılan bu meskenler bağbozumundan sonra köye taşınma eyleminin zamanla terk edilmesiyle kalıcı yerleşim halini almış ve bağlar bölgesi Güryıldız Belediyesi'ne bağlı mahalleleri oluşturmuştur. Çalışma kapsamında incelenen Alaçık isimli bağ evleri Güryıldız Belediyesi'nin Bahçelievler Mahallesi, Kanalaltı Mahallesi ve Şehit Abdullah Özer Mahallesi'nde yer almaktadır (Resim 4.12-13-14). Günümüzde bu Alaçıkların bir kısmı yıkılmış ve yerine çağdaş yapım malzemeleri ve teknikleri ile yeni meskenler oluşturulmuş olup geriye kalanları da ikamet olarak kullanılmayıp terkedilmiş ya da depo amaçlı kullanılmaktadır. Çalışma kapsamında örneği oldukça az sayıda olan geleneksel yapım teknikleri kullanılarak inşa edilmiş Alaçıklar incelenmiştir.

Resim 4.11. Tokat – Turhal arasındaki Kazova bölgesi [42]

Resim 4.12. Güryıldız Belediyesi Bahçelievler Mahallesi sınırları [42]

Resim 4.13. Güryıldız Belediyesi Kanalaltı Mahallesi sınırları [42]

Resim 4.14. Güryıldız Belediyesi Şehit Abdullah Özer Mahallesi sınırları [42]

Rölöve; bir yapının hâlihazır durumunun ölçme ve fotoğraflama gibi yöntemlerle 1/1 ölçeğinde tespit edilmesi ve akabinde yapıya uygun bir ölçekte çizilerek belgelenmesidir.

Zile bağlarında tespit edilen 9 adet Gümele ile Kazova'da tespit edilen 8 adet Alaçık meskeninin klasik yöntemle yapılan ölçümlerle rölöveleri alınmıştır. Öncelikle her bir bağ evi için yaklaşık 1/100 ölçeğinde kroki planlar hazırlanmıştır. Her mekân için ana girişten başlanarak saat ibresi yönünde mahal numarası verilmiştir. Ölçüm sırasında şerit metre, lazer metre, ip, su terazisi, jalon, kareli kâğıtlar, renkli kalemler ve fotoğraf makinası kullanılmıştır. Öncelikle belediyeden alınan hâlihazırları da kullanarak her bir bağ evinin vaziyet planı oluşturulmuştur. Daha sonra kat planları ölçülmeye başlanmıştır. Kat planları çiziminde zemin kattan başlanarak yatay düzlem belirlendikten sonra her noktayı farklı iki noktaya bağlayarak çizilen üçgen metodu kullanılmıştır. Bir üst kat var ise o da bu şekilde ölçülmüştür.

Plan rölöveleri çıkarılırken aynı zamanda kapı ve pencere boşlukları da ölçülmüştür. Buna bağlı olarak cephe, kesit ve detay ölçümlerinde yapının düşey kotları ve deformasyonları

göz önünde bulundurularak sıfır kotu belirlenmiş ve bu sıfır kotu su terazisi ile her bir cepheye taşınmıştır. Sıfır kotu çizgisi altındaki kotlar (-) değer ile üzerindeki kotlar ise (+) değer ile gösterilmiştir. Cephe ölçümleri yapıldıktan sonra her bir yapının kapı, pencere, merdiven, ocak, sedir, niş gibi yapı ve donatı elemanları detaylı bir şekilde ölçülerek detay ve kesit çizimleri yapılmıştır. Kesit, görünüş ve detay çizimleri yapılırken çekilen fotoğraflardan da yararlanılmıştır.

Kroki üzerine işlenen tüm bu ölçümler Autocad programına aktararak dijital ortamda kayıt altına alınmıştır.

Alınan rölöveler doğrultusunda Gümele ve Alaçık diye adlandırılan her bir bağ evi için ayrı bir katalog hazırlanmıştır. Tek yapı ölçeğinde hazırlanan kataloglarda her bir Gümele ve Alaçık yapısının vaziyet planından başlanarak kat planları, kesit – görünüşleri, yapı ve donatı elemanları hazırlanan rölöveler sonucunda fotoğraflarla desteklenerek anlatılmıştır.

1 No'lu Bağ Evi (G1)

Çizelge 4.1. 1 numaralı bağ evinin künyesi

Ada/Parsel No:	Yapının Sahibi: Mehmet Özenalp				
135/196	Yapının Adresi: Zile ilçesi, Zincirli Süfla Mah, Arap Bağları				
Yapı Türü: Mesken	Yapım Tarihi: Bilinmiyor				
Yapının Fiziksel Özellikleri					
Kat Durumu	Tek Katlı			İki Katlı +	
Taşıyıcı Sistem	Zemin Kat			Birinci Kat	
	Yığma +	Ahşap		Yığma +	Ahşap
Temel Sistemi	Taş Yığma +		Kerpiç Yığma	Köşe Taşı	
Çatı Türü	Beşik Çatı			Kırma Çatı +	
Çatı Örtüsü	Marsilya Tipi Kiremit			Alaturka Kiremit +	
Saçak Durumu	Saçaklı +			Saçaksız	
Yapının Cephe Özellikleri					
Sıva Malzemesi	Çamur Sıva +			Kireç Badana	
Balkon	Var +			Yok	
Konsol Çıkma	Var			Yok +	
Pencere Durumu	Özgün +			Değiştirilmiş	
	Ahşap +			PVC	
Kapı Durumu	Özgün +			Değiştirilmiş	
	Ahşap +			PVC	
Yapının Donatı Elemanları					
Ocak +	Sedir +	Tuvalet	Gusülhane	Ahrır	İş Evi +
Yapının Durumu					
İyi	Orta +			Kötü	
Yapının Kullanım Durumu					
Geçici Kullanım	Terk Edilmiş			Depo Amaçlı Kullanım +	
Yapının Özgünlük Durumu					
Özgün +			Değiştirilmiş		
Yapının Koruma Durumu					
Tescilli			Tescilsiz +		

Vaziyet planı kurgusu

1 numaralı bağ evi Tokat'ın Zile ilçesinde, Zincirli Süfla mahallesinde Arap Bağları mevkiinde bulunmakta ve yörede “Gümele” diye adlandırılmaktadır. 1 numaralı Gümelenin (G1) bağ alanı tapuda 1,848 m² büyüklüğündedir. 135 ada 196 parselde bulunan Gümele, yolu ve arsayı verimli kullanmak amacıyla bağın Kuzeybatı köşesine konumlanmıştır (Resim 4.15). Gümelenin işlevsel cephesi ise yola değil bağa yönelmiştir. Bağın yola bakan cephesi moloz taş duvarla örülmüş bahçe duvarı ile sınırlandırılırken komşu parsel ile arasında bir duvar bulunmamaktadır. Bu özellik bağdaki özel yaşamın dışarıya mahrem olmasına karşın komşuya mahrem olmadığını göstermektedir. Bağa ulaşım ise ana yoldan ayrılan bağın kuzeyindeki toprak yolla sağlanmaktadır. Mehmet Özenalp'e ait olan Gümele aynı parselde yer alan çağdaş yapım malzemeleriyle sonradan inşa edilmiş yazlık evin deposu olarak kullanılmaktadır.

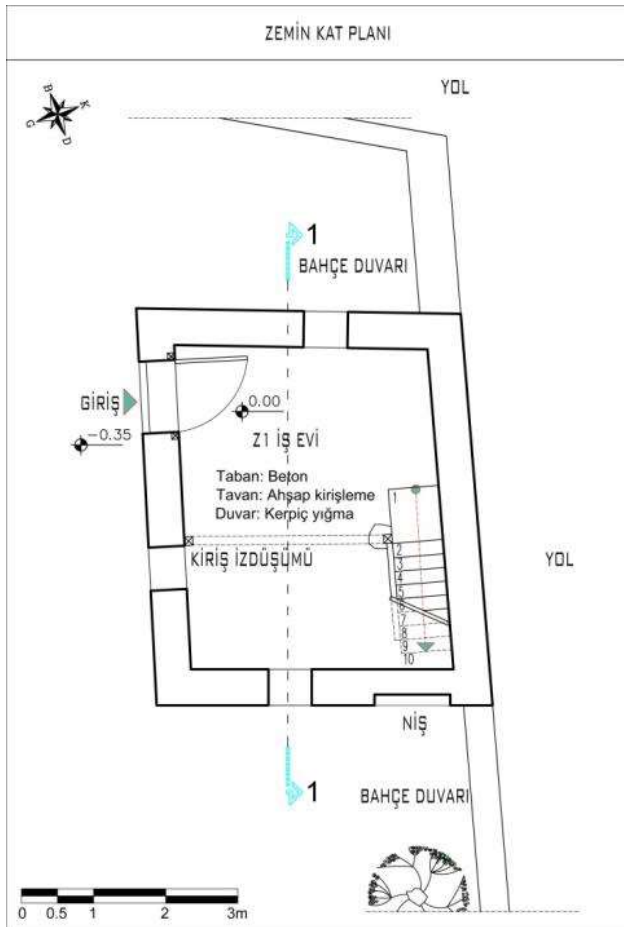
Resim 4.15. 1 numaralı Gümelenin konumu ve vaziyeti

Plan kurgusu

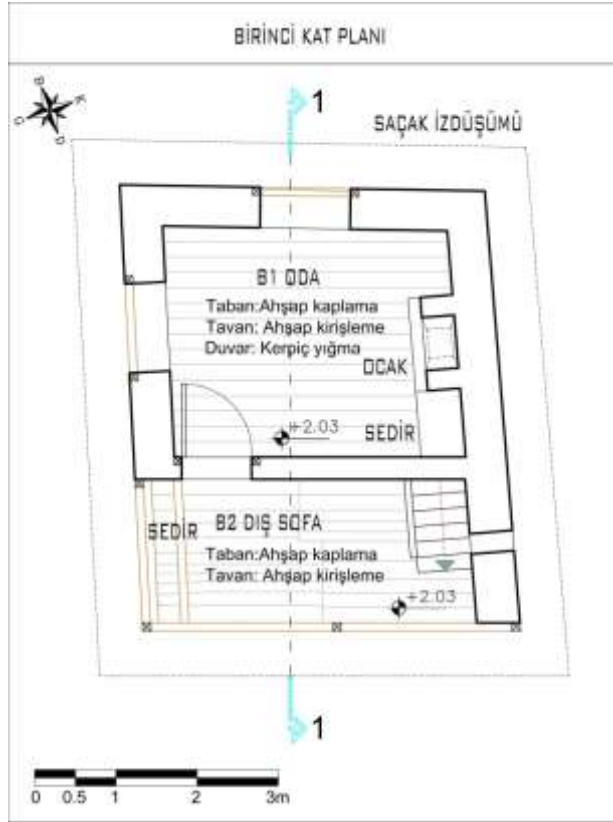
1 numaralı Gümeleye bağın Güneybatı cephesinden ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapıyla girilmektedir. Zemin üstü tek kat olmak üzere iki kattan oluşan Gümelenin zemin katı yaklaşık olarak kare biçiminde tek bir mekândan oluşmaktadır. Z1 numaralı bu oda yörede “iş evi” olarak adlandırılmaktadır. İş evinin temel fonksiyonu bağın günlük işlerinin yapıldığı, kışlık yiyeceklerin hazırlandığı bölüm olmakla birlikte çeşitli araç ve

gereçlerin muhafaza edilmesi amacı da taşımaktadır. İş evindeki tek kollu ahşap merdiven ise bir üst kata çıkışı sağlamaktadır (Şekil 4.1).

Birinci kat olarak adlandırılan üst kat bir balkon ve bir odadan oluşmaktadır. Zemin katı üst kata bağlayan 10 basamaklı ahşap merdivenle B2 numaralı balkona çıkılır. Balkon bağın serin havasında güzel vakit geçirmek amacıyla kullanıldığı gibi aynı zamanda kışlık yiyecekleri kurutmak ve bağı gözetlemek gibi amaçlarla kullanılmaktadır. Birinci kattaki B1 numaralı odaya geçiş bu balkondan sağlanmaktadır. Bu özelliği ile Geleneksel Türk Evi dış sofalı plan tipi özelliği taşımakta ve balkon sofa görevini üstlenmektedir. B1 Oda kapısı sonradan müdahale edilerek sökülmüş geriye ahşap kasası bırakılmıştır. Odada genellikle yemek pişirmek amacıyla kullanılan bir ocak bulunmaktadır. Ocak üzerinde kibrit, çıra gibi ocağı yakmak amacıyla kullanılan malzemelerin konulduğu iki adet niş bulunmaktadır. Gümelenin alt katı bağın işlerini yapmak amacıyla kullanılırken üst kat ailecek güzel vakit geçirilen sayfiyelik alanlardır (Şekil 4.2).

Şekil 4.1. 1 numaralı bağ evinin zemin kat planı

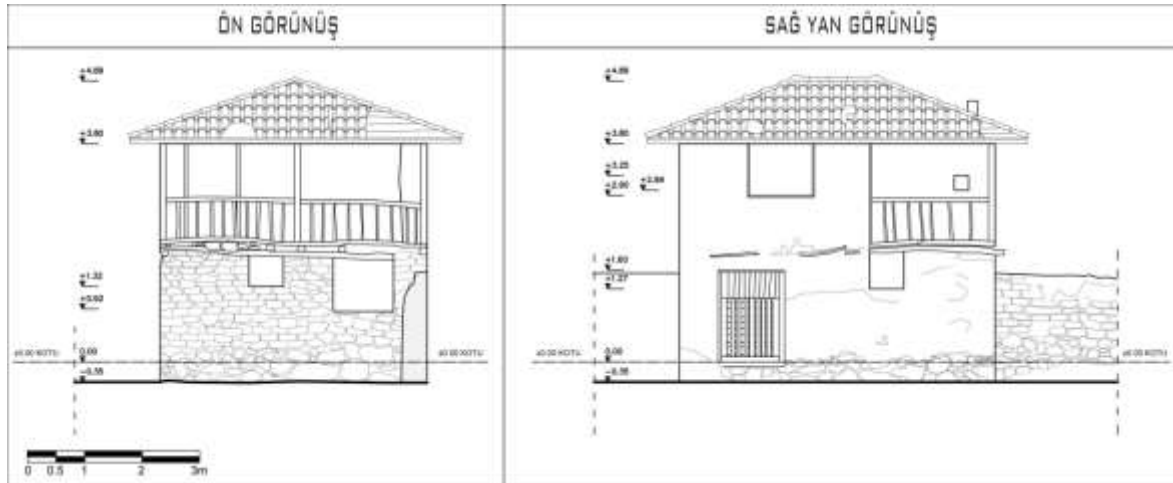
Şekil 4.2. 1 numaralı bağ evinin birinci kat planı

Gümeleler Zile merkeze çok yakın olması sebebiyle genellikle gününbirlik ihtiyaca cevap verecek nitelikte inşa edilmiş yapılardır. Bu nedenle Gümele içinde gusülhane olarak kullanılan ayrı bir mekân bulunmaktadır. Tuvalet ise bağın içine açılan bir çukur ile fosseptiğe bağlanarak ihtiyaca cevap verecek nitelikte inşa edilmiş olup günümüze ulaşan bir örneği bulunmamaktadır.

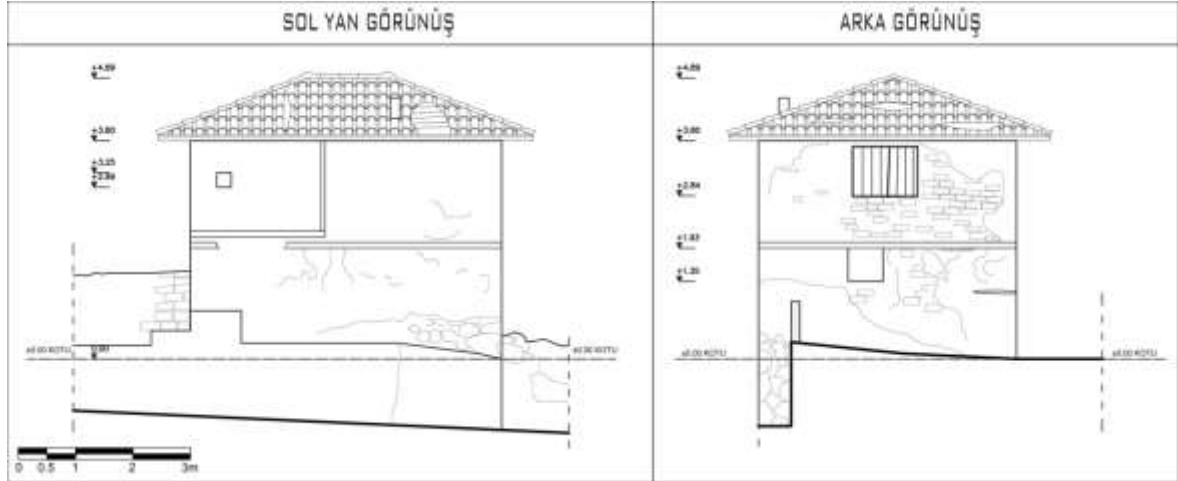
Yapım sistemi

Taş temel üzerine oturan Gümelenin zemin ve birinci kat duvarları tuğla biçimindeki kerpiçlerin üst üste şaşırtmalı olarak dizilmesiyle yığma sistemde inşa edilmiştir. Yığma duvarların kalınlığı ortalama 50 cm'dir. Dış duvarları çamur harçla sıvanmış olan Gümelenin zemin kat duvarları yer yer kireç badana yapılmıştır. Z1 numaralı zemin kata giriş ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapıyla sağlanmaktadır. Z1 numaralı iş evinde Güneydoğu, Güneybatı ve Kuzeybatıya bakan 3 adet pencere boşluğu bırakılmıştır. Güneydoğu cephesindeki duvarda çeşitli araç gereçler için bir niş bırakılmıştır. Zemin kat yüksekliği 193 cm olan Gümelenin tabanı beton, tavanı ahşap kirişlemedir. Ahşap

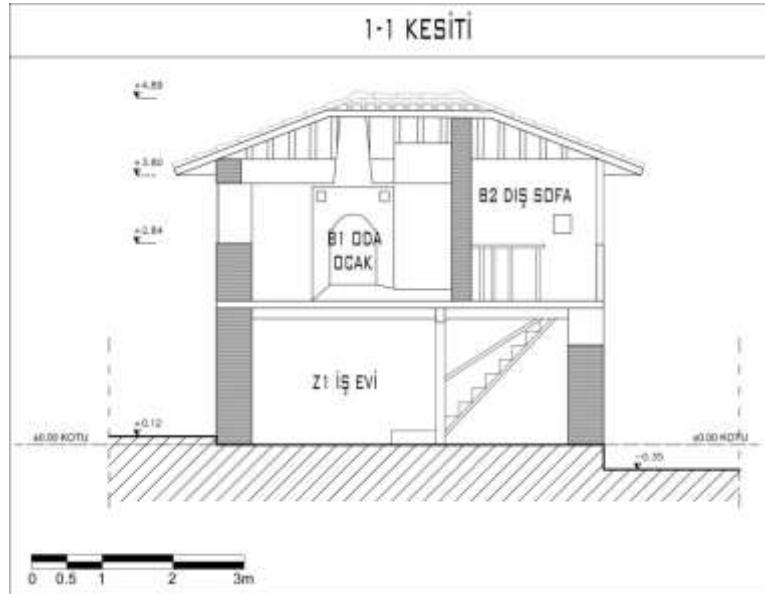
merdivenin ulaştığı B2 numaralı balkon ahşap korkulukla çevrelenmiştir. Bu korkuluklar çatı ve saçığın taşınması amacıyla yerleştirilmiş 3 adet dikmenin arasındadır. Duvarları kireç badana olan balkonun Güneybatıya bakan ucunda ahşap bir sedir bulunmaktadır. Balkonun Kuzeydoğuya bakan duvarında ise küçük bir pencere boşluğu bulunmaktadır. Zemini kaplama tahtası ile kaplanan balkonun tavanı kapatılmadığı için çatı konstrüksiyonu görülmektedir. Tavanın kapatılmama sebebi hem maliyeti düşürmek amaçlı olup hem de çatı ile iç mekân arasında doğal klima alanı oluşturmaktır. Sonradan söküldüğü düşünülen ahşap kasalı tek kanatlı bir kapıdan geçilen B1 numaralı odada 2 adet pencere bulunmaktadır. Pencerelerin biri Güneybatıya diğeri Kuzeybatıya açılmaktadır. Ahşap kasası bulunan pencerelerin camı yoktur. Pencereler tahta kepenklerle kapatılarak yazın güneş ışığının iç mekâna girişi engellenmiştir. Odanın duvarları kireç badana ile sıvanmıştır. B1 numaralı ocaklı odanın tabanı kaplama tahtası ile kaplanmış olup tavanı balkonda olduğu gibi açık bırakılmıştır. Odanın kiriş üstüne kadar olan kat yüksekliği 200 cm'dir. Bölgenin iklim özelliklerinden dolayı çatı üzerinde yük birikmemesi için eğimli tasarlanan Gümelenin çatısı ahşap konstrüksiyon ile inşa edilmiş olup üstü alaturka kiremit ile örtülüdür (Şekil 4.3-5).

Şekil 4.3. 1 numaralı bağ evinin Güneydoğu ve Kuzeydoğu cephesi

Şekil 4.4. 1 numaralı bağ evinin Kuzeybatı ve Güneybatı cephesi

Şekil 4.5. 1 numaralı bağ evinin kesiti

1 numaralı bağ evinin fotoğrafları

Resim 4.16. Güneydoğu cephesi

Resim 4.17. Kuzeydoğu cephesi

Resim 4.18. Güneybatı cephesi

Resim 4.19. Kuzeybatı cephesi

Resim 4.20. Z1 iş evi

Resim 4.21. Z1 iş evi

Resim 4.22. Z1 iş evi tavanı

Resim 4.23. Ahşap merdiven

Resim 4.24. B1 oda

Resim 4.25. Ahşap kepenk

Resim 4.26. B2 dış sofa

Resim 4.27. Çatı konstrüksiyonu

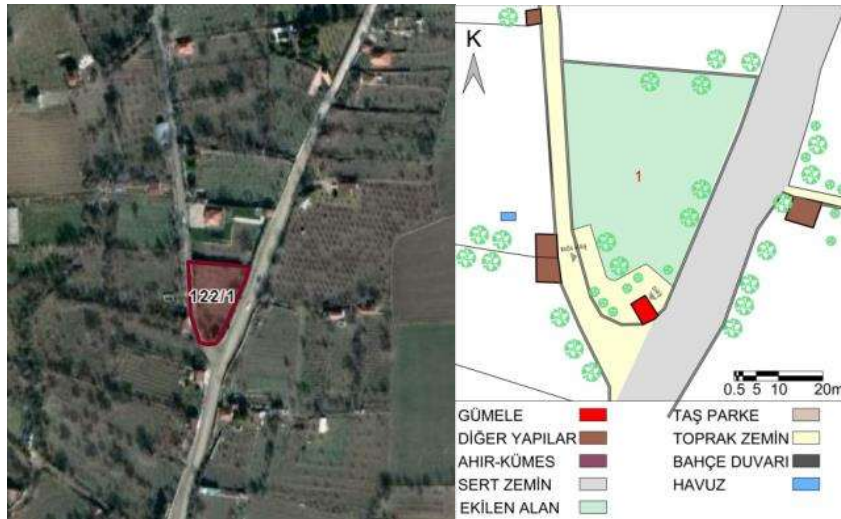
2 No'lu Bağ Evi (G2)

Çizelge 4.2. 2 numaralı bağ evinin künyesi

Ada/Parsel No:	Yapının Sahibi: Hatice-Abide-Ali Akçimen				
122/1	Yapının Adresi: Zile ilçesi,Zincirli Süfla Mah, Karadini Bağ.				
Yapı Türü: Mesken	Yapım Tarihi: Bilinmiyor				
Yapının Fiziksel Özellikleri					
Kat Durumu	Tek Katlı			İki Katlı +	
Taşıyıcı Sistem	Zemin Kat			Birinci Kat	
	Yığma	Ahşap +		Yığma	Ahşap +
Temel Sistemi	Taş Yığma +		Kerpiç Yığma		Köşe Taşı
Çatı Türü	Beşik Çatı			Kırma Çatı +	
Çatı Örtüsü	Marsilya Tipi Kiremit			Alaturka Kiremit +	
Saçak Durumu	Saçaklı +			Saçaksız	
Yapının Cephe Özellikleri					
Sıva Malzemesi	Çamur Sıva +			Kireç Badana +	
Balkon	Var +			Yok	
Konsol Çıkma	Var +			Yok	
Pencere Durumu	Özgün +			Değiştirilmiş	
	Ahşap +			PVC	
Kapı Durumu	Özgün +			Değiştirilmiş	
	Ahşap +			PVC	
Yapının Donatı Elemanları					
Ocak +	Sedir +	Tuvalet	Gusülhane	Ahr	İş Evi +
Yapının Durumu					
İyi		Orta +		Kötü	
Yapının Kullanım Durumu					
Geçici Kullanım		Terk Edilmiş		Depo Amaçlı Kullanım +	
Yapının Özgünlük Durumu					
Özgün +			Değiştirilmiş		
Yapının Koruma Durumu					
Tescilli			Tescilsiz +		

Vaziyet planı kurgusu

2 numaralı bağ evi Tokat'ın Zile ilçesinde, Zincirli Süfla mahallesinde Karadini Bağları mevkiinde bulunmakta ve “Gümele” diye adlandırılmaktadır. 2 numaralı Gümelenin (G2) bağ alanı tapuda 1,802 m² büyüklüğündedir. 122 ada 1 parselde bulunan Gümele, iki yol ayrımının köşe noktasına yerleştirilerek hem yola silüetini vermiş hem de arsa verimli kullanılmıştır (Resim 4.28). Gümelenin işlevsel cephesi ise yola değil bağa yönelmiştir. Gümelenin yola bakan cephesi moloz taş duvarla örülmüş bahçe duvarı ile birleşirken komşu parsel ile bağ arasında sonradan yapıldığı düşünülen beton malzemedan inşa edilmiş bahçe duvarları bulunmaktadır. Yola bakan cephedeki moloz taş duvarın üzeri de beton malzeme ile örülerek duvarların yüksekliği artırılmıştır. Bağa ulaşım ise ana yoldan ayrılan bağın batısındaki toprak yoldan sağlanıp, bağa ahşap doğramalı tek kanatlı özgün bir bahçe kapısı ile girilmektedir. Kapının üzerindeki saçak alaturka kiremit ile örtülüdür. Hatice Akçimen, Abide Akçimen ve Ali Akçimen'e ait olan Gümelenin sahipleri il dışında yaşıyor olup günümüzde depo amaçlı kullanılmaktadır.

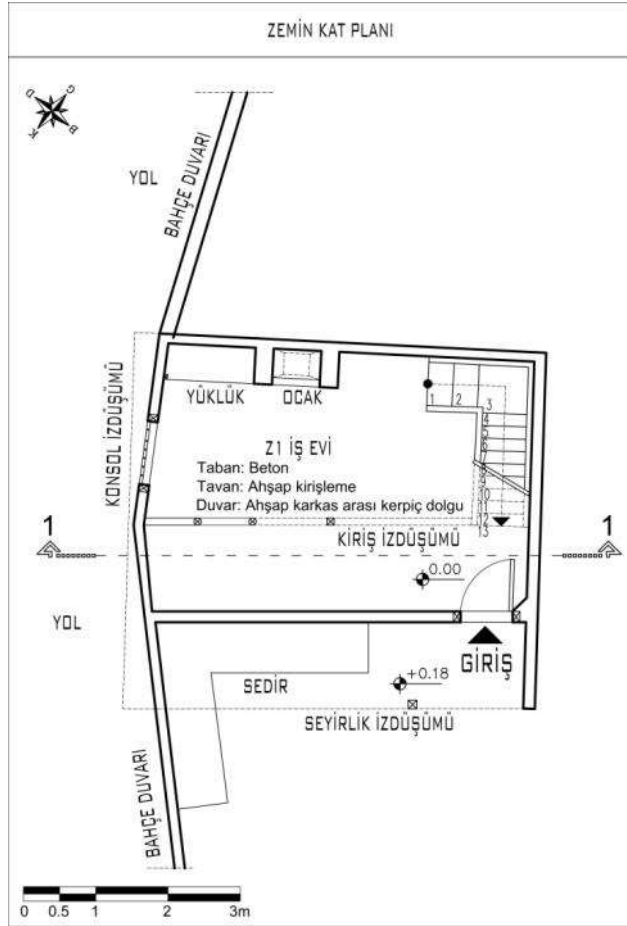
Resim 4.28. 2 numaralı Gümelenin konumu ve vaziyeti

Plan kurgusu

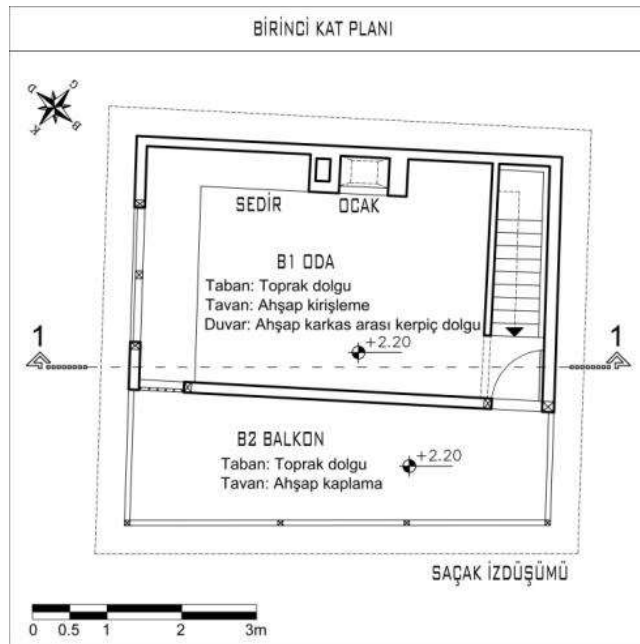
2 numaralı Gümeleye giriş bağın Kuzeydoğuya bakan cephesinden sağlanmaktadır. Zemin üstü tek kat olmak üzere iki kattan oluşan Gümelenin girişinde zemini beton ile kaplanmış, L biçiminde ahşap bir sedirin bulunduğu yarı açık bir oturma alanı yer almaktadır. Bu alan

üst kattaki balkonun hizasında olduğu için bağıın günlük işlerinin yapılabileceğı havadar ve gölge bir mekân konumundadır. Gümelenin zemin katına giriş bu yarı açık mekândan ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapıyla sağlanmaktadır. Zemin kat yaklaşık olarak kare biçiminde tek bir mekândan oluşmaktadır. Z1 numaralı bu oda iş evi olarak kullanılmaktadır. Odanın karşı duvarında yemek pişirmek amacıyla kullanılan kireç badanalı bir ocak ve yanında yüklük bulunmaktadır. Şuan kullanılmayan Gümelenin bu katında çeşitli malzemeler depolanmaktadır. Ocağıın yer aldığı duvarın sağından başlayan iki kollu köşe sahanlıklı ahşap bir merdivenle iş evinden üst kata çıkılmaktadır (Şekil 4.6).

Birinci kat olarak adlandırılan üst kat bir balkon ve bir odadan oluşmaktadır. Bu kat Kuzeydoğı cephesinden yola doğru çıkma yapmıştır. Zemin katı üst kata bağlayan 13 basamaklı ahşap merdivenle B1 numaralı odaya çıkılır. Merdiven kovası ile B1 numaralı oda 10 cm'lik bölme bir duvarla ayrılmıştır. Z1 numaralı iş evindeki ocaktan B1 numaralı odada da bulunmaktadır. Z1 iş evindeki ocağıın bacası B1 odadaki ocağıın hemen bitişiğıinden geçmektedir. Ocağıın sol yanından başlayan ahşap sedir Kuzeydoğı cephesi boyunca devam etmiştir. B2 numaralı balkona ise bu odadan, ahşap merdivenin hemen karşıındaki ahşap doğramalı tek kanatlı özgün bir kapı ile geçilmektedir. Balkon Gümelenin Kuzeydoğı cephesine yönelerek yaz aylarının sıcakğıından korunmuştur. Gümelenin zemin katı bağıın günlük işlerini yapmak amacıyla kullanılırken üst kat daha çok ailenin sayfiyelik olarak kullandığı mekânlardır (Şekil 4.7).

Şekil 4.6. 2 numaralı Gümelenin zemin kat planı

Şekil 4.7. 2 numaralı Gümelenin birinci kat planı

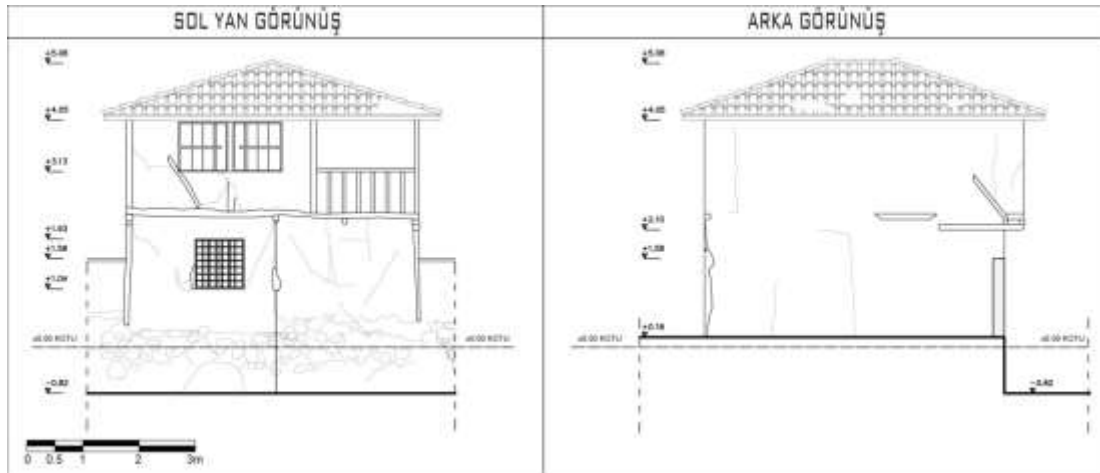
Gümele Zile merkeze yakınlığı sebebi ile günü birlik kullanılmış olup içinde gusülhane için ayrıca bir mekân bulunmamaktadır. Tuvalet ihtiyacı da yine Gümeleden bağımsız olarak bağın uygun bir köşesinde ihtiyaca cevap verecek nitelikte inşa edilmiş olup günümüze ulaşan bir örneği bulunmamaktadır.

Yapım sistemi

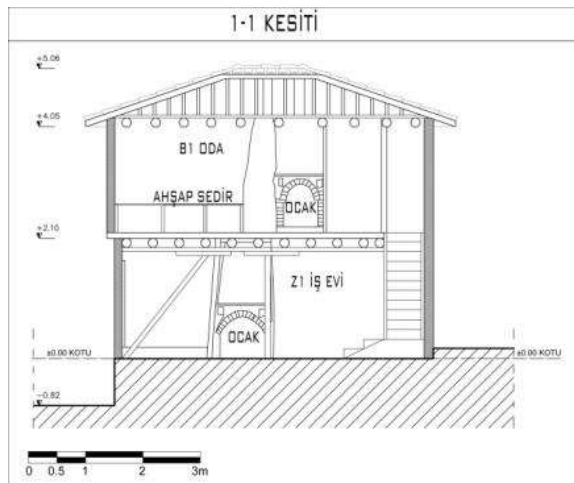
Taş temel üzerine oturan Gümelenin zemin ve birinci kat duvarları ahşap karkas arası kerpiç dolgu malzemesi kullanılarak inşa edilmiştir. Zemin kat duvarların bir kısmında sonradan tadilat sırasında kullanıldığı düşünülen tuğla malzeme de görülmektedir. Gümelenin zemin ve birinci kat dış duvarları çamur harçla sıvanmıştır. Z1 numaralı zemin kattaki iş evine giriş Gümelenin Kuzeybatı cephesinden ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapı ile sağlanmaktadır. Mekân duvarları kireç badana ile sıvanmıştır. Z1 numaralı iş evinde Kuzeydoğuya aynı zamanda Gümelenin yola bakan cephesine açılan bir adet pencere bulunmaktadır. Camı olmayan pencere dışardan demir korkuluklarla çevrilmiş olup güneşin iç mekâna girişini engellemek amacıyla ahşap kepenk ile kapatılmıştır. Z1 numaralı iş evinin tabanı beton olup tavanı ahşap kirişlemedir. Tavandaki ahşap kirişleri destekleyen ahşap dikmeler bulunmaktadır. Ahşap konstrüksiyonlu merdivenin ulaştığı birinci kattaki B1 numaralı odanın duvarları kireç badana ile sıvanmıştır. Gümelenin yola bakan Kuzeydoğu cephesine açılan camsız pencere ahşap kepenk ile örtülmüştür. Kuzeybatı cephesinde açılan camsız pencere ise yine ahşap kepenkle kapatılmış olup içerden ve dışardan demir korkulukla korunmaktadır. B1 numaralı ocaklı odanın zemini toprak dolgudur. Tavanda ahşap kirişlemeler mevcut olup kirişlerin üstünde döşeme tahtası bulunmamaktadır. Zemin katı birinci kata bağlayan ahşap merdivenin karşısında B2 numaralı balkona geçişi sağlayan ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapı bulunmaktadır. B2 numaralı balkonun zemini yine toprak dolgu olup tavanı ahşap kaplama ile kapatılmıştır. Çatı ve saçağını taşıyan 4 adet dikmenin arasındaki ahşap elemanlar balkonda korkuluk işlevi üstlenmiştir. Zemin kat yüksekliği 210 cm olan Gümelenin birinci kat yüksekliği 200 cm'dir. Bölgenin iklim koşullarına uygun olarak eğimli yapılan Gümelenin kırma çatısı ahşap konstrüksiyon ile inşa edilmiştir ve çatı örtüsü alaturka kiremittir (Şekil 4.8-10).

Şekil 4.8. 2 numaralı Gümelenin Kuzeybatı ve Güneybatı cephesi

Şekil 4.9. 2 numaralı Gümelenin Kuzeydoğu ve Güneydoğu cephesi

Şekil 4.10. 2 numaralı Gümelenin kesiti

2 numaralı bağ evinin fotoğrafları

Resim 4.29. Kuzeybatı cephesi

Resim 4.30. Güneybatı cephesi

Resim 4.31. Kuzeydoğu cephesi

Resim 4.32. Güneydoğu cephesi

Resim 4.33. Gümelenin bahęe duvarları

Resim 4.34. Bağın giriş kapısı sağağı

Resim 4.35. Z1 iş evi

Resim 4.36. Z1 iş evi

Resim 4.37. Z1'deki ocak

Resim 4.38. Z1'deki yüklük

Resim 4.39. Ahşap merdiven

Resim 4.40. Z1 iş evi tavanı ahşap
kirişleme

Resim 4.41. B1 oda

Resim 4.42. B1 oda

Resim 4.43. B1 odadaki ocak

Resim 4.44. B2 balkon

Resim 4.45. B2 balkon ve ahşap sedir

Resim 4.46. Penceredeki demir parmaklık

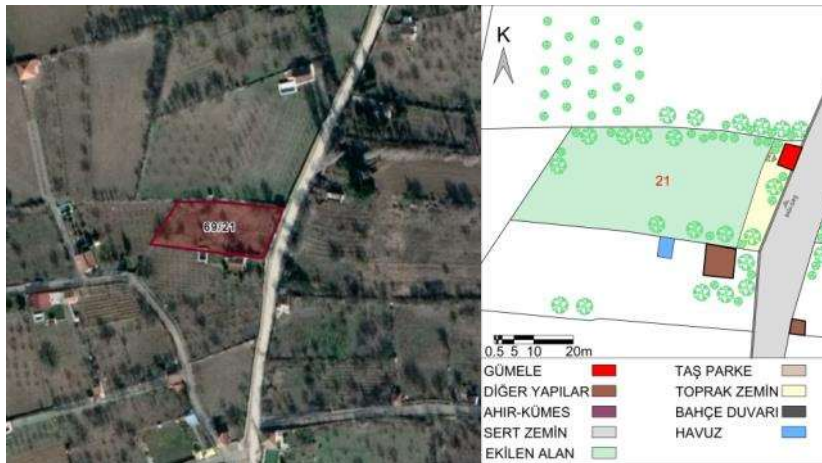
3 No'lu Bağ Evi (G3)

Çizelge 4.3. 3 numaralı bağ evinin künyesi

Ada/Parsel No:	Yapının Sahibi: Lütü İşık				
69/21	Yapının Adresi: Zile ilçe, Zincirli Süfla Mah, Karadini Bağ.				
Yapı Türü: Mesken	Yapım Tarihi: Bilinmiyor				
Yapının Fiziksel Özellikleri					
Kat Durumu	Tek Katlı			İki Katlı +	
Taşıyıcı Sistem	Zemin Kat			Birinci Kat	
	Yığma	Ahşap +		Yığma	Ahşap +
Temel Sistemi	Taş Yığma +		Kerpiç Yığma		Köşe Taşı
Çatı Türü	Beşik Çatı			Kırma Çatı +	
Çatı Örtüsü	Marsilya Tipi Kiremit			Alaturka Kiremit +	
Saçak Durumu	Saçaklı +			Saçaksız	
Yapının Cephe Özellikleri					
Sıva Malzemesi	Çamur Sıva +			Kireç Badana +	
Balkon	Var +			Yok	
Konsol Çıkma	Var +			Yok	
Pencere Durumu	Özgün +			Değiştirilmiş	
	Ahşap +			PVC	
Kapı Durumu	Özgün +			Değiştirilmiş	
	Ahşap +			PVC	
Yapının Donatı Elemanları					
Ocak +	Sedir +	Tuvalet	Gusülhane	Ahır	İş Evi +
Yapının Durumu					
İyi		Orta +		Kötü	
Yapının Kullanım Durumu					
Geçici Kullanım		Terk Edilmiş +		Depo Amaçlı Kullanım	
Yapının Özgünlük Durumu					
Özgün +			Değiştirilmiş		
Yapının Koruma Durumu					
Tescilli			Tescilsiz +		

Vaziyet planı kurgusu

3 numaralı bağ evi Tokat'ın Zile ilçesinde, Zincirli Süfla mahallesinde Karadini Bağları mevkiinde bulunmakta ve “Gümele” diye adlandırılmaktadır. 3 numaralı Gümelenin (G3) bağ alanı tapuda 1,675 m² büyüklüğündedir. 69 ada 21 parselde bulunan Gümele, bağın Kuzeydoğu köşesine konumlanmıştır. (Resim 4.47). Gümelenin işlevsel cephesi ise yola değil bağa yönelmiştir. Bağın yola bakan cephesi moloz taş duvarla örülmüş bahçe duvarı ile birleşirken komşu parsel ile bağ arasında bahçe duvarı bulunmamaktadır. Bağa ulaşım ana yoldan sağlanıp, ahşap doğramalı çift kanatlı özgün bir bahçe kapısı ile girilmektedir. Kapının üzerindeki saçak alaturka kiremit ile örtülüdür. Lütfi Işık'a ait olan Gümele günümüzde terk edilmiş durumdadır.

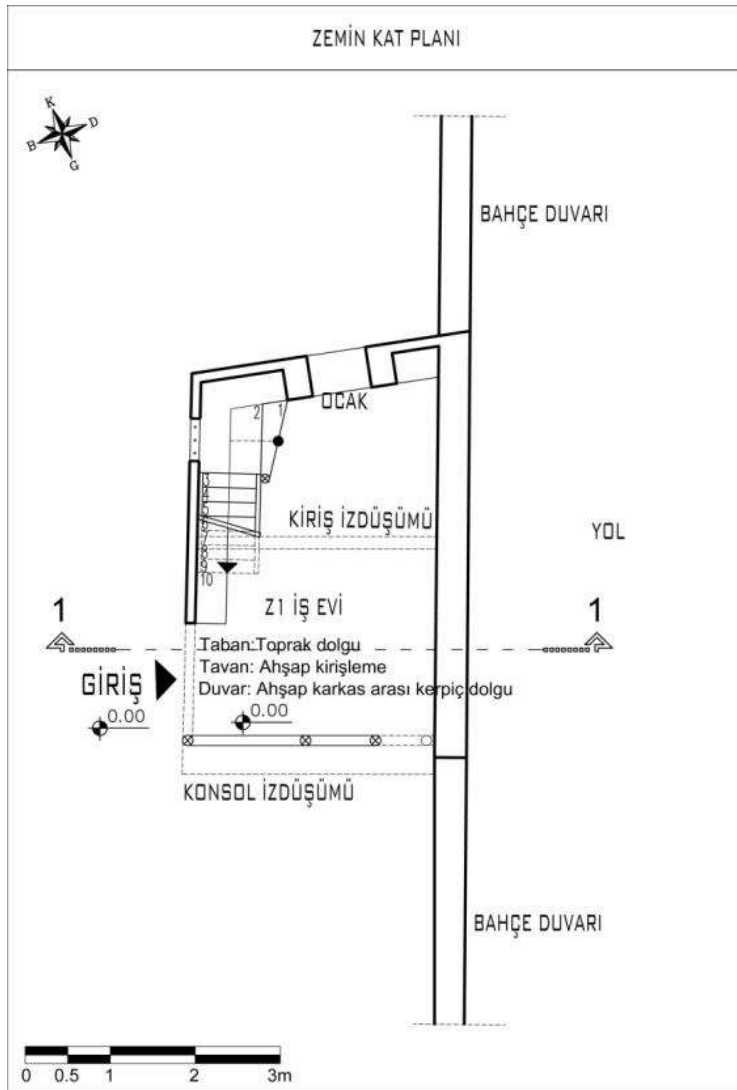

Resim 4.47. 3 numaralı Gümelenin konumu ve vaziyeti

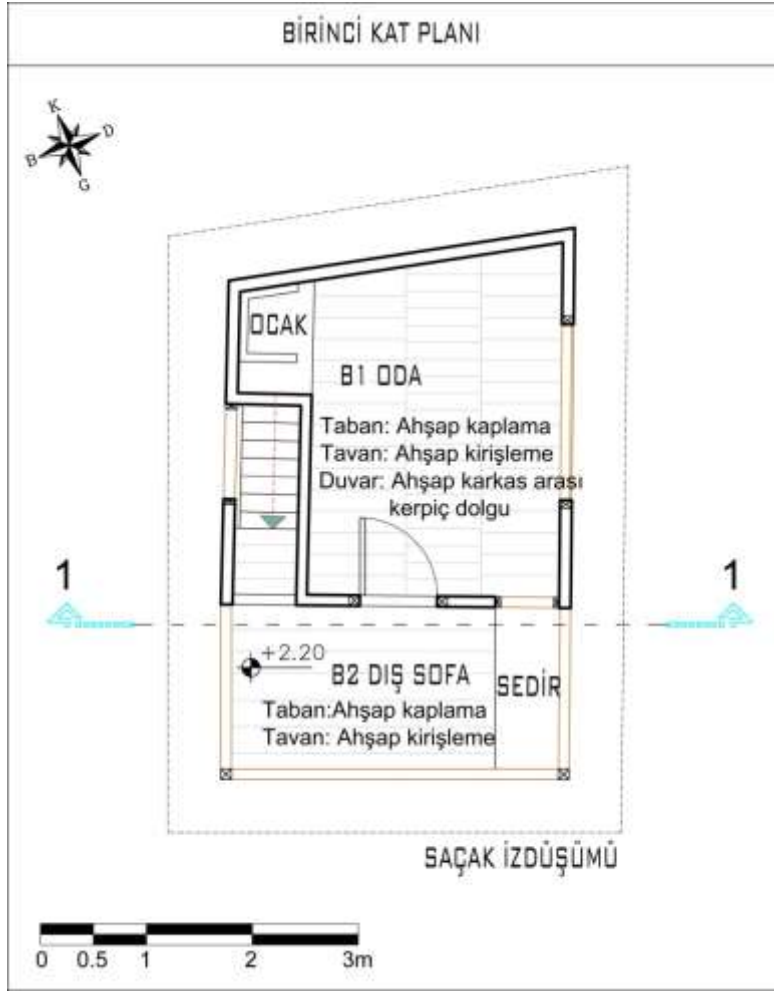
Plan kurgusu

3 numaralı Gümele zemin üstü tek kat olmak üzere iki kattan oluşmaktadır. Gümeleye giriş bağın Kuzeybatıya bakan cephesinden ahşap dikmelerin oluşturduğu kapı boşluğundan sağlanmaktadır. Zemin kat tek bir mekândan oluşmaktadır. Z1 numaralı bu oda iş evi olarak kullanılmaktadır. Odanın Kuzey yönündeki duvarında yemek pişirmek amacıyla kullanılan kireç badanalı bir ocak bulunmaktadır. Ocağın bacası bulunmayıp duman için duvarda boşluk açılmıştır. Ocağın üst duvarında ise kibrit, çıra gibi çeşitli araç gereçlerin konulduğu bir niş bulunmaktadır. Ocağın yer aldığı duvarın solundan iki kollu köşe sahanlıklı ahşap bir merdivenle iş evinden üst kata çıkılmaktadır (Şekil 4.11).

Birinci kat olarak adlandırılan üst kat bir balkon ve bir odadan oluşmaktadır. Üst kat Gümelenin Güneybatı cephesine doğru çıkma yapmıştır. Zemin katı üst kata bağlayan 10 basamaklı ahşap merdivenle B2 numaralı balkona çıkılır. Balkonun Güney doğu ucunda ahşap bir sedir yer almaktadır. B1 numaralı odaya geçiş balkondan sağlanmaktadır. Bu özelliği ile Geleneksel Türk Evi dış sofalı plan tipi özelliği taşımakta ve balkon sofa görevini üstlenmektedir. Ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapı ile girilen B1 numaralı odanın Kuzeybatı tarafında bir ocak yer almaktadır. Zemin katı üst kata bağlayan merdivenin aksı üzerinde bulunan bu ocak yemek pişirmek amacıyla kullanılmaktadır. Gümelenin zemin katı bağın günlük işlerini yapmak amacıyla kullanılırken birinci kat olarak adlandırılan üst kattaki balkon ve oda daha çok ailenin sayfiyelik olarak kullandığı mekânlardır (Şekil 4.12).

Şekil 4.11. 3 numaralı Gümelenin zemin kat planı

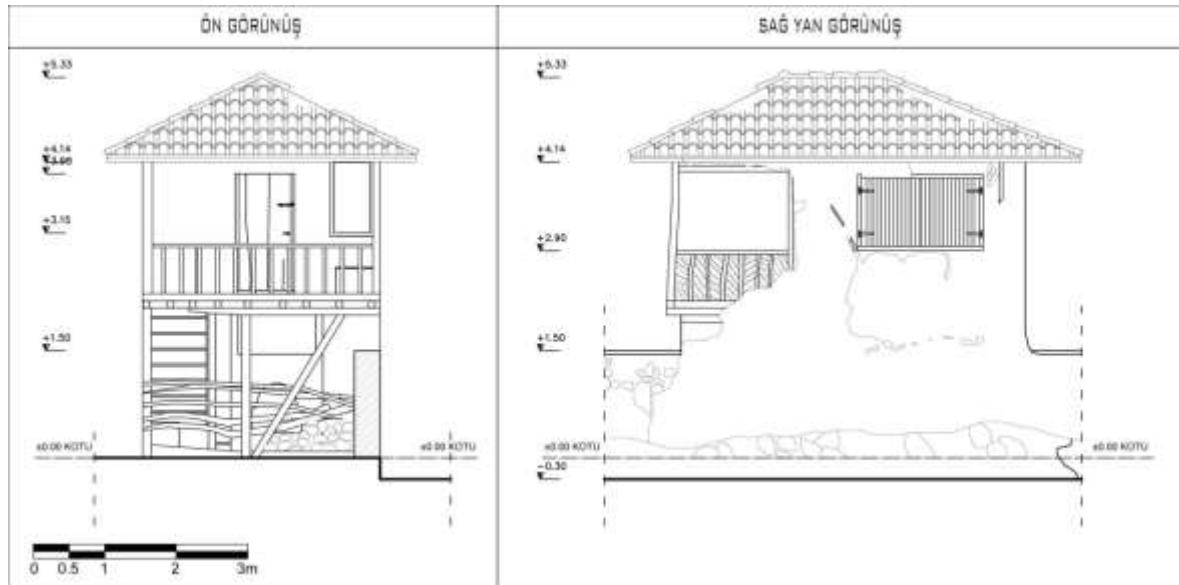
Şekil 4.12. 3 numaralı Gümelenin birinci kat planı

Gümele Zile merkeze yakınlığı sebebi ile günü birlik kullanılmış olup içinde gusülhane için ayrıca bir mekân bulunmamaktadır. Tuvalet ihtiyacı da yine Gümeleden bağımsız olarak bağın uygun bir köşesinde ihtiyaca cevap verecek nitelikte inşa edilmiş olup günümüze ulaşan bir örneği bulunmamaktadır.

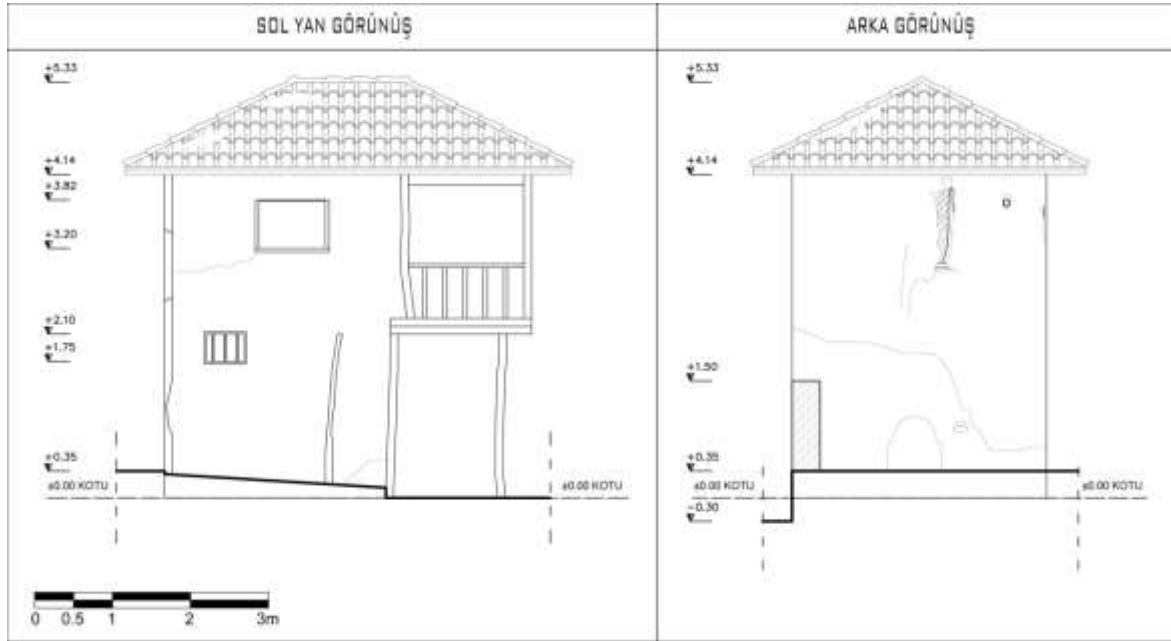
Yapım sistemi

Taş temel üzerine oturan Gümelenin zemin ve birinci kat duvarları ahşap karkas arası kerpiç dolgu malzemesi kullanılarak inşa edilmiş olup zemin katın yola silüetini veren duvarı moloz taş duvarla örülmüş bahçe duvarı ile birleşmiştir. Gümelenin zemin ve birinci kat dış duvarları çamur harçla sıvanmıştır. Z1 numaralı zemin kattaki iş evine giriş Gümelenin Kuzeybatı cephesinden ahşap direklerle oluşturulan kapı boşluğu ile sağlanmaktadır. Bu mekânın duvarları çamur harçla sıvanmıştır. İş evinin Güneybatı

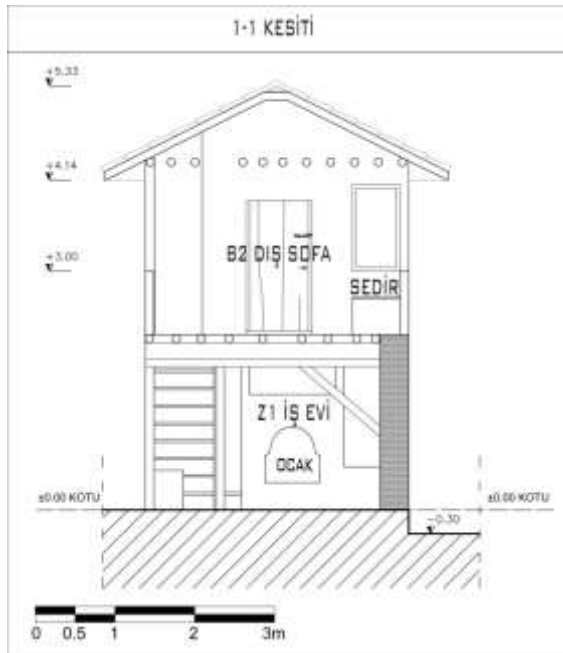
yönünde duvar dolgu malzemesi olmayıp ahşap taşıyıcılar açıkta bırakılmıştır. Z1 numaralı iş evinde Kuzeybatı yönüne açılan bir adet pencere bulunmaktadır. Camı olmayan pencere dışardan demir korkuluklarla çevrilmiştir. Z1 numaralı iş evinin tabanı toprak dolgu olup tavanı ahşap kirişlemedir. Tavandaki ahşap kirişleri destekleyen ahşap dikmeler bulunmaktadır. Zemin katı birinci kata bağlayan merdiven Gümelenin dış duvarı ve birinci kattaki B1 numaralı oda duvarı arasında olup dış duvara açılan pencere ile havalandırılmıştır. Ahşap kasalı bu pencerenin camı bulunmamaktadır. Ahşap konstrüksiyonlu merdivenin ulaştığı birinci kattaki B2 numaralı balkonda çatı ve saçağını taşıyan 2 dikme arası ahşap korkuluklarla çevrilidir. Balkon zemini ahşap kaplamadır. Tavanı ise ahşap kirişleme olup kirişlerin üzerinde döşeme tahtası bulunmamaktadır. B1 numaralı odaya balkondan tek kasalı ahşap kanatlı özgün bir kapı ile geçilmektedir. Oda duvarları kireç badana ile sıvanmıştır. Oda kapısının yanında balkona açılan camsız bir pencere bulunmaktadır. Odanın yola bakan cephesine açılan bir adet pencere yine ahşap kasalı olup camı yoktur. Bu pencere ahşap kepenk ile kapatılmıştır. Odanın zemini tahta kaplamadır. Tavanı ise ahşap kirişleme olup balkonda olduğu gibi kirişlerin üzerinde döşeme tahtası bulunmamaktadır. Zemin kat yüksekliği 210 cm olan Gümelenin birinci kat yüksekliği 212 cm'dir. Ahşap konstrüksiyon ile inşa edilen Gümelenin çatısı bölgenin iklim koşullarına bağlı olarak eğimli yapılmış olup kırma çatıdır. Çatı ise alaturka kiremit ile örtülüdür (Şekil 4.13-15).

Şekil 4.13. 3 numaralı Gümelenin Güneybatı ve Güneydoğu cephesi

Şekil 4.14. 3 numaralı Gümelenin Kuzeybatı ve Kuzeydoğu cephesi

Şekil 4.15. 3 numaralı Gümelenin kesiti

3 numaralı bağ evinin fotoğrafları

Resim 4.48. Güneybatı cephesi

Resim 4.49. Kuzeybatı cephesi

Resim 4.50. Güneydoğu cephesi

Resim 4.51. Kuzeydoğu cephesi

Resim 4.52. Bahçe duvarı ve kapısı

Resim 4.53. Z1 iş evi

Resim 4.54. İş evindeki ocak

Resim 4.55. Ahşap merdiven

Resim 4.56. Merdiven holü

Resim 4.57. B2 dış sofa

Resim 4.58. Ahşap sedir

Resim 4.59. B1 Oda

Resim 4.60. B1 oda içindeki ocak

Resim 4.61. Pencerenin ahşap kepengi

Resim 4.62. B1 oda kapısı

4 No'lu Bağ Evi (G4)

Çizelge 4.4. 4 numaralı bağ evinin künyesi

Ada/Parsel No:	Yapının Sahibi: Fikriye-Ali Kartaloğlu				
136/67	Yapının Adresi: Zile ilçesi, Zincirli Süfla Mah, Çatalsokak				
Yapı Türü: Mesken	Yapım Tarihi: Bilinmiyor				
Yapının Fiziksel Özellikleri					
Kat Durumu	Tek Katlı			İki Katlı +	
Taşıyıcı Sistem	Zemin Kat			Birinci Kat	
	Yığma +	Ahşap +		Yığma	Ahşap +
Temel Sistemi	Taş Yığma +		Kerpiç Yığma		Köşe Taşı
Çatı Türü	Beşik Çatı			Kırma Çatı +	
Çatı Örtüsü	Marsilya Tipi Kiremit			Alaturka Kiremit +	
Saçak Durumu	Saçaklı +			Saçaksız	
Yapının Cephe Özellikleri					
Sıva Malzemesi	Çamur Sıva +			Kireç Badana +	
Balkon	Var +			Yok	
Konsol Çıkma	Var +			Yok	
Pencere Durumu	Özgün +			Değiştirilmiş	
	Ahşap +			PVC	
Kapı Durumu	Özgün +			Değiştirilmiş	
	Ahşap +			PVC	
Yapının Donatı Elemanları					
Ocak +	Sedir	Tuvalet	Gusülhane	Ahır	İş Evi +
Yapının Durumu					
İyi		Orta		Kötü +	
Yapının Kullanım Durumu					
Geçici Kullanım		Terk Edilmiş +		Depo Amaçlı Kullanım	
Yapının Özgünlük Durumu					
Özgün +			Değiştirilmiş		
Yapının Koruma Durumu					
Tescilli			Tescilsiz +		

Vaziyet planı kurgusu

4 numaralı bağ evi Tokat'ın Zile ilçesinde, Zincirli Süfla mahallesi Çatalsokak mevkiinde bulunmakta ve “Gümele” diye adlandırılmaktadır. 4 numaralı Gümelenin (G4) bağ alanı tapuda 1,323 m² büyüklüğündedir. 136 ada 67 parselde bulunan Gümele, bağın Güneybatı köşesine konumlanmıştır. (Resim 4.63). Gümelenin işlevsel cephesi ise yola değil bağa yönelmiştir. Bağın yola bakan cephesi moloz taş duvarla örülmüş bahçe duvarı ile birleşirken komşu parsel ile bağ arasında sonradan inşa edildiği düşünülen, tuğla malzeme ile örülmüş bahçe duvarı bulunmaktadır. Yol cephesindeki moloz taş duvardan inşa edilmiş bahçe duvarının üzeri de tuğla duvar ile yükseltilmiştir. Bağa ulaşım ana yoldan sağlanıp, bağa çift kanatlı demir bir bahçe kapısı ile girilmektedir. Fikriye Kartaloğlu ve Ali Kartaloğlu'na ait olan Gümele günümüzde terk edilmiş durumdadır.

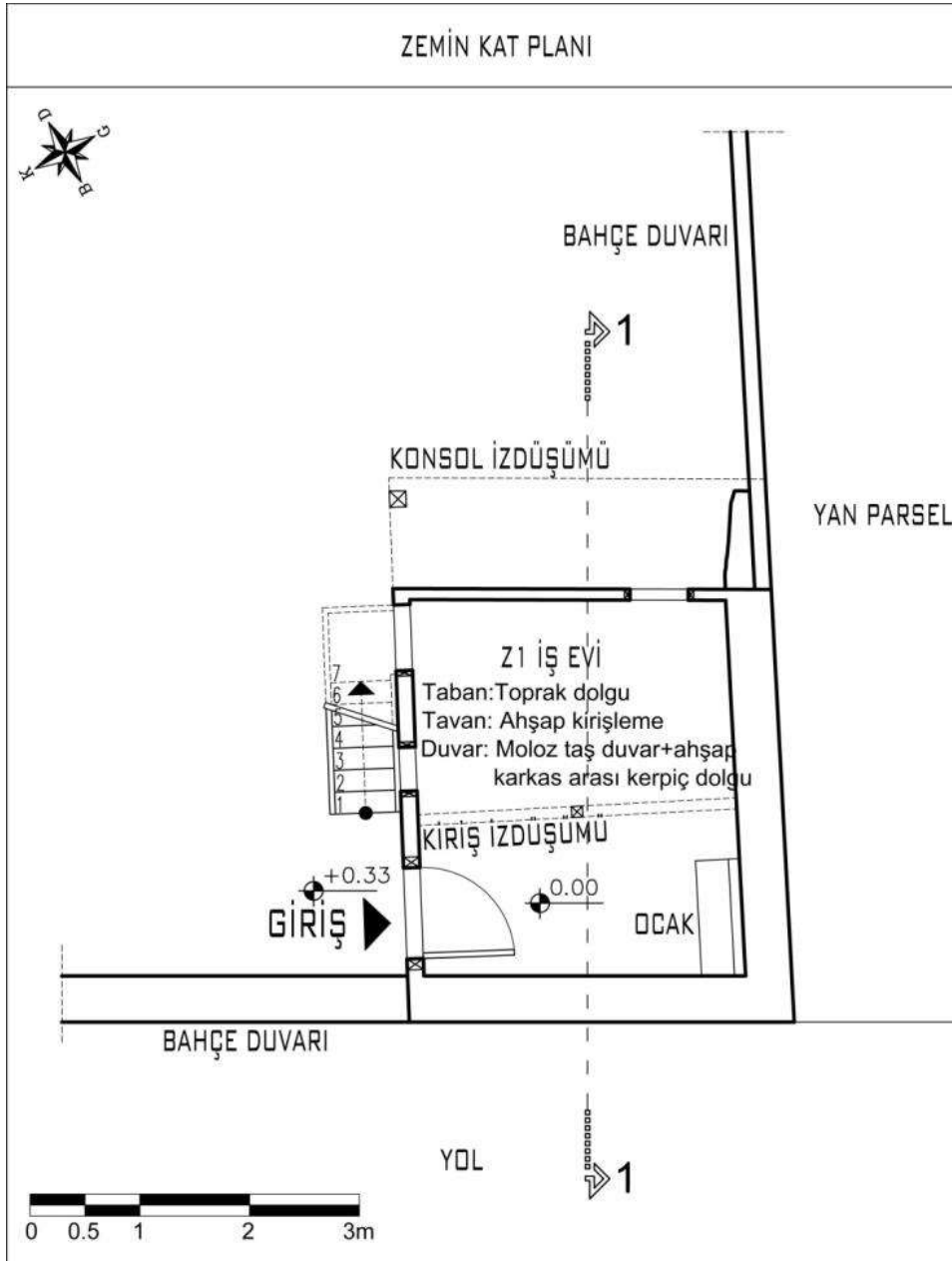

Resim 4.63. 4 numaralı Gümelenin konumu ve vaziyeti

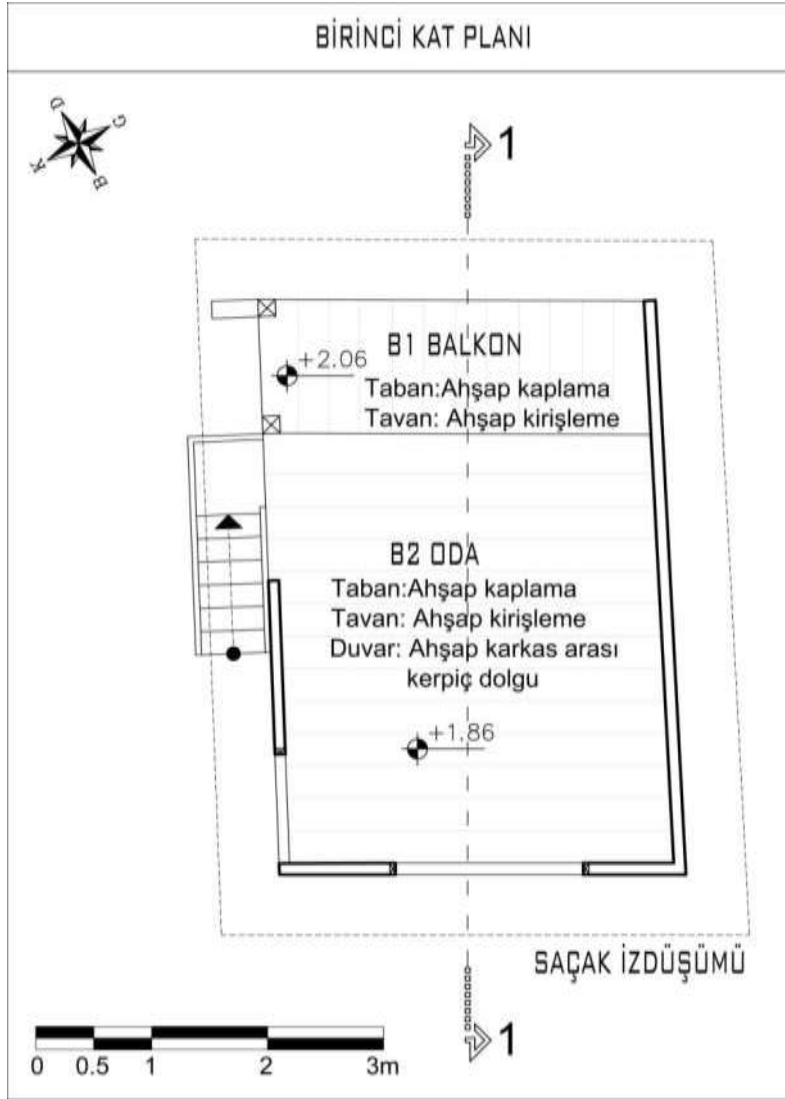
Plan kurgusu

4 numaralı Gümele zemin üstü tek kat olmak üzere iki kattan oluşmaktadır. Gümeleye giriş bağı Kuzeydoğuya bakan cephesinden ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapı ile sağlanmaktadır. Zemin kat tek bir mekândan oluşmaktadır. Z1 numaralı bu oda iş evi olarak kullanılmaktadır. Odanın güneybatı yönündeki duvarında yemek pişirmek amacıyla kullanılan kireç badanalı bir ocak bulunmaktadır. Birinci kat olarak adlandırılan üst kata çıkış Kuzeydoğu cephesinden dışardan Gümeleye bitişik tek kollu ahşap bir merdivenle sağlanmaktadır (Şekil 4.16).

Birinci kat olarak adlandırılan üst kat bir balkon ve bir odadan oluşmaktadır. Üst kat Gümelenin Güneydoğu cephesine doğru çıkma yapmıştır. Dışardan üst kata çıkışı sağlayan 7 basamaklı ahşap merdiven ile B2 numaralı odaya çıkılır. Odaya giriş kapısı bulunmayıp ahşap bir dikme ile oda duvarı arasındaki boşluktan girilir. Odanın Güneydoğuya bakan cephesinde duvar bulunmayıp 20 cm yükseltilerek odadan ayrılan bir balkon bulunmaktadır. B1 numaralı bu balkonda korkuluk bulunmamaktadır (Şekil 4.17).

Şekil 4.16. 4 numaralı Gümelenin zemin kat planı

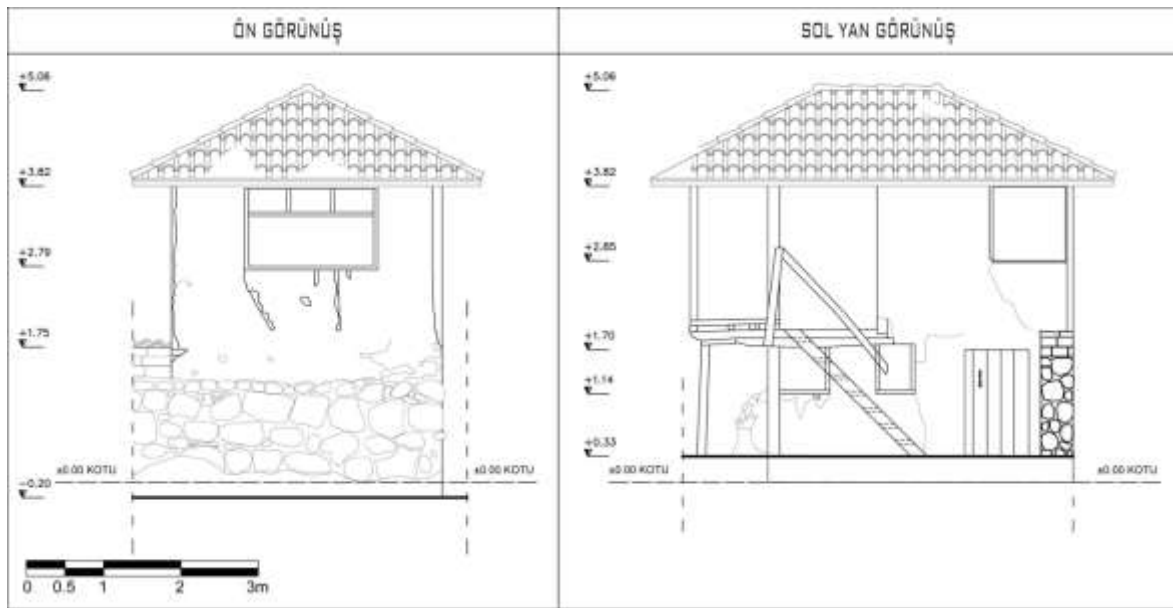
Şekil 4.17. 4 numaralı Gümelenin birinci kat planı

Gümele Zile merkeze yakınlığı sebebi ile günü birlik kullanılmış olup içinde gusülhane için ayrıca bir mekân bulunmamaktadır. Tuvalet ihtiyacı da yine Gümeleden bağımsız olarak bağın uygun bir köşesinde ihtiyaca cevap verecek nitelikte inşa edilmiş olup günümüze ulaşan bir örneği bulunmamaktadır.

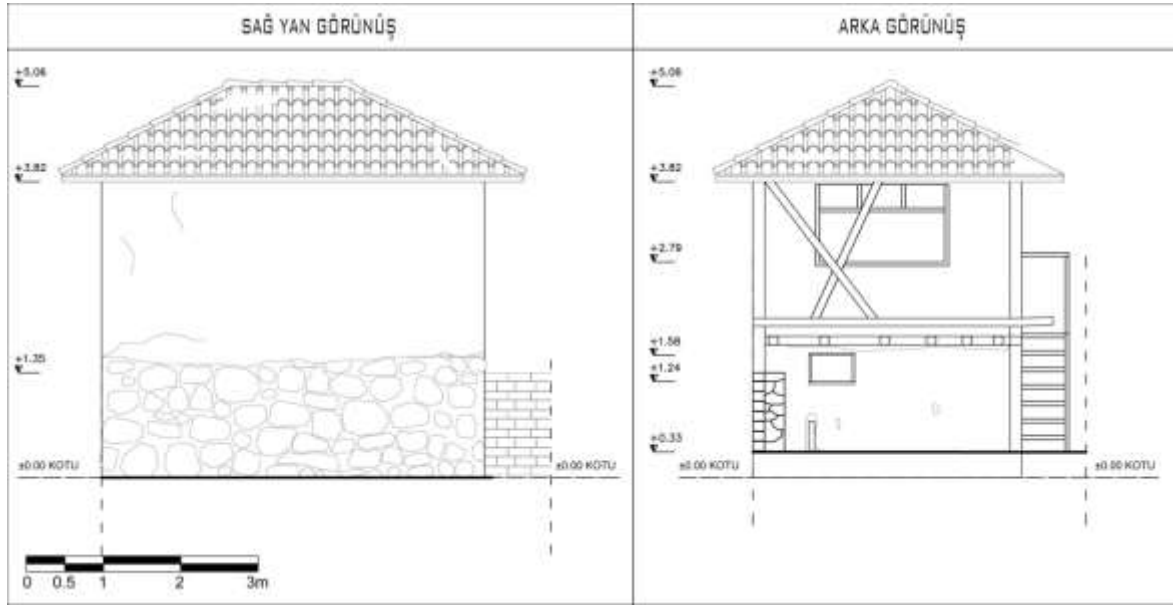
Yapım sistemi

Taş temel üzerine oturan Gümelenin zemin kat duvarlarından Kuzeybatı ve Güneybatı yönündekiler taş yığma, Kuzeydoğu ve Güneydoğu yönündekiler de ahşap karkas arası kerpiç dolgu ile inşa edilmiştir. Birinci kat duvarları ise ahşap karkas arası kerpiç dolgudur. Gümelenin zemin ve birinci kat dış duvarları kireç badana ile sıvanmış olup yer yer plastik

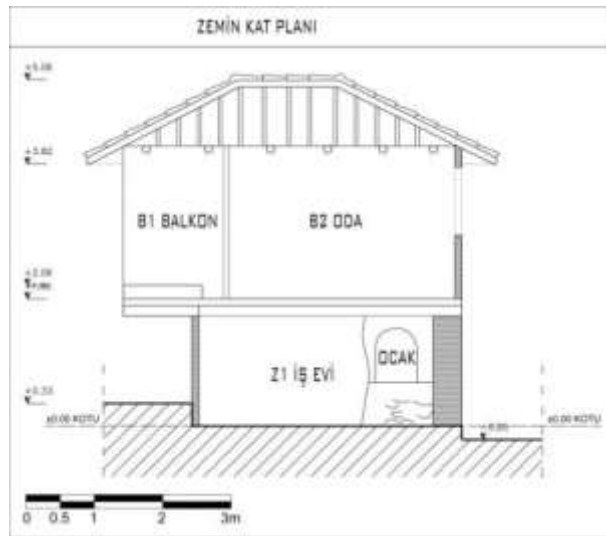
boya ve çamur harç görülmektedir. Z1 numaralı zemin kattaki iş evine giriş Gümelenin Kuzeydoğu cephesinden ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapı ile sağlanmaktadır. Bu hacmin duvarları kireç badana ile sıvanmıştır. Z1 numaralı iş evinde 2 adet Kuzeydoğu, 1 adet Güneydoğu yönüne açılan toplam 3 adet pencere bulunmaktadır. Camı olmayan pencerelerin sadece ahşap kasaları mevcuttur. Z1 numaralı iş evinin tabanı toprak dolgu olup tavanı ahşap kirişlemedir. Tavandaki ahşap kirişleri destekleyen 1 adet ahşap dikme bulunmaktadır. Zemin katı birinci kata bağlayan ahşap merdiven Gümelenin dışından Gümeleye bitişik olarak inşa edilmiştir. Ahşap konstrüksiyonlu merdivenin ulaştığı birinci kattaki B2 numaralı odaya, oda duvarı ile taşıyıcı dikme arasındaki boşluktan girilir. Odada biri Kuzeybatı diğeri Kuzeydoğu yönüne açılan 2 adet pencere bulunmaktadır. Pencerelerin camı olmayıp ahşap kasaları mevcuttur. Odanın Güneydoğu yönünde B1 numaralı balkon ile odayı ayıran bir duvar bulunmamaktadır. Güneydoğuya doğru çıkma yapan balkonda korkuluk bulunmamakla birlikte çatı ve saçağını taşıyan ahşap bir dikme yer almaktadır. B1 numaralı balkon ve B2 numaralı odanın tabanı ahşap kaplama, tavanları ise ahşap kirişleme olup kirişlerin üzerinde döşeme tahtası bulunmamaktadır. Zemin kat yüksekliği 176 cm olan Gümelenin birinci kat yüksekliği 214 cm'dir. Ahşap konstrüksiyon ile inşa edilen Gümelenin çatısı bölgenin iklim koşullarına bağlı olarak eğimli yapılmış olup kırma çatıdır. Çatı ise alaturka kiremit ile örtülüdür (Şekil 4.18-20).

Şekil 4.18. 4 numaralı Gümelenin Kuzeybatı ve Kuzeydoğu cephesi

Şekil 4.19. 4 numaralı Gümelenin Güneybatı ve Güneydoğu cephesi

Şekil 4.20. 4 numaralı Gümelenin kesiti

4 numaralı bağ evinin fotoğrafları

Resim 4.64. Kuzeybatı cephesi

Resim 4.65. Kuzeydoğu cephesi

Resim 4.66. Güneydoğu cephesi

Resim 4.67. Güneybatı cephesi

Resim 4.68. Z1 iş evi yığma duvarları

Resim 4.69. Z1 iş evi iç mekân

Resim 4.70. Z1 iş evi ahşap kirişleme

Resim 4.71. Z1 iş evindeki ocak

Resim 4.72. Ahşap merdiven

Resim 4.73. B1 balkon

Resim 4.74. B2 oda

Resim 4.75. Ahşap çatı konstrüksiyonu

5 No'lu Bağ Evi (G5)

Çizelge 4.5. 5 numaralı bağ evinin künyesi

Ada/Parsel No:	Yapının Sahibi: Mustafa Gökçek				
121/2	Yapının Adresi: Zile İlçe, Zincirli Süfla Mah, Kızılbaşbölüğü				
Yapı Türü: Mesken	Yapım Tarihi: Bilinmiyor				
Yapının Fiziksel Özellikleri					
Kat Durumu	Tek Katlı			İki Katlı +	
Taşıyıcı Sistem	Zemin Kat			Birinci Kat	
	Yığma +	Ahşap		Yığma	Ahşap +
Temel Sistemi	Taş Yığma +		Kerpiç Yığma		Köşe Taşı
Çatı Türü	Beşik Çatı			Kırma Çatı +	
Çatı Örtüsü	Marsilya Tipi Kiremit			Alaturka Kiremit +	
Saçak Durumu	Saçaklı +			Saçaksız	
Yapının Cephe Özellikleri					
Sıva Malzemesi	Çamur Sıva +			Kireç Badana	
Balkon	Var +			Yok	
Konsol Çıkma	Var +			Yok	
Pencere Durumu	Özgün +			Değiştirilmiş	
	Ahşap +			PVC	
Kapı Durumu	Özgün +			Değiştirilmiş	
	Ahşap +			PVC	
Yapının Donatı Elemanları					
Ocak	Sedir	Tuvalet	Gusülhane	Ahr	İş Evi +
Yapının Durumu					
İyi		Orta		Kötü +	
Yapının Kullanım Durumu					
Geçici Kullanım		Terk Edilmiş		Depo Amaçlı Kullanım +	
Yapının Özgünlük Durumu					
Özgün +			Değiştirilmiş		
Yapının Koruma Durumu					
Tescilli			Tescilsiz +		

Vaziyet planı kurgusu

5 numaralı bağ evi Tokat'ın Zile ilçesinde, Zincirli Süfla mahallesinde Kızılbaşbölüğü mevkiinde bulunmakta ve “Gümele” diye adlandırılmaktadır. 5 numaralı Gümelenin (G5) bağ alanı tapuda 2,690 m² büyüklüğündedir. 121 ada 2 parselde bulunan Gümele, bağın Güneydoğu köşesine konumlanmıştır. (Resim 4.76). Gümelenin işlevsel cephesi bölgedeki diğer Gümelelerin aksine bağa değil yola yönelmiştir. Bağın yola bakan cephesi beton duvarla örülmüş bahçe duvarı ile birleşirken komşu parsel ile bağ arasına çit çekilmiştir. Bağa ulaşım ana yoldan ayrılan toprak yoldan sağlanıp, bağa demir bir bahçe kapısı ile girilmektedir. Mustafa Gökçek'e ait olan Gümele günümüzde aynı parselde yer alan çağdaş yapım malzemeleriyle sonradan inşa edilmiş yazlık evin deposu olarak kullanılmaktadır.

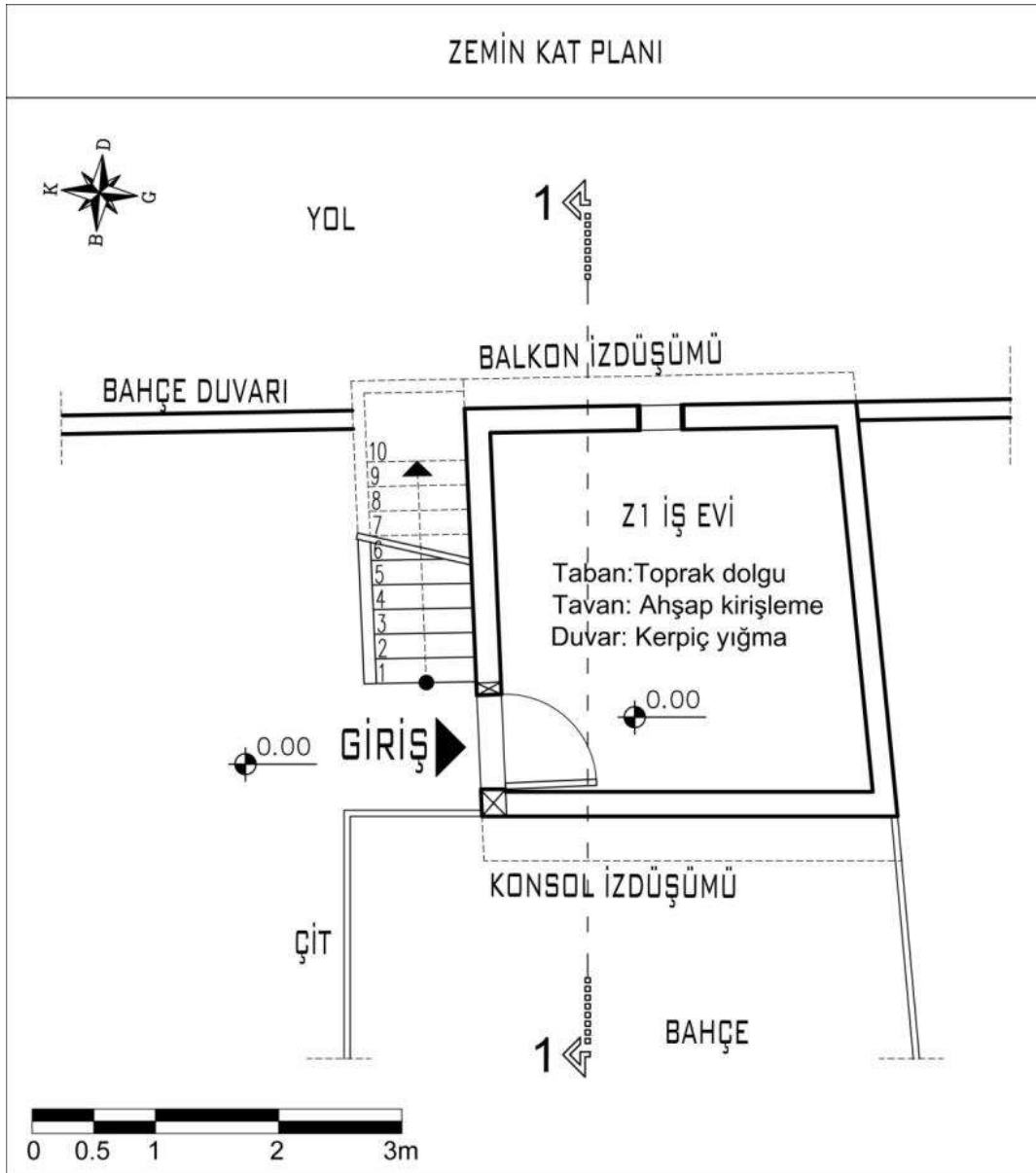
Resim 4.76. 5 numaralı Gümelenin konumu ve vaziyeti

Plan kurgusu

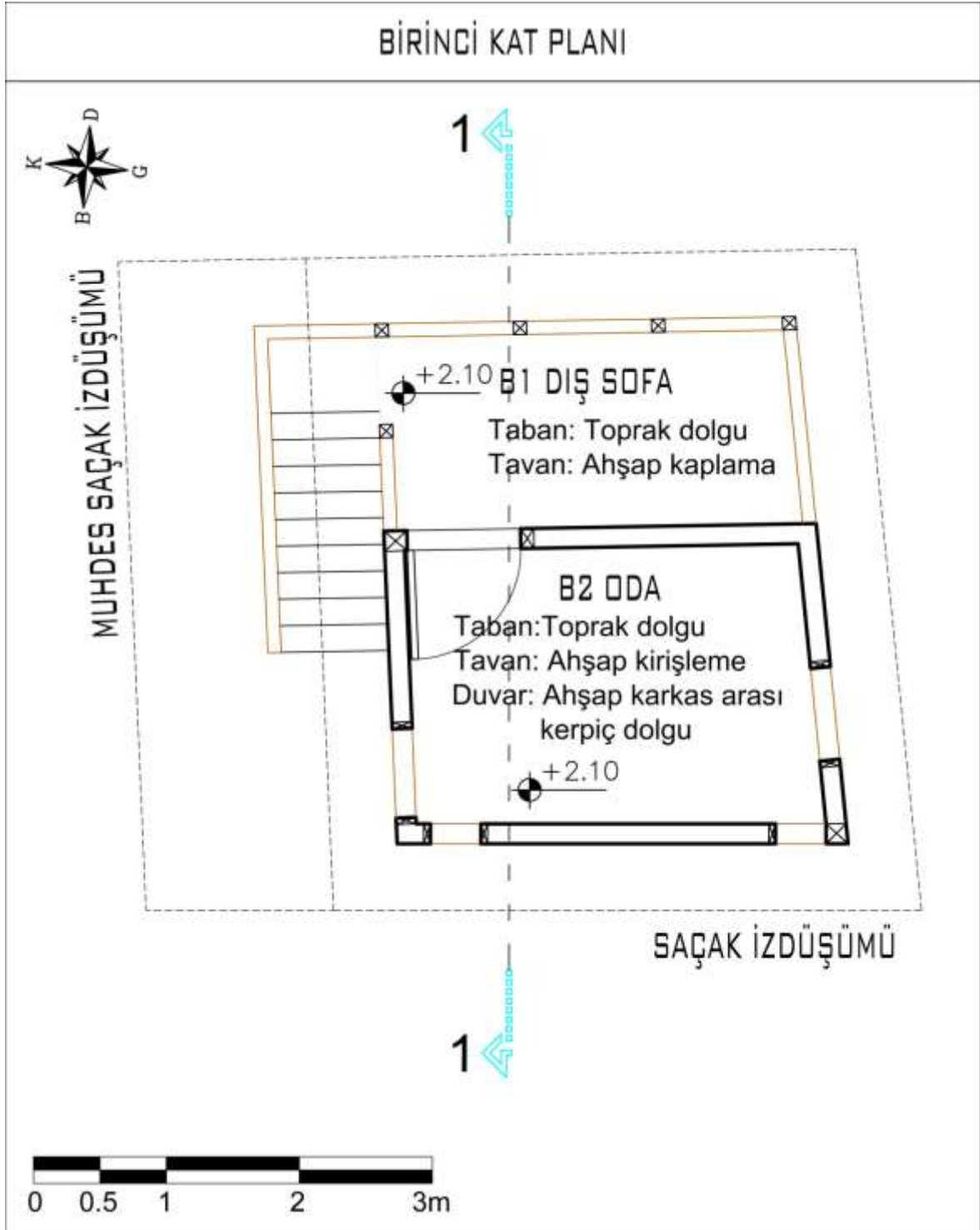
5 numaralı Gümele zemin üstü tek kat olmak üzere iki kattan oluşmaktadır. Gümeleye giriş bağın kuzeye bakan cephesinden ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapı ile sağlanmaktadır. Zemin kat tek bir mekândan oluşmaktadır. Z1 numaralı bu oda iş evi olarak kullanılmaktadır. Birinci kat olarak adlandırılan üst kata çıkış Kuzeye bakan cepheden dışardan Gümeleye bitişik tek kollu ahşap bir merdivenle sağlanmaktadır (Şekil 4.21).

Birinci kat olarak adlandırılan üst kat bir balkon ve bir odadan oluşmaktadır. Üst kat

Gümelenin Doğu ve Batı cephesine doğru çıkma yapmıştır. Dışardan üst kata çıkışı sağlayan 10 basamaklı ahşap merdiven ile B1 numaralı balkona çıkılır. B2 numaralı odaya geçiş balkondan ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapı ile sağlanmaktadır. Bu özelliği ile Geleneksel Türk Evi dış sofalı plan tipi özelliği taşımakta ve balkon sofa görevini üstlenmektedir. Gümelenin zemin katı bağın günlük işlerini yapmak amacıyla kullanılırken birinci kat olarak adlandırılan üst kattaki balkon ve oda daha çok ailenin sayfiyelik olarak kullandığı mekânlardır (Şekil 4.22).

Şekil 4.21. 5 numaralı Gümelenin zemin kat planı

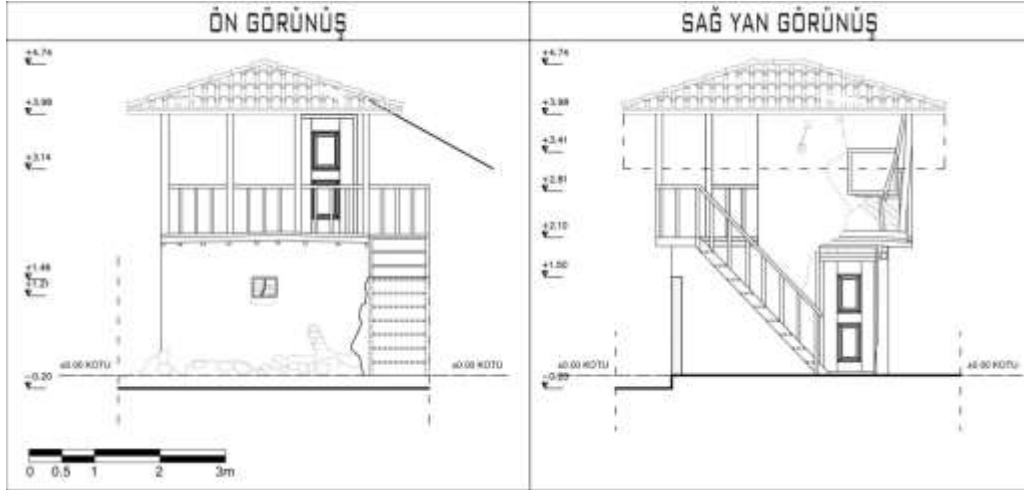

Şekil 4.22. 5 numaralı Gümelenin birinci kat planı

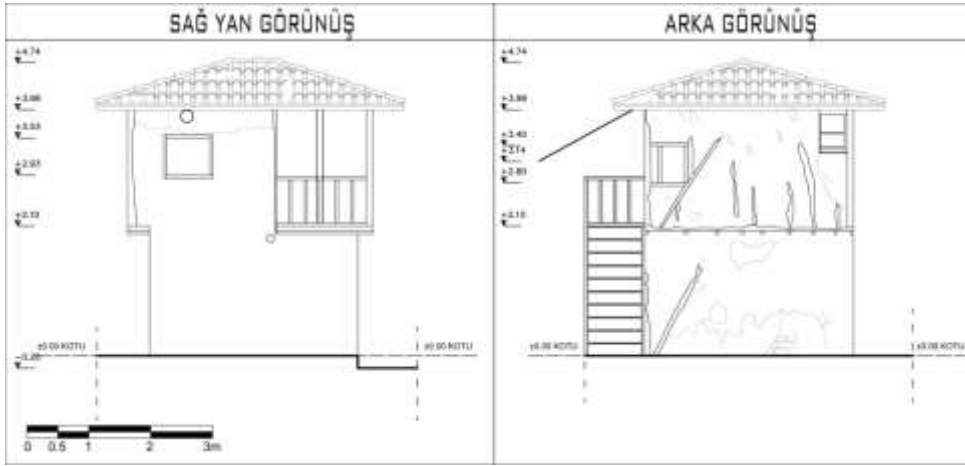
Gümele Zile merkeze yakınlığı sebebi ile günü birlik kullanılmış olup içinde gusülhane için ayrıca bir mekân bulunmamaktadır. Tuvalet ihtiyacı da yine Gümeleden bağımsız olarak bağıın uygun bir köşesinde ihtiyaca cevap verecek nitelikte inşa edilmiş olup günümüze ulaşan bir örneği bulunmamaktadır.

Yapım sistemi

Taş temel üzerine oturan Gümelenin zemin kat duvarları kerpiç yığma, birinci kat duvarları ise ahşap karkas arası kerpiç dolgu tekniğiyle inşa edilmiştir. Gümelenin zemin ve birinci kat dış duvarları çamur harçla sıvanmış olup yer yer kireç badana izleri görülmektedir. Z1 numaralı zemin kattaki iş evine giriş Gümelenin Kuzey cephesinden ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapı ile sağlanmaktadır. Mekânın duvarları çamur sıva ile sıvanmıştır. Z1 numaralı iş evinde Doğu yönüne açılan 1 adet pencere bulunmaktadır. Camı olmayan pencerenin sadece ahşap kasası mevcuttur. Z1 numaralı iş evinin tabanı toprak dolgu olup tavanı ahşap kirişlemedir. Fakat kullanıcısı tavanı karton ile kapattığı için kirişler gizlenmiştir. Zemin katı birinci kata bağlayan ahşap merdiven, Gümelenin dışından Gümeleyle bitişik olarak inşa edilmiştir. Ahşap konstrüksiyonlu merdiven ile birinci kattaki B1 numaralı balkona çıkılır. Balkonda çatı ve saçağını taşıyan 5 adet dikme arası ahşap korkulukla çevrilidir. Balkon zemini toprak dolgu olup tavanından çatı konstrüksiyonu görülmektedir. B2 numaralı odaya balkondan ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapı ile girilmektedir. Bu mekânın duvarları kireç badana ile sıvanmıştır. Odada biri Kuzey, biri Güney ve ikisi de Batı yönünde açılan toplam 4 adet pencere bulunmaktadır. Bu pencerelerin camı olmayıp ahşap kasaları mevcuttur. Odanın zemini toprak dolgu olup tavanı ise ahşap kirişlemedir. Fakat zemin kattaki iş evinde olduğu gibi kullanıcısı tavanı naylon malzeme ile kapatmıştır. Zemin kat yüksekliği 197 cm olan Gümelenin birinci kat yüksekliği 204 cm'dir. Ahşap konstrüksiyon ile inşa edilen Gümelenin çatısı bölgenin iklim koşullarına bağlı olarak eğimli yapılmış olup kırma çatıdır. Çatı ise alaturka kiremit ile örtülüdür. Gümelenin Kuzey cephesinde merdivenin üzerini kapatacak şekilde sacdan yapılmış ve yapıya sonradan eklenmiş muhdes bir saçak bulunmaktadır (Şekil 4.23-25).

Şekil 4.23. 5 numaralı Gümelenin Doğu ve Kuzey cepheleri

Şekil 4.24. 5 numaralı Gümelenin Güney ve Batı cepheleri

Şekil 4.25. 5 numaralı Gümelenin kesiti

5 numaralı bağ evinin fotoğrafları

Resim 4.77. Doğu cephesi

Resim 4.78. Doğu cephesi

Resim 4.79. Kuzey cephesi

Resim 4.80. Güneybatı cephesi

Resim 4.81. Batı cephesi

Resim 4.82. Z1 iş evi

Resim 4.83. Z1 iş evi iç mekân

Resim 4.84. Ahşap merdiven

Resim 4.85. B1 dış sofa

Resim 4.86. B2 oda iç mekân

Resim 4.87. Ahşap çatı

6 No'lu Bağ Evi (G6)

Çizelge 4.6. 6 numaralı bağ evinin künyesi

Ada/Parsel No:	Yapının Sahibi: S. Gündoğdu - S. Başçelik - İ. Öztürken				
136/83	Yapının Adresi: Zile ilçe, Zincirli Süfla Mah, Çatalsokak				
Yapı Türü: Mesken	Yapım Tarihi: Bilinmiyor				
Yapının Fiziksel Özellikleri					
Kat Durumu	Tek Katlı +			İki Katlı	
Taşıyıcı Sistem	Zemin Kat			Birinci Kat	
	Yığma +	Ahşap	Yığma	Ahşap	
Temel Sistemi	Taş Yığma +		Kerpiç Yığma	Köşe Taşı	
Çatı Türü	Beşik Çatı +			Kırma Çatı	
Çatı Örtüsü	Marsilya Tipi Kiremit			Alaturka Kiremit +	
Saçak Durumu	Saçaklı +			Saçaksız	
Yapının Cephe Özellikleri					
Sıva Malzemesi	Çamur Sıva +			Kireç Badana	
Balkon	Var			Yok +	
Konsol Çıkma	Var			Yok +	
Pencere Durumu	Özgün +			Değiştirilmiş	
	Ahşap +			PVC	
Kapı Durumu	Özgün +			Değiştirilmiş	
	Ahşap +			PVC	
Yapının Donatı Elemanları					
Ocak +	Sedir +	Tuvalet	Gusülhane	Ahır	İş Evi +
Yapının Durumu					
İyi		Orta		Kötü +	
Yapının Kullanım Durumu					
Geçici Kullanım		Terk Edilmiş +		Depo Amaçlı Kullanım	
Yapının Özgünlük Durumu					
Özgün +			Değiştirilmiş		
Yapının Koruma Durumu					
Tescilli			Tescilsiz +		

Vaziyet planı kurgusu

6 numaralı bağ evi Tokat'ın Zile ilçesinde, Zincirli Süfla mahallesinde Çatalsokak mevkiinde bulunmakta ve “Gümele” diye adlandırılmaktadır. 6 numaralı Gümelenin (G6) bağ alanı tapuda 2,148 m² büyüklüğündedir. 136 ada 83 parselde bulunan Gümele, bağın Güneybatı köşesine konumlanmıştır (Resim 4.88). Gümelenin işlevsel cephesi bağa yönelmiştir. Bağa ulaşım ana yoldan ayrılan toprak yoldan sağlanmaktadır. Gümelenin ana yola bakan cephesi moloz taş duvarlarla örülmüş bahçe duvarı ile birleşirken toprak yola bakan cephede bahçe duvarı bulunmamaktadır. Sevim Gündoğdu, Sadiye Başçelik ve İbrahim Öztürken'e ait olan Gümele günümüzde terkedilmiş durumdadır.

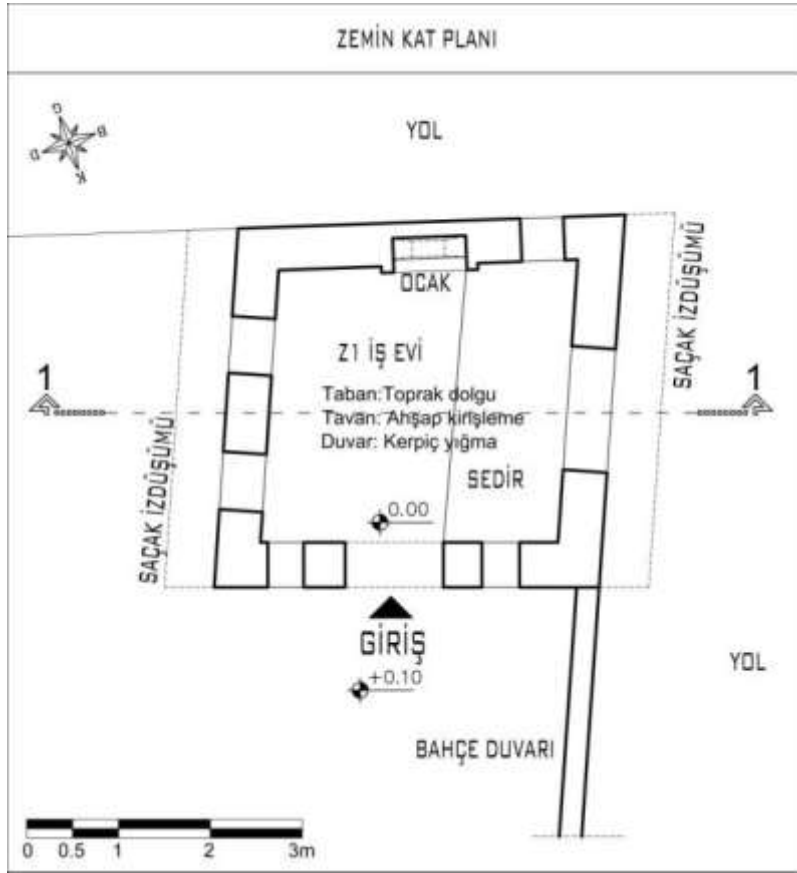

Resim 4.88. 6 numaralı Gümelenin konumu ve vaziyeti

Plan kurgusu

6 numaralı Gümele zemin kattan ibaret olup tek katlıdır. Gümeleye giriş bağın Kuzeydoğuya bakan cephesindeki kapı boşluğundan sağlanmaktadır. Gümelenin zemin katı yaklaşık olarak kare biçiminde tek bir mekândan oluşmaktadır. Z1 numaralı bu oda hem bağın işini yapmak hem de günlük ihtiyaçlar doğrultusunda iş evi olarak kullanılmaktadır. Kapı boşluğundan Gümeleye girilirken hemen sağda yığma kerpiç ile örülmüş geniş bir sedir yer almaktadır. Odanın Güneybatı yönündeki duvarında yemek pişirmek amacıyla kullanılan çamur sıvalı bir ocak bulunmaktadır. Gümelenin bu özellikleri kullanıcısı tarafından sadece bağın işini görmek amacıyla değil aynı zamanda güzel vakit geçirmek amacıyla sayfiyelik olarak da kullanıldığının göstergesidir (Şekil

4.26).

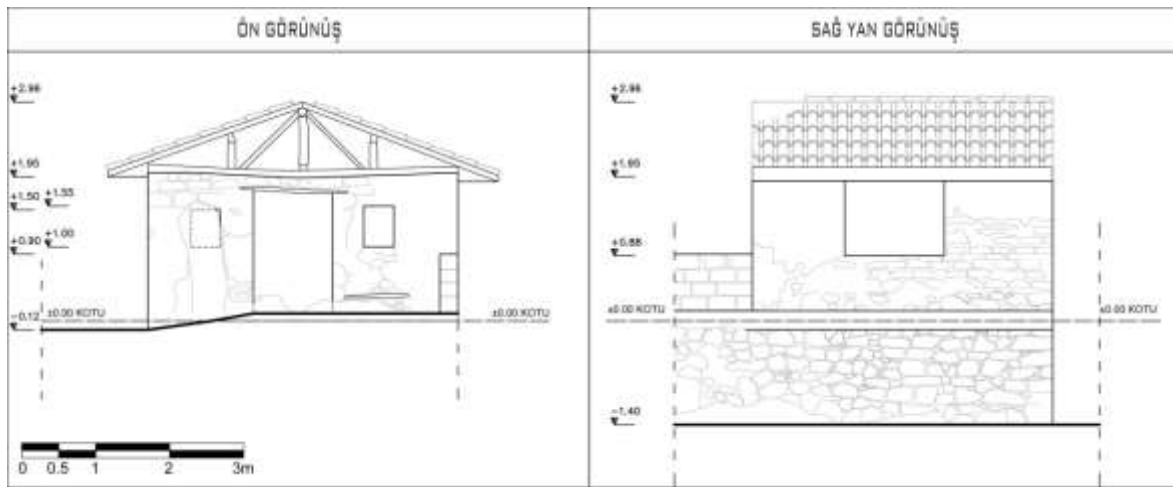
Şekil 4.26. 6 numaralı Gümelenin zemin kat planı

Gümeler Zile merkeze çok yakın olması sebebiyle genellikle günübirlik ihtiyaca cevap verecek nitelikte inşa edilmiş yapılardır. Bu nedenle Gümele içinde gusülhane olarak kullanılan ayrı bir hacim bulunmaktadır. Tuvalet ise bağın içine açılan bir çukur ile fosseptiğe bağlanarak ihtiyaca cevap verecek nitelikte inşa edilmiş olup günümüze ulaşan bir örneği bulunmamaktadır.

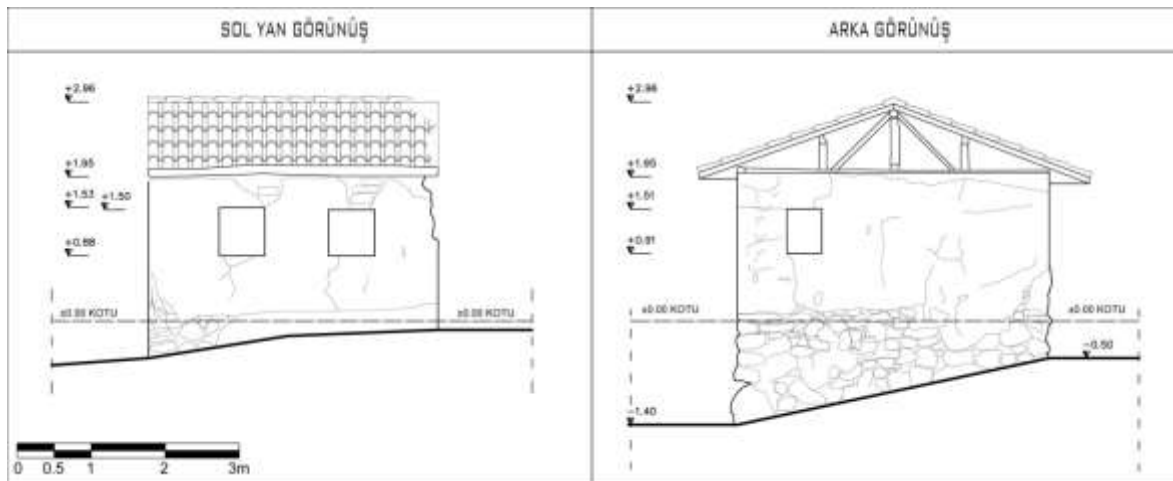
Yapım sistemi

Taş temel üzerine oturan Gümelenin zemin kat duvarları tuğla biçimindeki kerpiçlerin üst üste şaşırtmalı olarak dizilmesiyle yığma sistemde inşa edilmiştir. Yığma duvarların kalınlığı ortalama 50 cm'dir. Gümele duvarlarının dış ve iç yüzeyleri çamur harçla sıvanmıştır. Z1 numaralı zemin kata giriş ahşap lento ile desteklenen kapı boşluğundan sağlanmaktadır. Z1 numaralı iş evinde Gümelenin Kuzeydoğu ve Güneydoğu cephelerine

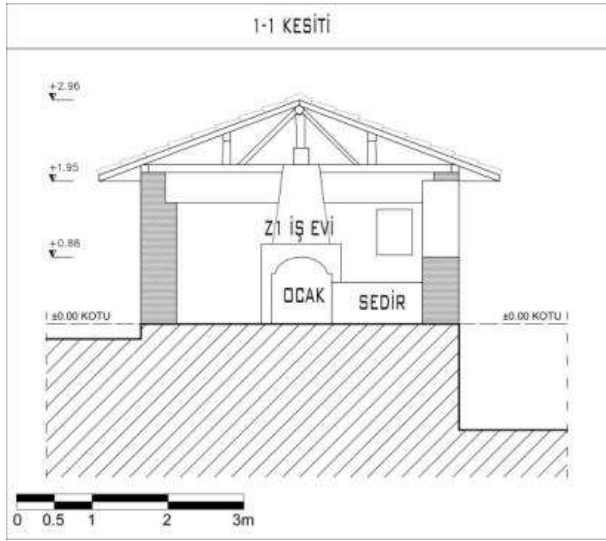
açılan 2’şer adet, Kuzeybatı ve Güneybatı cephelerine açılan 1’er adet olmak üzere toplam 6 adet pencere boşluğu bırakılmıştır. Odanın tüm duvarlarında kiriş altında 40 cm yüksekliğinde duvar boyunca niş bırakılmıştır. Kat yüksekliği 200 cm olan Gümelenin tabanı toprak dolgu olup tavanı ahşap kirişlemedir. Tavanı döşeme tahtası ile kapatılmadığı için çatı konstrüksiyonu görülmektedir. Tavanın kapatılmama sebebi hem maliyeti düşürmek amaçlı olup hem de çatı ile iç mekân arasında doğal klima alanı oluşturmaktır. Bölgenin iklim özelliklerinden dolayı eğimli tasarlanan Gümelenin beşik çatısı ahşap konstrüksiyon ile inşa edilmiş olup üstü alaturka kiremit ile örtülüdür (Şekil 4.27-29).

Şekil 4.27. 6 numaralı Gümelenin Kuzeydoğu ve Kuzeybatı cepheleri

Şekil 4.28. 6 numaralı Gümelenin Güneydoğu ve Güneybatı cepheleri

Şekil 4.29. 6 numaralı Gümelenin kesiti

6 numaralı bağ evinin fotoğrafları

Resim 4.89. Kuzeybatı cephesi

Resim 4.90. Güneybatı cephesi

Resim 4.91. Güneydoğu cephesi

Resim 4.92. Kuzeydoğu cephesi

Resim 4.93. Z1 iş evi ve ocak

Resim 4.94. Z1 iş evi

Resim 4.95. Kerpiç sedir

Resim 4.96. Ahşap çatı konstrüksiyonu

Resim 4.97. Çatı elemanları

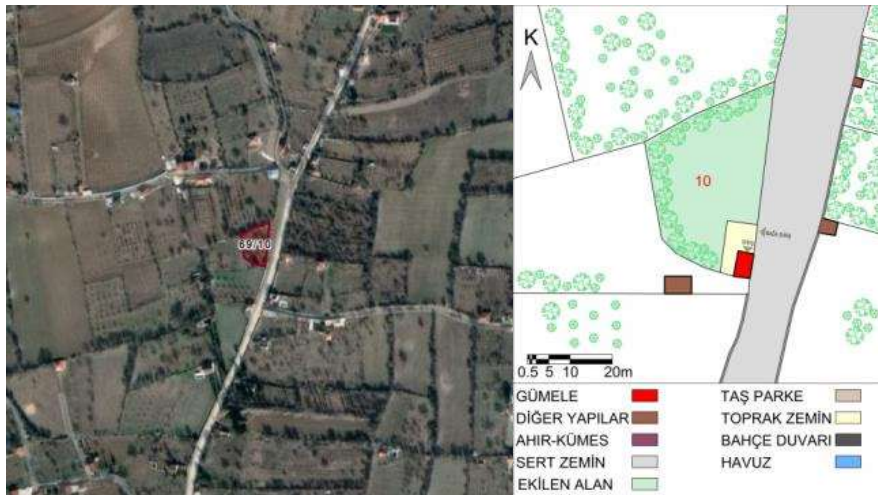
7 No'lu Bağ Evi (G7)

Çizelge 4.7. 7 numaralı bağ evinin künyesi

Ada/Parsel No:	Yapının Sahibi: Ali Rahmi Yeşiltan				
69/10	Yapının Adresi: Zile ilçesi, Zincirli Süfla Mah, Karadini Bağ				
Yapı Türü: Mesken	Yapım Tarihi: Bilinmiyor				
Yapının Fiziksel Özellikleri					
Kat Durumu	Tek Katlı +			İki Katlı	
Taşıyıcı Sistem	Zemin Kat			Birinci Kat	
	Yığma	Ahşap +	Yığma	Ahşap	
Temel Sistemi	Taş Yığma +		Kerpiç Yığma	Köşe Taşı	
Çatı Türü	Beşik Çatı			Kırma Çatı +	
Çatı Örtüsü	Marsilya Tipi Kiremit			Alaturka Kiremit +	
Saçak Durumu	Saçaklı +			Saçaksız	
Yapının Cephe Özellikleri					
Sıva Malzemesi	Çamur Sıva			Kireç Badana +	
Balkon	Var			Yok +	
Konsol Çıkma	Var			Yok +	
Pencere Durumu	Özgün +			Değiştirilmiş	
	Ahşap +			PVC	
Kapı Durumu	Özgün +			Değiştirilmiş	
	Ahşap +			PVC	
Yapının Donatı Elemanları					
Ocak +	Sedir	Tuvalet	Gusülhane	Ahır	İş Evi +
Yapının Durumu					
İyi		Orta		Kötü +	
Yapının Kullanım Durumu					
Geçici Kullanım		Terk Edilmiş +		Depo Amaçlı Kullanım	
Yapının Özgünlük Durumu					
Özgün +			Değiştirilmiş		
Yapının Koruma Durumu					
Tescilli			Tescilsiz +		

Vaziyet planı kurgusu

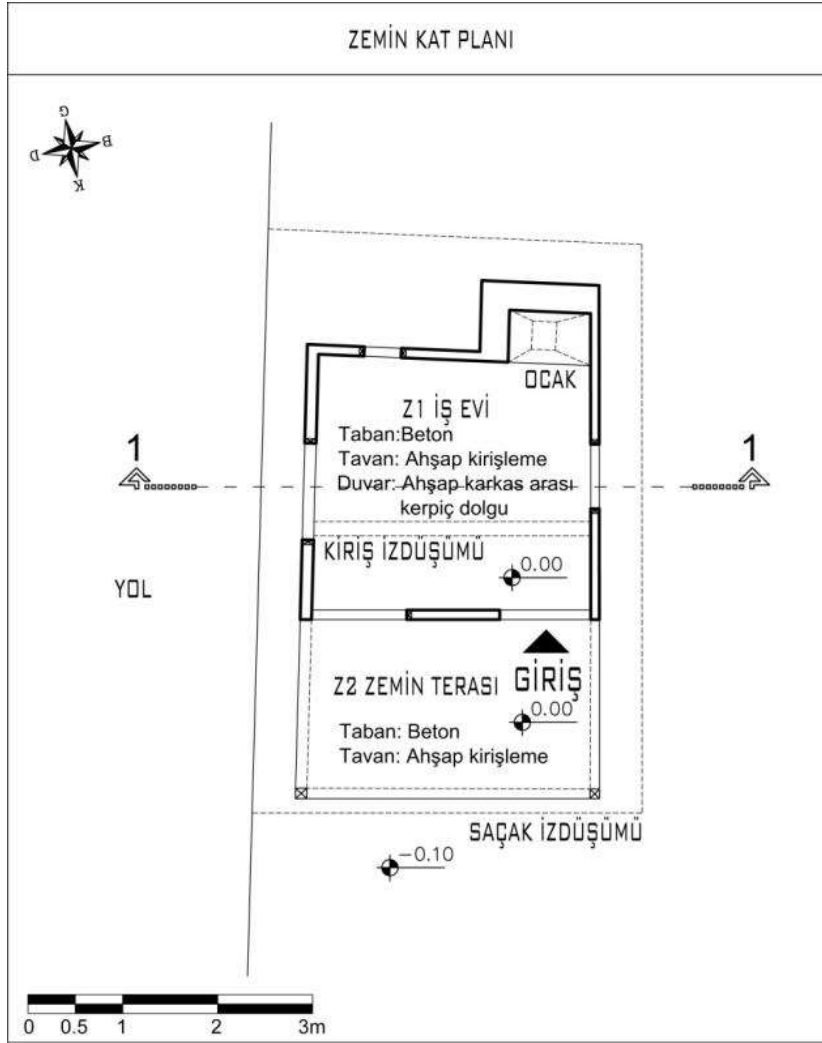
7 numaralı bağ evi Tokat'ın Zile ilçesinde, Zincirli Süfla mahallesinde Karadini Bağları mevkiinde bulunmakta ve “Gümele” diye adlandırılmaktadır. 7 numaralı Gümelenin (G7) bağ alanı tapuda 947 m² büyüklüğündedir. 69 ada 10 parselde bulunan Gümele, bağın Güneydoğu köşesine konumlanmıştır (Resim 4.98). Gümelenin işlevsel cephesi bağa yönelmiştir. Bağa ulaşım ana yoldan sağlanmaktadır. Bağ ile komşu parseller arasında bahçe duvarı bulunmamaktadır. Ali Rahmi Yeşiltan'a ait olan Gümele günümüzde terkedilmiş durumdadır.

Resim 4.98. 7 numaralı Gümelenin konumu ve vaziyeti

Plan kurgusu

7 numaralı Gümele zemin kattan ibaret olup tek katlıdır. Gümeleye giriş bağı Kuzeydoğuya bakan cephesindeki Z2 zemin terası olarak adlandırılan yarı açık mekândan sağlanmaktadır. Yaklaşık olarak 6 m² büyüklüğündeki bu mekân tek katlı olan Gümelenin balkonu olma niteliği taşımaktadır. Z1 numaralı mekâna giriş zemin terasına açılan kapıdan sağlanmış olup günümüze sadece kapının ahşap kasası ulaşmıştır. Oda yaklaşık olarak kare biçiminde tek mekândan oluşmaktadır. Z1 numaralı bu oda hem bağı işini yapmak hem de günlük ihtiyaçlar doğrultusunda iş evi olarak kullanılmaktadır. İş evine girildiğinde kapının tam karşısında yemek pişirmek amacıyla kullanılan küçük bir ocak yer almaktadır. Altı odun, çıra gibi çeşitli eşyaların konulması için ayrılan ocak iç mekânda yer tutmayıp yapı dışına doğru çıkıntı yapmıştır (Şekil 4.30).

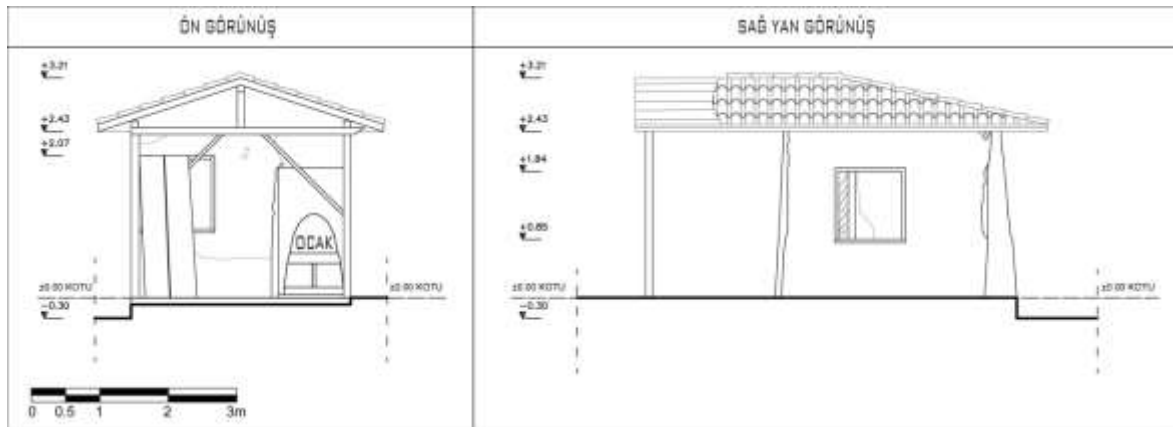
Şekil 4.30. 7 numaralı Gümelenin zemin kat planı

Gümeleler Zile merkeze çok yakın olması sebebiyle genellikle günübirlük ihtiyaca cevap verecek nitelikte inşa edilmiş yapılardır. Bu nedenle Gümele içinde gusülhane olarak kullanılan ayrı bir hacim bulunmaktadır. Tuvalet ise bağın içine açılan bir çukur ile fosseptiğe bağlanarak ihtiyaca cevap verecek nitelikte inşa edilmiş olup günümüze ulaşan bir örneği bulunmamaktadır.

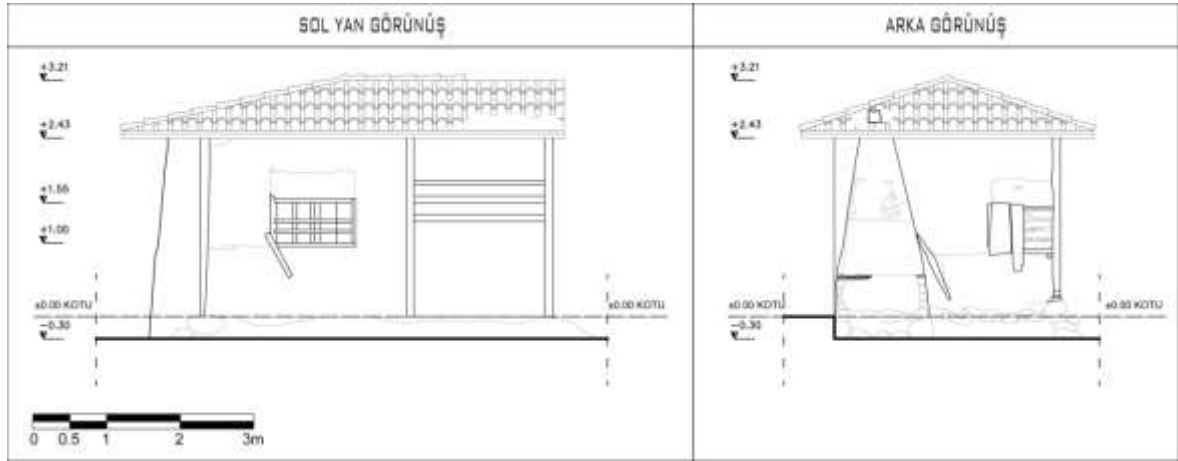
Yapım sistemi

Taş temel üzerine oturan Gümelenin zemin kat duvarları ahşap karkas arası kerpiç dolgu ile inşa edilmiştir. Gümele duvarlarının dış ve iç yüzeyleri kireç badana ile sıvanmış olup yer yer kireç sıvanın altındaki çamur harç ortaya çıkmıştır. Z2 numaralı zemin terasının etrafı çatı ve saçığını da taşıyan ahşap dikmeler ile çevrilmiştir. Terasın zemini beton

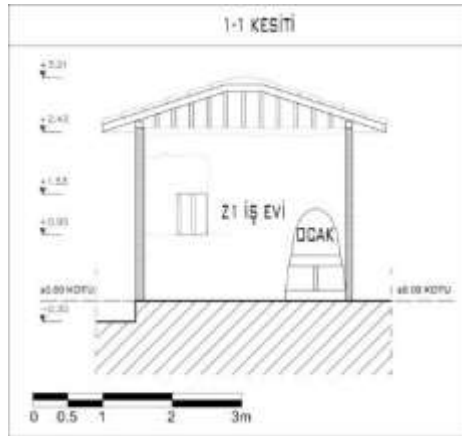
kaplama olup tavanında çatı konstrüksiyonu görünmektedir. Z1 numaralı iş evine giriş ahşap kapı boşluğundan sağlanmaktadır. Z1 numaralı iş evinde Gümelenin Kuzeybatı, Kuzeydoğu, Güneydoğu ve Güneybatı olmak üzere tüm cephelerinde 1'er adet toplam 4 adet pencere açılmıştır. Pencereilerin camı olmayıp ahşap kasaları mevcuttur. Pencereilere hem güvenlik açısından hem de güneş ışınlarından odayı muhafaza etmek amacıyla tahta çakılmıştır. Güneydoğu cephesinde yer alan pencereye belirli aralıklarla dışardan çakılan tahta parçaları demir korkuluk görevi üstlenmiştir. Kat yüksekliği 248 cm olan Gümelenin tabanı beton olup tavanı çatı konstrüksiyonu ile kapatılmıştır. Tavanın kapatılmama sebebi hem maliyeti düşürmek amaçlı olup hem de çatı ile iç mekân arasında doğal klima alanı oluşturmaktır. Bölgenin iklim özelliklerinden dolayı eğimli tasarlanan Gümelenin kırma çatısı ahşap konstrüksiyon ile inşa edilmiş olup üstü alaturka kiremit ile örtülüdür (Şekil 4.31-33).

Şekil 4.31. 7 numaralı Gümelenin Kuzeydoğu ve Kuzeybatı cepheleri

Şekil 4.32. 7 numaralı Gümelenin Güneydoğu ve Güneybatı cepheleri

Şekil 4.33. 7 numaralı Gümelenin kesiti

7 numaralı bağ evinin fotoğrafları

Resim 4.99. Güneydoğu cephesi

Resim 4.100. Kuzeydoğu cephesi

Resim 4.101. Kuzeybatı cephesi

Resim 4.102. Güneybatı cephesi

Resim 4.103. Z1 iş evi ve ocak

Resim 4.104. Z1 iş evine giriş

Resim 4.105. Ahşap çatı konstrüksiyonu

Resim 4.106. Z1 iş evi beton zemini

8 No'lu Bağ Evi (G8):

Çizelge 4.8. 8 numaralı bağ evinin künyesi

Ada/Parsel No:	Yapının Sahibi: Hamiyet Türkaydın				
72/23	Yapının Adresi: Zile İlçesi, Zincirli Süfla Mah, Kışla Mevkii				
Yapı Türü: Mesken	Yapım Tarihi: Bilinmiyor				
Yapının Fiziksel Özellikleri					
Kat Durumu	Tek Katlı +			İki Katlı	
Taşıyıcı Sistem	Zemin Kat			Birinci Kat	
	Yığma	Ahşap +		Yığma	Ahşap
Temel Sistemi	Taş Yığma +		Kerpiç Yığma		Köşe Taşı
Çatı Türü	Beşik Çatı			Kırma Çatı +	
Çatı Örtüsü	Marsilya Tipi Kiremit			Alaturka Kiremit +	
Saçak Durumu	Saçaklı +			Saçaksız	
Yapının Cephe Özellikleri					
Sıva Malzemesi	Çamur Sıva			Kireç Badana +	
Balkon	Var			Yok +	
Konsol Çıkma	Var			Yok +	
Pencere Durumu	Özgün +			Değiştirilmiş	
	Ahşap +			PVC	
Kapı Durumu	Özgün +			Değiştirilmiş	
	Ahşap +			PVC	
Yapının Donatı Elemanları					
Ocak	Sedir +	Tuvalet	Gusülhane	Ahrır	İş Evi +
Yapının Durumu					
İyi	Orta +			Kötü	
Yapının Kullanım Durumu					
Geçici Kullanım	Terk Edilmiş			Depo Amaçlı Kullanım +	
Yapının Özgünlük Durumu					
Özgün +			Değiştirilmiş		
Yapının Koruma Durumu					
Tescilli			Tescilsiz +		

Vaziyet planı kurgusu

8 numaralı bağ evi Tokat'ın Zile ilçesinde, Zincirli Süfla mahallesinde Kışla mevkiinde bulunmakta ve “Gümele” diye adlandırılmaktadır. 8 numaralı Gümelenin (G8) bağ alanı tapuda 1,579 m² büyüklüğündedir. 72 ada 23 parselde bulunan Gümele, bağın Kuzeydoğu cephesine, yol kenarına konumlanmıştır (Resim 4.107). Gümelenin işlevsel cephesi bağa yönelmiştir. Bağa ulaşım ana yoldan sağlanmaktadır. Bağ ile komşu parseller arasında bahçe duvarı bulunmayıp çit çekilmiştir. Hamiyet Türkyaydın'a ait olan Gümele günümüzde depo amaçlı kullanılmaktadır.

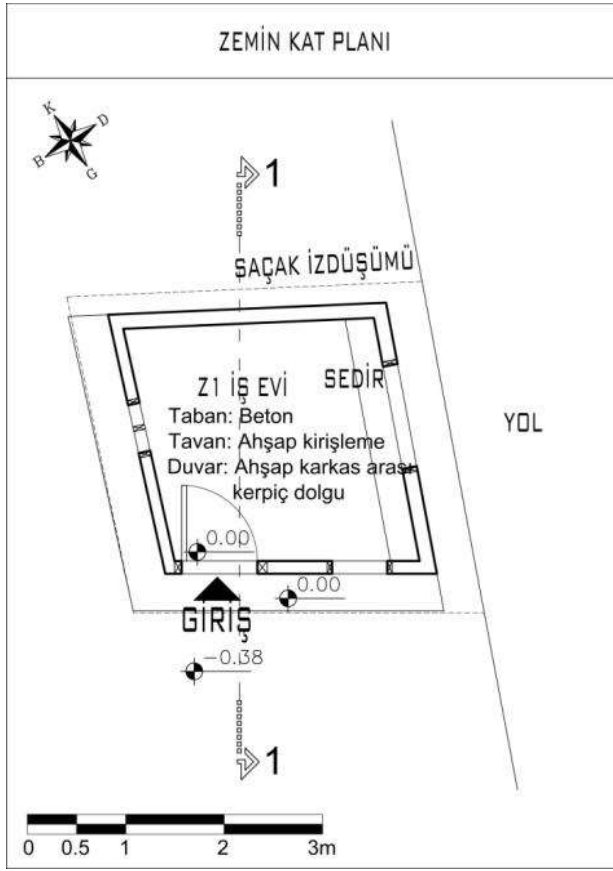
Resim 4.107. 8 numaralı Gümelenin konumu ve vaziyeti

Plan kurgusu

8 numaralı Gümele zemin kattan ibaret olup tek katlıdır. Gümeleye giriş bağın Kuzeydoğu köşesinden ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapı ile sağlanmaktadır. Tek katlı Gümelenin zemin katı yaklaşık olarak kare biçiminde tek bir mekândan oluşmaktadır. Z1 numaralı bu oda hem bağın işini yapmak hem de günlük ihtiyaçlar doğrultusunda iş evi olarak kullanılmaktadır. Bölgedeki diğer Gümelelere oranla oldukça küçük ölçeklidir. İş evinin Güneydoğu cephesinde ahşap bir sedir yer alırken Gümelede bir ocak bulunmamaktadır (Şekil 4.34).

Gümele içinde gusülhane olarak kullanılan ayrı bir hacim bulunmaktadır. Tuvalet ise bağın içine açılan bir çukur ile fosseptiğe bağlanarak ihtiyaca cevap verecek nitelikte inşa

edilmiş olup günümüze ulaşan bir örneği bulunmamaktadır.

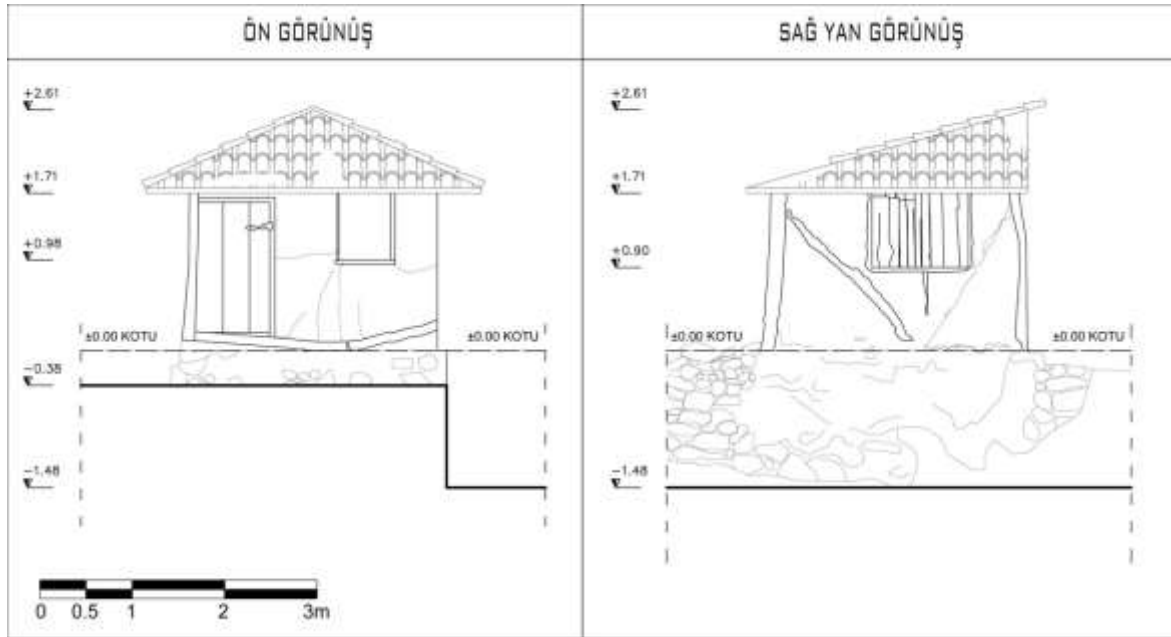

Şekil 4.34. 8 numaralı Gümelenin zemin kat planı

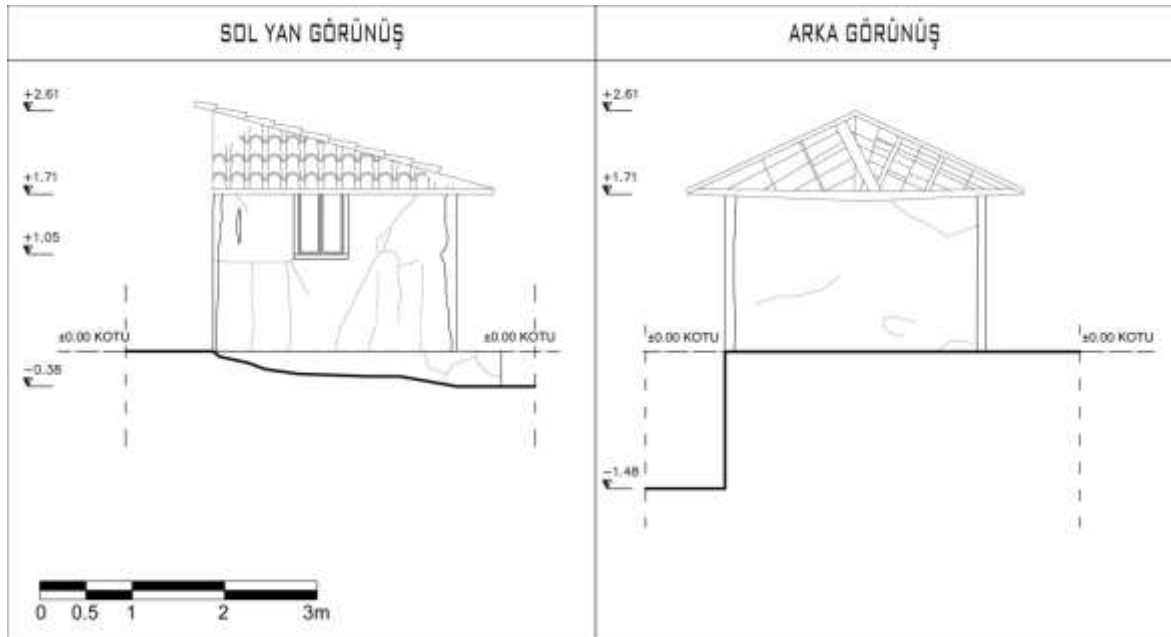
Yapım sistemi

Taş temel üzerine oturan Gümelenin zemin kat duvarları ahşap karkas arasına kerpiç dolgu ile inşa edilmiştir. Gümele duvarlarının dış ve iç yüzeyleri kireç badana ile sıvanmıştır. Z1 numaralı iş evine giriş ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapı ile sağlanmaktadır. Z1 numaralı iş evinde Gümelenin Güneybatı, Güneydoğu ve Kuzeybatı cephelerinde 1'er adet toplam 3 adet pencere açılmıştır. Pencerelerin camı olmayıp ahşap kasaları mevcuttur. Güneydoğu cephesine açılan pencereye hem güvenlik açısından hem de güneş ışınlarından odayı muhafaza etmek amacıyla tahta çakılmıştır. Kat yüksekliği 200 cm olan Gümelenin tabanı beton olup tavanı çatı konstrüksiyonu ile kapatılmıştır. Tavanın kapatılmama sebebi hem maliyeti düşürmek amaçlı olup hem de çatı ile iç mekân arasında doğal klima alanı oluşturmaktır. Bölgenin iklim özelliklerinden dolayı eğimli tasarlanan Gümelenin kırma çatısı ahşap konstrüksiyon ile inşa edilmiş olup üstü alaturka kiremit ile örtülüdür (Şekil

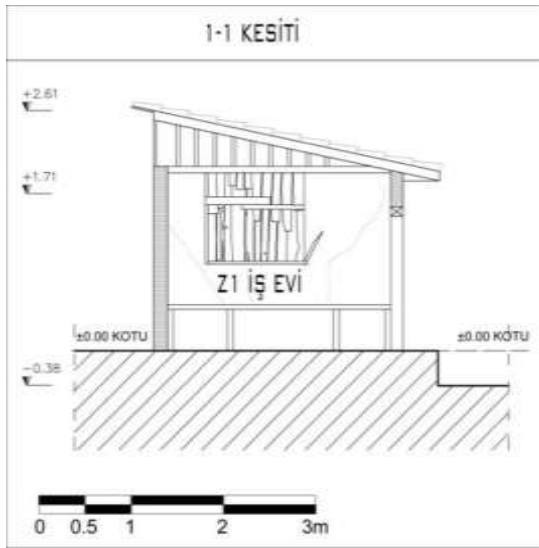
4.35-37).

Şekil 4.35. 8 numaralı Gümelenin Güneybatı ve Güneydoğu cepheleri

Şekil 4.36. 8 numaralı Gümelenin Kuzeybatı ve Kuzeydoğu cepheleri

Şekil 4.37. 8 numaralı Gümelenin kesiti

8 numaralı bağ evinin fotoğrafları

Resim 4.108. Güneybatı cephesi

Resim 4.109. Güneydoğu cephesi

Resim 4.110. Kuzeybatı cephesi

Resim 4.111. Kuzeydoğu cephesi

Resim 4.112. Z1 iş evi

Resim 4.113. Ahşap sedir ve pencere

Resim 4.114. Z1 iş evi ve pencere

Resim 4.115. Ahşap çatı konstrüksiyonu

9 No'lu Bağ Evi (G9)

Çizelge 4.9. 9 numaralı bağ evinin künyesi

Ada/Parsel No:	Yapının Sahibi: Veyis Kolsuzoğlu				
124/51	Yapının Adresi: Zile İlçesi, Zincirli Süfla Mah, Karadini Bağ				
Yapı Türü: Mesken	Yapım Tarihi: Bilinmiyor				
Yapının Fiziksel Özellikleri					
Kat Durumu	Tek Katlı +			İki Katlı	
Taşıyıcı Sistem	Zemin Kat			Birinci Kat	
	Yığma	Ahşap +		Yığma	Ahşap
Temel Sistemi	Taş Yığma +		Kerpiç Yığma	Köşe Taşı	
Çatı Türü	Beşik Çatı +			Kırma Çatı	
Çatı Örtüsü	Marsilya Tipi Kiremit			Alaturka Kiremit	Sac +
Saçak Durumu	Saçaklı +			Saçaksız	
Yapının Cephe Özellikleri					
Sıva Malzemesi	Çamur Sıva +			Kireç Badana	
Balkon	Var			Yok +	
Konsol Çıkma	Var			Yok +	
Pencere Durumu	Özgün +			Değiştirilmiş	
	Ahşap +			PVC	
Kapı Durumu	Özgün +			Değiştirilmiş	
	Ahşap +			PVC	
Yapının Donatı Elemanları					
Ocak	Sedir	Tuvalet	Gusülhane	Ahır	İş Evi +
Yapının Durumu					
İyi		Orta		Kötü +	
Yapının Kullanım Durumu					
Geçici Kullanım		Terk Edilmiş +		Depo Amaçlı Kullanım	
Yapının Özgünlük Durumu					
Özgün +			Değiştirilmiş		
Yapının Koruma Durumu					
Tescilli			Tescilsiz +		

Vaziyet planı kurgusu

9 numaralı bağ evi Tokat'ın Zile ilçesinde, Zincirli Süfla mahallesinde Karadini Bağları mevkiinde bulunmakta ve “Gümele” diye adlandırılmaktadır. 9 numaralı Gümelenin (G9) bağ alanı tapuda 2,075 m² büyüklüğündedir. 124 ada 51 parselde bulunan Gümele, bağın Güneybatı köşesine konumlanmıştır (Resim 4.116). Gümelenin işlevsel cephesi bağa yönelmiştir. Bağa ulaşım ana yoldan sağlanmaktadır. Yol cephesinden moloz taş duvarlarla örülmüş bahçe duvarından ahşap kasalı çift kanatlı özgün bir kapı ile girilen bağın komşu parselleri ile arasında bahçe duvarı bulunmamaktadır. Veyis Kolsuzoğlu'na ait olan Gümele günümüzde terkedilmiş durumdadır.

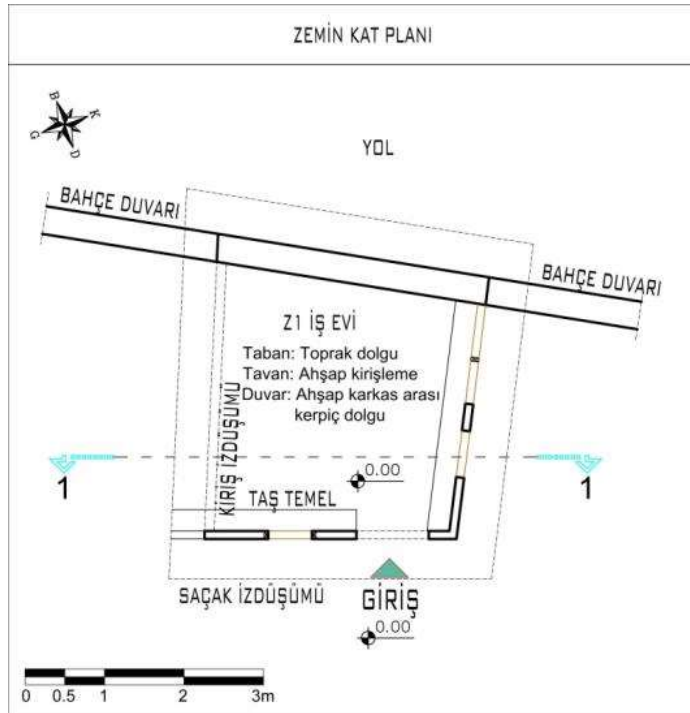

Resim 4.116. 9 numaralı Gümelenin konumu ve vaziyeti

Plan kurgusu

9 numaralı Gümele zemin kattan ibaret olup tek katlıdır. Gümeleye giriş bağın Doğu cephesinden ahşap dikmelerin arasındaki kapı boşluğundan sağlanmaktadır. Tek katlı Gümelenin zemin katı yaklaşık olarak kare biçiminde tek bir mekândan oluşmaktadır. Z1 numaralı bu oda hem bağın işini yapmak hem de günlük ihtiyaçlar doğrultusunda iş evi olarak kullanılmaktadır. Bölgedeki diğer Gümelelere oranla oldukça küçük ölçekli olan Gümelede sedir ve ocak bulunmamaktadır (Şekil 4.38).

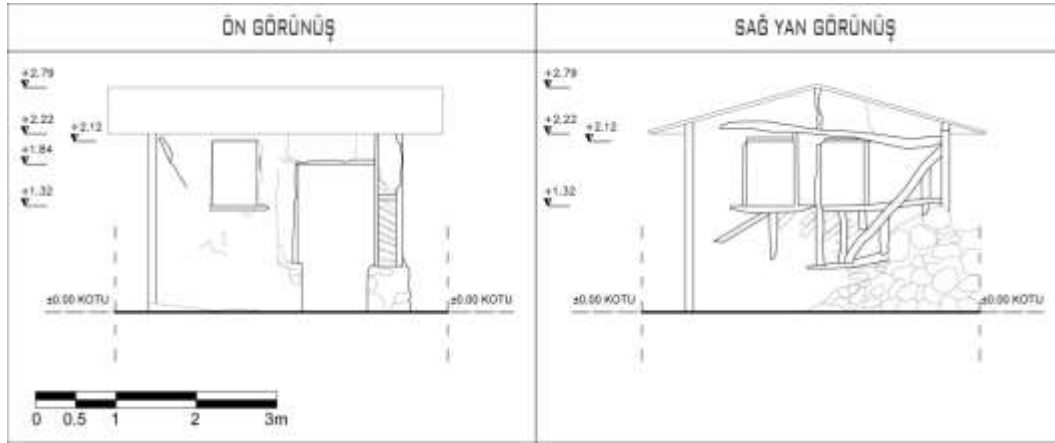
Gümele içinde gusülhane olarak kullanılan ayrı bir hacim bulunmaktadır. Tuvalet ise bağın içine açılan bir çukur ile fosseptiğe bağlanarak ihtiyaca cevap verecek nitelikte inşa edilmiş olup günümüze ulaşan bir örneği bulunmamaktadır.

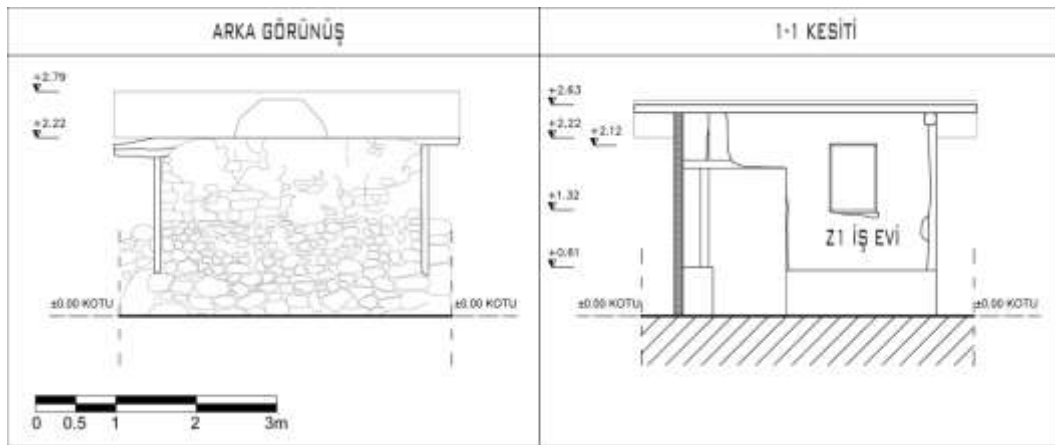
Şekil 4.38. 9 numaralı Gümelenin zemin kat planı

Yapım sistemi

Taş temel üzerine oturan Gümelenin zemin kat duvarlarından Batı cephesindeki duvar moloz taş duvarlar üzerine kerpiç yığma tekniğiyle inşa edilmiştir. Kuzey ve doğu cephesindeki duvarlar ahşap karkas arası kerpiç dolgu tekniğinde iken Güney cephesindeki duvar yıkılmış ve yan parseldeki yapının tuğla duvarı görülmektedir. Gümele duvarlarının dış ve iç yüzeyleri çamur harçla sıvanmıştır. Z1 numaralı iş evine giriş Doğu cephesinden ahşap dikmelerin oluşturduğu kapı boşluğundan sağlanmaktadır. Z1 numaralı iş evinde Gümelenin Kuzey cephesinde 2, Doğu cephesinde 1 adet olmak üzere toplam 3 adet pencere açılmıştır. Pencerelemin camı ve kasaları olmayıp sadece ahşap taşıyıcı dikmeleri mevcuttur. Kat yüksekliği 230 cm olan Gümelenin tabanı toprak dolgu olup tavanı çatı konstrüksiyonu ile kapatılmıştır. Tavanın kapatılmama sebebi hem maliyeti düşürmek amaçlı olup hem de çatı ile iç mekân arasında doğal klima alanı oluşturmaktır. Bölgenin iklim özelliklerinden dolayı eğimli tasarlanan Gümelenin beşik çatısı ahşap konstrüksiyon ile inşa edilmiş olup üstü sac ile örtülüdür (Şekil 4.39,40).

Şekil 4.39. 9 numaralı Gümelenin Doğu ve Kuzey cepheleri

Şekil 4.40. 9 numaralı Gümelenin Batı cephesi ve 1-1 kesiti

9 numaralı bağ evinin fotoğrafları

Resim 4.117. Doğu cephesi

Resim 4.118. Kuzey cephesi

Resim 4.119. Batı cephesi

Resim 4.120. Bağın ahşap bahçe kapısı

Resim 4.121. Z1 iş evi ve pencereler

Resim 4.122. Yıkılan duvar

Resim 4.123. Yan parseldeki yapının tuğla duvarı

Resim 4.124. Çatı konstrüksiyonu

10 No'lu Bağ Evi (A10)

Çizelge 4.10. 10 numaralı bağ evinin künyesi

Ada/Parsel No:	Yapının Sahibi: Kazım Çetin					
257/22	Yapının Adresi: Güryıldız Bel. Bahçelievler Mah, Ağyer Mevkii					
Yapı Türü: Mesken	Yapım Tarihi: Bilinmiyor					
Yapının Fiziksel Özellikleri						
Kat Durumu	Tek Katlı			İki Katlı +		
Taşıyıcı Sistem	Zemin Kat			Birinci Kat		
	Yığma +	Ahşap		Yığma	Ahşap +	
Temel Sistemi	Taş Yığma +		Kerpiç Yığma		Köşe Taşı	
Çatı Türü	Beşik Çatı			Kırma Çatı +		
Çatı Örtüsü	Marsilya Tipi Kiremit			Alaturka Kiremit +		
Saçak Durumu	Saçaklı +			Saçaksız		
Yapının Cephe Özellikleri						
Sıva Malzemesi	Çamur Sıva +			Kireç Badana +		
Balkon	Var +			Yok		
Konsol Çıkma	Var +			Yok		
Pencere Durumu	Özgün +			Değiştirilmiş		
	Ahşap +			PVC		
Kapı Durumu	Özgün +			Değiştirilmiş		
	Ahşap +			PVC		
Yapının Donatı Elemanları						
Ocak +	Sedir +	Tuvalet	Çağlık +	Ahır +	Petni +	İş Evi
Yapının Durumu						
İyi		Orta			Kötü +	
Yapının Kullanım Durumu						
Geçici Kullanım	Terk Edilmiş	Depo Amaçlı Kullanım			Ahır Olarak Kullanım +	
Yapının Özgünlük Durumu						
Özgün +			Değiştirilmiş			
Yapının Koruma Durumu						
Tescilli			Tescilsiz +			

Vaziyet planı kurgusu

10 numaralı Bağ evi Tokat'ın Merkez ilçesine bağlı Güryıldız Belediyesi'nde Bahçelievler mahallesi Ağyer mevkiinde bulunmakta ve "Alaçık" diye adlandırılmaktadır. 10 numaralı Alaçık meskeninin (A10) bağ alanı tapuda 4,116 m² büyüklüğündedir. 257 ada 22 parselde bulunan Alaçık, yolu ve arsayı verimli kullanmak amacıyla bağın Batı cephesine, yol kenarına konumlanmıştır (Resim 4.125). Bağ ile komşu parseller arasında bahçe duvarı bulunmamaktadır. Bu özellik bağdaki özel yaşam ile komşular arasında mahremiyet algısının bulunmadığını göstermektedir. Bağa ulaşım ise ana yoldan sağlanmaktadır. Kazım Çetin'e ait olan Alaçık aynı parselde yer alan çağdaş yapım malzemeleriyle sonradan inşa edilmiş evlerin ahır ve deposu olarak kullanılmaktadır.

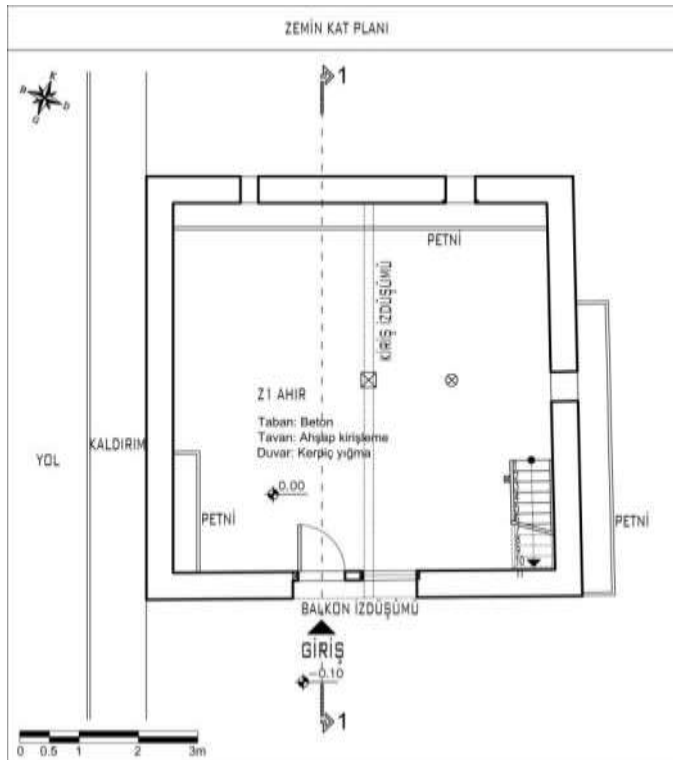
Resim 4.125. 10 numaralı Alaçık konumu ve vaziyeti

Plan kurgusu

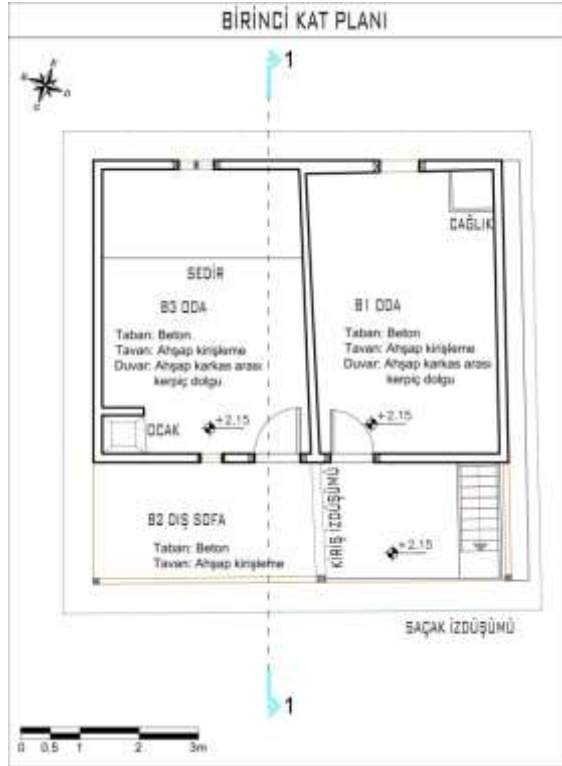
10 numaralı Alaçık meskenine bağın Güneydoğu cephesinden 30 cm içe doğru girinti yapmış ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapıyla girilmektedir. Zemin üstü tek kat olmak üzere iki kattan oluşan Alaçık meskeninin zemin katı yaklaşık olarak kare biçiminde tek bir mekândan oluşmaktadır. Z1 numaralı bu oda aynı parselde inşa edilmiş evin ahır olarak kullanılmaktadır. Güneydoğu ve Kuzeybatı cephelerindeki duvara bitişik olan petniler hayvanların yem ve su ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapılmıştır ve yörede "petni" şeklinde adlandırılmıştır. İç mekân haricinde Alaçık meskeninin Kuzeydoğu cephesinde

dış duvara bitişik bir petni daha yer almaktadır. Z1 numaralı ahırın Güneydoğu cephesindeki tek kollu ahşap merdiven ise bir üst kata çıkışı sağlamaktadır (Şekil 4.41).

Birinci kat olarak adlandırılan üst kat bir balkon ve iki odadan oluşmaktadır. Zemin katı üst kata bağlayan 11 basamaklı ahşap merdivenle B2 numaralı balkona çıkılır. Balkon bağın serin havasında güzel vakit geçirmek amacıyla kullanıldığı gibi aynı zamanda kışlık yiyecekleri kurutmak ve bağı gözetlemek gibi amaçlarla kullanılmaktadır. Birinci kattaki B1 ve B3 numaralı odalara geçiş balkondan sağlanmaktadır. Bu özelliği ile Geleneksel Türk Evi dış sofalı plan tipi özelliği taşımakta ve balkon sofa görevini üstlenmektedir. B1 numaralı odanın Kuzeydoğu cephesinde yöresel olarak “cağ” şeklinde adlandırılan bir bölüm yer almaktadır. Baharın gelişiyle birlikte Alaçıklara göç eden köy halkı kışa kadar bu meskenlerde konakladıkları için banyo ihtiyaçlarını çağlıklarda karşılamışlardır. Odalarda banyo işlevi gören çağlık iş evi olarak adlandırılan alanlarda ise çeşitli araç – gereçlerin yıkandığı bölüm işlevini üstlenmiştir. B3 numaralı odada genellikle yemek pişirmek amacıyla kullanılan bir ocak ile ahşap bir sedir yer almaktadır. Zile Gümelelerinin aksine Alaçık meskenleri sayfiyelik amaçtan ziyade daha çok ihtiyaçlar doğrultusunda işlevlendirilmiştir (Şekil 4.42).

Şekil 4.41. 10 numaralı Alaçık meskeninin zemin kat planı

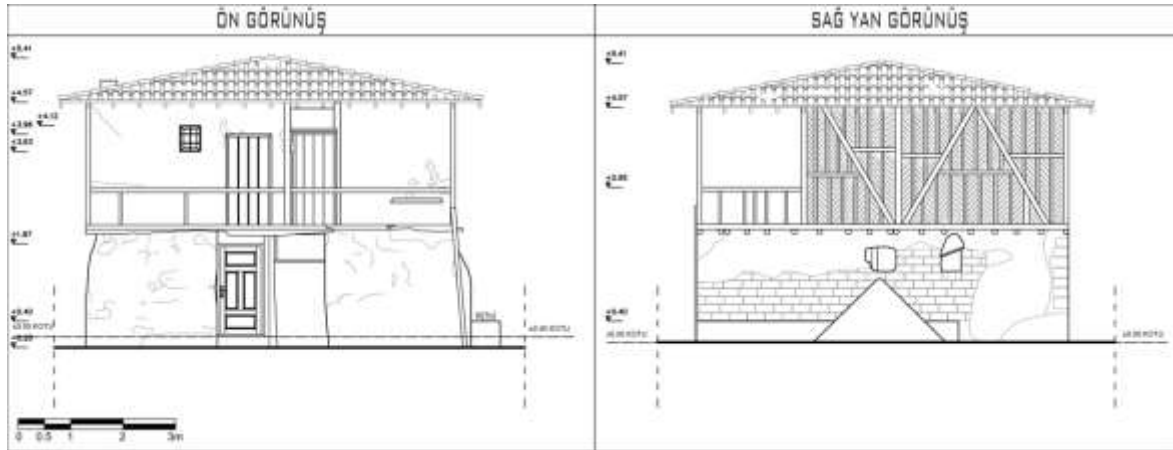
Şekil 4.42. 10 numaralı Alaçık meskeninin birinci kat planı

Banyo ihtiyacını meskenin içinde çözen yöre halkı tuvalet için mesken içinde bir mekân oluşturmayıp ihtiyaca cevap verecek nitelikte bağın uygun bir köşesine açılan çukuru fosseptiğe bağlayarak karşılamış olup günümüze ulaşan bir örneği bulunmamaktadır.

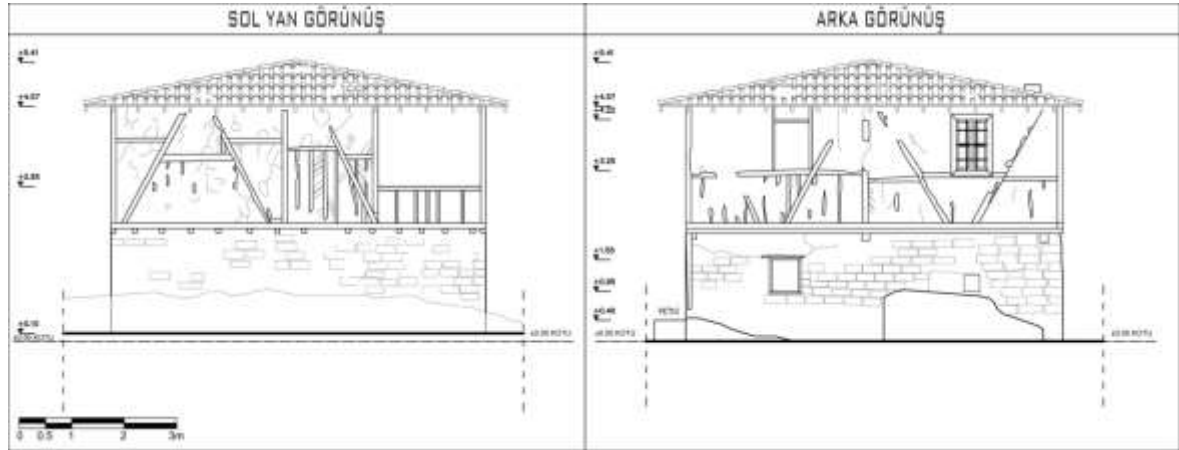
Yapım sistemi

Taş temel üzerine oturan Alaçık meskeninin zemin kat duvarları tuğla biçimindeki kerpiçlerin üst üste şaşırtmalı olarak dizilmesiyle yığma sistemde, birinci kat duvarları ise ahşap çatki arası kerpiç dolgu ile inşa edilmiştir. Yığma duvarların kalınlığı ortalama 45 cm'dir. Dış duvarları çamur harçla sıvanmış olan Alaçık meskeninin zemin ve birinci kat duvarlarında yer yer kireç badana görülmektedir. Z1 numaralı zemin kata giriş ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapıyla sağlanmaktadır. Z1 numaralı ahırın Güneydoğuya bakan cephesinde 1, Kuzeybatıya bakan cephesinde 2 adet olmak üzere toplam 3 adet ahşap pencere bulunmaktadır. Kuzeydoğuya bakan duvarın cephesinde ise dışardan saman atmak ve ahır temizlemek amacıyla küçük bir boşluk açılmış olup aynı duvarın dış yüzeyinde bir de niş bırakılmıştır. Zemin kat yüksekliği 205 cm olan ahırın tabanı beton, tavanı ise ahşap kirişlemedir. Ahırın içindeki ahşap dikmeler tavandaki kirişlere bağlanmıştır. Petniler ise

betondan inşa edilmiştir. Ahşap merdivenin ulaştığı B2 numaralı balkon bir kısmı yıkılmış olan ahşap korkulukla çevrelenmiştir. Bu korkuluklar çatı ve saçağın taşınması amacıyla yerleştirilmiş 3 adet dikmenin arasındadır. Zemini beton olan balkonun tavanı kapatılmadığı için çatı konstrüksiyonu görülmektedir. B1 ve B3 numaralı odalara geçiş balkondan sağlanmaktadır. Ahşap kasalı tek kanatlı bir kapıdan geçilen B1 numaralı odada Kuzeybatıya açılan 1 adet ahşap pencere bulunmaktadır. Ahşap kasası bulunan pencerelerin camı yoktur. Odanın duvarları kireç badana ile sıvanmıştır. Kat yüksekliği 245 cm olan B1 numaralı odanın tabanı beton olup tavanı ahşap kirişlemedir. Kiriş üstü döşeme tahtası ile kapatıldığı için çatı konstrüksiyonu görülmemektedir. B3 numaralı odaya ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapı ile girilmektedir. Odada Kuzeybatıya ve Güneydoğu yönündeki balkona açılan 2 adet pencere bulunmaktadır. Ahşap pencerelerin camı olup balkona açılan pencere demir parmaklık ile korunmuştur. Odanın duvarları kireç badana ile sıvanmıştır. Kat yüksekliği 245 cm olan B3 numaralı odanın tabanı beton olup tavanı ahşap kirişlemedir. Kiriş üstü döşeme tahtası ile kapatıldığı için çatı konstrüksiyonu görülmemektedir. Bölgenin iklim özelliklerinden dolayı çatı üzerinde yük birikmemesi için eğimli tasarlanan Alaçık meskeninin kırma çatısı ahşap konstrüksiyon ile inşa edilmiş olup üstü alaturka kiremit ile örtülüdür (Şekil 4.43-45).

Şekil 4.43. 10 numaralı Alaçık meskeninin Güneydoğu ve Kuzeydoğu cephesi

Şekil 4.44. 10 numaralı Alaçık meskeninin Güneybatı ve Kuzeybatı cephesi

Şekil 4.45. 10 numaralı Alaçık meskeninin kesiti

10 numaralı bağ evinin fotoğrafları

Resim 4.126. Güneydoğu cephesi

Resim 4.127. Kuzeydoğu cephesi

Resim 4.128. Güneybatı cephesi

Resim 4.129. Kuzeybatı cephesi

Resim 4.130. Z1 ahır

Resim 4.131. Ahşap merdiven

Resim 4.132. Z1 ahır ve petni

Resim 4.133. Dışardaki petni

Resim 4.134. B2 balkon ve ahşap dikmeler

Resim 4.135. B2 dış sofa

Resim 4.136. Ahşap çatı konstrüksiyonu

Resim 4.137. B1 oda

Resim 4.138. B1 Tavan kirişleri

Resim 4.139. B1 odadaki çağ

Resim 4.140. B3 oda ve sedir

Resim 4.141. B3 oda

Resim 4.142. B3 odadaki ocak

Resim 4.143. B3 oda penceresi ve demir parmaklık

11 No'lu Bağ Evi (A11)

Çizelge 4.11. 11 numaralı bağ evinin künyesi

Ada/Parsel No:	Yapının Sahibi: Hüseyin Uçar					
257/21	Yapının Adresi: Güryıldız Bel, Bahçelievler Mah, Ağyer Mevkii					
Yapı Türü: Mesken	Yapım Tarihi: Bilinmiyor					
Yapının Fiziksel Özellikleri						
Kat Durumu	Tek Katlı			İki Katlı +		
Taşıyıcı Sistem	Zemin Kat			Birinci Kat		
	Yığma +	Ahşap		Yığma	Ahşap +	
Temel Sistemi	Taş Yığma +		Kerpiç Yığma		Köşe Taşı	
Çatı Türü	Beşik Çatı			Kırma Çatı +		
Çatı Örtüsü	Marsilya Tipi Kiremit			Alaturka Kiremit +		
Saçak Durumu	Saçaklı +			Saçaksız		
Yapının Cephe Özellikleri						
Sıva Malzemesi	Çamur Sıva +			Kireç Badana +		
Balkon	Var +			Yok		
Konsol Çıkma	Var +			Yok		
Pencere Durumu	Özgün +			Değiştirilmiş		
	Ahşap +			PVC		
Kapı Durumu	Özgün +			Değiştirilmiş		
	Ahşap +			PVC		
Yapının Donatı Elemanları						
Ocak +	Sedir +	Tuvalet	Çağlık +	Ahır	Petni +	İş Evi +
Yapının Durumu						
İyi		Orta +			Kötü	
Yapının Kullanım Durumu						
Geçici Kullanım	Terk Edilmiş	Depo Amaçlı Kullanım +			Ahır Olarak Kullanım	
Yapının Özgünlük Durumu						
Özgün +			Değiştirilmiş			
Yapının Koruma Durumu						
Tescilli			Tescilsiz +			

Vaziyet planı kurgusu

11 numaralı Tokat'ın Merkez ilçesine bağlı Güryıldız Belediyesi'nde Bahçelievler mahallesi Ağyer mevkiinde bulunmakta ve “Alaçık” diye adlandırılmaktadır. 11 numaralı Alaçık meskeninin (A11) bağ alanı tapuda 3,920 m² büyüklüğündedir. 257 ada 21 parselde bulunan Alaçık, yolu ve arsayı verimli kullanmak amacıyla bağın Güneybatı cephesine, yol kenarına konumlanmıştır (Resim 4.144). Bağ ile komşu parseller arasında bahçe duvarı bulunmamaktadır. Bu özellik bağdaki özel yaşam ile komşular arasında mahremiyet algısının bulunmadığını göstermektedir. Bağa ulaşım ise ana yoldan sağlanmaktadır. Hüseyin Uçar'a ait olan Alaçık aynı parselde yer alan çağdaş yapım malzemeleriyle sonradan inşa edilmiş evin deposu olarak kullanılmaktadır.

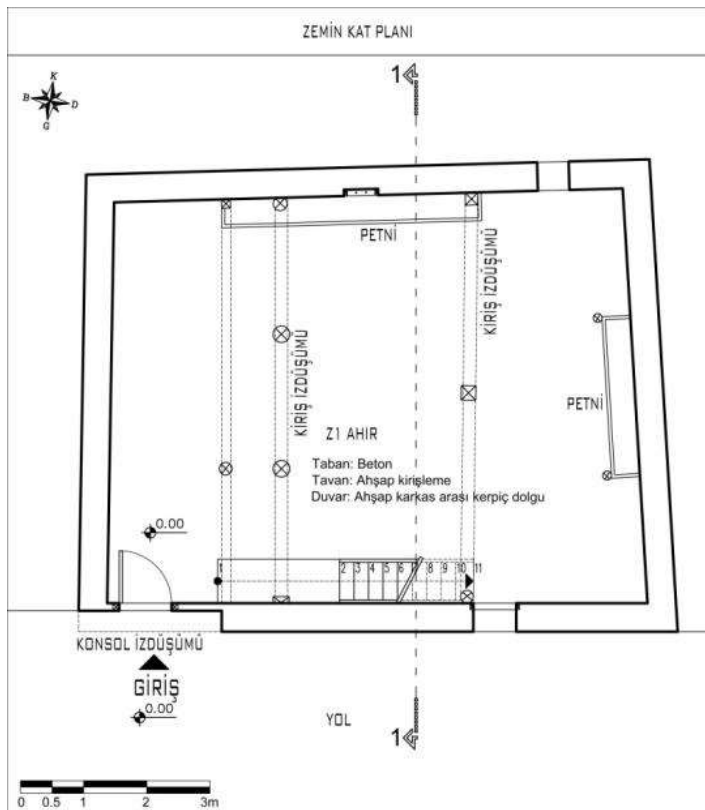
Resim 4.144. 11 numaralı Alaçık konumu ve vaziyeti

Plan kurgusu

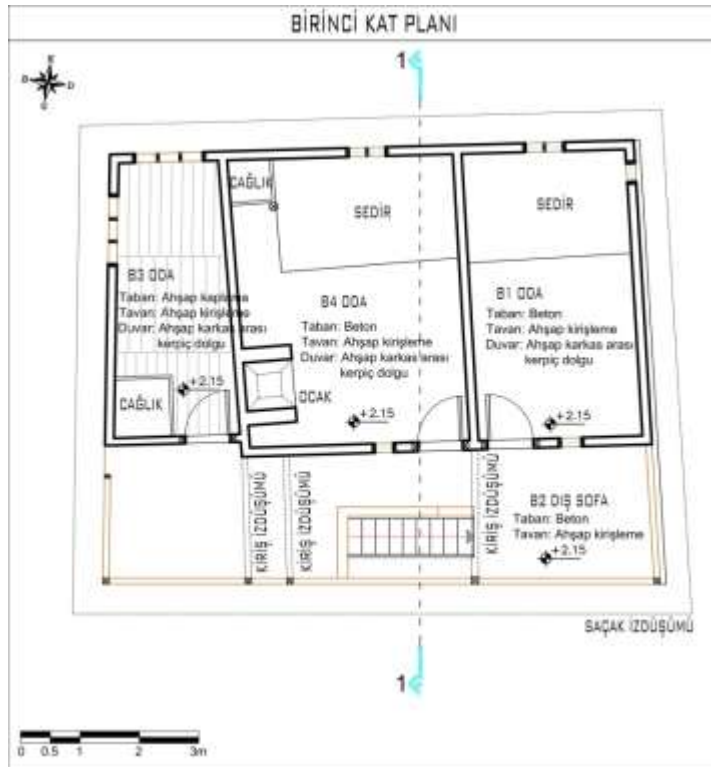
11 numaralı Alaçık meskenine bağın Güneydoğu cephesinden 33 cm içe doğru girinti yapmış ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapıyla girilmektedir. Zemin üstü tek kat olmak üzere iki kattan oluşan Alaçık meskeninin zemin katı yaklaşık olarak kare biçiminde tek bir mekândan oluşmaktadır. Z1 numaralı bu oda ahır olarak tasarlanmış fakat günümüzde aynı parselde yer alan evin deposu olarak kullanılmaktadır. Kuzeydoğu ve Kuzeybatı cephelerindeki duvara bitişik olan petniler ahşap malzemeden yapılmıştır. Z1 numaralı

ahırın Güneydoğu cephesindeki tek kollu ahşap merdiven ise bir üst kata çıkışı sağlamaktadır (Şekil 4.46).

Birinci kat olarak adlandırılan üst kat bir balkon ve üç odadan oluşmaktadır. Zemin katı üst kata bağlayan 11 basamaklı ahşap merdivenle B2 numaralı balkona çıkılır. Balkon bağı serin havasında güzel vakit geçirmek amacıyla kullanıldığı gibi aynı zamanda kışlık yiyecekleri kurutmak ve bağı gözetlemek gibi amaçlarla kullanılmaktadır. Birinci kattaki B1, B3 ve B4 numaralı odalara geçiş bu balkondan sağlanmaktadır. Bu özelliği ile Geleneksel Türk Evi dış sofalı plan tipi özelliği taşımakta ve balkon sofa görevini üstlenmektedir. B1 numaralı odaya girildiğinde hemen karşıda sedirin ahşap konstrüksiyonu bulunmaktadır. Oda diğer odalara kıyasla daha sade özelliktedir. B3 numaralı oda balkondan içe doğru 25 cm girinti yapmıştır. Oda kapısının hemen solunda bir çağlık yer almaktadır. B4 numaralı oda Alaçık meskeninin en fonksiyonlu odasıdır. Oda kapısının hemen solunda genellikle yemek pişirmek için kullanılan bir ocak yer alır. Kapının karşısında ise ahşap bir sedir ile sedirin solunda bir çağlık bulunmaktadır (Şekil 4.47).

Sekil 4.46. 11 numaralı Alaçık meskeninin zemin kat planı

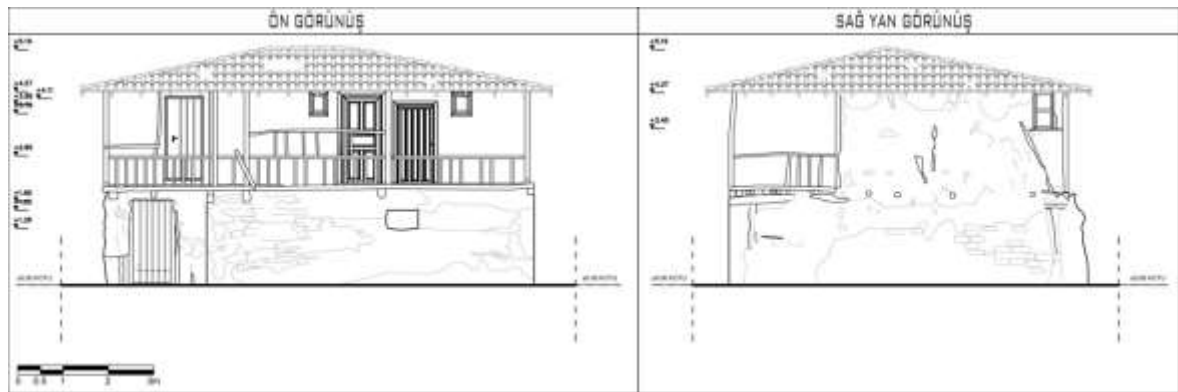
Şekil 4.47. 11 numaralı Alaçık meskeninin birinci kat planı

Banyo ihtiyacını meskenin içinde çözen yöre halkı tuvalet için mesken içinde bir mekân oluşturmayıp ihtiyaca cevap verecek nitelikte bağın uygun bir köşesine açılan çukuru fosseptiğe bağlayarak karşılamış olup günümüze ulaşan bir örneği bulunmamaktadır.

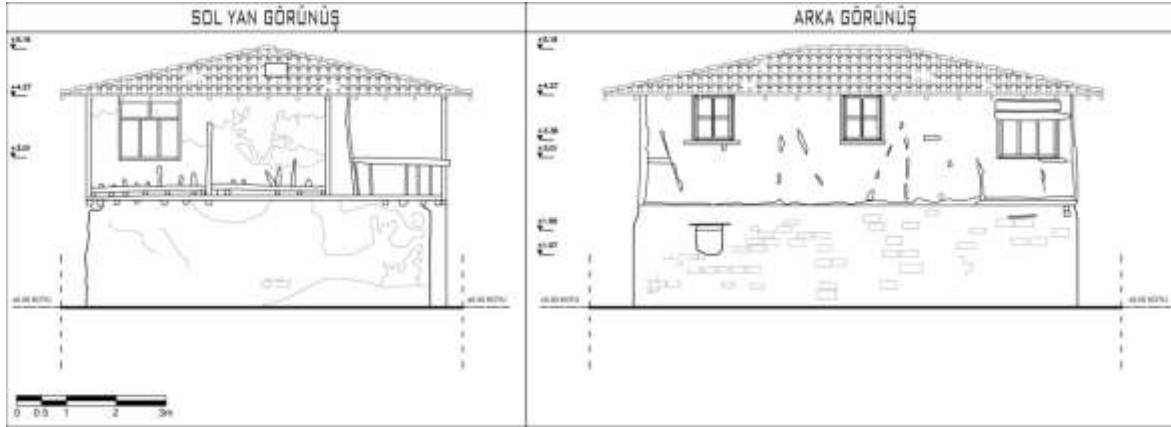
Yapım sistemi

Taş temel üzerine oturan Alaçık meskeninin zemin kat duvarları tuğla biçimindeki kerpiçlerin üst üste şaşırtmalı olarak dizilmesiyle yığma sistemde, birinci kat duvarları ise ahşap çatki arası kerpiç dolgu ile inşa edilmiştir. Yığma duvarların kalınlığı ortalama 45 cm'dir. Dış duvarları çamur harçla sıvanmış olan Alaçık meskeninin zemin ve birinci kat duvarlarında yer yer kireç badana görülmektedir. Z1 numaralı zemin kata giriş ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapıyla sağlanmaktadır. Z1 numaralı ahırın Güneydoğuya ve Kuzeybatıya bakan cephesinde 1'er adet olmak üzere toplam 2 adet pencere boşluğu bulunmaktadır. Kuzeybatıya bakan duvarın iç cephesinde demir parmaklık ile çevrelenmiş bir niş yer alır. Zemin kat yüksekliği 205 cm olan ahırın tabanı beton, tavanı ise ahşap kirişlemedir. Ahırın içindeki ahşap dikmeler tavadaki kirişlere bağlanmıştır. Petniler ise ahşap malzemeden inşa edilmiştir. Ahşap merdivenin ulaştığı B2 numaralı balkon ahşap

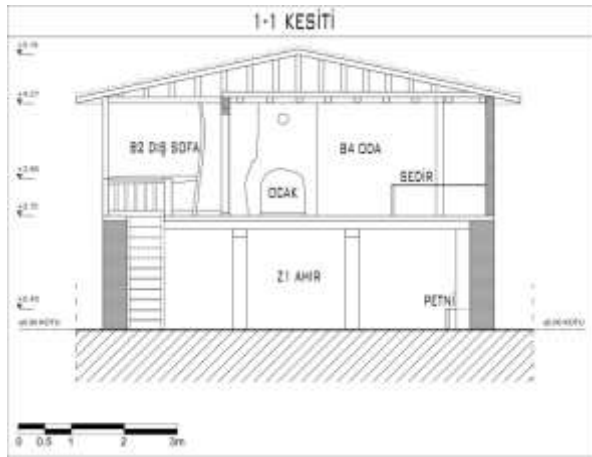
korkulukla çevrelenmiştir. Bu korkuluklar çatı ve saçağın taşınması amacıyla yerleştirilmiş 6 adet dikmenin arasındadır. Zemini beton olan balkonun tavanı kapatılmadığı için çatı konstrüksiyonu görülmektedir. B1, B3 ve B4 numaralı odalara geçiş balkondan sağlanmaktadır. Ahşap kasalı tek kanatlı bir kapıdan geçilen B1 numaralı odada Kuzeybatı, Kuzeydoğu ve Güneydoğuya açılan 1'er adet olmak üzere toplam 3 adet ahşap pencere bulunmaktadır. Pencereilerin hepsinin camı vardır. Odanın duvarları kireç badana ile sıvanmıştır. Kat yüksekliği 224 cm olan B1 numaralı odanın tabanı beton olup tavanı ahşap kirişlemedir. Kiriş üstü döşeme tahtası ile kapatıldığı için çatı konstrüksiyonu görülmemektedir. B3 numaralı odaya ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapı ile girilmektedir. Odada Kuzeybatı ve Güneybatıya açılan toplam 2 adet pencere bulunmaktadır. Ahşap kasalı pencereilerin camı vardır. Odanın duvarları kireç badana ile sıvanmıştır. Kat yüksekliği 224 cm olan B3 numaralı odanın tabanı ahşap kaplama olup tavanı ahşap kirişlemedir. Kiriş üstü döşeme tahtası ile kapatılmıştır. B4 numaralı odaya da ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapı ile girilmektedir. Odada Kuzeybatı ve Güneydoğuda balkona açılan toplam 2 adet ahşap pencere bulunmaktadır ve pencereilerin camı vardır. Odanın duvarları kireç badana ile sıvanmıştır. Kat yüksekliği 224 cm olan B4 numaralı odanın tabanı beton olup tavanı ahşap kirişlemedir. Bölgenin iklim özelliklerinden dolayı çatı üzerinde yük birikmemesi için eğimli tasarlanan Alaçık meskeninin kırma çatısı ahşap konstrüksiyon ile inşa edilmiş olup üstü alaturka kiremit ile örtülüdür (Şekil 4.48-50).

Şekil 4.48. 11 numaralı Alaçık meskeninin Güneydoğu ve Kuzeydoğu cephesi

Şekil 4.49. 11 numaralı Alaçık meskeninin Güneybatı ve Kuzeybatı cephesi

Şekil 4.50. 11 numaralı Alaçık meskeninin kesiti

11 numaralı bağ evinin fotoğrafları

Resim 4.145. Güneydoğu cephesi

Resim 4.146. Kuzeydoğu cephesi

Resim 4.147. Güneybatı cephesi

Resim 4.148. Kuzeybatı cephesi

Resim 4.149. Z1 ahır

Resim 4.150. Z1 ahır

Resim 4.151. Z1 ahır

Resim 4.152. Ahşap merdiven

Resim 4.153. B2 dış sofa

Resim 4.154. B2 dış sofa

Resim 4.155. B1 oda ve sedir

Resim 4.156. B3 oda

Resim 4.157. B3 oda

Resim 4.158. B3 odadaki çağlık

Resim 4.159. B4 oda ve sedir

Resim 4.160. B4 odadaki ocak

Resim 4.161. B4 odadaki çağlık

Resim 4.162. Ahşap çatı konstrüksiyonu

12 No'lu Bağ Evi (A12)

Çizelge 4.12. 12 numaralı bağ evinin künyesi

Ada/Parsel No:	Yapının Sahibi: Zeynep Çevik					
231/32	Yapının Adresi: Güryıldız Bel, Bahçelievler Mah, Otağyer Mevkii					
Yapı Türü: Mesken	Yapım Tarihi: Bilinmiyor					
Yapının Fiziksel Özellikleri						
Kat Durumu	Tek Katlı			İki Katlı +		
Taşıyıcı Sistem	Zemin Kat			Birinci Kat		
	Yığma +	Ahşap +		Yığma	Ahşap +	
Temel Sistemi	Taş Yığma +		Kerpiç Yığma		Köşe Taşı	
Çatı Türü	Beşik Çatı			Kırma Çatı +		
Çatı Örtüsü	Marsilya Tipi Kiremit			Alaturka Kiremit +		
Saçak Durumu	Saçaklı +			Saçaksız		
Yapının Cephe Özellikleri						
Sıva Malzemesi	Çamur Sıva +			Kireç Badana +		
Balkon	Var +			Yok		
Konsol Çıkma	Var			Yok +		
Pencere Durumu	Özgün +			Değiştirilmiş		
	Ahşap +			PVC		
Kapı Durumu	Özgün +			Değiştirilmiş		
	Ahşap +			PVC		
Yapının Donatı Elemanları						
Ocak +	Sedir	Tuvalet	Çağlık +	Ahır	Petni	İş Evi +
Yapının Durumu						
İyi		Orta +			Kötü	
Yapının Kullanım Durumu						
Geçici Kullanım	Terk Edilmiş +	Depo Amaçlı Kullanım			Ahır Olarak Kullanım	
Yapının Özgünlük Durumu						
Özgün +			Değiştirilmiş			
Yapının Koruma Durumu						
Tescilli			Tescilsiz +			

Vaziyet planı kurgusu

12 numaralı bağ evi Tokat'ın Merkez ilçesine bağlı Güryıldız Belediyesi'ne bağlı Bahçelievler mahallesinde Otağyer mevkiinde bulunmakta ve “Alaçık” diye adlandırılmaktadır. 12 numaralı Alaçık meskeninin (A12) bağ alanı tapuda 129 m² büyüklüğündedir. 231 ada 32 parselde bulunan Alaçık bağın Kuzeydoğu cephesine, yol kenarına konumlanmıştır (Resim 4.163). Bağ ile komşu parseller arasında bahçe duvarı bulunmamaktadır. Bu özellik bağdaki özel yaşam ile komşular arasında mahremiyet algısının bulunmadığını göstermektedir. Bağa ulaşım ise ana yoldan sağlanmaktadır. Zeynep Çevik'e ait olan Alaçık terk edilmiştir.

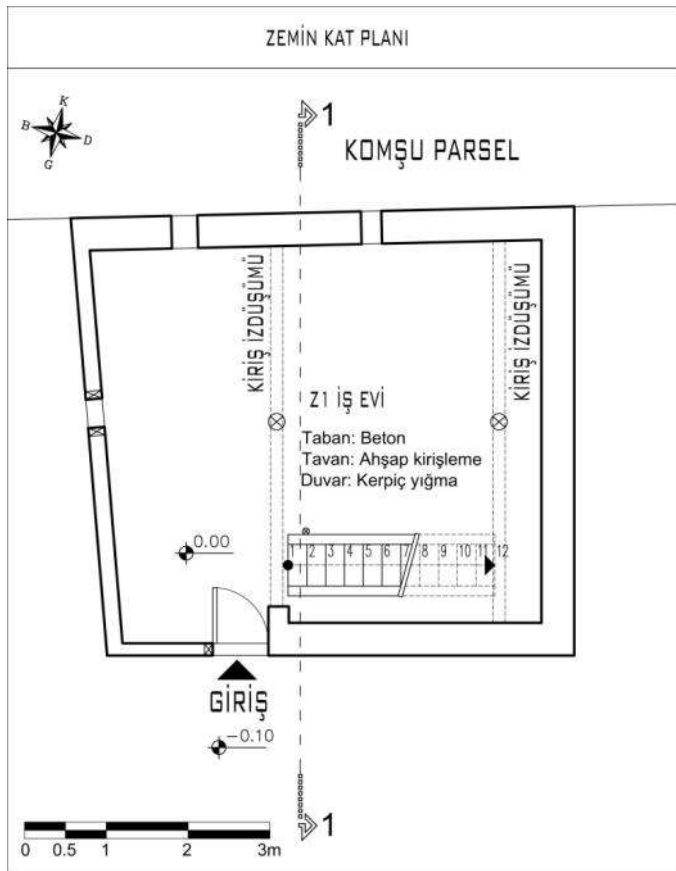
Resim 4.163. 12 numaralı Alaçık konumu ve vaziyeti

Plan kurgusu

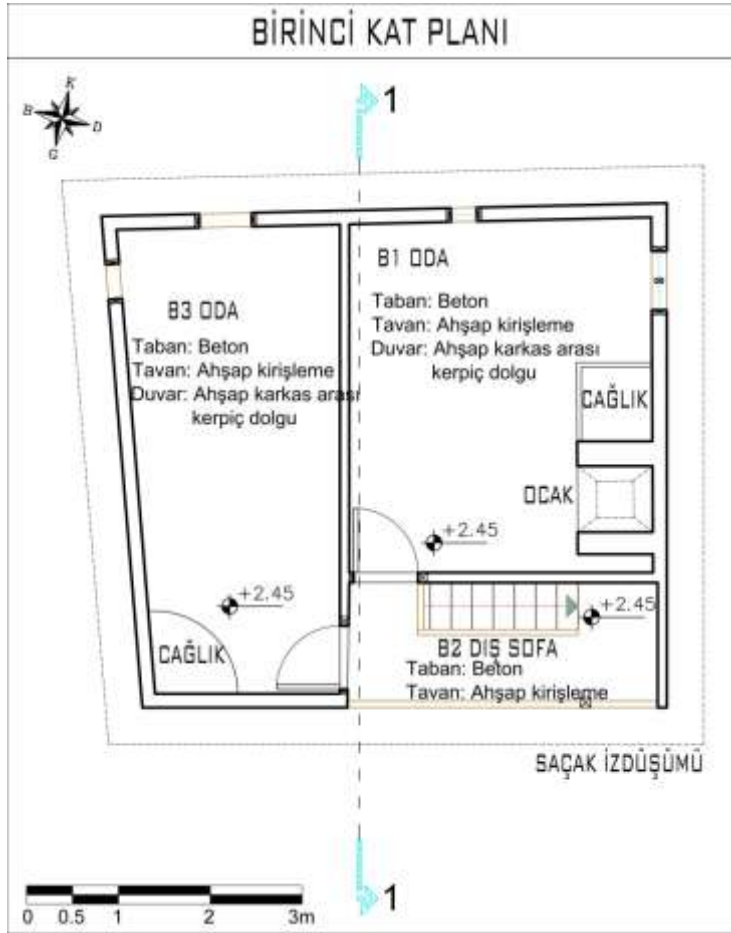
12 numaralı Alaçık meskenine bağın Güneydoğu cephesinden ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapıyla girilmektedir. Zemin üstü tek kat olmak üzere iki kattan oluşan Alaçık meskeninin zemin katı yaklaşık olarak kare biçiminde tek bir mekândan oluşmaktadır. Z1 numaralı bu odada petninin bulunmaması nedeniyle ahır olarak değil iş evi olarak kullanılmış olduğu düşünülmektedir. Z1 numaralı iş evinin Güneydoğu cephesindeki tek kollu ahşap merdiven ise bir üst kata çıkışı sağlamaktadır (Şekil 4.51).

Birinci kat olarak adlandırılan üst kat bir balkon ve iki odadan oluşmaktadır. Zemin katı üst kata bağlayan 12 basamaklı ahşap merdivenle B2 numaralı balkona çıkılır. Balkon

bağın serin havasında güzel vakit geçirmek amacıyla kullanıldığı gibi aynı zamanda kışlık yiyecekleri kurutmak ve bağı gözetlemek gibi amaçlarla kullanılmaktadır. Birinci kattaki B1 ve B3 numaralı odalara geçiş bu balkondan sağlanmaktadır. Bu özelliği ile Geleneksel Türk Evi dış sofalı plan tipi özelliği taşımakta ve balkon sofa görevini üstlenmektedir. B1 numaralı odada genellikle yemek pişirmek amacıyla kullanılan bir ocak bulunmaktadır. Ocağın hemen yanında ise çağlık yer alır. B2 numaralı balkondan girilen B3 numaralı odada da bir çağlık bulunmaktadır (Şekil 4.52).

Şekil 4.51. 12 numaralı Alaçık meskeninin zemin kat planı

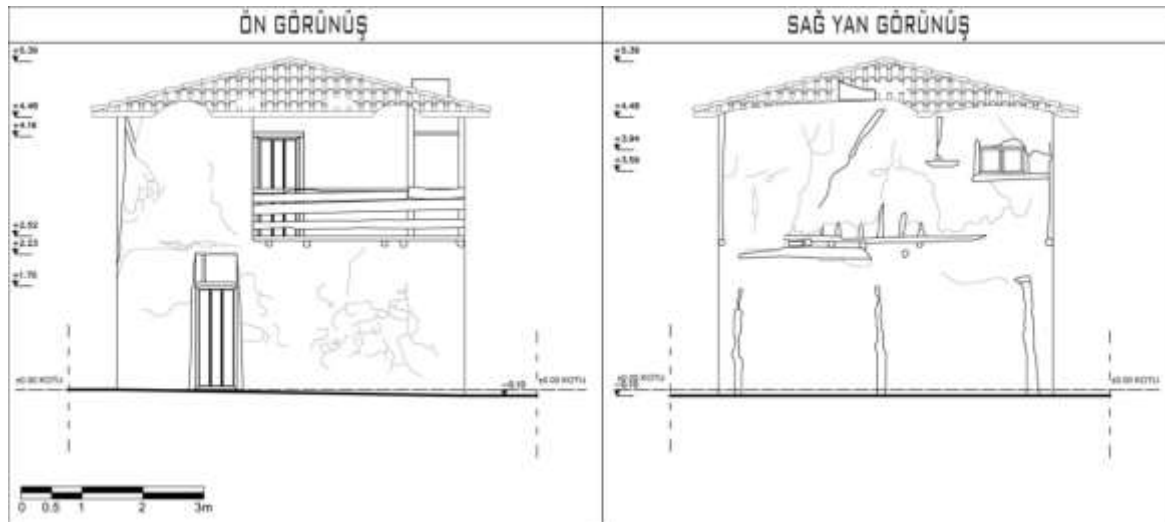
Şekil 4.52. 12 numaralı Alaçık meskeninin birinci kat planı

Banyo ihtiyacını meskenin içinde çözen yöre halkı tuvalet için mesken içinde bir mekân oluşturmayıp ihtiyaca cevap verecek nitelikte bağın uygun bir köşesine açılan çukuru fosseptiğe bağlayarak karşılamış olup günümüze ulaşan bir örneği bulunmamaktadır.

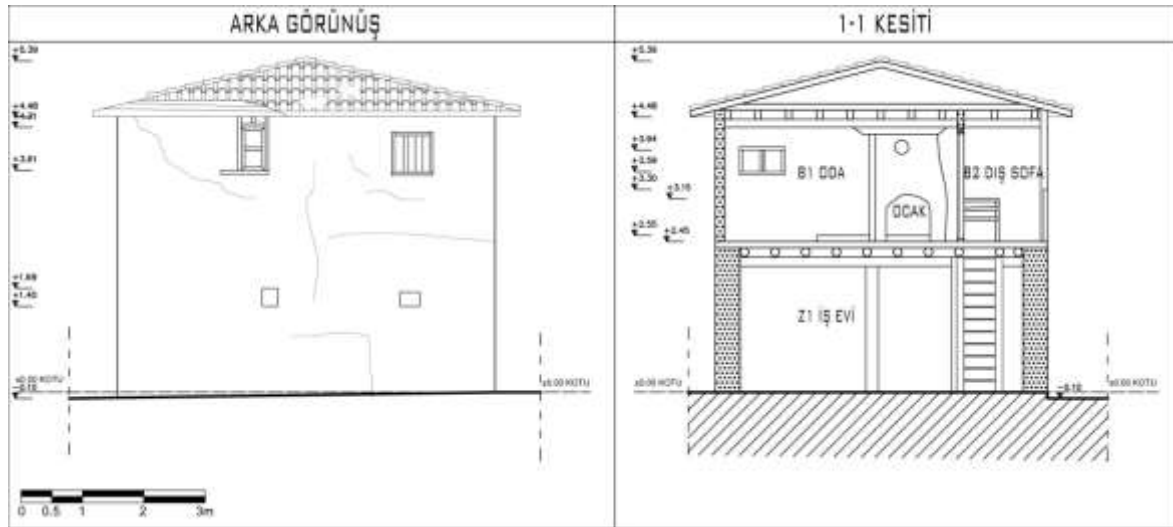
Yapım sistemi

Taş temel üzerine oturan Alaçık meskeninin zemin kat duvarlarından üçü tuğla biçimindeki kerpiçlerin üst üste şaşırtmalı olarak dizilmesiyle yığma sistemde inşa edilmişken, bir duvar ile birinci kat duvarları ise ahşap çatki arası kerpiç dolgu ile inşa edilmiştir. Yığma duvarların kalınlığı ortalama 40 cm'dir. Dış duvarları çamur harçla sıvanmış olan Alaçık meskeninin zemin ve birinci kat duvarlarında yer yer kireç badana görülmektedir. Z1 numaralı zemin kata giriş ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapıyla sağlanmaktadır. Ahşap kapının üzerindeki pencere boşluğu tahta kapatılmıştır. Z1 numaralı iş evinin Kuzeybatıya bakan cephesinde 2, Güneybatıya bakan cephesinde 1 adet olmak

üzere toplam 3 adet pencere boşluğu bulunmaktadır. Zemin kat yüksekliği 235 cm olan iş evinin tabanı beton, tavanı ise ahşap kirişlemedir. İş evinin içindeki ahşap dikmeler tavandaki kirişlere bağlanmıştır. Ahşap merdivenin ulaştığı B2 numaralı balkon ahşap korkulukla çevrelenmiştir. Zemini beton olan balkonun tavanı ahşap kirişleme olup kirişlerin üzeri döşeme tahtası ile kapatıldığı için çatı konstrüksiyonu görülmemektedir. B1 ve B3 numaralı odalara geçiş balkondan sağlanmaktadır. Ahşap kasalı tek kanatlı bir kapı ile girilen B1 numaralı odada Kuzeydoğu ve Güneydoğuya açılan 1'er adet ahşap pencere bulunmaktadır. Pencerelerin camı vardır. Odanın duvarları kireç badana ile sıvanmıştır. Kat yüksekliği 214 cm olan B1 numaralı odanın tabanı beton olup tavanı ahşap kirişlemedir. Kiriş üstü döşeme tahtası ile kapatılmıştır. B3 numaralı odaya ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapı ile girilmektedir. Odada Kuzeybatı ve Güneybatıya açılan toplam 2 adet pencere bulunmaktadır. Ahşap kasalı pencerelerin camı olmayıp ahşap kepenk ile örtülmüştür. Odanın duvarları kireç badana ile sıvanmıştır. Kat yüksekliği 214 cm olan B3 numaralı odanın tabanı beton olup tavanı ahşap kirişlemedir. Kiriş üstü döşeme tahtası ile kapatılmıştır. Bölgenin iklim özelliklerinden dolayı çatı üzerinde yük birikmemesi için eğimli tasarlanan Alaçık meskeninin kırma çatısı ahşap konstrüksiyon ile inşa edilmiş olup üstü alaturka kiremit ile örtülüdür (Şekil 4.53,54).

Şekil 4.53. 12 numaralı Alaçık meskeninin Güneydoğu ve Kuzeydoğu cephesi

Şekil 4.54. 12 numaralı Alaçık meskeninin Kuzeybatı cephesi ve 1-1 kesiti

12 numaralı bağ evinin fotoğrafları

Resim 4.164. Güneydoğu cephesi

Resim 4.165. Kuzeydoğu cephesi

Resim 4.166. Güneydoğu cephesi

Resim 4.167. Z1 iş evi

Resim 4.168. Ahşap merdiven ve dikmeler

Resim 4.169. Z1 iş evi iç mekân

Resim 4.170. B2 dış sofa

Resim 4.171. B2 dış sofa ve korkuluk

Resim 4.172. B1 oda

Resim 4.173. B1 odada ocak ve çağlık

Resim 4.174. B1 oda

Resim 4.175. B1 odanın tavan kirişlemesi

Resim 4.176. B3 oda

Resim 4.177. B3 oda iç mekân

Resim 4.178. B3 odadaki çağlık

13 No'lu Bağ Evi (A13)

Çizelge 4.13. 13 numaralı bağ evinin künyesi

Ada/Parsel No:	Yapının Sahibi: Nurettin Pekdemir					
202/11	Yapının Adresi: Güryıldız Bel, Kanalaltı Mah, Akyer Mevkii					
Yapı Türü: Mesken	Yapım Tarihi: Bilinmiyor					
Yapının Fiziksel Özellikleri						
Kat Durumu	Tek Katlı			İki Katlı +		
Taşıyıcı Sistem	Zemin Kat			Birinci Kat		
	Yığma +	Ahşap		Yığma	Ahşap +	
Temel Sistemi	Taş Yığma +		Kerpiç Yığma		Köşe Taşı	
Çatı Türü	Beşik Çatı			Kırma Çatı +		
Çatı Örtüsü	Marsilya Tipi Kiremit			Alaturka Kiremit +		
Saçak Durumu	Saçaklı +			Saçaksız		
Yapının Cephe Özellikleri						
Sıva Malzemesi	Çamur Sıva +			Kireç Badana +		
Balkon	Var +			Yok		
Konsol Çıkma	Var			Yok +		
Pencere Durumu	Özgün +			Değiştirilmiş		
	Ahşap +			PVC		
Kapı Durumu	Özgün +			Değiştirilmiş		
	Ahşap +			PVC		
Yapının Donatı Elemanları						
Ocak	Sedir +	Tuvalet	Çağlık +	Ahır	Petni	İş Evi +
Yapının Durumu						
İyi		Orta +			Kötü	
Yapının Kullanım Durumu						
Geçici Kullanım	Terk Edilmiş +		Depo Amaçlı Kullanım		Ahır Olarak Kullanım	
Yapının Özgünlük Durumu						
Özgün +			Değiştirilmiş			
Yapının Koruma Durumu						
Tescilli			Tescilsiz +			

Vaziyet planı kurgusu

13 numaralı bağ evi Tokat'ın Merkez ilçesine bağlı Güryıldız Belediyesi'nde Kanalıaltı mahallesinde Akyer mevkiinde bulunmakta ve "Alaçık" diye adlandırılmaktadır. 13 numaralı Alaçık meskeninin (A13) bağ alanı tapuda 6,827 m² büyüklüğündedir. 202 ada 11 parselde bulunan Alaçık, yolu ve arsayı verimli kullanmak amacıyla bağın Kuzeybatı cephesine, yol kenarına konumlanmıştır (Resim 4.179). Bağ ile komşu parseller arasında bahçe duvarı bulunmamaktadır. Bu özellik bağdaki özel yaşam ile komşular arasında mahremiyet algısının bulunmadığını göstermektedir. Bağa ulaşım ise ana yoldan sağlanmaktadır. Nurettin Pekdemir'e ait olan Alaçık günümüzde terk edilmiş durumdadır.

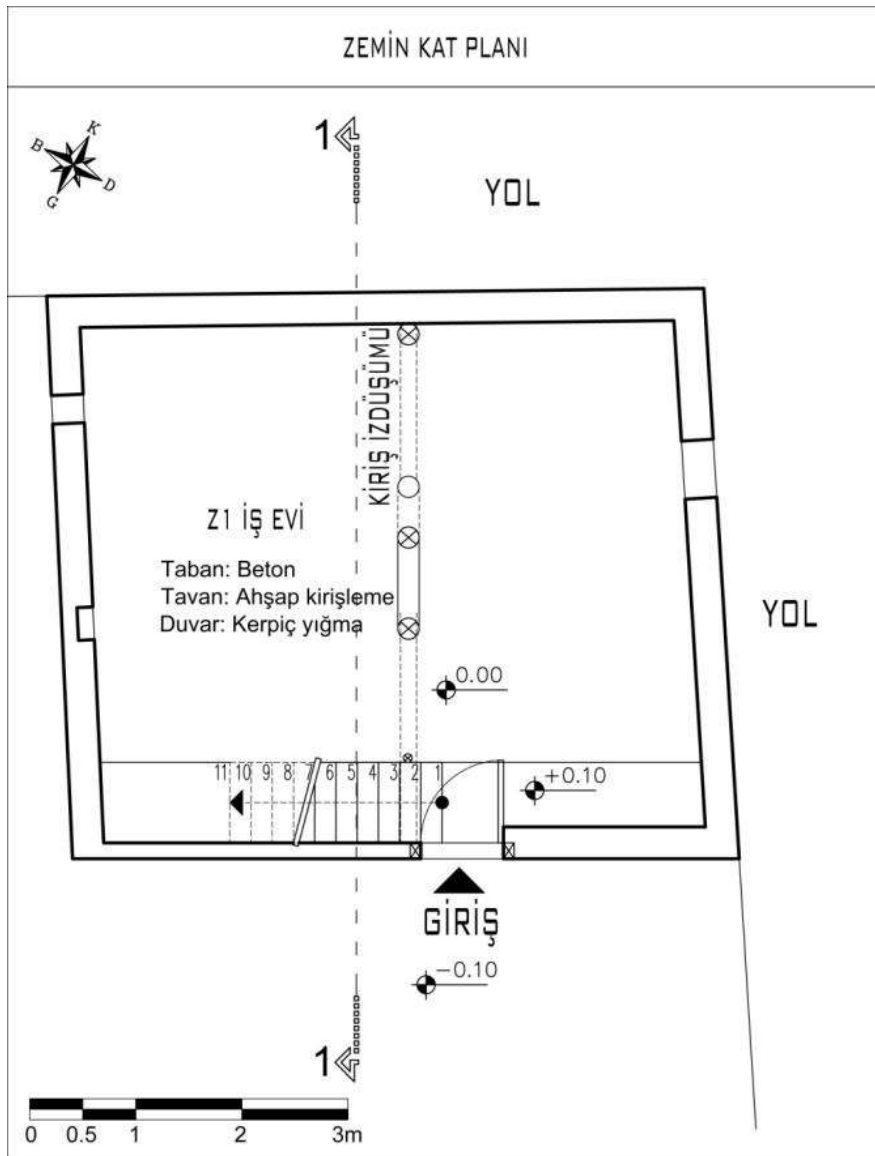
Resim 4.179. 13 numaralı Alaçık konumu ve vaziyeti

Plan kurgusu

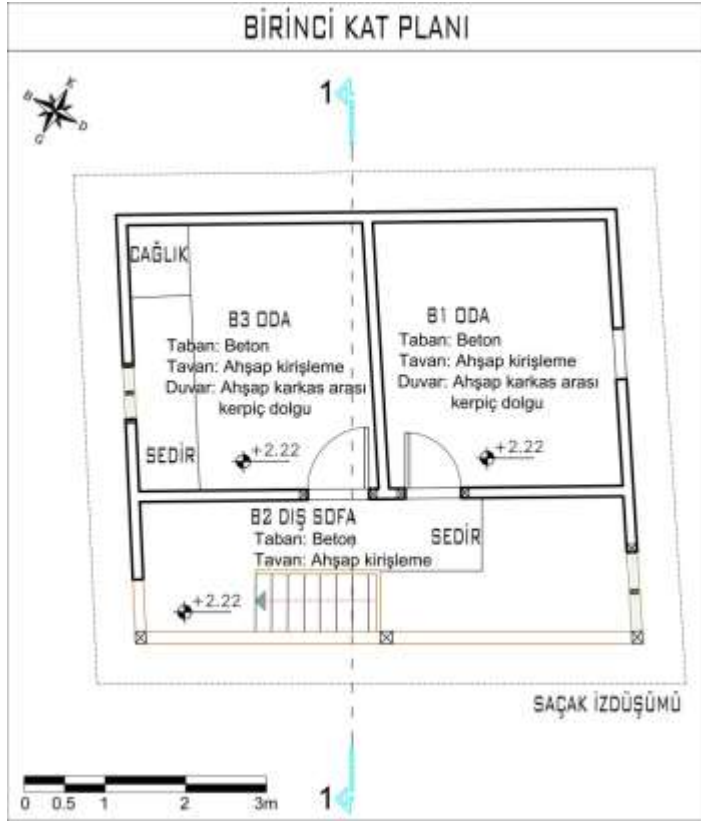
13 numaralı Alaçık meskenine bağın Güneydoğu cephesinden ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapıyla girilmektedir. Zemin üstü tek kat olmak üzere iki kattan oluşan Alaçık meskeninin zemin katı yaklaşık olarak kare biçiminde tek bir mekândan oluşmaktadır. Z1 numaralı bu odada petni olmaması sebebiyle iş evi olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Z1 numaralı iş evinin Güneybatı cephesindeki tek kollu ahşap merdiven ise bir üst kata çıkışı sağlamaktadır (Şekil 4.55).

Birinci kat olarak adlandırılan üst kat bir balkon ve iki odadan oluşmaktadır. Zemin katı

üst kata bağlayan 11 basamaklı ahşap merdivenle B2 numaralı balkona çıkılır. Balkondaki ahşap sedir ile bağıın serin havasında güzel vakit geçirildiği gibi aynı zamanda kışlık yiyecekleri kurutmak ve bağı gözetlemek gibi amaçlarla kullanılmaktadır. Birinci kattaki B1 ve B3 numaralı odalara geçiş bu balkondan sağlanmaktadır. Bu özelliği ile Geleneksel Türk Evi dış sofalı plan tipi özelliği taşımakta ve balkon sofa görevini üstlenmektedir. B1 numaralı oda oldukça sadedir. B3 numaralı odada ise ahşap bir sedir ile sedirin hemen bitişiğinde bir çalgılık yer almaktadır (Şekil 4.56).

Şekil 4.55. 13 numaralı Alaçık meskeninin zemin kat planı

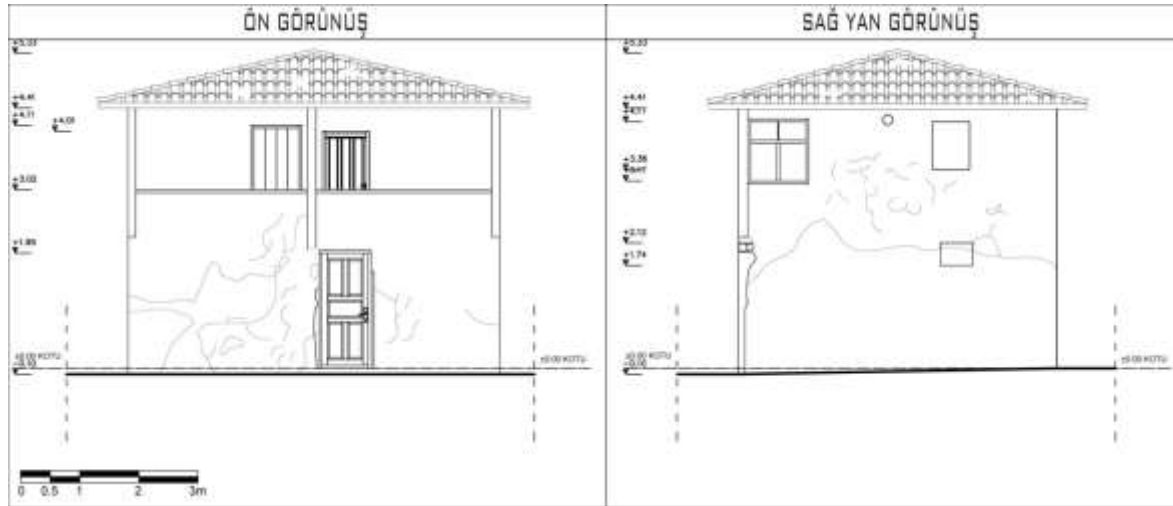
Şekil 4.56. 13 numaralı Alaçık meskeninin birinci kat planı

Banyo ihtiyacını meskenin içinde çözen yöre halkı tuvalet için mesken içinde bir mekân oluşturmayıp ihtiyaca cevap verecek nitelikte bağın uygun bir köşesine açılan çukuru fosseptiğe bağlayarak karşılamış olup günümüze ulaşan bir örneği bulunmamaktadır.

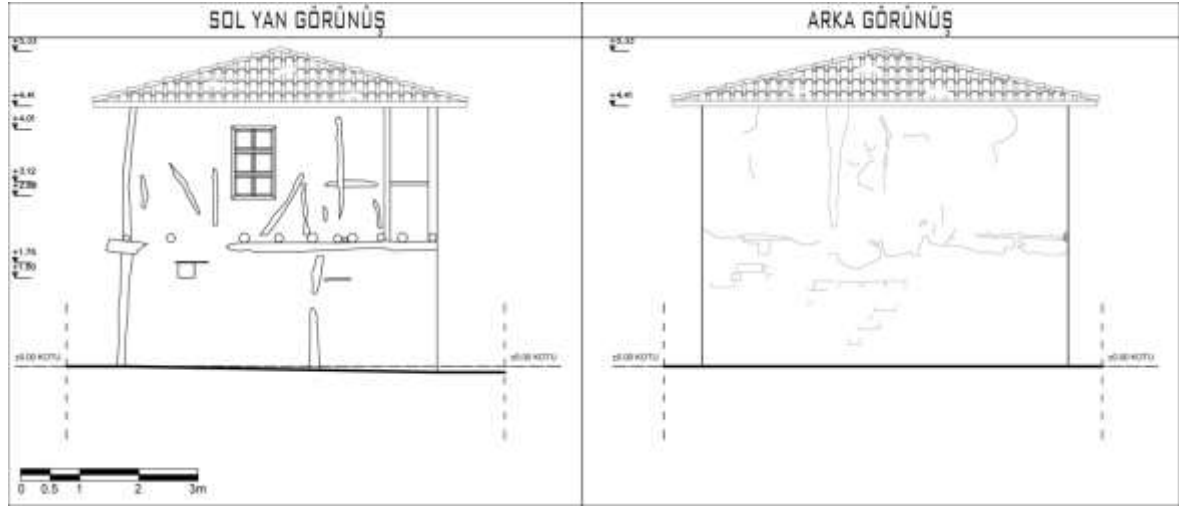
Yapım sistemi

Taş temel üzerine oturan Alaçık meskeninin zemin kat duvarları tuğla biçimindeki kerpiçlerin üst üste şaşırtmalı olarak dizilmesiyle yığma sistemde, birinci kat duvarları ise ahşap çatki arası kerpiç dolgu ile inşa edilmiştir. Yığma duvarların kalınlığı ortalama 30 cm'dir. Dış duvarları çamur harçla sıvanmış olan Alaçık meskeninin birinci kat duvarlarında yer yer kireç badana görülmektedir. Z1 numaralı zemin kata giriş ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapıyla sağlanmaktadır. Z1 numaralı iş evinin Kuzeydoğuya bakan cephesi ile Güneybatıya bakan cephesinde 1'er adet olmak üzere toplam 2 adet pencere boşluğu bulunmaktadır. Güneybatıya bakan duvarın cephesinde ise bir de niş bırakılmıştır. Zemin kat yüksekliği 212 cm olan iş evinin tabanı beton, tavanı ise ahşap kirişlemedir. İş evindeki ahşap dikmeler tavandaki kirişlere bağlanmıştır. Ahşap merdivenin ulaştığı B2

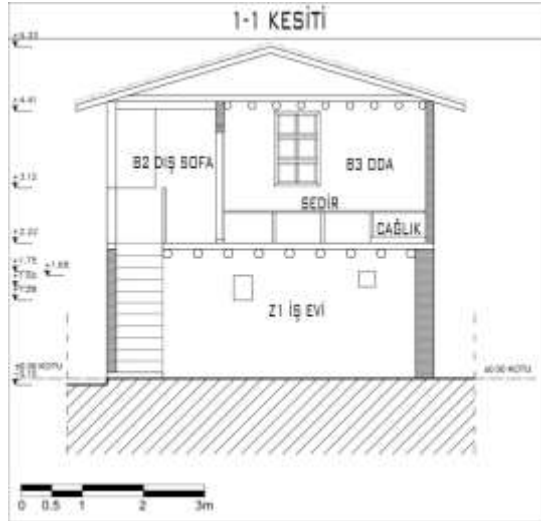
numaralı balkon korkuluğu ahşap çatkı arası kerpiç dolgu ile örülmüştür. Balkonun Kuzeydoğu cephesindeki duvarda yola bakan ahşap kasalı özgün bir pencere bulunmaktadır. Güneybatı cephesinde ise duvarın bir kısmında pencere boşluğu açılmıştır. Balkon duvarındaki 3 adet ahşap dikme çatı ve saçağını taşımaktadır. Zemini beton olan balkonun tavanı ahşap kirişleme olup kirişlerin üzeri döşeme tahtası ile kapatıldığı için çatı konstrüksiyonu görünmemektedir. B1 ve B3 numaralı odalara geçiş balkondan sağlanmaktadır. Ahşap kasalı tek kanatlı bir kapıdan geçilen B1 numaralı odada Kuzeydoğuya açılan 1 adet pencere boşluğu bulunmaktadır. Odanın duvarları kireç badana ile sıvanmıştır. Kat yüksekliği 231 cm olan B1 numaralı odanın tabanı beton olup tavanı ahşap kirişlemedir. Kiriş üstü döşeme tahtası ile kapatılmıştır. B3 numaralı odaya ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapı ile girilmektedir. Odada Güneybatıya açılan 1 adet pencere bulunmaktadır. Ahşap pencerenin camı vardır. Odanın duvarları kireç badana ile sıvanmıştır. Kat yüksekliği 231 cm olan B3 numaralı odanın tabanı beton olup tavanı ahşap kirişlemedir. Kiriş üstü döşeme tahtası ile kapatılmıştır. Bölgenin iklim özelliklerinden dolayı çatı üzerinde yük birikmemesi için eğimli tasarlanan Alaçık meskeninin kırma çatısı ahşap konstrüksiyon ile inşa edilmiş olup üstü alaturka kiremit ile örtülüdür (Şekil 4.57-59).

Şekil 4.57. 13 numaralı Alaçık meskeninin Güneydoğu ve Kuzeydoğu cephesi

Şekil 4.58. 13 numaralı Alaçık meskeninin Güneybatı ve Kuzeybatı cephesi

Şekil 4.59. 13 numaralı Alaçık meskeninin kesiti

13 numaralı bağ evinin fotoğrafları

Resim 4.180. Güneydoğu cephesi

Resim 4.181. Kuzeydoğu cephesi

Resim 4.182. Güneybatı cephesi

Resim 4.183. Kuzeybatı cephesi

Resim 4.184. Z1 numaralı iş evi

Resim 4.185. Z1 iş evi ve ahşap dikmeler

Resim 4.186. Z1 iş evi

Resim 4.187. Z1 tavandaki ahşap kirişleme

Resim 4.188. Ahşap merdiven

Resim 4.189. B2 dış sofa

Resim 4.190. B2 dış sofa

Resim 4.191. B1 oda

Resim 4.192. B1 oda

Resim 4.193. B1 odanın tavan kirişlemesi

Resim 4.194. B3 oda

Resim 4.195. B3 oda ahşap sedir

Resim 4.196. B3 oda

Resim 4.197. B3 odadaki çağlık

14 No'lu Bağ Evi (A14)

Çizelge 4.14. 14 numaralı bağ evinin künyesi

Ada/Parsel No:	Yapının Sahibi: Mustafa Çetin					
189/1	Yapının Adresi: Güryıldız Bel, Kanaltaltı Mah, Akyer Mevkii					
Yapı Türü: Mesken	Yapım Tarihi: Bilinmiyor					
Yapının Fiziksel Özellikleri						
Kat Durumu	Tek Katlı			İki Katlı +		
Taşıyıcı Sistem	Zemin Kat			Birinci Kat		
	Yığma +	Ahşap +		Yığma	Ahşap +	
Temel Sistemi	Taş Yığma +		Kerpiç Yığma		Köşe Taşı	
Çatı Türü	Beşik Çatı			Kırma Çatı +		
Çatı Örtüsü	Marsilya Tipi Kiremit			Alaturka Kiremit +		
Saçak Durumu	Saçaklı +			Saçaksız		
Yapının Cephe Özellikleri						
Sıva Malzemesi	Çamur Sıva +			Kireç Badana +		
Balkon	Var +			Yok		
Konsol Çıkma	Var			Yok +		
Pencere Durumu	Özgün +			Değiştirilmiş		
	Ahşap +			PVC		
Kapı Durumu	Özgün +			Değiştirilmiş		
	Ahşap +			PVC		
Yapının Donatı Elemanları						
Ocak +	Sedir +	Tuvalet	Çağlık +	Ahır	Petni	İş Evi +
Yapının Durumu						
İyi		Orta			Kötü +	
Yapının Kullanım Durumu						
Geçici Kullanım	Terk Edilmiş +	Depo Amaçlı Kullanım			Ahır Olarak Kullanım	
Yapının Özgünlük Durumu						
Özgün +			Değiştirilmiş			
Yapının Koruma Durumu						
Tescilli			Tescilsiz +			

Vaziyet planı kurgusu

14 numaralı bağ evi Tokat'ın Merkez ilçesine bağlı Güryıldız Belediyesi'nde, Kanalı mahallesi Akyer mevkiinde bulunmakta ve "Alaçık" diye adlandırılmaktadır. 14 numaralı Alaçık meskeninin (A14) bağ alanı tapuda 5,385 m² büyüklüğündedir. 189 ada 1 parselde bulunan Alaçık, yolu ve arsayı verimli kullanmak amacıyla bağın Kuzeybatı cephesine, yol kenarına konumlanmıştır (Resim 4.198). Bağ ile komşu parseli arasında yığma kerpiç ile örülmüş bahçe duvarı bulunmaktadır. Bağa ulaşım ise ana yoldan sağlanmaktadır. Mustafa Çetin'e ait olan Alaçık günümüzde terk edilmiş durumdadır.

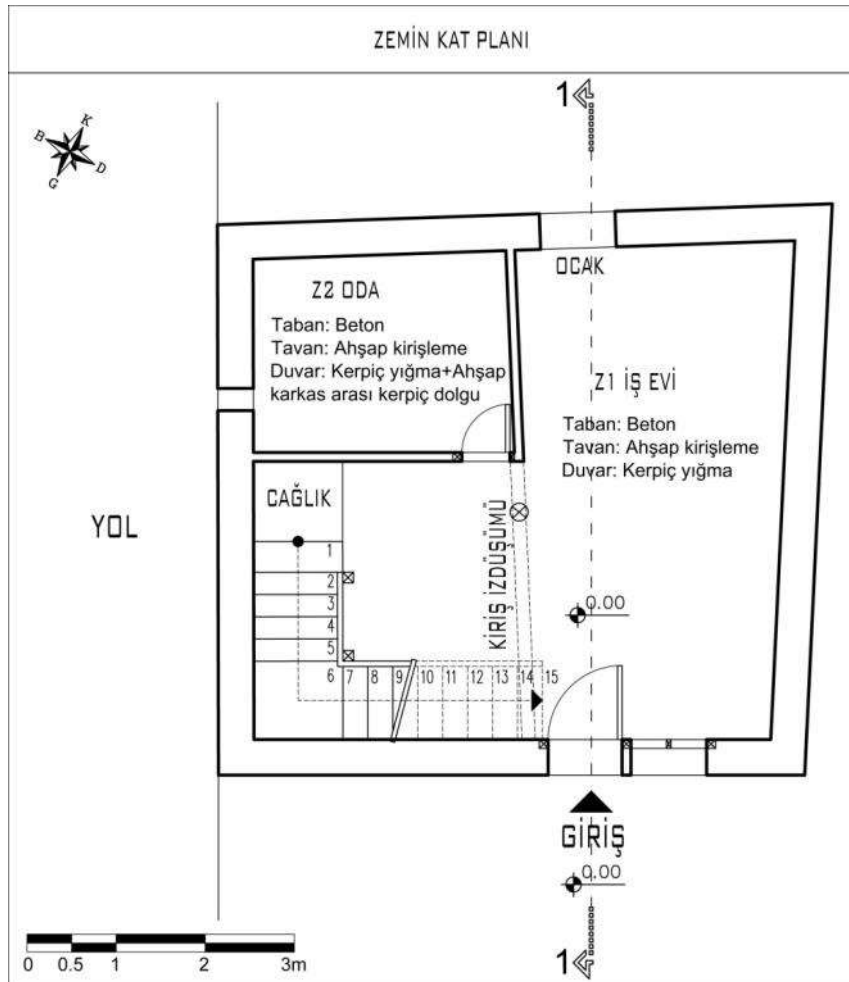

Resim 4.198. 14 numaralı Alaçık konumu ve vaziyeti

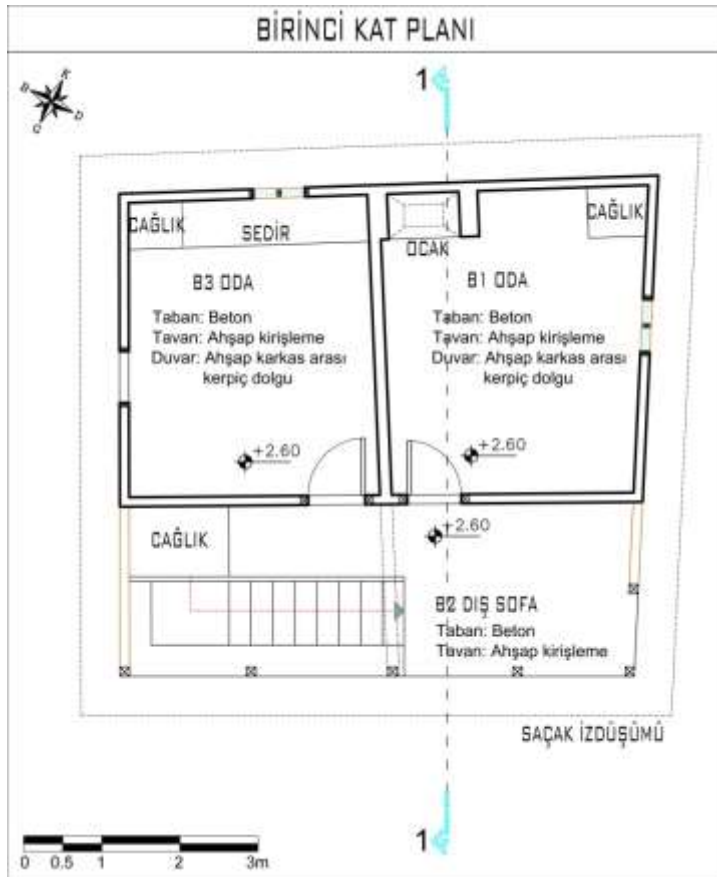
Plan kurgusu

14 numaralı Alaçık meskenine bağın Güneydoğu cephesinden ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapıyla girilmektedir. Zemin üstü tek kat olmak üzere iki kattan oluşan Alaçık meskeninin zemin katı bir iş evi ve bir odadan oluşmaktadır. Z1 numaralı iş evinde bulunan ocağın bacası olmayıp duman duvarda açılan boşluktan tahliye edilmiştir. Z1 numaralı mekân tek kanatlı özgün ahşap bir kapı ile girilen oda ile bölünmüştür. Z2 numaralı bu oda oldukça sadedir. Z1 numaralı iş evinden üst kata çıkışı sağlayan iki kollu köşe sahanlıklı ahşap merdivenin ilk basamağının bulunduğu yerde bir cağlık yer alır (Şekil 4.60).

Birinci kat olarak adlandırılan üst kat bir balkon ve iki odadan oluşmaktadır. Zemin katı üst kata bağlayan 15 basamaklı ahşap merdivenle B2 numaralı balkona çıkılır. Balkon bağıın serin havasında güzel vakit geçirmek amacıyla kullanıldığı gibi aynı zamanda kışlık yiyecekleri kurutmak ve bağı gözetlemek gibi amaçlarla kullanılmaktadır. Balkonda çeşitli araç gerecin yıkanması için kullanılan bir çağlık yer almaktadır. Birinci kattaki B1 ve B3 numaralı odalara geçiş bu balkondan sağlanmaktadır. Bu özelliği ile Geleneksel Türk Evi dış sofalı plan tipi özelliği taşımakta ve balkon sofa görevini üstlenmektedir. B1 numaralı oda kapısının hemen karşısında genellikle yemek pişirmek amacıyla kullanılan bir ocak yer almaktadır. Ocağın sağında ise bir çağlık bulunmaktadır. B2 numaralı balkondan geçilen B3 numaralı odada ise ahşap bir sedir ile sedirin altında sol tarafta bir çağlık bulunmaktadır (Şekil 4.61).

Şekil 4.60. 14 numaralı Alaçık meskeninin zemin kat planı

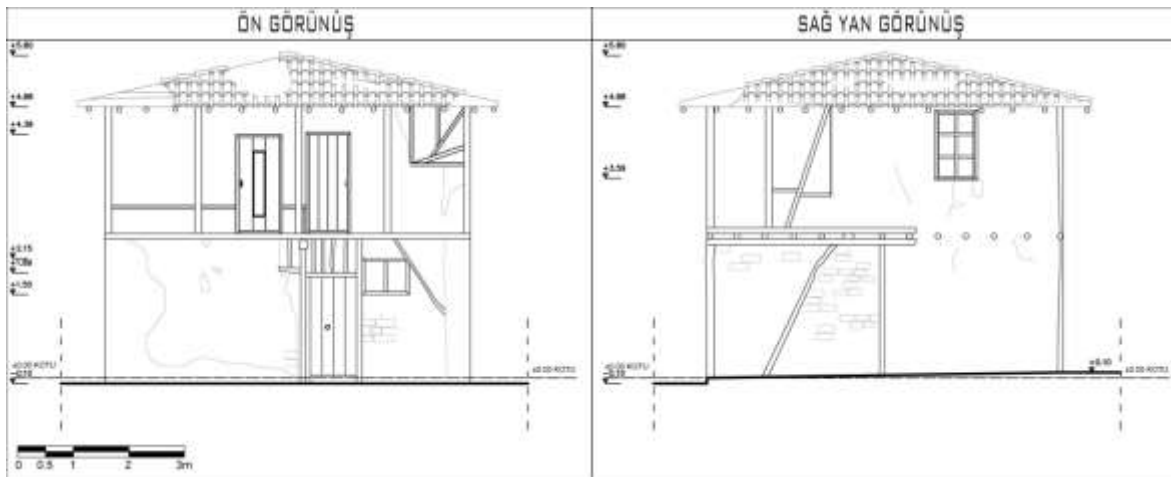
Şekil 4.61. 14 numaralı Alaçık meskeninin birinci kat planı

Banyo ihtiyacını meskenin içinde çözen yöre halkı tuvalet için mesken içinde bir mekân oluşturmayıp ihtiyaca cevap verecek nitelikte bağın uygun bir köşesine açılan çukuru fosseptiğe bağlayarak karşılamış olup günümüze ulaşan bir örneği bulunmamaktadır.

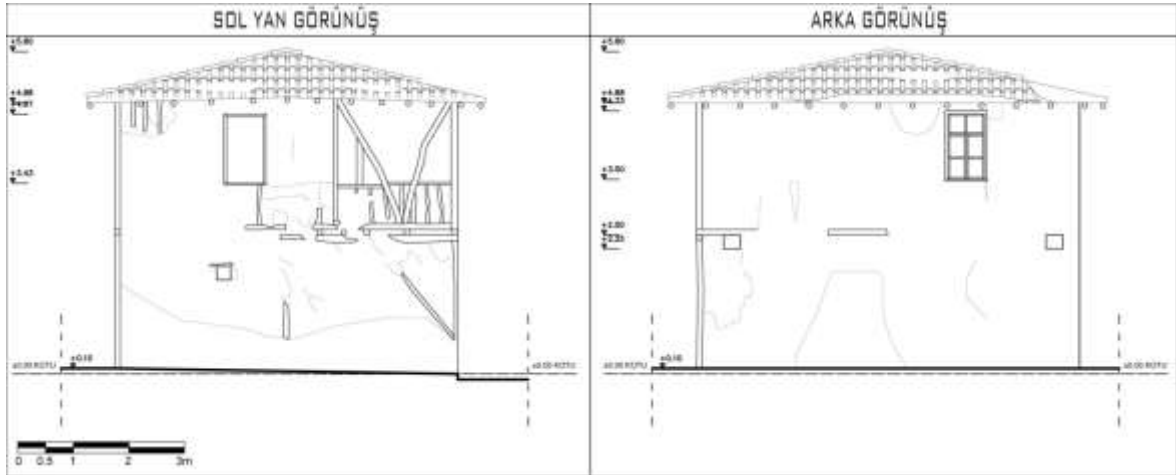
Yapım sistemi

Taş temel üzerine oturan Alaçık meskeninin zemin kat duvarları tuğla biçimindeki kerpiçlerin üst üste şaşırtmalı olarak dizilmesiyle yığma sistemde, birinci kat duvarları ise ahşap çatki arası kerpiç dolgu ile inşa edilmiştir. Yığma duvarların kalınlığı ortalama 40 cm olup Z2 numaralı odanın bölme duvarları ahşap çatki arası kerpiç dolgu ile inşa edilmiştir. Dış duvarları çamur harçla sıvanmış olan Alaçık meskeninin zemin ve birinci kat duvarlarında yer yer kireç badana görülmektedir. Z1 numaralı zemin kata giriş ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapıyla sağlanmaktadır. Z1 numaralı iş evinin giriş kapısının sağında kapıya bitişik ahşap kasalı özgün bir pencere bulunmaktadır. Zemin kat yüksekliği 250 cm olan iş evinin tabanı beton, tavanı ise ahşap kirişlemedir. Ahşap çatki ile bölünmüş

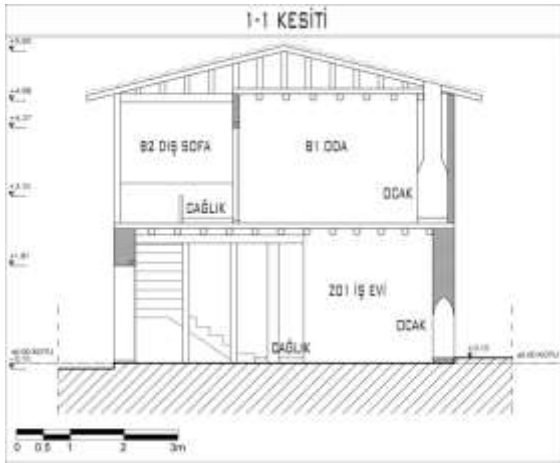
Z2 numaralı odaya giriş Z1 numaralı iş evinden ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapı ile sağlanmıştır. Odanın Güneybatıya bakan cephesinde bir adet pencere boşluğu bırakılmış olup yapının mevcut durumundan kaynaklı duvarlarda yer yer boşluklar oluşmuştur. Kat yüksekliği iş evi ile aynı olan çamur harçla sıvalı odanın zemini beton, tavanı ise ahşap kirişlemedir. Z1 numaralı iş evinden başlayan ahşap merdivenin ulaştığı B2 numaralı balkonun korkulukları yıkılmış olup çatı ve saçağını taşıyan 5 adet ahşap dikmesi bulunmaktadır. Balkonun iki yan cephesindeki korkuluk duvar malzemesinden yapılmış olup ahşap çatki arası kerpiç dolguludur. Zemini beton olan balkonun tavanı kapatılmadığı için çatı konstrüksiyonu görülmektedir. B1 ve B3 numaralı odalara geçiş balkondan sağlanmaktadır. Ahşap kasalı tek kanatlı bir kapıdan geçilen B1 numaralı odada Kuzeydoğuya açılan 1 adet ahşap pencere bulunmaktadır. Ahşap pencerenin camı vardır. Odanın duvarları kireç badana ile sıvanmıştır. Kat yüksekliği 240 cm olan B1 numaralı odanın tabanı beton olup tavanı ahşap kirişlemedir. Kiriş üstü döşeme tahtası ile kapatılmıştır. Balkondan geçilen B3 numaralı diğer odaya ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapı ile girilmektedir. Odada Kuzeybatı ve Güneybatıya 2 adet ahşap pencere bulunmaktadır. Ahşap pencerelerin camı vardır. Odanın duvarları kireç badana ile sıvanmıştır. Kat yüksekliği 240 cm olan B3 numaralı odanın tabanı beton olup tavanı ahşap kirişlemedir. Kiriş üstü döşeme tahtası ile kapatılmıştır. Bölgenin iklim özelliklerinden dolayı çatı üzerinde yük birikmemesi için eğimli tasarlanan Alaçık meskeninin kırma çatısı ahşap konstrüksiyon ile inşa edilmiş olup üstü alaturka kiremit ile örtülüdür (Şekil 4.62-64).

Şekil 4.62. 14 numaralı Alaçık meskeninin Güneydoğu ve Kuzeydoğu cephesi

Şekil 4.63. 14 numaralı Alaçık meskeninin Güneybatı ve Kuzeybatı cephesi

Şekil 4.64. 14 numaralı Alaçık meskeninin kesiti

14 numaralı bağ evinin fotoğrafları

Resim 4.199. Güneydoğu cephesi

Resim 4.200. Güneybatı cephesi

Resim 4.201. Kuzeydoğu cephesi

Resim 4.202. Kuzeybatı cephesi

Resim 4.203. Z1 iş evi ve ocak

Resim 4.204. Z1 iş evi ve Z2 odanın konumu

Resim 4.205. Z1 iş evi ve çağlık

Resim 4.206. Z2 oda

Resim 4.207. Ahşap merdiven

Resim 4.208. B2 dış sofa

Resim 4.209. B2 dış sofa

Resim 4.210. B2 balkondaki çağlık

Resim 4.211. B1 odadaki ocak

Resim 4.212. B1 oda

Resim 4.213. B1 odadaki çağlık

Resim 4.214. B1 oda tavan kirişlemesi

Resim 4.215. B3 odadaki sedir ve çağlık

Resim 4.216. B2 oda

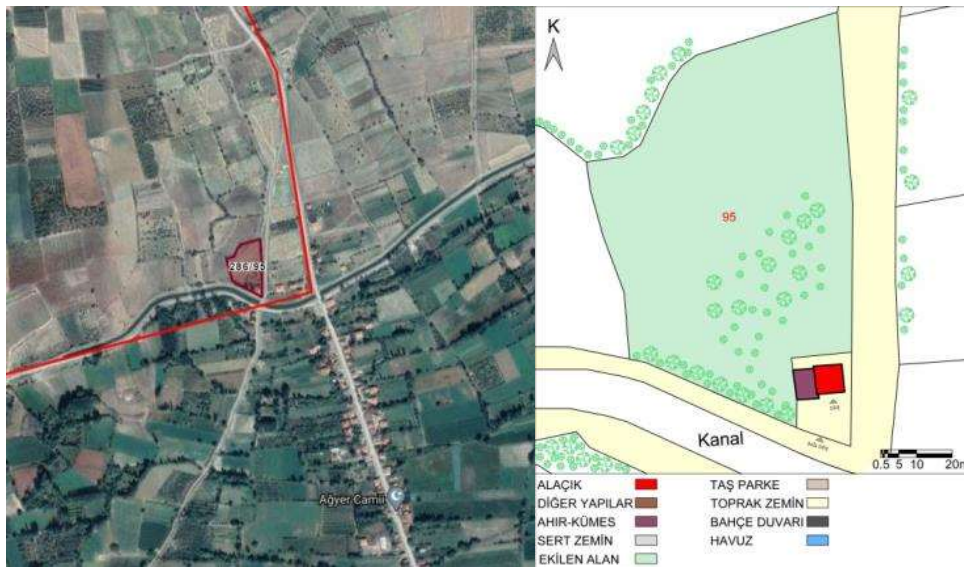
15 No'lu Bağ Evi (A15)

Çizelge 4.15. 15 numaralı bağ evinin künyesi

Ada/Parsel No:	Yapının Sahibi: Bilinmiyor					
286/95	Yapının Adresi: Güryıldız Bel, Şehit Abdullah Özer Mah., Kılaltlar Mevkii					
Yapı Türü: Mesken	Yapım Tarihi: Bilinmiyor					
Yapının Fiziksel Özellikleri						
Kat Durumu	Tek Katlı			İki Katlı +		
Taşıyıcı Sistem	Zemin Kat			Birinci Kat		
	Yığma +	Ahşap		Yığma	Ahşap +	
Temel Sistemi	Taş Yığma +		Kerpiç Yığma		Köşe Taşı	
Çatı Türü	Beşik Çatı			Kırma Çatı +		
Çatı Örtüsü	Marsilya Tipi Kiremit			Alaturka Kiremit +		
Saçak Durumu	Saçaklı +			Saçaksız		
Yapının Cephe Özellikleri						
Sıva Malzemesi	Çamur Sıva +			Kireç Badana +		
Balkon	Var +			Yok		
Konsol Çıkma	Var +			Yok		
Pencere Durumu	Özgün +			Değiştirilmiş		
	Ahşap +			PVC		
Kapı Durumu	Özgün +			Değiştirilmiş		
	Ahşap +			PVC		
Yapının Donatı Elemanları						
Ocak +	Sedir +	Tuvalet	Çağlık +	Ahır +	Petni	İş Evi +
Yapının Durumu						
İyi		Orta +			Kötü	
Yapının Kullanım Durumu						
Geçici Kullanım	Terk Edilmiş +	Depo Amaçlı Kullanım			Ahır Olarak Kullanım	
Yapının Özgünlük Durumu						
Özgün +			Değiştirilmiş			
Yapının Koruma Durumu						
Tescilli			Tescilsiz +			

Vaziyet planı kurgusu

15 numaralı baē evi Tokat'ın Merkez ilçesine baēlı Güryıldız Belediyesi'nde, Şehit Abdullah  zer mahallesi Kılaltlar mevkiinde bulunmakta ve ‐Alaēık‐ diye adlandırılmaktadır. 15 numaralı Alaēık meskeninin (A15) baē alanı tapuda 6,029 m² büyüklüğündedir. 286 ada 95 parselde bulunan Alaēık, yolu ve arsayı verimli kullanmak amacıyla baēın G neydoēu cephesine, yol kenarına konumlanmıştır (Resim 4.217). Baē ile komşu parseller arasında bahēe duvarı bulunmamaktadır. Bu  zellik baēdaki özel yaşam ile komşular arasında mahremiyet algısının bulunmadıēını göstermektedir. Baēa ulaşım ise ana yoldan saēlanmaktadır. Günümüzde terk edilmiş olan Alaēık meskeninin sahibi bilinmemektedir.

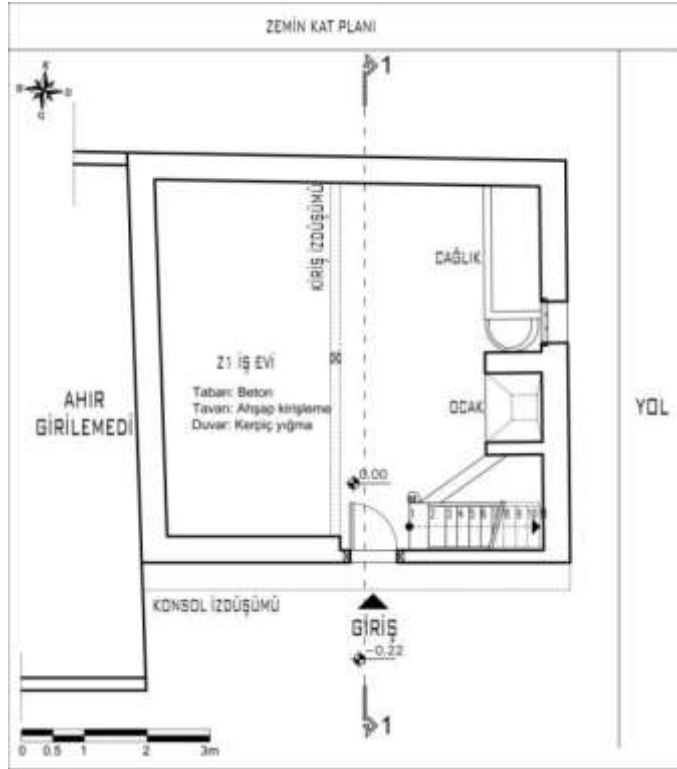
Resim 4.217. 15 numaralı Alaçık konumu ve vaziyeti

Plan kurgusu

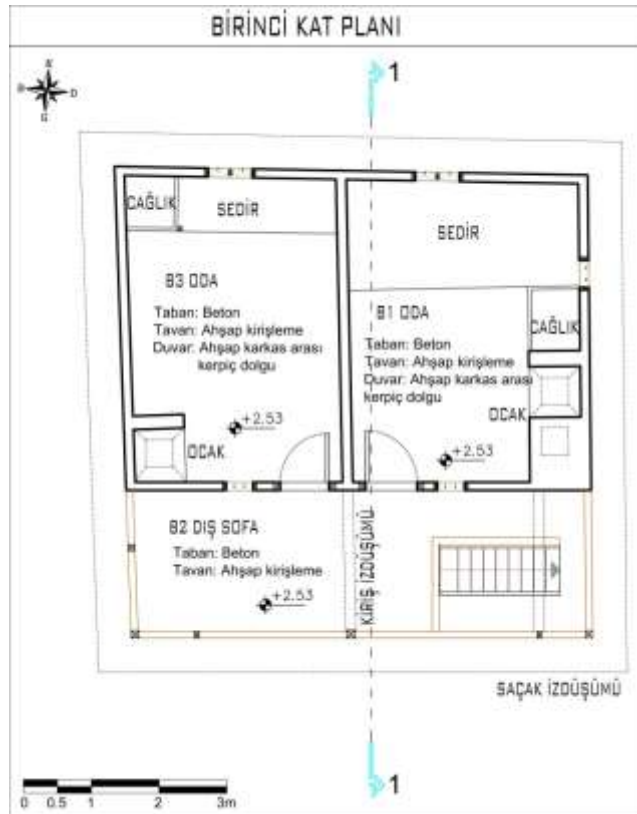
15 numaralı Alaçık meskenine bağın Güney cephesinden ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapıyla girilmektedir. Zemin üstü tek kat olmak üzere iki kattan oluşan Alaçık meskeninin zemin katı yaklaşık olarak kare biçiminde tek bir mekândan oluşmaktadır. Z1 numaralı bu odada genellikle yemek pişirmek amacıyla kullanılan bir ocak bulunmaktadır. Ocağın sağ yanında şekil itibari ile cağıktan biraz farklı ama işlevi cağ ile aynı betondan yapılmış bir bölüm yer alır. Burası günlük ihtiyaçlar doğrultusunda bulaşık vb. araç gerecin yıkandığı

mutfak tezgâhı görevi üstlenmiştir. Zaman zaman da kışlık marmelat yaparken meyvenin posası ile suyunun ayrılması için meyvenin ezildiği yer olarak da kullanıldığı bilinmektedir. Cağlıktan akan su cağ ile ocağın ortasında bulunan bölüme verilip oradan da yapı dışına aktarılmaktadır. Odanın bu fonksiyonlarından dolayı iş evi olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Aynı zamanda meskene Batı yönünden bitişik olarak inşa edilen ahır bu odanın iş evi olarak kullanıldığını desteklemektedir. Ahır kapısı kilitli olduğu için içine girilememiştir. Z1 numaralı iş evinin giriş kapısının sağında yer alan tek kollu ahşap merdiven ise bir üst kata çıkışı sağlamaktadır (Şekil 4.65).

Birinci kat olarak adlandırılan üst kat bir balkon ve iki odadan oluşmaktadır. Zemin katı üst kata bağlayan 11 basamaklı ahşap merdivenle B2 numaralı balkona çıkılır. Balkon Güneye doğru yaklaşık 40 cm çıkma yaparak zemin kat üzerinde konsol oluşturmuştur. Balkon bağıın serin havasında güzel vakit geçirmek amacıyla kullanıldığı gibi aynı zamanda kışlık yiyecekleri kurutmak ve bağı gözetlemek gibi amaçlarla kullanılmaktadır. Birinci kattaki B1 ve B3 numaralı odalara geçiş bu balkondan sağlanmaktadır. Bu özelliği ile Geleneksel Türk Evi dış sofalı plan tipi özelliği taşımakta ve balkon sofa görevini üstlenmektedir. B1 numaralı odanın köşesinden zemin kattaki ocağın bacası çıkmaktadır. Bacanın hemen bitişiğinde bir ocak daha bulunup ocağın yanında da cağlık yer almaktadır. Kapının karşısındaki ahşap sediriyle oda kendi içinde bir ev işlevi üstlenmektedir. B2 numaralı oda da B1 ile aynı özellikte inşa edilmiştir. Odanın içinde ocak, ahşap bir sedir ve sedirin yanında cağlık yer alır (Şekil 4.66).

Şekil 4.65. 15 numaralı Alaçık meskeninin zemin kat planı

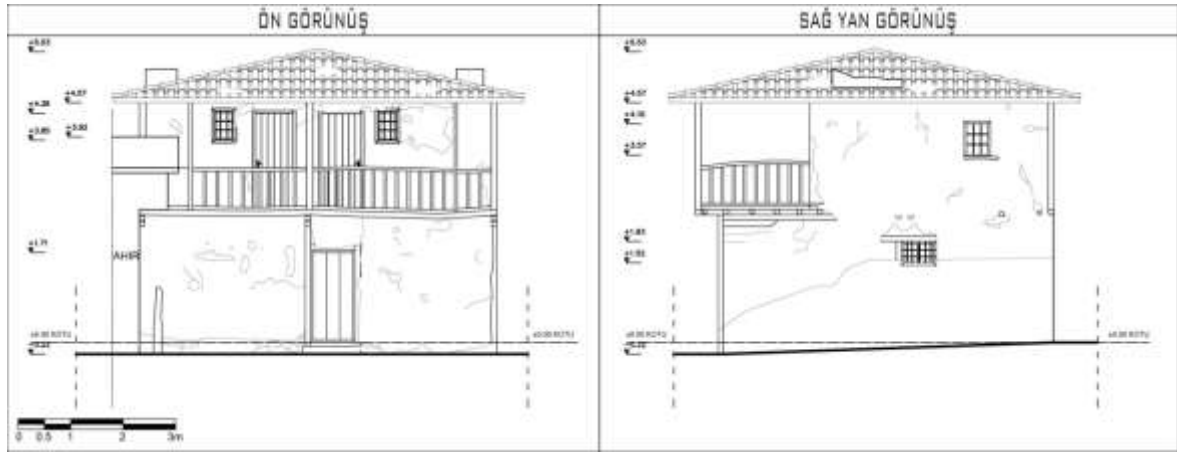

Şekil 4.66. 15 numaralı Alaçık meskeninin birinci kat planı

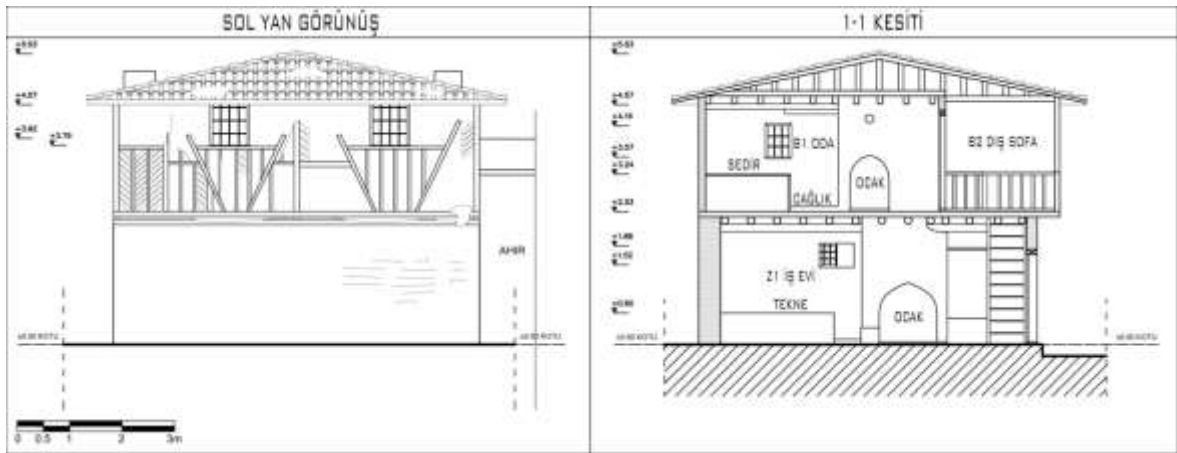
Banyo ihtiyacını meskenin içinde çözen yöre halkı tuvalet için mesken içinde bir mekân oluşturmayıp ihtiyaca cevap verecek nitelikte bağın uygun bir köşesine açılan çukuru fosseptiğe bağlayarak karşılamış olup günümüze ulaşan bir örneği bulunmamaktadır.

Yapım sistemi

Taş temel üzerine oturan Alaçık meskeninin zemin kat duvarları tuğla biçimindeki kerpiçlerin üst üste şaşırtmalı olarak dizilmesiyle yığma sistemde, birinci kat duvarları ise ahşap çatki arası kerpiç dolgu ile inşa edilmiştir. Yığma duvarların kalınlığı ortalama 40 cm'dir. Dış duvarları çamur harçla sıvanmış olan Alaçık meskeninin zemin ve birinci kat duvarlarında yer yer kireç badana görülmektedir. Z1 numaralı zemin kata giriş ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapıyla sağlanmaktadır. Z1 numaralı iş evinin Doğuya bakan cephesinde 1 adet ahşap pencere bulunup dışardan demir parmaklık ile korunmaktadır. Zemin kat yüksekliği 243 cm olan iş evinin tabanı beton, tavanı ise ahşap kirişlemedir. İş evinin içindeki ahşap dikmeler tavandaki kirişlere bağlanmıştır. Ahşap merdivenin ulaştığı B2 numaralı balkon ahşap korkulukla çevrelenmiştir. Bu korkuluklar çatı ve saçağın taşınması amacıyla yerleştirilmiş 6 adet dikmenin arasındadır. Balkonun Batı tarafından içine girilemeyen ahırın çatı arasına geçilmektedir. Zemini beton olan balkonun tavanı ahşap kirişleme olup kirişlerin üzeri döşeme tahtası ile kapatıldığı için çatı konstrüksiyonu görülmemektedir. B1 ve B3 numaralı odalara geçiş balkondan sağlanmaktadır. Ahşap kasalı tek kanatlı bir kapıdan geçilen B1 numaralı odada Kuzeye, Doğuya ve Güney yönünde balkona açılan 1'er adet olmak üzere toplam 3 adet ahşap pencere bulunmaktadır. Camı olan pencerelerin tamamı dışardan demir parmaklıkla korunmuştur. Odanın duvarları kireç badana ile sıvanmıştır. Kat yüksekliği 220 cm olan B1 numaralı odanın tabanı beton olup tavanı ahşap kirişlemedir. Kiriş üstü döşeme tahtası ile kapatılmıştır. B3 numaralı odaya ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapı ile girilmektedir. Odada Kuzeye ve Güney yönündeki balkona açılan 2 adet pencere bulunmaktadır. Ahşap pencerelerin camı olup pencereler dışardan demir parmaklık ile korunmuştur. Odanın duvarları kireç badana ile sıvanmıştır. Kat yüksekliği 220 cm olan B3 numaralı odanın tabanı beton olup tavanı ahşap kirişlemedir. Kiriş üstü döşeme tahtası ile kapatılmıştır. Bölgenin iklim özelliklerinden dolayı çatı üzerinde yük birikmemesi için eğimli tasarlanan Alaçık meskeninin kırma çatısı ahşap konstrüksiyon ile inşa edilmiş olup üstü alaturka kiremit ile örtülüdür (Şekil 4.67,68).

Şekil 4.67. 15 numaralı Alaçık meskeninin Güney ve Doğu cepheleri

Şekil 4.68. 15 numaralı Alaçık meskeninin Kuzey cephesi ve 1-1 kesiti

15 numaralı bağ evinin fotoğrafları

Resim 4.218. Güney cephesi

Resim 4.219. Doğu cephesi

Resim 4.220. Kuzey cephesi

Resim 4.221. Eklenti ahır

Resim 4.222. Z1 iş evi

Resim 4.223. Z1 iş evindeki ocak

Resim 4.224. Z1 iş evindeki çağ

Resim 4.225. Z1 iş evindeki çağlığın gideri

Resim 4.226. Z1 iş evi tavan kirişlemesi

Resim 4.227. Ahşap merdiven

Resim 4.228. Merdiven korkuluğu

Resim 4.229. B2 dış sofa

Resim 4.230. Ahırın çatı arası

Resim 4.231. B1 odadaki sedir

Resim 4.232. B1 odadaki ocak

Resim 4.233. B1 odadaki çağlık

Resim 4.234. B1 oda

Resim 4.235. B3 odadaki sedir ve çağlık

Resim 4.236. B3 odadaki ocak

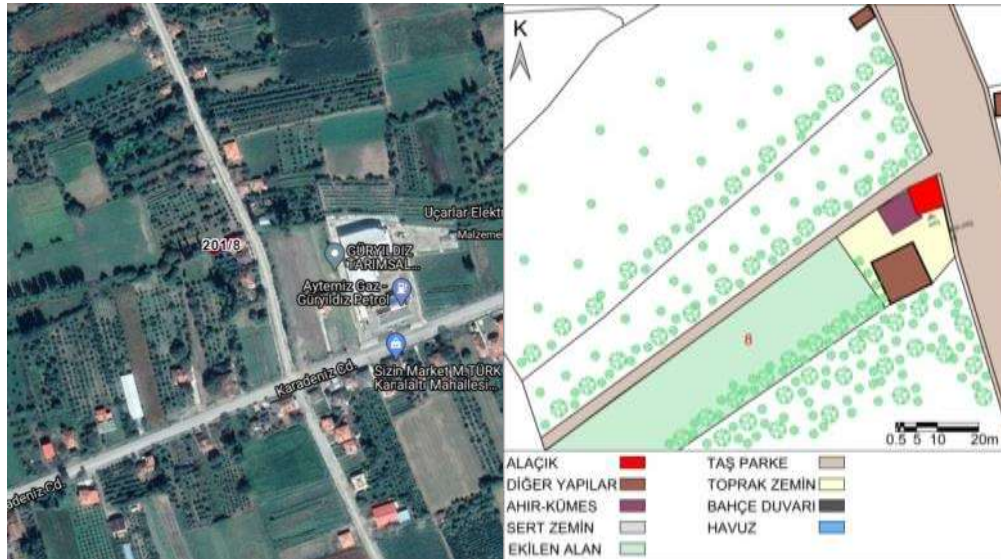
16 No'lu Bağ Evi (A16)

Çizelge 4.16. 16 numaralı bağ evinin künyesi

Ada/Parsel No:	Yapının Sahibi: Bilal Esin					
201/8	Yapının Adresi: Güryıldız Bel, Kanaltı Mah, Akyer Mevkii					
Yapı Türü: Mesken	Yapım Tarihi: Bilinmiyor					
Yapının Fiziksel Özellikleri						
Kat Durumu	Tek Katlı			İki Katlı +		
Taşıyıcı Sistem	Zemin Kat			Birinci Kat		
	Yığma +	Ahşap		Yığma	Ahşap +	
Temel Sistemi	Taş Yığma +		Kerpiç Yığma		Köşe Taşı	
Çatı Türü	Beşik Çatı			Kırma Çatı +		
Çatı Örtüsü	Marsilya Tipi Kiremit +			Alaturka Kiremit		
Saçak Durumu	Saçaklı +			Saçaksız		
Yapının Cephe Özellikleri						
Sıva Malzemesi	Çamur Sıva +			Kireç Badana +		
Balkon	Var +			Yok		
Konsol Çıkma	Var +			Yok		
Pencere Durumu	Özgün +			Değiştirilmiş		
	Ahşap +			PVC		
Kapı Durumu	Özgün +			Değiştirilmiş		
	Ahşap +			PVC		
Yapının Donatı Elemanları						
Ocak	Sedir +	Tuvalet	Çağlık +	Ahır +	Petni	İş Evi +
Yapının Durumu						
İyi		Orta +			Kötü	
Yapının Kullanım Durumu						
Geçici Kullanım	Terk Edilmiş		Depo Amaçlı Kullanım +		Ahır Olarak Kullanım	
Yapının Özgünlük Durumu						
Özgün +			Değiştirilmiş			
Yapının Koruma Durumu						
Tescilli			Tescilsiz +			

Vaziyet planı kurgusu

16 numaralı bağ evi Tokat'ın Merkez ilçesine bağlı Güryıldız Belediyesi'nde, Kanalı mahallesi Akyer mevkiinde bulunmakta ve "Alaçık" diye adlandırılmaktadır. 16 numaralı Alaçık meskeninin (A16) bağ alanı tapuda 2,298 m² büyüklüğündedir. 201 ada 8 parselde bulunan Alaçık, yolu ve arsayı verimli kullanmak amacıyla bağın Kuzeydoğu cephesine, yol kenarına konumlanmıştır (Resim 4.237). Bağ ile komşu parseller arasında bahçe duvarı bulunmamaktadır. Bu özellik bağdaki özel yaşam ile komşular arasında mahremiyet algısının bulunmadığını göstermektedir. Bağa ulaşım ise ana yoldan sağlanmaktadır. Bilal Esin'e ait olan Alaçık meskeni günümüzde aynı parselde çağdaş yapım malzemeleri ve teknikleriyle inşa edilmiş evin deposu olarak kullanılmaktadır.

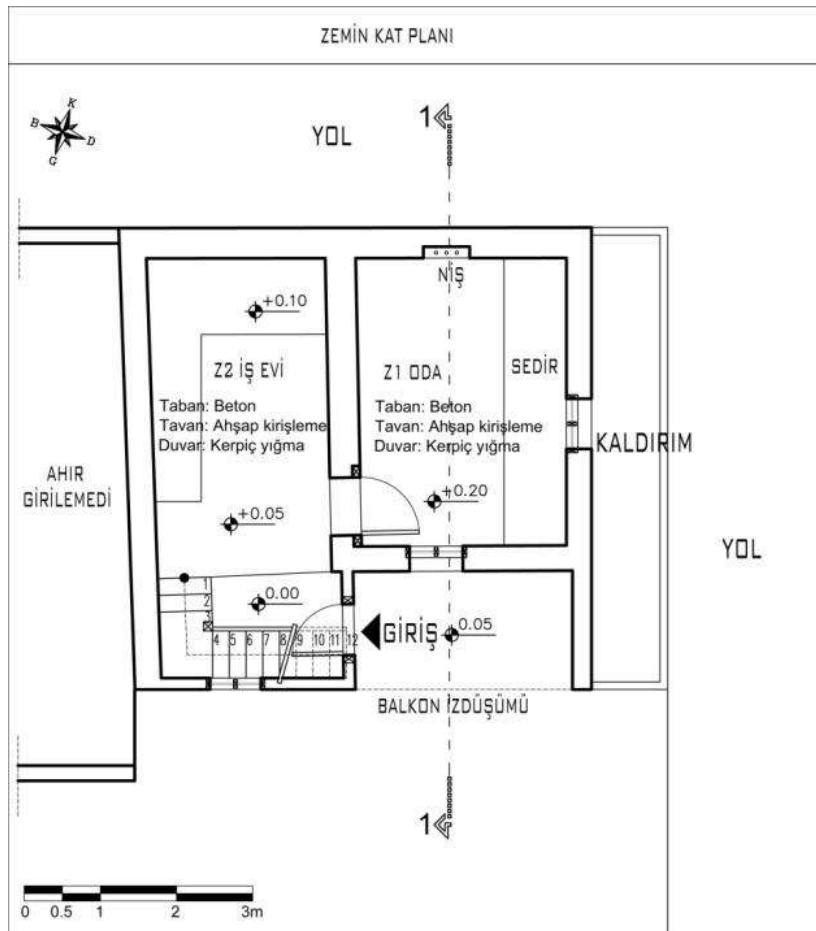
Resim 4.237. 16 numaralı Alaçık konumu ve vaziyeti

Plan kurgusu

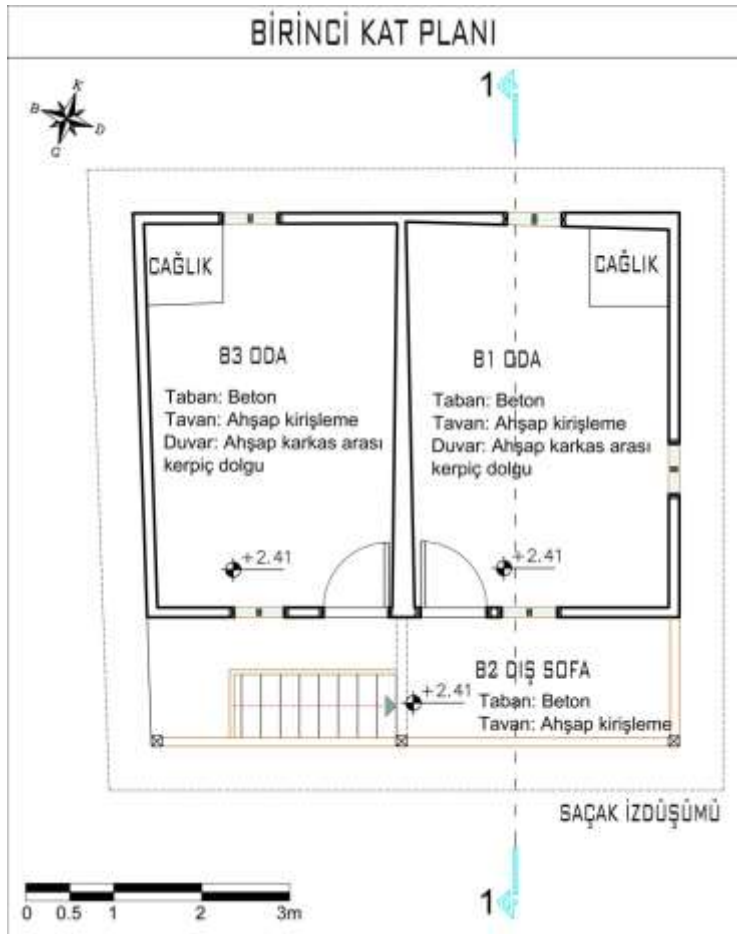
16 numaralı Alaçık meskenine bağın Güneydoğu cephesinden, birinci kattaki balkonun altından ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapıyla girilmektedir. Zemin üstü tek kat olmak üzere iki kattan oluşan Alaçık meskeninin zemin katı iki mekândan oluşmaktadır. Giriş kapısından ilk girilen odanın karşı duvarında muhdes bir mutfak tezgâhı ve çeşitli mutfak aletleri yer almaktadır. Z2 numaralı bu oda iş evi olarak kullanılmıştır. Aynı zamanda meskene Güneybatı yönünden bitişik olarak inşa edilen ahır bu odanın iş evi olarak

kullanıldığını desteklemektedir. Ahır kapısı kilitli olduğu için içine girilememiştir. Zemin katın diğer bir hacmi olan Z1 numaralı odaya iş evinden girilmektedir. Odada ahşap bir sedir yer alır. Zemin katı üst kata bağlayan iki kollu köşe sahanlıklı ahşap merdiven de yine Z2 numaralı iş evinde yer almaktadır (Şekil 4.69).

Birinci kat olarak adlandırılan üst kat bir balkon ve iki odadan oluşmaktadır. Zemin katı üst kata bağlayan 12 basamaklı ahşap merdivenle B2 numaralı balkona çıkılır. Balkon Güneydoğu yönündeki Alaçık meskeninin girişi üzerinde çıkma yapmıştır. Balkon bağıın serin havasında güzel vakit geçirmek amacıyla kullanıldığı gibi aynı zamanda kışlık yiyecekleri kurutmak ve bağı gözetlemek gibi amaçlarla kullanılmaktadır. Birinci kattaki B1 ve B3 numaralı odalara geçiş bu balkondan sağlanmaktadır. Bu özelliği ile Geleneksel Türk Evi dış sofalı plan tipi özelliği taşımakta ve balkon sofa görevini üstlenmektedir. B1 ve B3 numaralı oda aynı özellikte inşa edilmiştir. İki odanın içinde de birer cağlık yer alır (Şekil 4.70).

Şekil 4.69. 16 numaralı Alaçık meskeninin zemin kat planı

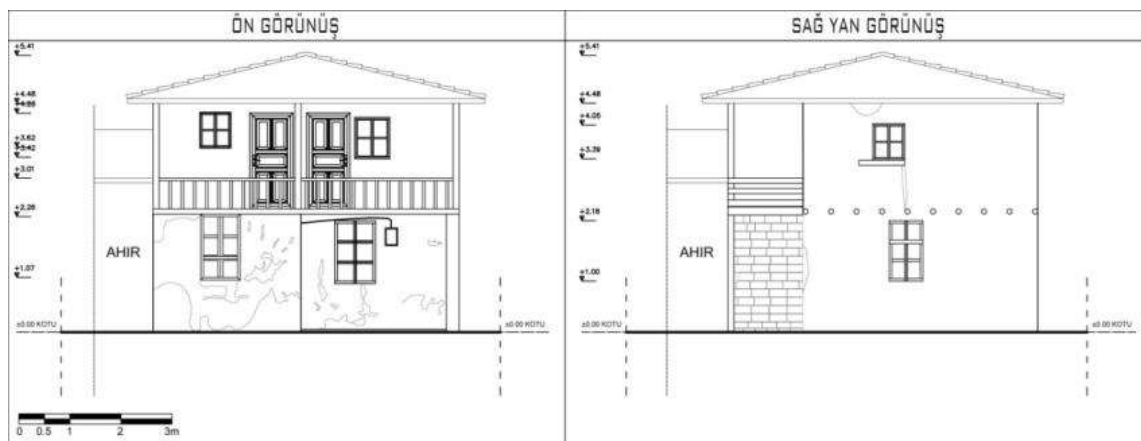
Şekil 4.70. 16 numaralı Alaçık meskeninin birinci kat planı

Banyo ihtiyacını meskenin içinde çözen yöre halkı tuvalet için mesken içinde bir mekân oluşturmayıp ihtiyaca cevap verecek nitelikte bağın uygun bir köşesine açılan çukuru fosseptiğe bağlayarak karşılamış olup günümüze ulaşan bir örneği bulunmamaktadır.

Yapım sistemi

Taş temel üzerine oturan Alaçık meskeninin zemin kat duvarları tuğla biçimindeki kerpiçlerin üst üste şaşırtmalı olarak dizilmesiyle yığma sistemde, birinci kat duvarları ise ahşap çatki arası kerpiç dolgu ile inşa edilmiştir. Yığma duvarların kalınlığı ortalama 40 cm'dir. Dış duvarlarında çamur harç ile kireç badana görülen Alaçık meskeninin zemin ve birinci kat duvarlarında kireç badanalıdır. Meskenin girişinde balkonu taşıyan dikme ile Z1 numaralı odanın dış duvarı arası sonradan tuğla malzeme ile doldurulmuştur. Z2 numaralı zemin kata giriş ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapıyla sağlanmaktadır. Z2 numaralı iş evinin Güneydoğuya bakan cephesinde 1 adet ahşap pencere bulunmaktadır. Zemin kat

yüksekliği 226 cm olan iş evinin tabanı beton, tavanı ise ahşap kirişlemedir. Z2 numaralı iş evinden ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapıyla geçilen Z1 numaralı odada Güneydoğu ve Kuzeydoğuya açılan 1'er adet olmak üzere toplam 2 adet ahşap pencere bulunmaktadır. Pencereilerin hepsinin camı olup Kuzeybatı yönündeki duvarın iç yüzeyinde bir niş bırakılmıştır. Bırakılan niş içerden demir parmaklıkla çevrelenmiştir. Kat yüksekliği 211 olan Z1 numaralı odanın tabanı beton, tavanı ise ahşap kirişlemedir. Zemin katı birinci kata bağlayan ahşap merdivenin ulaştığı B2 numaralı balkon ahşap korkulukla çevrelenmiştir. Bu korkuluklar çatı ve saçağın taşınması amacıyla yerleştirilmiş 3 adet dikmenin arasındadır. Balkonun Güneybatı tarafından içine girilemeyen ahırın çatı arasına geçilmektedir. Zemini beton olan balkonun tavanı ahşap kirişleme olup çatı konstrüksiyonu görülmektedir. B1 ve B3 numaralı odalara geçiş balkondan sağlanmaktadır. Ahşap kasalı tek kanatlı bir kapıdan geçilen B1 numaralı odada Kuzeybatı, Kuzeydoğu ve Güneydoğu yönünde balkona açılan 1'er adet olmak üzere toplam 3 adet ahşap pencere bulunmaktadır. Pencereilerin hepsinin camı vardır. Odanın duvarları kireç badana ile sıvanmıştır. Kat yüksekliği 220 cm olan B1 numaralı odanın tabanı beton olup tavanı ahşap kirişlemedir. Kiriş üstü döşeme tahtası ile kapatıldığı için çatı konstrüksiyonu görülmemektedir. B3 numaralı odaya ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapı ile girilmektedir. Odada Kuzeybatı ve Güneydoğu yönündeki balkona açılan 2 adet pencere olup ahşap pencereilerin camı vardır. Odanın duvarları kireç badana ile sıvanmıştır. Kat yüksekliği 220 cm olan B3 numaralı odanın tabanı beton olup tavanı ahşap kirişlemedir. Kiriş üstü döşeme tahtası ile kapatılmıştır. Bölgenin iklim özelliklerinden dolayı çatı üzerinde yük birikmemesi için eğimli tasarlanan Alaçık meskeninin kırma çatısı ahşap konstrüksiyon ile inşa edilmiş olup üstü Marsilya tipi kiremit ile örtülüdür (Şekil 4.71,72).

Şekil 4.71. 16 numaralı Alaçık meskeninin Güneydoğu ve Kuzeydoğu cephesi

Şekil 4.72. 16 numaralı Alaçık meskeninin Kuzeybatı cephesi ve 1-1 kesiti

16 numaralı bağ evinin fotoğrafları

Resim 4.238. Güneydoğu cephesi

Resim 4.239. Kuzeydoğu cephesi

Resim 4.240. Kuzeybatı cephesi

Resim 4.241. Eklenti ahır

Resim 4.242. Z2 iş evi

Resim 4.243. Ahşap merdiven

Resim 4.244. Z1 oda

Resim 4.245. Z1 odadaki ahşap sedir

Resim 4.246. Z1 odanın tavan kirişlemesi

Resim 4.247. B2 dış sofa

Resim 4.248. B2 dış sofa

Resim 4.249. Merdiven korkuluğu

Resim 4.250. B1 oda

Resim 4.251. B1 oda

Resim 4.252. B1 odadaki çağ

Resim 4.253. B3 oda

17 No'lu Bağ Evi (A17)

Çizelge 4.17. 17 numaralı bağ evinin künyesi

Ada/Parsel No:	Yapının Sahibi: Bilal Alpak					
231/30	Yapının Adresi: Güryıldız Bel, Bahçelievler Mah, Ortağyer Mevkii					
Yapı Türü: Mesken	Yapım Tarihi: Bilinmiyor					
Yapının Fiziksel Özellikleri						
Kat Durumu	Tek Katlı			İki Katlı +		
Taşıyıcı Sistem	Zemin Kat			Birinci Kat		
	Yığma +	Ahşap		Yığma	Ahşap +	
Temel Sistemi	Taş Yığma +		Kerpiç Yığma		Köşe Taşı	
Çatı Türü	Beşik Çatı +			Kırma Çatı		
Çatı Örtüsü	Marsilya Tipi Kiremit +			Alaturka Kiremit		
Saçak Durumu	Saçaklı +			Saçaksız		
Yapının Cephe Özellikleri						
Sıva Malzemesi	Çamur Sıva +			Kireç Badana +		
Balkon	Var +			Yok		
Konsol Çıkma	Var +			Yok		
Pencere Durumu	Özgün +			Değiştirilmiş		
	Ahşap +			PVC		
Kapı Durumu	Özgün +			Değiştirilmiş		
	Ahşap +			PVC		
Yapının Donatı Elemanları						
Ocak +	Sedir +	Tuvalet +	Çağlık +	Ahır +	Petni +	İş Evi +
Yapının Durumu						
İyi		Orta +			Kötü	
Yapının Kullanım Durumu						
Geçici Kullanım	Terk Edilmiş +	Depo Amaçlı Kullanım			Ahır Olarak Kullanım	
Yapının Özgünlük Durumu						
Özgün +			Değiştirilmiş			
Yapının Koruma Durumu						
Tescilli			Tescilsiz +			

Vaziyet planı kurgusu

17 numaralı bağ evi Tokat'ın Merkez ilçesine bağlı Güryıldız Belediyesi'nde, Bahçelievler mahallesi Ortağyer mevkiinde bulunmakta ve "Alaçık" diye adlandırılmaktadır. 17 numaralı Alaçık meskeninin (A17) bağ alanı tapuda 553 m² büyüklüğündedir. 231 ada 30 parselde bulunan Alaçık bağın ortasına, yol kenarına konumlanmıştır (Resim 4.254). Bağ ile komşu parseller arasında bahçe duvarı bulunmamaktadır. Bu özellik bağdaki özel yaşam ile komşular arasında mahremiyet algısının bulunmadığını göstermektedir. Bağa ulaşım ise ana yoldan sağlanmaktadır. Bilal Alpak'a ait olan Alaçık meskeni günümüzde terk edilmiş olup sahibi bağın yan parselinde çağdaş yapım malzemeleri ve teknikleri kullanılarak inşa edilmiş olan evde yaşamaktadır.

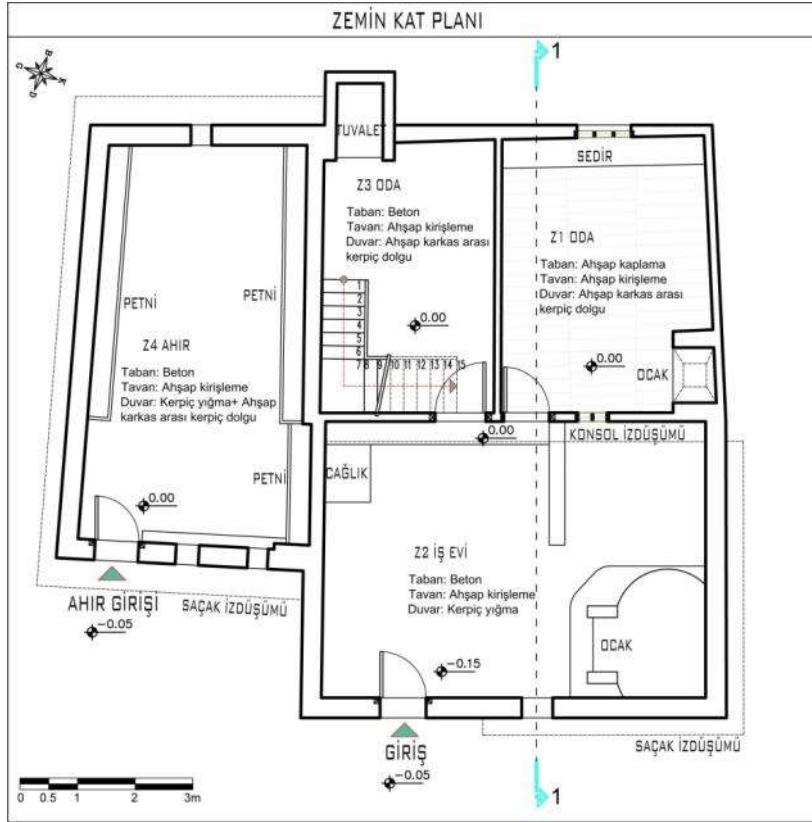
Resim 4.254. 17 numaralı Alaçık konumu ve vaziyeti

Plan kurgusu

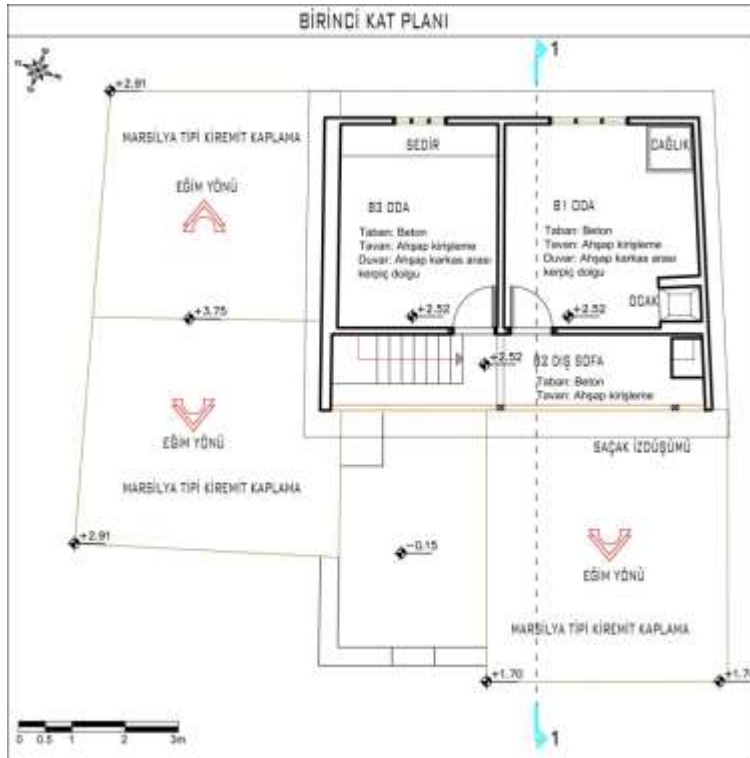
17 numaralı Alaçık meskenine bağın Kuzeydoğu cephesinden ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapıyla girilmektedir. Zemin üstü tek kat olmak üzere iki kattan oluşan Alaçık meskeninin zemin katı yarı açık bir mekân (avlu) ve iki hacimden oluşmaktadır. Giriş kapısından ilk olarak yarı açık mekâna girilmektedir. Z2 numaralı bu mekân iş evi olarak kullanılmaktadır. Giriş kapısının sağında bölgede yer alan diğer ocaklara oranla oldukça büyük bir ocak yer almaktadır. Kullanıcısından edinilen bilgilere göre ocak çoğunlukla

ekmek yapmak için kullanılmış ve bu yüzden “ekmek fırını” olarak adlandırılmıştır. Ocağın yer aldığı bölümün üstü tek yöne eğimli bir çatı ile kapatılmıştır. İş evinin geri kalan kısmı yaklaşık 100 cm yüksekliğinde bir duvarla ayrılmıştır. Geri kalan bölümde çeşitli araç gereçlerin yıkanması için kullanılan bir çalgık yer almaktadır. Z1 ve Z3 numaralı odalara geçişi sağlayan bu bölümün üstü açık olduğu için iş evi yarı açık mekân şeklinde anlatılmıştır. İş evinden geçilen Z1 numaralı odada genellikle yemek pişirmek amacıyla kullanılan bir ocak ile ahşap bir sedir bulunmaktadır. İş evinden geçilen Z3 numaralı diğer odada ise çevresindeki Alaçık meskenlerinden farklı olarak sonradan inşa edilmiş kapısız bir tuvalet yer almaktadır. Zemin katı üst kata bağlayan iki kollu köşe sahanlıklı ahşap merdiven de yine Z3 numaralı bu odada yer almaktadır (Şekil 4.73).

Birinci kat olarak adlandırılan üst kat bir balkon ve iki odadan oluşmaktadır. Zemin katı üst kata bağlayan 15 basamaklı ahşap merdivenle B2 numaralı balkona çıkılır. Balkon Kuzeydoğu yönünde zemin kat üzerinde çıkma yapmıştır. Balkon bağıın serin havasında güzel vakit geçirmek amacıyla kullanıldığı gibi aynı zamanda kışlık yiyecekleri kurutmak ve bağı gözetlemek gibi amaçlarla kullanılmaktadır. Balkonun sağ ve sol iki yan yüzeyi duvarla kapatılmış olup merdivenin tam karşısındaki duvar Z1 numaralı odadaki ocağın bacası ile birleşmektedir. Birinci kattaki B1 ve B3 numaralı odalara geçiş bu balkondan sağlanmaktadır. Bu özelliği ile Geleneksel Türk Evi dış sofalı plan tipi özelliği taşımakta ve balkon sofa görevini üstlenmektedir. B1 numaralı odada Z1 numaralı odadakiyle aynı özellikte bir ocak ile oda kapısının karşı sağında bir çalgık bulunmaktadır. Balkondan girilen B3 numaralı diğer odada ise ahşap bir sedir yer alır. Meskene Güneydoğu yönünden bitişik olan Z4 numaralı ahıra da dışardan ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapı ile girilmektedir. Yaklaşık olarak dikdörtgen biçiminde tek bir hacimden oluşan ahırda beton petniler bulunmaktadır (Şekil 4.74).

Şekil 4.73. 17 numaralı Alaçık meskeninin zemin kat planı

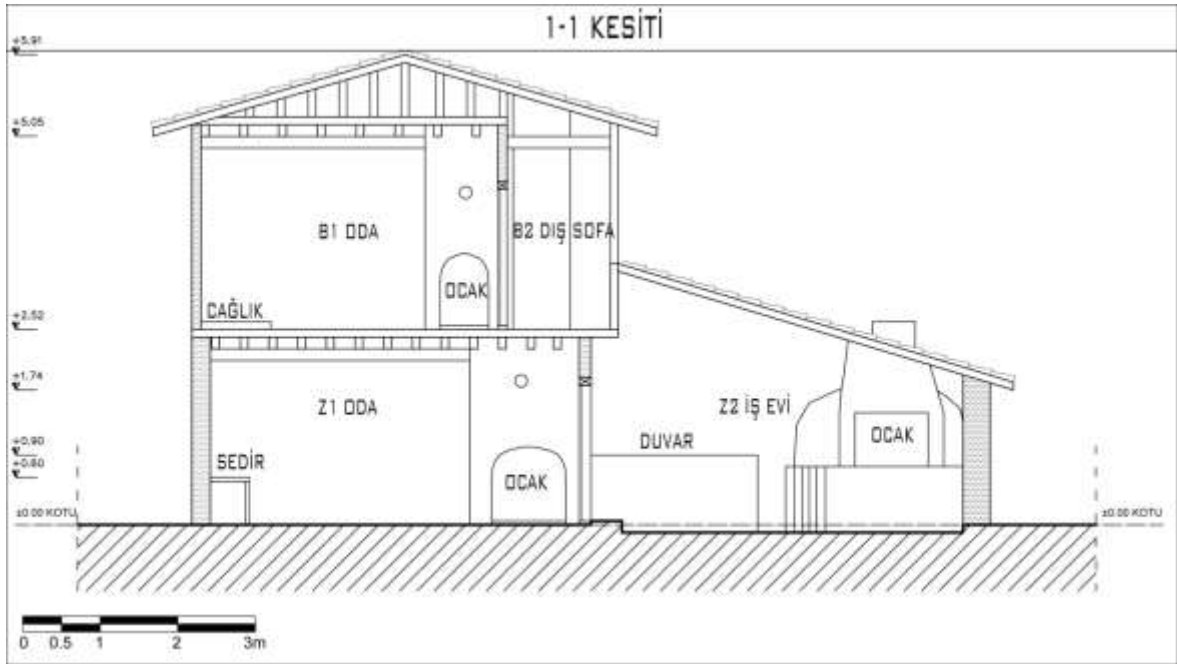
Şekil 4.74. 17 numaralı Alaçık meskeninin birinci kat planı

Yapım sistemi

Taş temel üzerine oturan Alaçık meskeninin zemin katta iş evi ve ahır duvarları tuğla biçimindeki kerpiçlerin üst üste şaşırtmalı olarak dizilmesiyle yığma sistemde, zemin kattaki odalar ile birinci kat duvarları ise ahşap çatki arası kerpiç dolgu ile inşa edilmiştir. Yığma duvarların kalınlığı ortalama 35 cm'dir. Dış duvarları çamur harçla sıvanmış olan Alaçık meskeninin zemin ve birinci kat duvarlarında kireç badana görülmektedir. Z2 numaralı iş evinin giriş kapısının yer aldığı duvar tuğla malzeme ile onarım görmüştür. Z2 numaralı zemin kata giriş ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapıyla sağlanmaktadır. Z2 numaralı iş evinin Kuzeydoğuya bakan cephesinde 1 adet pencere boşluğu bulunmaktadır. Tabanı beton olan bu iş evinin bir kısmı tek yöne eğimli çatı ile kapatılmış olup çatı örtüsü Marsilya tipi kiremittir. Z2 numaralı iş evinden ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapıyla geçilen Z1 numaralı odada Güneybatı ve Kuzeydoğudan iş evine açılan 1'er adet olmak üzere toplam 2 adet ahşap pencere bulunmaktadır. Ahşap pencerelerin camı vardır. Kat yüksekliği 242 cm olan Z1 numaralı odanın tabanı ahşap kaplama, tavanı ise ahşap kirişlemedir. İş evinden ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapı ile girilen Z3 numaralı odada pencere bulunmamaktadır. Sonrada inşa edilen tuvalet oda kotundan yüksekte olup dışa doğru çıkıntı yapmış ve mekânın duvarları mesken duvarlarından bağımsız olarak ayrıca örülmüştür. Zemin katı birinci kat olarak adlandırılan üst kata bağlayan ahşap merdivenin ulaştığı B2 numaralı balkon ahşap korkulukla çevrelenmiştir. Bu korkuluklar çatı ve saçağın taşınması amacıyla yerleştirilmiş 3 adet dikmenin arasındadır. Zemini beton olan balkonun tavanı ahşap kirişleme olup çatı konstrüksiyonu görülmektedir. B1 ve B3 numaralı odalara geçiş balkondan sağlanmaktadır. İki odaya da ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapı ile girilmektedir. Odaların ikisinde de Güneybatıya açılan ahşap bir pencere yer almaktadır. Pencerelerin camı vardır. Odaların duvarları kireç badana ile sıvanmıştır. Kat yükseklikleri 264 cm olan odaların tabanları beton olup tavanları ahşap kirişlemedir. Kiriş üstü döşeme tahtası ile kapatıldığı için çatı konstrüksiyonu görülmemektedir. Bölgenin iklim özelliklerinden dolayı çatı üzerinde yük birikmemesi için eğimli tasarlanan Alaçık meskeninin beşik çatısı ahşap konstrüksiyon ile inşa edilmiş olup üstü Marsilya tipi kiremit ile örtülüdür. Dışardan ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapı ile girilen Z4 numaralı ahırın duvarları çamur harçla sıvanmış olup, Kuzeydoğu yönünden 2 Güneybatı yönünden ise 1 adet pencere boşluğu ile aydınlanmaktadır. Zemini beton tavanı ise ahşap kirişleme olan ahırın çatı altı duvarları ahşap çatki arası kerpiç dolgu ile inşa edilmiş olup beşik çatısının örtüsü Marsilya tipi kiremittir (Şekil 4.75,76).

Şekil 4.75. 17 numaralı Alaçık meskeninin Kuzeydoğu cephesi

Şekil 4.76. 17 numaralı Alaçık meskeninin kesiti

17 numaralı bağ evinin fotoğrafları

Resim 4.255. Kuzeydoğu cephesi

Resim 4.256. Güneydoğu cephesi

Resim 4.257. Z2 iş evi girişi

Resim 4.258. Z2 iş evi yarı açık mekânı

Resim 4.259. Z2 iş evinden odalara geçiş

Resim 4.260. Z2 iş evindeki çağlık

Resim 4.261. Z1 oda

Resim 4.262. Z1 odadaki ocak

Resim 4.263. Z3 Oda

Resim 4.264. Tuvalet

Resim 4.265. Z3 oda

Resim 4.266. Ahşap merdiven

Resim 4.267. B2 dış sofa

Resim 4.268. B2 dış sofa

Resim 4.269. İş evi çatısı

Resim 4.270. B1 oda

Resim 4.271. B1 odadaki çağlık

Resim 4.272. B1 odadaki ocak

Resim 4.273. B3 oda ve ahşap sedir

Resim 4.274. Z4 ahır ve petni

Resim 4.275. Z4 ahır

5. DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA

Yapılan saha çalışmaları sonucunda oluşturulan tek yapı ölçeğindeki kataloglarda Gümele ve Alaçık diye adlandırılan 17 adet bağ evinin analizi yapılmıştır. Bu bölümde yapılan analizler sonucunda bağ evlerinin sokak – bağ – mesken ilişkisi, plan özellikleri, mekânsal elemanları ile yapım teknikleri ve malzeme ilişkileri anlatılacaktır.

5.1. Sokak – Bağ - Mesken İlişkisi

Bağ evlerine giriş sokak üzerinden doğrudan yapılmayıp bağın içinden sağlanmıştır (Şekil 5.1,2). Meskenler, bağ ile yolu en verimli kullanacak şekilde konumlanmıştır. Zile bağlarındaki bahçe duvarları, bağ ile yolu birbirinden ayırırken Kazova'daki bağlarda yol ve komşu parseli birbirinden ayıran bir bahçe duvarı bulunmamaktadır. Buna bağlı olarak Alaçıklarda bağlara girişi sağlayan bir bahçe kapısı da yoktur. Bu durum Gümelelerdeki dışarıya mahrem algısının Alaçıklarda olmadığını göstermektedir. Gümele yerleşmelerini Zile genelinin farklı aileleri oluştururken Alaçık yerleşmelerini yakınında yer alan köy halkının oluşturması, Gümele ve Alaçık yerleşmelerindeki mahremiyet algısının farklılaşma sebebini yaşayan ailelerin akrabalık dereceleri olduğu düşünülmektedir.

Zile bağlarındaki bahçe duvarları sokağın doğal çizgisini izlemiştir. Hatta bazı bağlarda bahçe duvarı ile Gümele birleşmiştir (Bkz. Katalog 1,2,3,4,6,9). Bu şekilde Gümelenin bir cephesi yola silüetini vermiş olmaktadır. Özellikle çevresiyle birlikte özgünlüğünü koruyan Gümelelerde bağa giriş ahşap kasalı tek veya çift kanatlı özgün bir bahçe kapısıyla sağlanmıştır. Kapı üzeri saçağı Gümelelerin çatı örtüsünde olduğu gibi klasik tip kiremit ile örtülmüştür (Resim 5.1,2).

Resim 5.1. 2 no'lu Gümelenin bağ kapısı

Resim 5.2. 3 no'lu Gümelenin bağ kapısı

(A10) (Bkz. Katalog 1)	
(A11) (Bkz. Katalog 2)	
(A12) (Bkz. Katalog 3)	
(A13) (Bkz. Katalog 4)	
(A14) (Bkz. Katalog 5)	
(A15) (Bkz. Katalog 6)	
(A16) (Bkz. Katalog 7)	
(A17) (Bkz. Katalog 8)	

Şekil 5.2. Bağ evlerinin (A) sokak – bağ - mesken ilişkisi

5.2. Plan Özellikleri

Katalog çalışmasında yapılan, bağ evlerinin mekân örgütlenmesi ve kat kullanımı analizleri sonucunda plan özellikleri ortaya konmuştur. Buna bağlı olarak Zile bağlarında bulunan Gümeleler yalnız zemin kattan ibaret tek katlı veya zemin üstü tek kattan ibaret iki katlı olarak inşa edilmişken, Kazova bölgesindeki Alaçıkların hepsi zemin üstü tek kat olmak üzere iki katlıdır. Gümeleler Zile merkeze yakınlığı sebebiyle gününbirlik ihtiyacı karşılayacak nitelikte küçük ölçekli yapılar olup yılın belirli aylarında kalınan Alaçıklar Gümelelere göre daha büyük ölçekte inşa edilmiştir.

Tek katlı Gümeleler bağın işinin görüldüğü sırada yemek, gölgelenmek ve dinlenmek gibi temel ihtiyaçları karşılayacak nitelikte inşa edilirken; iki katlı Gümeleler ve Alaçıklar bu fonksiyonun yanı sıra sahibinin sayfiyelik olarak kullandığı mekânlar olmuştur.

Temel ihtiyaçları karşılayacak nitelikte tek katlı inşa edilen Gümeleler yaklaşık olarak kare biçiminde tek mekândan oluşmuş olup (Bkz. Katalog 6,8,9), sadece bir Gümelede kapalı mekânın önünde zemin terası şeklinde yarı açık bir mekân da bulunmaktadır. Zemindeki yarı açık mekân iki katlı Gümelelerdeki balkonun işlevini üstlenerek hep bağın gözetiminde hem de kışlık yiyecek kurutmakta yararlanılmıştır (Bkz. Katalog 7). Mekân içinde ahşap ya da kerpiçten yapılmış bir sedir ile yemek pişirmek amacıyla kullanılan bir ocağın yer aldığı Gümeleler olduğu gibi (Bkz. Katalog 6,7,8) mekânda hiçbir donatı elemanı içermeyen Gümele örnekleri de mevcuttur (Bkz. Katalog 9).

İki katlı Gümelelerde zemin katlar bağ sahiplerinin günlük ihtiyaçlarını karşılayacak doğrultuda tek bir mekândan oluşmuştur. Genellikle ahşap kasalı tek kanatlı bir kapıdan girilen, bağın günlük işlerinin yapıldığı ve yörede “iş evi” olarak adlandırılmış mekânlardır. Günümüzde çoğunlukla depolama amaçlı kullanılan bu katın oldukça sade bir şekilde inşa edilmiş örnekleri olduğu gibi (Bkz. Katalog 1,5 gibi) sedir, ocak gibi donatı elemanlarıyla zenginleşmiş örnekleri de mevcuttur (Bkz. Katalog 2,3 gibi). Bazı Gümelelerde de zemin katın giriş kapısı önündeki alan, ahşap sedir gibi mekânsal elemanlarla donatılarak, üst katta konsol çıkan balkonun oluşturduğu gölgelikten yararlanılacak yarı açık mekânları oluşturmuştur (Bkz. Katalog 2).

Alaçıkların zemin katları da genellikle tek bir mekândan oluşmuş olup bazı Alaçık zemin katlarının birden çok mekândan oluştuğu örnekler görülmüştür (Bkz. Katalog 14,16,17). Gümelelerde olduğu gibi ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapıyla girilen zemin katlar bazı Alaçıklarda iş evi olarak kullanılırken bazılarında sahibinin yanında getirdiği hayvanların ahır olarak da kullanıldığı görülmektedir (Bkz. Katalog 10,11). Alaçıklarda iş evi olarak kullanılan zemin katlardan mekânsal donatı elemanı içermeyen sade özellikte örnekleri olduğu gibi (Bkz. Katalog 12,13) sedir, ocak, çağ gibi mekânsal donatı elemanlarıyla zenginleştirilmiş örnekleri de mevcuttur (Bkz. Katalog 14,15,16,17). Ayrıca bölgede diğer iş evlerinden farklı olarak yine zemin katta yarı açık mekân şeklinde tasarlanmış iş evi de görülmektedir. Bu meskenin zemin katındaki kapalı mekânlar ise oda olarak değerlendirilmiştir (Bkz. Katalog 17).

Alaçıkların ahır olarak kullanılan zemin katlarında ise hayvanların ihtiyaçlarını gidermek amacıyla yapılmış, yörede “petni” şeklinde adlandırılan yemlikler yer alır (Bkz. Katalog 10,11). Zemin katın iş evi olarak kullanıldığı bazı Alaçık meskenlerinde ise meskene bitişik olarak inşa edilmiş ayrı bir ahır bulunmaktadır (Bkz. Katalog 15,16,17). Ayrıca kare ya da dikdörtgen formunda olan Alaçık zemin katlarından ahır olarak kullanılanların kat yüksekliği 205 cm olup iş evi olarak kullanılanlara göre daha düşüktür. İş evi olarak kullanılan zemin katlarda ise yükseklik 212 – 250 cm arasında değişkenlik gösterir.

İki katlı bağ evlerinde zemin kattan ahşap bir merdivenle ulaşılan üst kat yaşam alanı ve sayfiyelik olarak kullanılan bölümdür. Gümelelerde bu kat, sade özellikte ya da sedir ve ocak gibi donatı elemanlarıyla zenginleştirilmiş bir oda ile bağı izleyen bir balkondan oluşurken Alaçık meskenlerinde oda sayısı artmış olup iki ya da üç oda ile bir balkondan oluşmaktadır. Bağ evlerindeki kare ya da kareye yakın dikdörtgen formundaki bu odaların kat yükseklikleri Gümelelerde 200 – 215 cm arasında değişirken Alaçıklarda 220 – 265 arasında değişmektedir. Katlar arası düşey sirkülasyonu sağlayan merdivenin üst kattaki balkona ulaştığı ve üst kattaki odaya da balkondan açılan kapıdan girilen bağ evlerinde balkon sofa işlevini üstlenerek kat Geleneksel Türk Evi plan şemalarından dış sofalı plan tipi özelliği taşımaktadır. Alaçık meskenlerinin hepsi dış sofalı plan tipinde olup, Gümeleler sofasız ya da dış sofalıdır (Şekil 6.2). Bağ evlerindeki Balkon genellikle üç tarafı açık şekilde bağın tamamına hâkimdir. Bu özelliği ile geceleri bağı gözetlemek, bekçilik yapmak amacıyla kullanıldığı gibi yaz güneşi etkisiyle kışlık ürün kurutmak amacına da hizmet vermiştir. Birden çok fonksiyona sahip olan balkon sıcak günlerin gecelerinde serinlemek ve güzel vakit geçirmek amacıyla da kullanılıp işlevi doğrultusunda ahşap sedir gibi donatı elemanlarıyla zenginleştirilmiştir (Bkz. Katalog 1,3,13).

Zile merkeze yakın olması sebebiyle gününbirlik geline Gümelelerde, tek ya da iki katlı olması fark etmeksizin hiçbirinde banyo için mesken içinde ayrı bir mekân bulunmamaktadır. Buna karşın yılın belirli aylarında yaşanan Alaçıklarda yine ayrı mekân olmamasına rağmen oda içlerinde banyo işlevini üstlenen mekânsal donatı elemanları mevcuttur. Tuvaletler ise mesken sahiplerinden edinilen bilgilere göre yapıdan bağımsız olarak bağın uygun bir köşesine ahşap malzeme ile inşa edilmiştir. Asma şeklinde nitelendirilen taş ya da ahşap ayaklarla zeminden 20 – 30 cm yükseltile tuvaletlerin gideri, açılan bir çukur yardımı ile fosseptiğe bağlanmış olup günümüze ulaşan bir örneği

bulunmamaktadır. Gümele meskenlerinin planları G, Alaçık meskenlerinin planları A ile kodlanmıştır.

Şekil 5.3. Bağ evlerinin plan tipolojisi

5.3. Mekânsal Elemanları

Bağ evlerinde oda donatıları geleneksel yapım malzeme ve teknikleriyle inşa edilmiştir. İkincil mesken olarak kullanılan bağ evleri Türk Evi'ndeki geleneksel oda düzenine benzemekle birlikte daha sade özelliktedir.

Merdivenler

Merdivenler, zemin katı üst kattaki balkon ya da odaya bağlayan düşey sirkülasyon elemanı olup üst katın plan tipini belirlemişlerdir. Merdivenler Alaçıklarda mesken içinde olurken Gümelelerde meskenin içinde ya da dışardan meskene bitişiktir. Bağ evlerinin içinde yer alan veya dışardan meskene bitişik olan merdivenlerin tümü ahşap malzemeden yapılmış olup, tek kollu ya da iki kollu ve köşe sahanlıklı olarak inşa edilmiştir. Mesken içinde olan merdivenlerin bir tarafı, zemin katın iç duvarından birine yaslı iken diğer tarafında korkuluk bulunmaktadır. Meskene dışardan bitişik olan merdivenler de içerdekine benzer şekilde meskenin yan cephelerinden birine yaslanmış olup diğer tarafı korkulukla çevrilmiştir. Fakat bazı merdivenlerde korkuluklar kullanılamayacak halde parçalanmış olup bazılarında ise tamamen sökülmüştür. Genellikle basamakların rıht tahtaları çakılmamış olan merdivenlerin basamak genişlikleri 18 – 25 cm arasında değişmektedir (Bkz. Katalog 2-5,10-17). Bazılarında da ilk ya da ilk birkaç basamak diğerlerine oranla daha geniş tutulmuştur (Bkz. Katalog 1,2,11,14,15).

Resim 5.3. İçerden ahşap merdiven
(Bkz. Katalog 1)

Resim 5.4. Dışardan merdiven
(Bkz. Katalog 4)

Resim 5.5. Rıht tahtaları çakılmamış merdiven
(Bkz. Katalog 5)

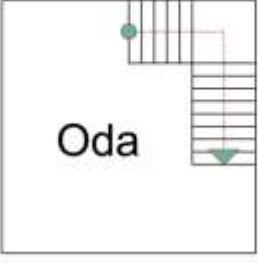
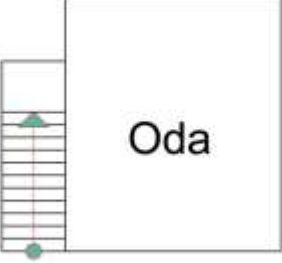
Resim 5.6. İki kollu ve köşe sahanlıklı
merdiven (Bkz. Katalog 2)

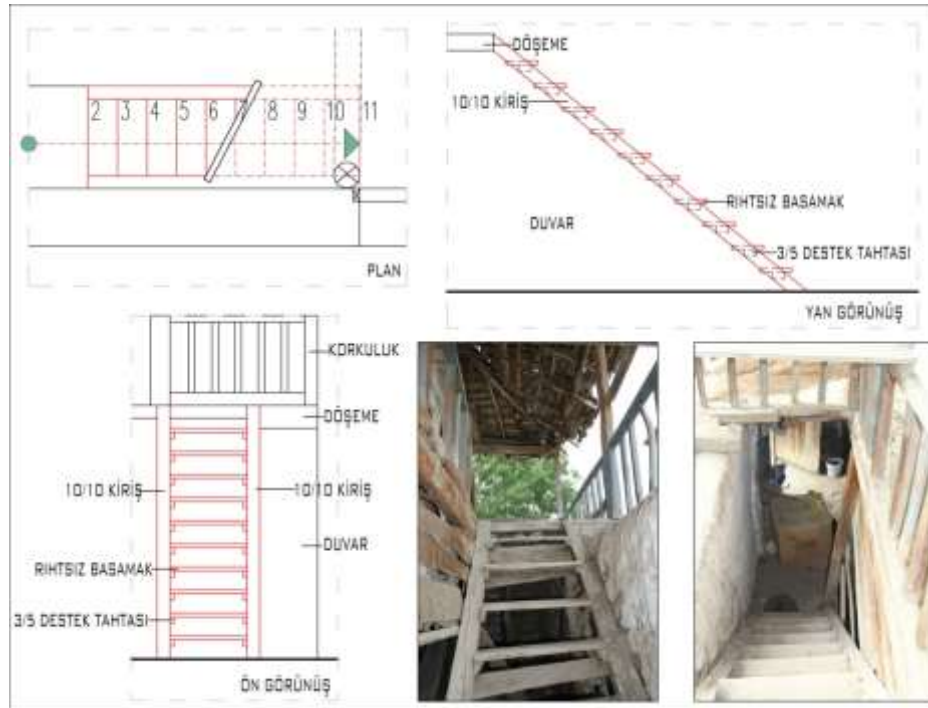
Resim 5.7. Rıht tahtaları çakılmamış merdiven
(Bkz. Katalog 12)

Resim 5.8. İki kollu ve köşe sahanlıklı
merdiven (Bkz. Katalog 16)

		TEK KOLLU	TEK KOLLU KÖŞE SAHANLIKLI
İçerden Merdivenli Bağ Evi		G1 A10 A11 A12 A13 A15	G2 G3 A14 A16 A17
Dışardan Merdivenli Bağ Evi		G4 G5	

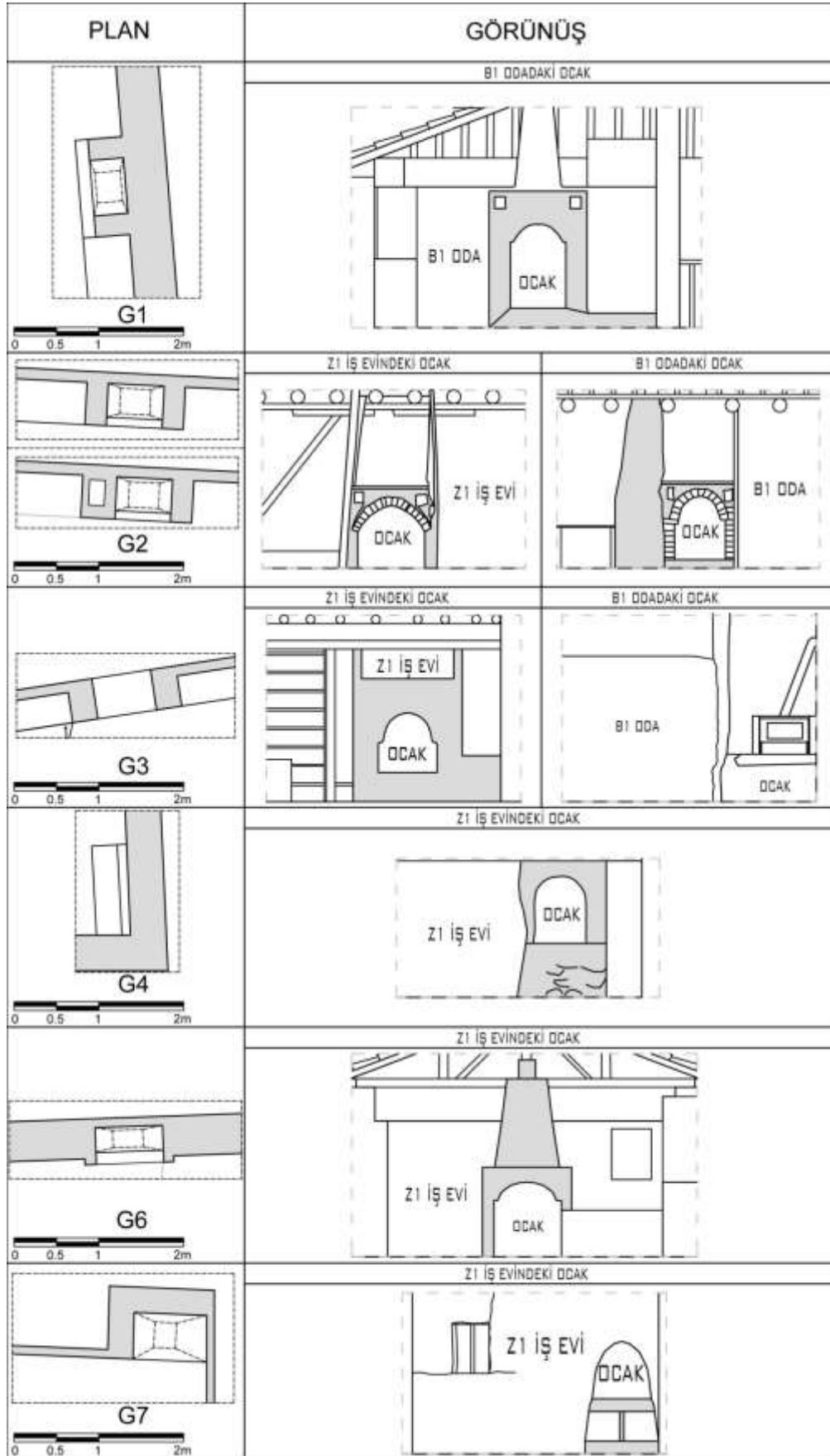
Şekil 5.4. İki katlı bağ evlerinin merdiven tipolojisi

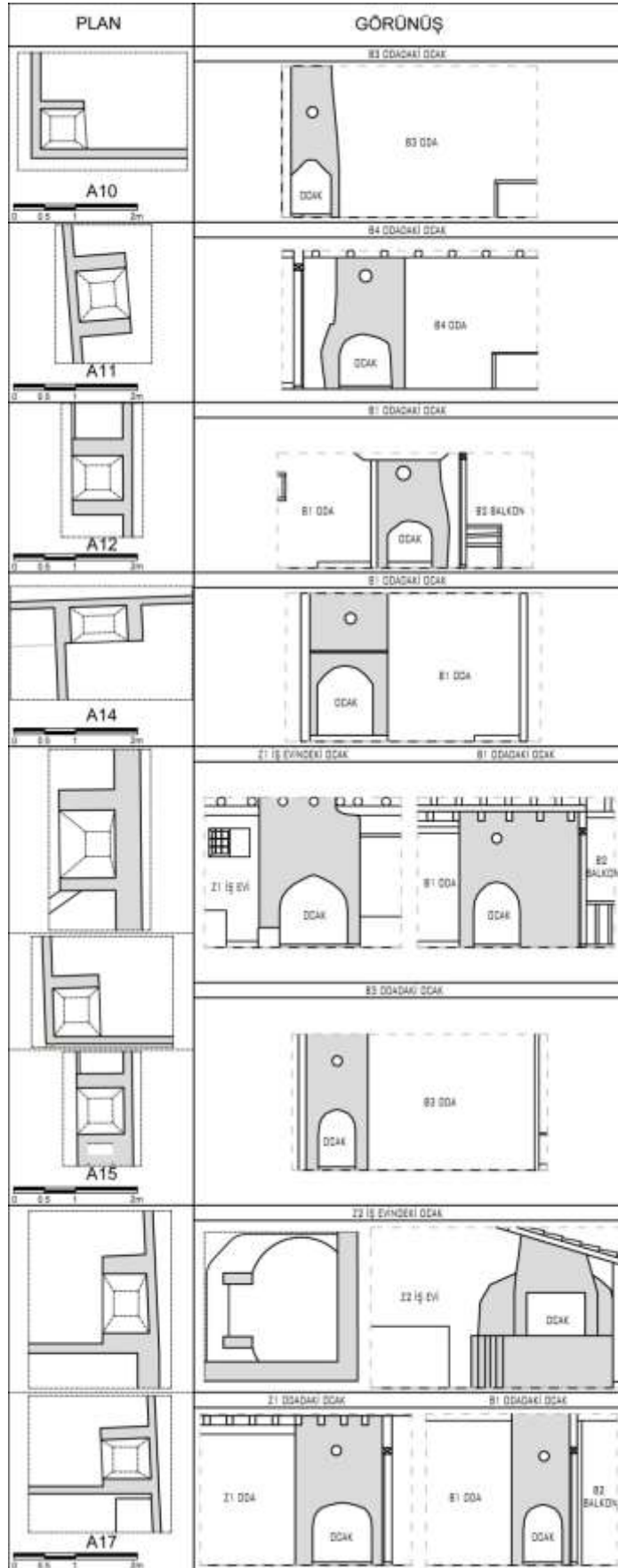
Şekil 5.5. Riht tahtası olmayan merdiven detayı (A11)

Ocaklar

İş evi olarak kullanılan bağ evlerinin zemin katları ile üst kat odalarında yer alan ve genellikle yemek pişirmek amacıyla kullanılan ocaklar; taş, tuğla ve kerpiç malzeme ile inşa edilmiştir. Ocak kısımları genellikle taş malzeme ile yapılmış ve yüzeyleri çamur harçla sıvanmış olup genellikle kireç badanalıdır. Bazı ocakların duvarında küçük nişler yer alır. Nişler; çıra, kibrit gibi yakacak malzemeleri depolamak amacıyla kullanılmaktadır. Ocaklar genellikle yerden 10 – 20 cm arasında yükseltilmiştir. Bununla birlikte 60 cm yüksekte yer alan örnekleri de bulunmaktadır. Duman tahliyesi baca ile çatıdan sağlanmış olan ocaklarla birlikte bacası olmayıp duvarda baca boşluğu açılarak tahliye edilen ocak örnekleri de mevcuttur (Şekil 5.6). Alaçıkların zamanla kalıcı mesken haline gelerek kış aylarında da kullanılması nedeniyle ocakların baca yerlerine soba boruları için delik açılmıştır. Böylelikle ocak ile sobadan çıkan dumanın tahliyesi tek bir baca ile çözülmüştür (Şekil 5.7). Hepsi yaklaşık olarak benzer ölçülerde inşa edilen ocakların yanı sıra diğerlerine oranla daha büyük boyutlarda ve yerden yaklaşık 85 cm yükseltilen, yörede “ekmek fırını” diye adlandırılan ocaklar da bulunmaktadır (Bkz. Katalog 17).

Şekil 5.6. Gümele meskenlerinde ocaklar

Şekil 5.7. Alaçık meskenlerinde ocaklar

Sedirler

Tokat bağ evlerinde eşya kavramı da geleneksel oda biçimi ile benzerlik göstermektedir. Oturmak, dinlemek eylemlerini gerçekleştirmek amacıyla inşa edilen sedirlere genellikle oda ve balkonlarda rastlanmaktadır. Ahşap konstrüksiyon ile yapılmış olan sedirler, 50 – 60 cm yükseklikte, 5/10 cm ölçülerinde dikmelerle taşınmaktadır. Bu dikmeler genellikle 50 – 150 cm genişliğinde değişen oturma alanını oluşturan yatay düzlemdeki dikmelere sabitlenmiştir. Yataydaki dikmelerin üzeri ise kaplama tahtası ile kaplanarak kullanıma hazır hale getirilmiştir. Bununla birlikte nadir de olsa tuğla şeklindeki kerpiçlerin üst üste dizilerek yığma sistemle yapılmış sedir örneğine de rastlanmıştır (Bkz. Katalog 6).

Resim 5.9. Kerpiçten yapılmış sedir
(Bkz. Katalog 6)

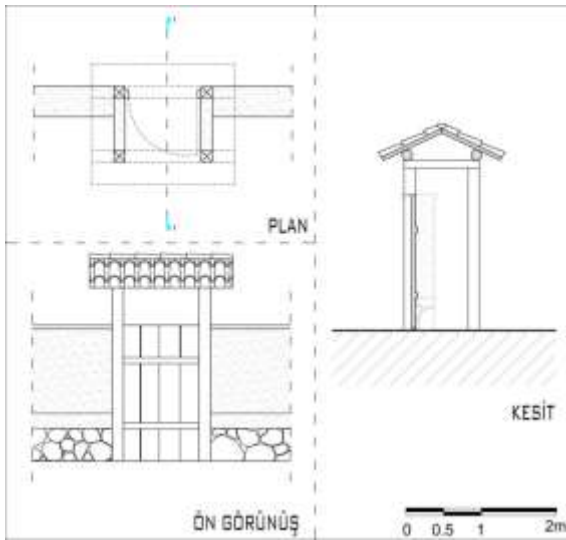
Resim 5.10. Ahşap sedir örneği
(Bkz. Katalog 4)

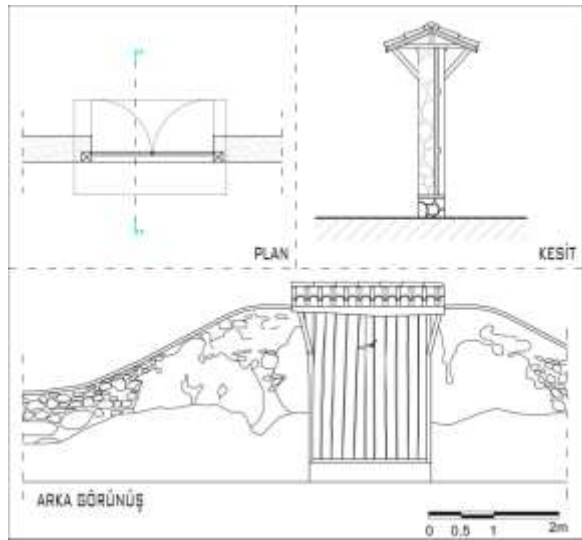
Şekil 5.8. Alaçıklarda sedir örneği

Kapılar ve Pencereler

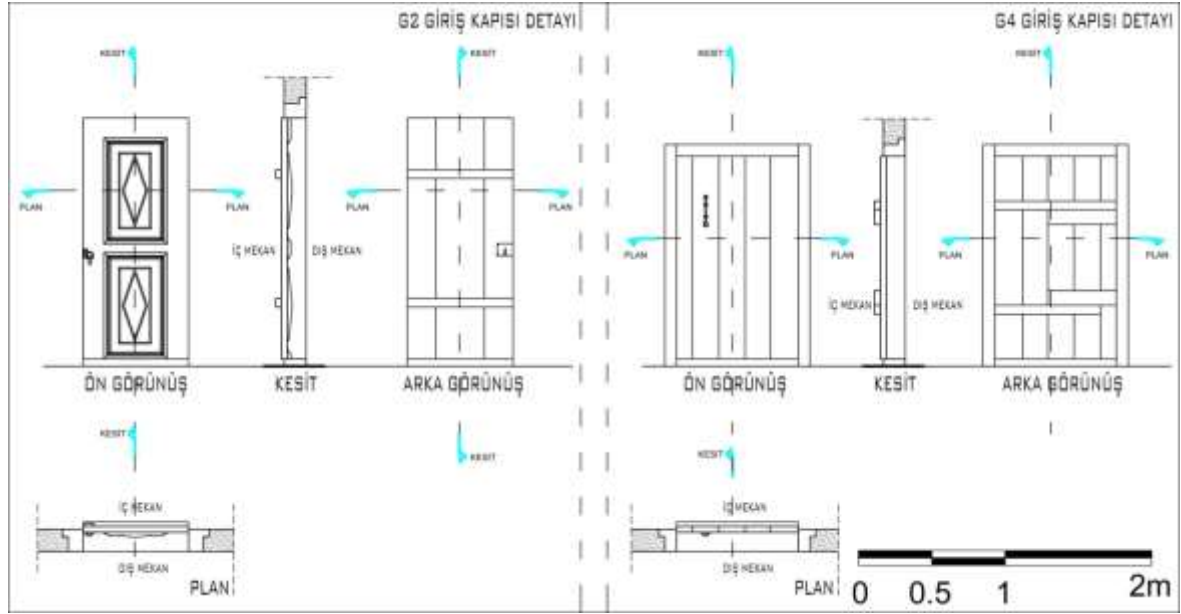
Çalışma sahasında yer alan bağ evlerinin tamamının kapı ve pencereleri ahşap malzemeden yapılmıştır. Zile bağlarındaki bahçe girişi kapıları dışında kalanlar tek kanatlı kapılar olup, bahçe kapılarının tek ya da çift kanatlı örnekleri bulunmaktadır (Şekil 5.9,10). Çalışma sahası içerisindeki Gümelelerin bazılarında giriş kapısı bulunmamaktadır. Bağ evlerinin kapıları ahşap kasalı ve özgünlüğünü korumuşken kapısı olmayanlara giriş cephesinden bırakılan kapı boşluğundan girilmiştir (Bkz. Katalog 3,6,9). Üst kattaki odalar ile balkon arası geçiş de yine ahşap kasalı tek kanatlı özgün bir kapı ile sağlanmış olup kullanıcı müdahalesi sonucu bazı kapıların söküldüğü örnekler de görülmüştür (Bkz. Katalog 1). Gümele meskenlerinde görülen kapılar G, Alaçık meskenlerinde görülen kapılar A ile kodlanmıştır (Şekil 5.13).

Şekil 5.9. G2 bahçe kapısı detayı

Şekil 5.10. G3 bahçe kapısı detayı

Şekil 5.11. Bağ evlerinde giriş kapısı detayları

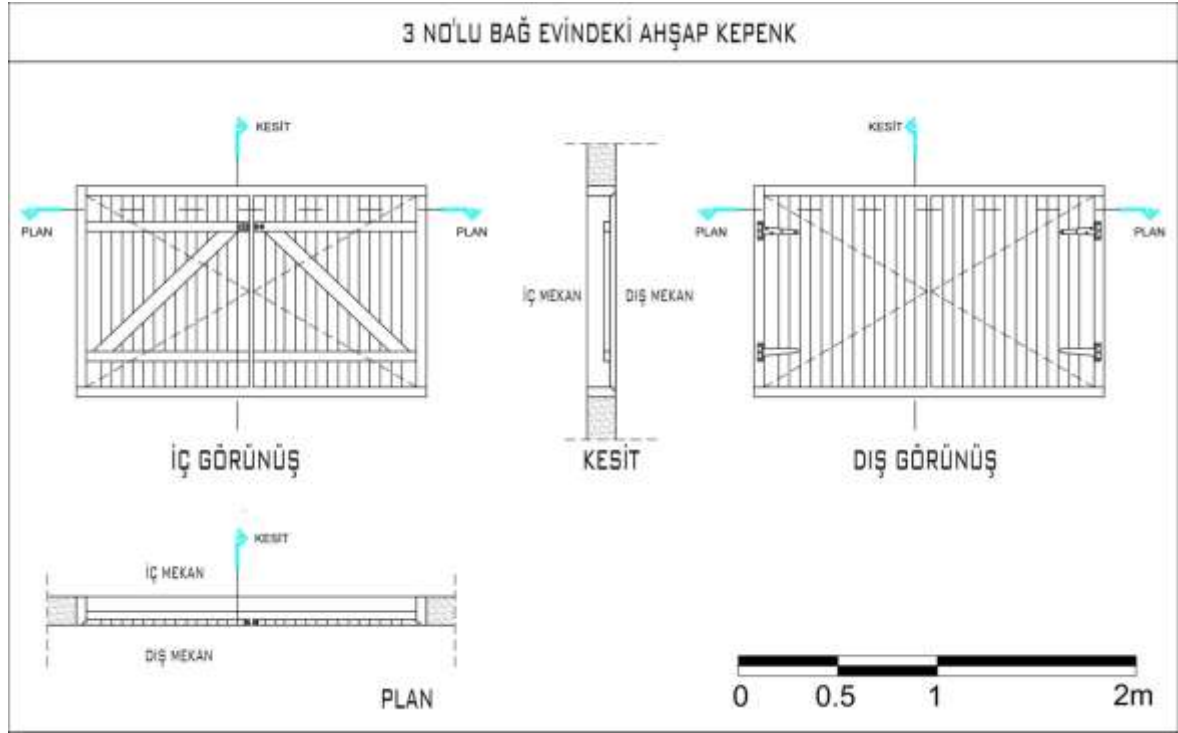

Şekil 5.12. Bağ evlerinde giriş kapısı detayları

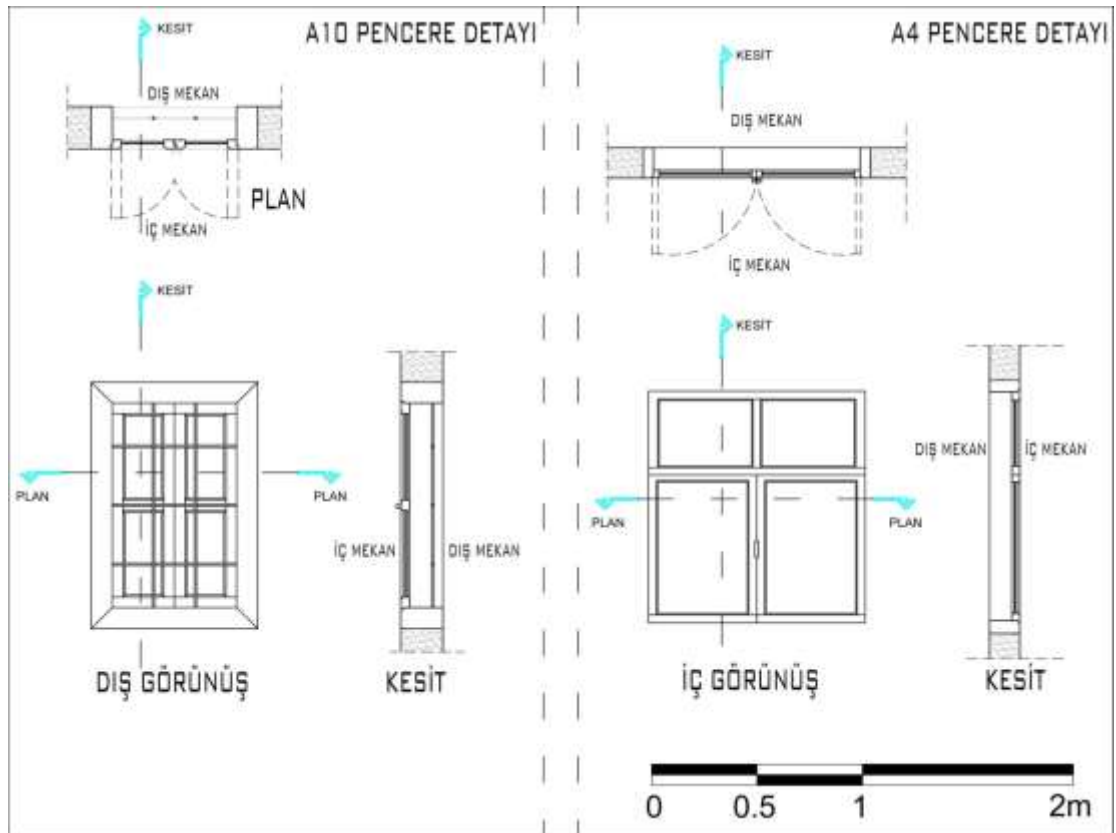

Şekil 5.13. Bağ evi kapılarının süslemelerine göre tipolojisi

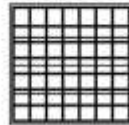
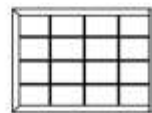
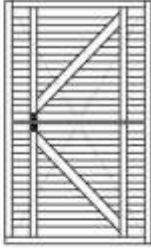
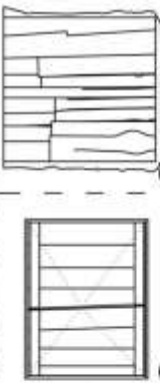
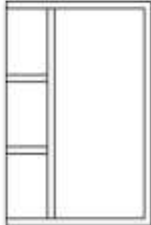
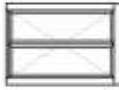
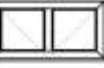
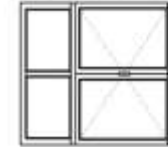
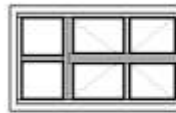
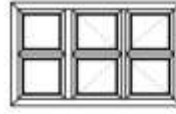
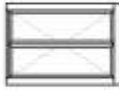
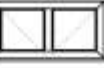
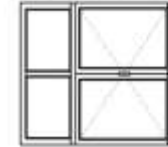
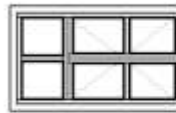
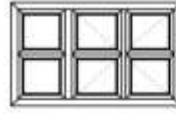
Tokat bağ evlerinde pencerelerin hepsi ahşap malzemeden yapılmıştır. Gümele pencerelerinin tümü ile bazı Alaçık pencerelerinde cam bulunmamaktadır. Camı olmayan pencereler iç mekânı güneş ışığından korumak amacıyla genellikle ahşap kepenklerle örtülmüştür (Bkz. Katalog 1,2,3,7,8,12). Özellikle yığma şeklinde inşa edilmiş zemin katlardan açılan pencere boşluklarında ise ahşap kasa da bulunmamaktadır (Bkz. Katalog 1,6,9-14). Bağ evlerinin kendine özgü bir pencere düzeni yoktur. Pencerelerin oranları kullanıcısının isteklerine bağlı olarak meskenler arası farklılık göstermekte olup bazı pencereler içerden ya da dışardan demir parmaklıklarla korunmaktadır. Gümele meskenlerinde görülen pencereler G, Alaçık meskenlerinde görülen pencereler A ile kodlanmıştır (Şekil 5.16).

Şekil 5.14. 3 numaralı Gümele penceresinin ahşap kepenk detayı

Şekil 5.15. Alaçık meskenlerinde pencere detayları

BAĞ EVLERİNDE PENCERE TİPOLOJİSİ			
DEMİR KORKULUKLU PENCERELER	AHŞAP KEPENKLİ PENCERELER	DİĞER PENCERELER	
 G G G A A A A	 G G G G A A	 G G G A A A A A	 G G G A A A A A

Şekil 5.16. Bağ evlerinde pencere tipolojisi

Alaçıklarda ıslak hacimler (cağlık)

Daha önce de bahsedildiği gibi Tokat bağ evlerinin içinde tuvalet ve gusülhane için ayrı bir mekân bulunmamaktadır. Saha çalışmasında incelenen meskenlerden sadece birinin içinde tuvalet bulunmakla birlikte o da yapıya sonradan eklenmiştir (Bkz. Katalog 17). Mesken sahiplerinden edinilen bilgiye göre tuvaletler meskenden bağımsız olarak bağın içinde uygun bir alana yapılmıştır. Fakat günümüze ulaşan bir örneği kalmadığı için sadece sözlü olarak anlatılmıştır.

Alaçıklarda gusülhane için de ayrı bir mekân oluşturulmamıştır. Fakat aile banyo ihtiyacını yörede “cağ” diye adlandırılan, odanın bir köşesine beton malzemeden yapılmış yaklaşık 1 m²'lik alanlarda karşılamıştır. Cağlığın iki kenarı oda duvarlarına yaslanmış olup diğer kenarlar açıkta ve dikdörtgen ya da kavisli şeklindedir (Resim 5.11,12). Beton suyun rahatlıkla akacağı eğimde yapılıp duvarın dibinden bir gider ile su yapı içinden tahliye edilmiştir (Resim 5.13). Bunun yanı sıra cağlığın tekne şeklinde yapıldığı örnek de görülmektedir. Burada cağlık banyo işlevinin dışına çıkıp çeşitli araç gereçlerin, mutfak eşyalarının yıkandığı bölüm olmaktadır. Bu tür cağlar genellikle iş evlerinde ve balkonlarda yer almaktadır (Resim 5.14-16).

Geleneksel oda biçimiyle benzerlik aranırsa cağlar Türk Evleri'nde dolapların içinde yer alan gusülhanelere benzemektedir. Tek farkları Türk Evi'ndekiler dolaplarla saklanmış olup cağlar oda içinde açıkta bulunmaktadır.

Resim 5.11. Dikdörtgen şeklindeki cağ
(Bkz. Katalog 8)

Resim 5.12. Kavisli şeklindeki cağ
(Bkz. Katalog 3)

Resim 5.13. Çağlının su tahliyesi
(Bkz. Katalog 2)

Resim 5.14. Balkonda yer alan çağ
(Bkz. Katalog 5)

Resim 5.15. İş evinde bulunan çağ
(Bkz. Katalog 8)

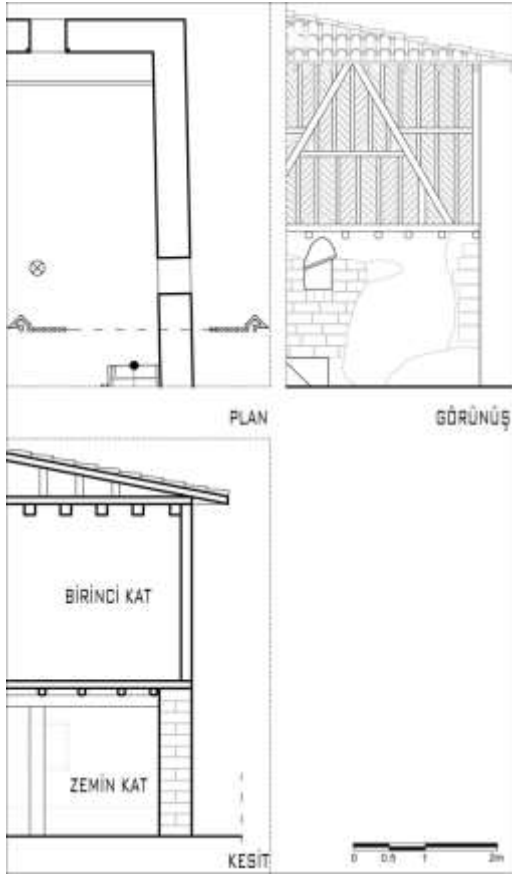

Resim 5.16. Tekne şeklindeki çağ türü
(Bkz. Katalog 6)

5.4. Yapım Tekniği ve Malzeme Analizi

Çalışma sahası içerisinde incelenen bağ evleri genellikle kare ya da kareye yakın dikdörtgen taban oturumunda taş temeller üzerine inşa edilmiştir. Bağ evlerinin tümünde yapı malzemesi bölgede rahatlıkla bulunabilen ahşap malzeme ve toprağın saman ve su ile karıştırılarak kalıplara dökülüp kurutulması ile elde edilen kerpiçtir. Ahşap iskelet ile inşa edilen duvarlarda karkas arası dolgu malzemesi kerpiç olmakla birlikte bazı tek katlı Gümeleler ile iki katlı Gümele ve Alaçıkların zemin katı kerpiç tuğlalarla yığma şeklinde inşa edilmiştir (Bkz. Katalog 1,6,10-17). Zemin katın birden fazla mekândan oluştuğu meskenlerde bölme duvarlar ahşap karkas arası kerpiç dolgudur. Özellikle bahçe duvarı ile birleşerek yola silüetini veren Gümelelerin bazılarında ise zemin katındaki duvarlar moloz taşlarla örülmüştür (Bkz. Katalog 4). Meskenlerin duvarları çamur harçla sıvanmış olup

harcın üzeri çoğunlukla kireç badanalıdır.

Şekil 5.17. Bağ evlerinde duvar detayı

Meskenlerin kat döşemeleri yaklaşık olarak 30 – 40 cm aralıklarla kısa kenara paralel yerleştirilen ahşap kirişlerle yapılmıştır. Tavan kirişleri oda duvarlarını çerçeveye alan ana kirişlerin üzerine bindirilmiştir. Özellikle zemin katların tavan kirişleri mekân içine yerleştirilen dikmeler ile desteklenmiştir. Genellikle zemin ve üst katın tavanları maliyeti düşürmek amacıyla alttan kaplama tahtası ile kapatılmadığı için tavan kirişleri görünmektedir. Bununla birlikte tavan kirişlerinin kaplama tahtası ile kapatıldığı örnekler ile üst katın tavanında çatı arası ile odayı ayıran bir döşeme kirişi olmadan, odanın çatı konstrüksiyonu ile kapatıldığı örnekler de mevcuttur (Resim 5.17-20).

Resim 5.17. Zemin kat döşeme kirişleri

Resim 5.18. Üst kat oda ile çatı arasındaki döşeme kirişleri

Resim 5.19. Üst kattaki odanın çatı konstrüksiyonu ile kapatıldığı Gümele örneği

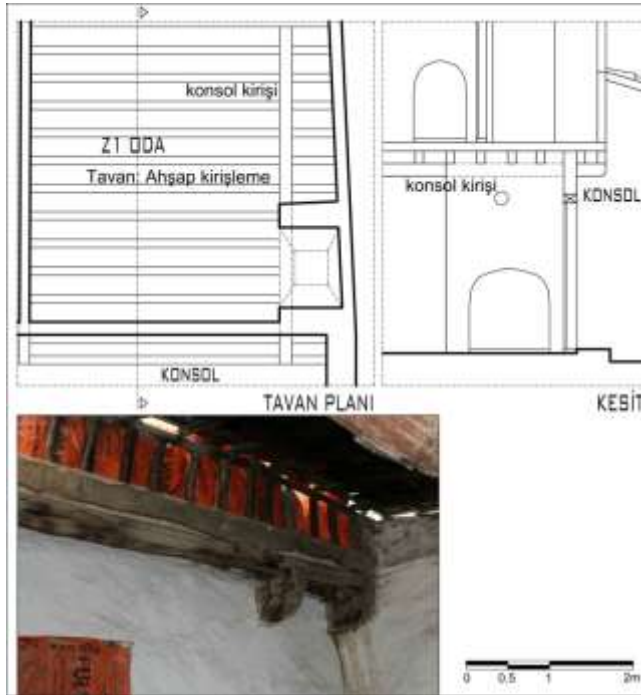

Resim 5.20. Kaplama tahtası ile kapatılan tavan

Meskenlerin bazılarında bulunan konsollar, üst kattaki döşeme kirişinin yapının beden duvarından dışarı taşması ve üzerinin yer döşemesi ile kaplanarak üst kattaki mekâna dâhil edilmesi şeklinde inşa edilmiştir (Bkz. Katalog 2,3,4,5,10,11,15,16,17). Gümeleler yer döşemesinde de çeşitlilik göstermektedir. Zemin katlarda döşemenin çoğunlukla toprak dolgu ya da beton ile kaplandığı görülürken, üst kattaki oda ve balkon zeminleri toprak dolgu ya da ahşap kaplama tahtası ile kaplanmıştır.

Resim 5.21. Akçimen Gümelesi; döşeme kirişleri dışarı çıkan bir konsol (Bkz. Katalog 2)

Şekil 5.18. Alpak ailesi Alaçık meskeni; döşeme kirişleri dışarı çıkan konsol detayı (Bkz. Katalog 17)

Bağ evi çatıları ahşap konstrüksiyon ile inşa edilmiş olup bölgenin iklim özelliklerine bağlı olarak beşik ya da kırma şeklinde eğimli tasarlanmıştır. Çatı strüktürü dışardan tamamen okunabilen üst örtü olarak klasik tip kiremit kullanılmıştır. Nadiren de olsa çatının onarım görmesi sonucu Marsilya tipi kiremitle örtüldüğü örnekler de mevcuttur (Bkz. Katalog 16,17). Genellikle üst katta yer alan balkon ile çatı arasında ayırıcı bir kaplamaya bulunmaması mekânların düşey yönde genişlemesine olanak tanımıştır (Resim 5.22).

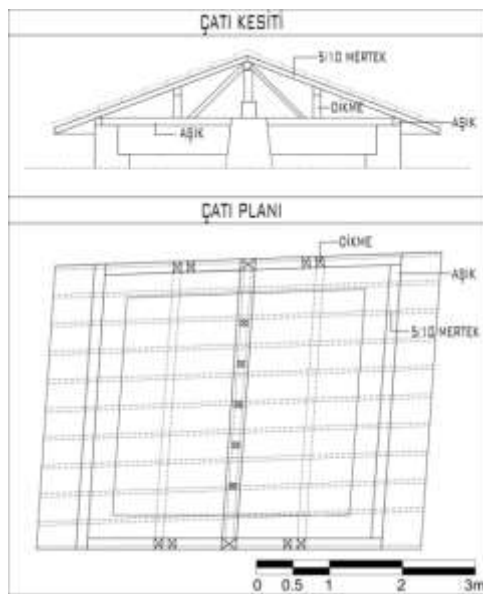
Resim 5.22. Düşey yönde genişlemiş balkon/dış sofa örnekleri

Resim 5.23. Klasik tip kiremit örtüsü

Resim 5.24. Ahşap çatı elemanları

Şekil 5.19. Bağ evlerinde ahşap çatı elemanları

Meskenlerin şeklini bağın konumu, kullanıcısının istek ve ihtiyaçları ile ailenin ekonomik durumu belirlemiştir. Meskenlerin genellikle bağa dönük olması ailenin kendi mahrem alanını oluşturma isteği doğrultusunda şekillenmiştir. Buna bağlı olarak bağ evlerinin zemin katları üst kata kıyasla daha suskun iken üst katlar yarı açık mekânlarıyla dışa dönük olarak tasarlanarak bağ kucaklar niteliktedir.

5.5. Karşılaştırma

Ülkemizde bağcılık faaliyetleri iklim ve yer şekillerinin uygun olduğu her bölgede faaliyet göstermiştir. Buna bağlı olarak her bölgenin yöreye özgü bir bağ kültürü ve bağ yaşam alanı oluşmuştur. Çalışmanın 3. bölümünde Türkiye’de bağcılık kültürü ve bağ evleri akademik çalışmalar üzerinden anlatılmıştır. Bu çalışmalar doğrultusunda, Gümele ve Alaçık diye adlandırılan Tokat bağ evleri ile Türkiye’deki diğer bağ yerleşmelerinin benzerlik ve farklılıkları tespit edilerek değerlendirilmiştir.

Tokat bağ evleri Türkiye’deki diğer bağ yerleşmelerinde görüldüğü gibi genellikle bağlık alanlara dağınık şekilde yerleşmiş olup bağın hâkimiyetini sağlamak için bağa yönelenerek konumlanmıştır. Bağ yerleşmelerindeki bağcılık kültürü ve bağ meskenlerinin farklılaşmasındaki temel etken Türkiye’nin farklı bölgelerinde bulunmalarından kaynaklanmaktadır.

Bağ evleri farklı yörelerde çeşitli isimlerle adlandırılmıştır. Bu isimlerin ortak paydası anlam olarak temelde benzer özellikte yapıları anlatmasıdır. Bu doğrultuda Tokat bağ evleri; Tosya (Gümele) ve Kayseri’de (Alaçık) olduğu gibi “Gümele” ve “Alaçık” diye adlandırılmıştır. Farklı isimlerin yanı sıra yörenin değişen şivesine göre bir ismin birden çok hale dönüştüğü durumlar da görülmektedir (Kayseri’deki Alaçık isminin Tokat’ta Alacuh ya da Nevşehir’de Elevcik şeklini alması gibi).

Genellikle farklı bölgelerdeki bağ yerleşmeleri farklı isimlerle adlandırılırken Tokat bağ evlerinin aynı coğrafyada olmasına rağmen Gümele ve Alaçık diye iki isimle adlandırılması dikkat çekmiştir. Buna sebep olarak Gümele yerleşmelerinin bulunduğu Zile ilçesinin çok eski bir yerleşim olması ve Alaçık meskenlerinin yer aldığı Kazova bölgesine göre tarih boyunca farklı etnik kökenlere sahip olması düşünülmektedir. Ayrıca edinilen bilgilere göre Gümele ve Alaçık meskenlerinin yapım zamanlarındaki farklılaşma

ile Gümele meskenlerinin daha eski zamanlara dayanması da yerleşmelerin farklı isimlerle adlandırılmasına neden olabileceği düşünülmektedir.

Geleneksel yapım teknik ve malzemeleri kullanılarak yapılan yapılar, yakın çevresinden kolaylıkla elde edilecek malzemelerle inşa edilmiştir. Bu yapılarda kullanılan malzemenin farklılaşmasındaki temel neden bölgenin jeolojik yapısı, bitki örtüsü ve iklimidir. Türkiye’deki bağ yerleşmelerinin jeolojik yapısının değişmesi bağ evlerinin yapım malzemesinin farklılaşmasına neden olmuştur.

Türkiye genel olarak bol yağış alan bir ülke olması nedeniyle yapıyı nem ve rutubetten korumak ve yapı ömrünü uzatmak amacıyla bağ evlerinin temel sistemlerinde neme ve rutubete dayanaklı geleneksel malzemeler tercih edilmiştir. Geleneksel malzeme kullanımında, malzemenin yakın çevrede bolca bulunması dikkate alınmıştır. Bu bağlamda Tokat bağ evlerinin temel yapımında taş malzeme kullanılmış olup Türkiye’de farklı malzemeler kullanılarak oluşturulan temel sistemleri bulunmaktadır (Bkz. Tablo 3.14).

Tokat bağ evleri özellikle Karadeniz bölgesindeki diğer bağ evlerinde görüldüğü gibi geleneksel malzemelerden taş, kerpiç ve ahşap kullanılarak inşa edilmişken; İç Anadolu ve Akdeniz gibi bölgelerde volkanik tüf, şist ve bazalt gibi malzemelerle inşa edilen bağ evleri de bulunmaktadır (Bkz. Tablo 3.14).

Türkiye’de görülen farklı iklim tipleri bağ evlerinin çatı şekli ve örtüsü üzerinde de etkili olmuştur. Özellikle çok yağış alan Karadeniz bölgesindeki Tokat bağ evleri ile İç Batı Anadolu ve Akdeniz bölgesindeki bağ evlerinin çatısı, kırma ya da beşik şeklinde eğimli inşa edilmiştir. Bu tarz çatılar ahşap malzeme kullanılarak inşa edilmiş ve çatı örtüsü olarak klasik tip kiremit kullanılmıştır. Buna karşın İç Anadolu yer alan bağ evlerinin çatısının ise düz toprak dam olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo 3.14).

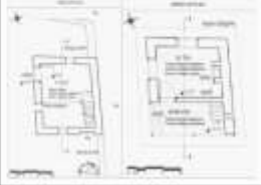
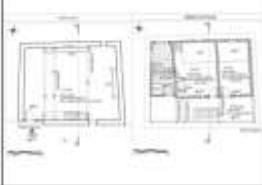
Bölgeler arası bağ evlerinde görülen farklılık bazen aynı il sınırları içerisinde yer alan farklı bağ yerleşmelerinde de görülmektedir. Bu bağlamda Tokat il sınırlarındaki Gümele ve Alaçık diye adlandırılan bağ evlerinde de yapım malzemeleri ortak olmasına rağmen yapı ölçeği ve elemanlarında çeşitli farklılar ortaya çıkmıştır.

Tokat çevresindeki Gümele ve Alaçık meskenlerinin her ikisi de çevrede rahatlıkla

bulunabilen taş, kerpiç ve ahşap malzeme ile inşa edilmiştir. Gümeleler tek ya da iki katlı olabilmesine rağmen Alaçıkların hepsi iki kattan ibarettir. İki meskende meydana gelen farklılıkların temel nedeni ise bağlı bulundukları merkezlere olan mesafeleridir. Zile bağlarındaki meskenler Zile merkeze çok yakın oldukları için Gümele yerleşmeleri Alaçık meskenlerine göre daha küçük ölçekte inşa edilmiştir. Gümele yerleşmelerinde bağ sahipleri şehir merkezi ile bağ arasında kolaylıkla gidip gelebildiği için yapılarını da günlük ihtiyaçlarını karşılayacak oranlarda inşa etmişlerdir. Alaçık meskenlerinde ise durum daha farklıdır. Burada bağlara göçen halkın günlük gelip gidiş yapamaması ve zamanla halkın bağlara kalıcı yerleşmesiyle ikincil mesken olan Alaçıkların birincil mesken halini alması Gümelelere oranla daha büyük ve işlevsel yapıların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Plan bazında sofasız ya da dış sofalı olarak tasarlanmış olan Gümelelerin aksine Alaçıkların hepsi dış sofalı olarak kurgulanmıştır. Ayrıca Gümele ve Alaçık meskenlerinin yapısal farklılıkları sadece yapı oranlarıyla sınırlı kalmamış olup fark mekânsal donatı elemanlarına da yansımıştır. Türkiye'deki bazı gelişmiş tipteki bağ evlerinde gusülhane bulunurken (Bkz. Tablo 3.14), genellikle uzun süreli kalma eyleminin gerçekleşmediği Gümelelerde gusülhane için ayrı bölüm tasarlanmamıştır. Buna rağmen Alaçıklarda aile yıkanma ihtiyacını çağlıklarda karşılamıştır. Gümelelerde iç ortam havalandırması ve gün ışığı için kullanılan camsız pencerelere karşın Alaçıklarda daha gösterişli ve camlı pencereler tercih edilmiştir. Bunun üzerinde Alaçıklarda kalıcı yerleşme başlamasıyla zamanla birincil mesken olması da etkili olmuştur. Ayrıca ahır mekânının Gümelelerde bulunmayıp Alaçık meskenlerinde olmasının nedeni de aynıdır. Yapıda ahır vb. mekânların olup olmaması da petni gibi mekânsal donatı elemanlarının görülmesini de etkilemiştir (Şekil 5.20).

Tüm bu farklılıklara rağmen her iki bölgedeki bağ evleri de arsa üzerindeki konumları, çevresiyle ilişkileri, yapım malzeme ve teknikleri bakımından ortak özelliktedir. Ayrıca iki tip yapıda da özgün oda düzeni, çatı biçimi ve plan şemaları benzerdir. Fakat Alaçık meskenlerinin tümünde zemin katlar kerpiç malzeme ile yığma şeklinde inşa edilmişken Gümelelerde ise özellikle yola silüetini veren cephelerde taş malzemenin kullanılması dikkat çekmiştir.

GÜMELE VE ALAÇIK MESKENLERİNİN KARŞILAŞTIRMASI		
	GÜMELE(G)	ALAÇIK(A)
BÖLGE	Karadeniz	Karadeniz
İL	Tokat	Tokat
KAT SAYISI	Tek ya da 2 kat	2 kat
MEKANSAL KURGU	Zemin:İş evi/Depo Üst kat:Yaşam alanı	Zemin:İş evi/Depo/Ahır Üst kat:Yaşam alanı
PLAN TİPİ	Sofasız/Dış sofalı	Dış sofalı
TEMEL SİSTEMİ	Taş yığma	Taş yığma
TAŞIYICI SİSTEM	Kerpiç yığma/Ahşap karkas+kerpiç dolgu	Kerpiç yığma/Ahşap karkas+kerpiç dolgu
ÇATI VE ÖRTÜSÜ	Ahşap çatı Alaturka kiremit	Ahşap çatı Alaturka kiremit
SIVA MALZEMESİ	Çamur sıva+Kireç badana	Çamur sıva+Kireç badana
ÇIKMA	Var	Var
TUVALET	Var(bağımsız)	Var(bağımsız)
BANYO/CAĞLIK	Yok	Var(cağlık)
AHIR	Yok	Var
PETNİ	Yok	Var
PLANLAR		

Şekil 5.20. Tokat bağ evleri Gümele ve Alaçık meskenlerinin karşılaştırması

6. TOKAT BAĞ EVLERİNİN KORUNMASI YÖNELİK ÖNERİLER

Bu bölümde ilk olarak kırsal mimari mirasın korunmasının gerekliliği üzerine yapılan çalışmalardan bahsedilecek ve akabinde Tokat'taki bağ evlerinin korunmasına yönelik önerilerde bulunulacaktır.

6.1. Kırsal Mimari Mirasın Korunmasına Yönelik Kanun Tüzük ve Yönetmelikler, Korumaya Yönelik Gelişim Süreci

Endüstri Devrimi'nin beraberinde getirdiği sanayileşme ve tarımda makineleşme, kırsal alanlardaki yaşam biçimini doğrudan etkilemiştir. Özellikle tarımda makineleşme ile kırsal alanlarda insan gücüne ihtiyacın azalması, kırsaldan kente göç hareketini hızlandırmıştır. Hızla artan göç hareketi sonucu, kırsal alanlar boşalmaya başlayarak korunamaz hale dönüşmüştür. Kültür mimari mirasımızın somut verileri olan kırsal alanlardaki geleneksel yapılar ile doğal çevresi, terk edilme sebebiyle giderek yok olma sürecine girmiştir. Sürecin getirisi olarak kültür mirasımızın somut verileri olan kırsal mimarinin korunması kavramı 19. yüzyılın sonlarına doğru önem kazanmış olup Avrupa'da çıkarılan yasa ve tavsiyeler ile desteklenmiştir.

1962 yılında UNESCO tarafından düzenlenen Yerleşmelerin ve Doğal Çevre Ortamlarının Kimliğinin ve Çekiciliğinin Korunması Konferansı'ndaki tavsiye kararlarında kırsal alandaki mimarinin çevresiyle birlikte belgelenmesi ve korunması hususunda önerilerde bulunulmuştur.

1964 yılında hazırlanan Venedik Tüzüğü'nün 1. Maddesindeki “*Tarihi anıt kavramı sadece bir mimari eseri içine almaz, bunun yanında belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmeyi de kapsar. Bu kavram yalnız büyük sanat eserlerini değil, ayrıca zamanla kültürel anlam kazanmış daha basit eserleri de kapsar.*” [43] ifadesi ile kırsal mimarinin korunması gereken bir kavram olduğundan söz edilerek anıt eserler kavramına dâhil edilmiştir.

1970'lerden itibaren kırsal mimarinin korunması kavramını konu alan çeşitli uluslararası sempozyumlar düzenlenmiştir.

1960 yıllarında Avrupa kıtasındaki köyden kente göç hareketlerinin artması ile 1973 yılında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi kırsal alanları cazip hale getirmek için kırsal alandaki nüfus azalmasını engellemek, köyden kente göçün engellemesi için yerel gücü artırmak, kırsal alanı canlandırmak için özel önlemler geliştirmek, kırsal bölgeye uygun üretimi artırmak ve kırsal alanları ekonomi ve turizm bölgesi olmaya teşvik etmek gibi çeşitli ilke kararları almıştır [44].

1975 yılındaki Amsterdam Bildirgesi'nde mimarlık mirasının yalnız nitelikli tek bir yapı ve çevresinden ibaret olmadığı aynı zamanda tarihsel ve kültürel özelliği olan tüm kentsel ve kırsal alanları kapsadığı vurgulanarak bir kez daha kırsal mimarinin korunması kavramının üzerinde durulmuştur [45].

1976 yılında Tarihi Alanların Korunması ve Çağdaş Roller Konusunda Tavsiyelerde (UNESCO) kırsal alanların doğal çevreleri ile bütünlüklerinin korunması için alanın sosyal ve ekonomik değişmelerinin dikkatlice incelenmesi gerektiği ifade edilmiştir [46].

1970'lerden itibaren düzenlenen sempozyumlar, 1979 yılında Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi'nin kırsal mimarinin korunması üzerine aldığı tavsiye kararlarında etkili olmuştur. Özellikle 1977 yılında düzenlenen Bölgesel Planlamada Kırsal Mimari, Avrupa Pilot Projeler Programı Sempozyumu [47] bölgesel planlamalarda kırsal mimarinin de gözetilmesi gerektiğinin üzerinde durmuştur.

1979 yılında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından alınan tavsiye kararları ile bir kez daha kırsal mimarinin korunmasının gerekli olduğunun altı çizilerek şehir ve kırsal alan planlamasının eşit derecede önem taşıması gerektiği vurgulanmıştır [48].

1985 yılında kentsel ve kırsal çevreleri geliştirme ve bu şekilde devletlerin sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan katkı sağlayacak çalışmalar yapmayı taahhüt eden Avrupa Mimari Mirasın Korunması Sözleşmesi imzalanmıştır. Özellikle sözleşmenin 10. maddesinde mimari mirasın korunması, kırsal alanlar ve şehirler olarak vurgulanmıştır [46].

1989 yılında alınan Kırsal Mimari Mirasın Korunması ve Değerinin Arttırılması Hakkındaki Tavsiye Kararları ile son yıllarda tehlikeye giren tarımsal üretim ve geleneksel kırsal mimarinin tehdit altında olduğu vurgulanarak devletlerin ilgili politikalarının

oluşturulması tavsiye edilmiştir. Bu doğrultuda mevcut doku mümkün olduğunca korunmalı ve binalar yeniden işlevlendirilerek kullanımının teşvik edilmesi gerekmektedir [49].

1990 yılında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından alınan kırsal alanlarda alt yapı ve ulaşım hakkındaki tavsiye kararları ile kırsal alanlardaki yetersiz alt yapı ve ulaşım problemlerinden kaynaklı nüfusun azalması ve buna bağlı olarak ortaya çıkan yerleşim yerlerinin terk edilip korunamama problemine çözüm olarak kırsal alan ile şehir merkezinin aynı düzeyde altyapı ve ulaşım imkânına sahip olmaları gerektiği vurgulanmıştır [50]. Ayrıca kırsal mimarlık mirası ile onu çevreleyen doğal çevre bir bütün olarak “kültürel peyzaj” kavramı içerisinde değerlendirilmiştir.

1995 yılında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından alınan Çevre Politikaları Kapsamında Bütünleşik Kültürel Çevre Koruması Üzerine Tavsiye kararları ile Kültürel doğal çevre ortamı, doğal çevrenin özel yeryüzü şekilleriyle belirlendiği, insanın ve doğanın etkileriyle oluşmuş, toplumun gelişmesini onun yerleşimlerini ve özgün niteliklerini zaman ve mekân içinde belirli bir bölge olarak tanımlayarak kültürel kimliğe saygı duyan çevre politikalarının oluşturulması vurgulanmıştır [51].

1999 yılında Uluslararası Anıtlar ve Sit Konseyi (ICOMOS) Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü’nde geleneksel kültürün kaybolmaya başlamasının geleneksel yapılarda tehdit oluşturduğu ifade edilmiştir. Buna bağlı olarak geleneksel yapıların korunmasına yönelik çeşitli ilke kararları alınmıştır [52]. Buna göre;

Geleneksel yapının tanımı yapılarak korunmasının geleneksel yapının üstün tutulması, sürekli bakılması ve toplumun da bu görüşe destek olması ile mümkün olacağı belirtilmiştir.

Uzman kişilerce yapılan korumanın somut olmayan mirası da kapsadığı vurgulanarak yapılara eklenen çağdaş ekin onların kimliğine saygı göstermesi gerektiği ifade edilmiştir.

2006 yılında Avrupa’nın Kırsal ve Ada Bölgelerinde Doğal, Mimari ve Kültürel Mirasın Korunması Kararları ile kırsal alanların kültür mirası açısından önemine değinilerek kültürel mirasın içinde yaşadığımız doğal çevreyi kapsadığı ifade edilmiştir. Ayrıca yapı ve doğal çevresinin bir bütün olarak korunması gerektiği vurgulanmıştır [53].

Kırsal mimarinin korunması için yapılan çalışmalar kırsal alanların terk edilerek korunamaz hale dönüşmesi üzerine 1970’li yıllardan itibaren başlamıştır. Yapılan çalışmalar ve alınan kararların amacı; eski fonksiyonel özelliğini yitiren kırsal alanlardaki geleneksel mimari mirasın özgün hali bozulmadan korunarak ömrünü uzatmak ve gelecek nesillere ulaşmasını sağlamaktır.

Terk edilen bir bölgenin korunması ve ömrünün uzun olması mümkün değildir. Bu bağlamda koruma çalışmalarını başlatırken kırsal alandaki göç olaylarını durduracak önlemler alınmalıdır. Buna göre alanın özellikle ekonomik ve sosyal ihtiyaçları gözetilip, kırsal alan problemlerin çözümüne yönelik yeniden işlevlendirilmelidir.

Bu bölümde ise eski fonksiyonel özelliğini kaybeden ve kırsal mimarinin korunması bağlamında incelenen Tokat ilindeki bağ evleri için yeniden işlevlendirilmesi tavsiye edilerek koruma önerileri geliştirilmiştir.

6.2. Tokat Kırsalındaki Bağ Evlerini Koruma Önerileri

Kırsaldan kente göç hareketinin temel sebebi ekonomik faktörler olsa da gelişen teknoloji ile beraber zamanla kullanıcı isteklerine cevap veremeyen meskenler de köyden kente göçün tetikleyicisi olmuştur. Özellikle yeni neslin konfor anlayışındaki faktörleri karşılayamayan kırsal alanlardaki meskenler, aile büyüklerinin hayatta olmamasının da etkisi ile köhnemeye terk edilmiştir. Kültür mimari mirasımızın somut örneklerini oluşturan geleneksel yapı malzeme ve teknikleriyle inşa edilen kırsal alanlardaki meskenler ile doğal çevrelerini korumak amacıyla yapılan çalışmalardan bahsedilmiştir (Bkz. sayfa 223-226). Bu bağlamda ülkemizde de Cumalıkızık, Şirince Köyü örneklerinde olduğu gibi kültür mimari mirasımızın önemli örneklerini oluşturan kırsal alanları turizmle destekleyerek koruma çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Cumalıkızık Köyü özgün kırsal mimari yapısı ile kırsal turizmin başarılı bir örneğini temsil etmektedir. Cumalıkızık özgün kimliğini koruması sebebiyle tatilcilerin alternatif uğrak alanlarından biri olmuştur. Özellikle doğa ile iç içe olabilecek dinlenme yerlerini tercih edenlerin sıklıkla uğrayacakları yerleşim alanına dönüşmüştür. Gelişen turizme bağlı olarak bölgedeki birçok mesken konaklama yapısı olarak yeniden işlevlendirilmiştir.

Böylelikle hem yapıların ömrü uzamış hem de bölge tatil turizmi için uygun hale dönüştürülmüştür.

Temel geçim kaynağı bahçe tarımı olan Cumalıkızık'ta yetiştirilen doğal ürünler de bölge ekonomisi ve turizme önemli katkı sağlamıştır. Özgün mimari kimliği ile tatilcilerin uğrak alanı olmasını değerlendiren köy halkı organik ürünlerinin tanıtımını yaparak farklı kollardan gelir sağlamıştır.

Özgün mimari kimliğini koruyarak turizme katkı sağlayan bir diğer kırsal mimari örneği ise İzmir'in Şirince Köyü'dür. Doğa ile iç içe sakin zaman geçirmek isteyen tatilcilerin uğrak alanı olan geleneksel Şirince evleri de Cumalıkızık örneğinde olduğu gibi genellikle konaklama yapısı işlevini almıştır.

Şirince'nin geçim kaynaklarından olan zeytincilik, bağcılık ve şarapçılık da bölgenin kırsal turizmine önemli katkı sağlamıştır. Özellikle bağlardan elde edilen üzümünden şarap yapımı ile bölge ün kazanarak, bağbozumu zamanı gelince yapılan festivallerle çok sayıda yerli ve yabancı turiste ev sahipliği yapmaktadır. Ayrıca yöreye özgü doğal ürünler de ekolojik ürün meraklılarını çekerek bölge ekonomisine katkıda bulunmaktadır. Kısacası bölge halkı elindeki tüm kaynakları değerlendirerek kırsal mimarisiyle turizm bölgesine dönüşen alana katkı sağlamıştır. Şirince bu bağlamda, kırsal mimari dokunun sürdürülebilirliği açısından önemli bir örneği teşkil etmektedir.

Tezin konusu oluşturan, geleneksel yapım teknikleri ve malzemeleri kullanılarak inşa edilmiş Tokat bağ evleri de kırsal mimari mirasımızın somut örneklerini oluşturmaktadır. 1900'lü yıllarda ekonomik amaçlar doğrultusunda bağın işini yapmak ve bağdan yararlanmak amacıyla inşa edilmiş olan Tokat bağ evlerinin çoğu yıkılmış olup günümüze ulaşamamıştır. Günümüzde ayakta kalan az sayıdaki Tokat bağ evleri ise günümüzün konfor anlayışını karşılamaması üzerine terk edilmiştir. Terk edilen bağ evlerinin bir kısmı yıkılmaya yüz tutmuş, bir kısmı ise aynı parsel üzerine sonradan inşa edilen evin deposu olarak kullanılmaktadır. Depo olarak kullanılan bağ evleri de bakımsızlıktan köhnemeye terk edilmiştir.

Bu çalışma ile kültür mimari mirasımızın somut ürünleri olan az sayıda örneği kalmış Tokat bağ evlerinin belgelenmesi sağlanarak gelecek nesillere ulaşabilmesi üzerine ilk

adımı atılmıştır. Fakat saha çalışmaları sırasında halkın tescil ve koruma işlemlerine karşı olumsuz tavrı ile özgün bağ evlerini yıkıp yerine günümüz konfor anlayışına uygun yapı yapma düşüncesi az sayıda örneği kalmış bu bağ evlerinin zamanla yok olacağını işaret etmektedir.

Tokat bağ evlerinin korunmasına yönelik atılacak adımlardan ilki sahiplerinin tescil ve koruma uygulamalarına karşı olumsuz tavırlarını yok etmek olmalıdır. Bu bağlamda bağ evleri sahipleri için mimari kültür mirasımızın korunması yönelik bilinçlendirme çalışmaları yapılmalı ve halkın koruma çalışmaları üzerindeki olumsuz tavırları yıkılmalıdır.

Tokat kırsalındaki bağ evlerinin korunması için Cumalıkızık ve Şirince Köyü örneklerinde de olduğu gibi bölgenin ekonomik açıdan kalkındırılması gerekmektedir. Cumalıkızık ve Şirince gibi özgün mimari kimliğini koruyan Tokat bağ evlerinin de turizm potansiyeli yüksektir. Tokat'ın tarihi dokusu yanında şehrin gürültüsünden uzakta zaman geçirmek isteyen tatilciler için bağ yerleşmeleri alternatif tatil bölgeleri haline dönüştürülebilir.

Tokat ilinin geçmiş dönemlerinden beri varlığını sürdüren bağcılık faaliyetleri günümüzde önemi korumakla birlikte Tokat Valiliği ve Belediyesi de yörenin bağcılık faaliyetleri için destek vermekte ve çeşitli tanıtım programları gerçekleştirmektedir.

Bağcılık faaliyetleri doğrultusunda inşa edilen Tokat bağ yerleşmelerinde çok miktarda üzüm yetişmektedir. Yetiştirilen üzümlerin bir kısmı özellikle “Zile Pekmezi” ismiyle ün yapan pekmeze dönüştürülmesine rağmen hala büyük çoğunluğu sofralık olarak tüketilmektedir. Pekmez üretimi konusunda yeterli üretim ve pazarlama imkânına sahip olmayan Tokat halkı için bağ yerleşmelerinde festivaller düzenlenerek yöreye özgü Tokat pekmezinin tanıtımı yapıp bölgenin pazar haline gelmesi ve turist çekilmesi sağlanacağı düşünülmektedir.

Ayrıca Tokat bağlarında yetiştirilen ve beyaz şarap yapımında kullanılan Narince üzümünün üretimi artırarak bölgenin şarapçılıkta ün yapması sağlanabilir. Böylece zamanla eski önemini yitiren bağcılık faaliyetleri canlandırılarak bölgenin ekonomisi güçlendirilecektir.

Tokat bağ yerleşmelerindeki bağ evleri ise ün yapan şaraplar için şarap tadım mekânları işlevini üstlenebilir. Şarapçılık ile ekonomisi canlanan bağ yerleşmelerinde geleneksel bağ evlerinin de yeniden işlevlendirilerek kullanıma açılması bölgenin kalkınmasına katkı sağlayacaktır.

Tokat bağ evlerinin özgün kimliğinin şarap tadım mekânlarına dönüşmesi tatilciler için alternatif tatil bölgeleri haline dönüşecektir. Böylece az sayıda örneği kalan Tokat bağ evlerinin aslına en uygun biçimde korunması sağlanacak ve kullanıma açılarak meskenlerin ömrünün uzatılması hedeflenecektir.

Üzümün yanı sıra çok sayıda meyve ve sebzenin yetiştirildiği Tokat bağ yerleşmelerindeki halk, organik ürünlerinin tanıtımını yaparak farklı kollardan gelir sağlayabilecektir. Bu şekilde hem zamanla eski önemi yitiren bağcılık ve bahçecilik faaliyetleri desteklenecek hem de kültür mimari mirasımızın somut örneklerinde Tokat bağ yerleşmeleri tekrar canlanacaktır.

7. SONUÇ

Kültür ve kültürün belirleyicileri insanlık tarihinin ve medeniyetlerin en önemli basamaklarından birini oluşturmaktadır. Geçmişe yönelik fiziki ve sosyal verileri bir bütün halinde barındıran kültür bileşenlerinden en önemlilerinden biri de yerleşimler ve yerleşimleri oluşturan anıtsal ve sivil mimarlık öğeleridir. Bu öğeler medeniyetlere dair en önemli verileri içerdikleri gibi, gelenek ve gelecek arasındaki köprü vazifesini de üstlenmişlerdir. Geçmiş ve geleceğin birleştiricisi, bütünleyicisi konumunda bulunan bu varlıklar arasında bağcılık kültürü ve bu kültürün bileşenleri olan yerleşimler ile bu yerleşimleri meydana getiren meskenler önemli bir yere sahiptirler.

Ülkemiz farklı iklim özelliklerinin aynı anda görülebildiği nadir yerleşim alanlarından biridir. Bu sebeple her mevsimin yaşandığı ve her iklime yönelik tarım bitkisinin üretildiği verimli arazileri mevcuttur. Üzüm bitkisi de pek çok rakım, iklim ve atmosfer özelliklerinde, farklı topraklarda ve su olanakları ile oldukça fazla ve farklı tür halinde ülkemizde geçmişten beri üretilmektedir. Bu üretimin getirisi ise, ekonomik bir ürün olan üzümün kendi kültürünü yaratması bağlamında bağcılık kültürü ve yerleşimleri olmuştur. Bu yerleşimler, bahar aylarından başlamak üzere göçülen, sosyal ve fiziki mekânları ile sıcak mevsimin geçirildiği, ikincil konutlar haline gelmiştir. Bağcılık ekseninde şekillenen bir yaşantının izlerini bünyesinde barındıran, yaz mevsimi için tasarlanan konutlar da kendi özelinde farklı bir tipoloji oluşturmuş, diğer yapılardan ayrılmıştır. Tokat ili sınırları içerisindeki Gümele ve Alaçık diye adlandırılan bağ yerleşmeleri de bu bağlamda ikincil mesken yapı grubunda incelenmiştir.

Tokat kırsalında yer alan günümüze ulaşmış Gümele ve Alaçık diye adlandırılan bağ evlerinin yapım tarihleri tam olarak bilinmemekle birlikte sahiplerinden edinilen sözlü bilgilere göre 1900'lü yıllara dayandığı düşünülmektedir. Tokat kırsalında inşa edilen bağ evleri; bölgenin sosyokültürel değerlerini, topografik ve iklimsel özelliklerini yansıtmış olup ekonomik kaygıları doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda bölgedeki bağ evleri, yöreye özgü nitelikleri ile kırsal mimarinin somut örneklerini oluşturmaktadır.

Tokat kırsalındaki Gümele ve Alaçık diye adlandırılan bağ evlerinin belgelenmesini konu alan bu tez çalışmasında, Zile ilçesi ve Kazova bölgesi olmak üzere iki farklı çalışma alanı bulunmaktadır. Yapılan saha çalışmaları sonucunda tespit edilen toplam 17 adet bağ evinin

rölövesi alınarak dijital ortamda her biri için tek yapı ölçeğinde kataloglar hazırlanmıştır. Çalışmalar doğrultusunda tespit edilen meskenlerinin sokak – bağ - mesken ilişkisi, plan özellikleri, mekânsal elemanları ile yapım teknikleri ve malzeme analizleri sonucunda literatür çalışmaları üzerinden Türkiye’deki diğer bağ evleri ile karşılaştırma çalışması yapılarak benzerlik ve farklılıkları değerlendirilmiştir.

Yapılan değerlendirmeler sonucunda dağınık yerleşmeler olan bağ alanlarında evler bağa yönelik konumlanarak bağa hâkim olma eğilimi göstermektedir. Bu şekilde aile hem kendi mahrem alanını oluşturmuş hem de olası tehditlere karşı bağın güvenliğini sağlamıştır.

Yapım teknikleri ve kullanılan malzemeleri aynı olmasına karşın Gümele ve Alaçık diye adlandırılan bağ evleri kalıcı yerleşmelerine uzaklıklarının farklı olması nedeniyle yapı büyüklükleri, kat sayıları, mekânsal donatı elemanları gibi yönlerden farklılaşmışlardır. Kalıcı yerleşmelerine daha yakın olan Gümele meskenleri daha küçük ölçekte, günübirlik ihtiyacı karşılayacak nitelikte tasarlanmışken daha uzaktaki Alaçık meskenleri yılın belirli aylarının geçirilebileceği niteliktedir. Gümele meskenlerinin tek ya da iki katlı, sofasız ya da dış sofalı örnekleri görülürken Alaçık meskenlerinin hepsi iki katlı ve dış sofalı plan tipindedir. Bağ yerleşmelerinde tuvaletler meskenden bağımsız bağın uygun bir bölümünde oluşturulurken banyo için ayrı bir mekân tasarlanmamıştır. Buna karşın kalma eyleminin gerçekleştiği Alaçıklarda Gümele meskenlerinde görülmeyen banyo işlevini üstlenen mekânsal donatı elemanları bulunmaktadır. Alaçıkların kalıcı yerleşmelere uzakta olması sebebiyle Gümele meskenlerinden ayrıldığı bir diğer konu ise ahır mekânlarıdır. Alaçıklara göç sırasında hayvanlarını da yanlarında getiren köylü meskenlerinin zemin katında ya da meskene bitişik ahırlar inşa etmiştir. Ahırların içinde yer alan yemlikler de Gümele meskenlerinde görülmeyen diğer bir donatı elemanıdır.

Gümele ve Alaçık diye adlandırılan bağ evleri ekonomik amaçlar doğrultusunda ortaya çıkmasına rağmen zamanla temel işlevini kaybederek farklı fonksiyonlar üstlenmiştir. Özellikle Gümele meskenleri Zile halkının hafta sonu için sayfiyelik amaçla kullanılan uğrak yerleri haline dönüşmüştür. Alaçık meskenleri ise bağlı bulunduğu köyün zamanla belediyelik olmasından kaynaklı kalıcı yerleşimlere dönüşerek birincil mesken halini almıştır.

Zamanla kullanıcı isteklerine cevap veremez hale gelen meskenler günümüzde üretim

öncelikleri yeni neslin amaç ve anlayışı ile konfor koşullarında meydana gelen değişimler, köyden kente göçün de tetikleyicisi olup kullanımdan kalkmaya ve unutulmaya başlamış; zaman içinde varislerin ilgilenmemesi ile de köhnemeye terk edilmiştir. Ayrıca terk edilen bu meskenler zaman içerisinde ya yıkılmış ya da hemen yanına inşa edilen betonarme yapının deposu olarak kullanılmaktadır.

Bağ kültürünü ve kültürün verilerini barındıran yapılar hakkında yapılan çalışmalar ise oldukça kısıtlı kalmış, bu yapıların yok olmalarından önce belgelenecek gelecek nesle aktarımları konusunda yeterli olmamıştır. Bu sebeple, en azından belgeleme konusunda gerekli ilginin ve çabanın gösterimi sağlanmalı ve bir sonraki aşama olan bağ evlerinin korunmasına yönelik gerekli adımlar atılmalıdır.

Bu bağlamda ilk olarak, saha çalışmalarında karşılaşılan, halkın koruma ve tescil işlemlerine yönelik olumsuz tutumlarını yıkmak amacıyla koruma ve sürdürülebilirlik üzerinde bilinçlendirme çalışmaları yapılmalı ve bağ evlerinin aslına uygun olarak yenilenmesini sağlayacak adımlar atılmalıdır.

Geçmişin somut izlerini taşıyan “Gümele” ve “Alaçık” diye adlandırılan bu bağ evlerinin gelecek nesillere aktarılabilmesi için; yöre halkının ekonomik durumu düşünülerek bölgeye maddi açıdan yarar sağlayacak projeler tasarlanması gerektiği düşünülmektedir. Bu projeler ile hem bölgedeki organik tarım ürünlerinin kalkındırılıp dünya piyasasında tanıtılırken hem de özellikle son yıllarda çokça tercih edilen doğa ile iç içe yeni tatil mekânları oluşturularak yerel turizme katkı sağlaması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Açıkel, A. (2012). Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, 41, 219-223.
2. Gökbilgin, M. T. (1979). 'Tokat' Maddesi. İstanbul: İslam Ansiklopedisi Milli Eğitim Bakanlığı, 12 (1), 400-412.
3. İnternet: Coğrafya Haritaları Sayfası, (2020). URL: http://cografyaharita.com/turkiye_mulki_idare_haritalari5.html. Son Erişim Tarihi: 06.05.2020.
4. Yavi, E. (1986). *Tokat (Komana)*. Güzel Sanatlar Matbaası, 132-133.
5. Anonim. (1973). *Tokat İl Yıllığı*. Ankara: Tokat Valiliği, 297-298.
6. İnternet: Tc. Tokat Valiliği Resmi İnternet Sayfası, (2020). URL: <http://www.tokat.gov.tr/tokatta-tarim-toprak-ve-turizm>. Son Erişim Tarihi: 06.05.2020.
7. İnternet: Coğrafya Dünyası, (2020). URL: <http://www.cografya.gen.tr/tr/tokat/ekonomi.html>. Son Erişim Tarihi: 07.05.2020.
8. Anonim. (2019). *Tokat İli 2018 Yılı Çevre Durum Raporu (Revize)*. T.C. Tokat Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 1-36.
9. Cinlioğlu, H. T. (2019). *Osmanlılar Zamanında Tokat (Kısım 3)*. Tokat: Tokat Belediyesi Kültür Yayını, 267-272.
10. İnternet: Türkiye İstatistik Kurumu Web Sitesi, (2019). URL: <http://www.resmiistatistik.gov.tr/detail/subject/nufus-ve-demografi-istatistikleri/>. Son Erişim Tarihi: 05.06.2020.
11. İşbirli, M. (1987). *XVII. Asır Ortalarında Tokat Şehri*. Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu, Ankara, 57.
12. Turan, O. (1996). *Selçuklular Zamanında Türkiye*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 112-136.
13. Eravşar, O. (2004). *Tokat Tarihi Su Yapıları*. Konya: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 5-8.
14. İnternet: Türkiye Cumhuriyeti Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Resmi İnternet Sayfası, (2020). URL: <https://tokat.csb.gov.tr/tarihi-kronolojisi-i-1209>. Son Erişim Tarihi: 10.06.2020.
15. Cinlioğlu, H. T. (2019). *Osmanlılar Zamanında Tokat (Kısım 4)*. Tokat: Tokat Belediyesi Kültür Yayını, 305.
16. Sadaklıoğlu, H. ve Döven, M. S. (2012). Marka Kent Yolunda İlk Adım (Sonuç Raporu). Tokat, 86.

17. Ramsay, W. M. (1960). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 212-364.
18. Erdem, S. (1987). *Tokat Kelimesi Üzerine Düşünceler*. Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu, Ankara, 11-16.
19. Çelebi, E. (1984). *Seyahatname (Tam Metin)*. İstanbul: Tasvir Matbaası, Cilt 5, 33-46.
20. Aktüre, S. (1978). *19. Yüzyıl Sonunda Anadolu Kenti Mekansal Yapı Çözümlemesi*. Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basım İşliği, 143-186.
21. Aksulu, I. ve Kuntay, O. (2013). *Kimlikli Kent Tokat*. Ankara: Hazar Reklam San. Tic. Ve Ltd. Şti., 6-41.
22. Gabriel, A. (1934). *Monuments Turcs d'Anatolie (I)*. Paris: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 83.
23. Kuntay, C. (1982). *Tokat Kentinin Tarihsel Gelişmesi ve İmar Planı Çalışmalarına Yardımcı Bir Araştırma*. KTÜ-İnşaat Mimarlık Fakültesi Kent ve Bölge Araştırmaları Enstitüsü, Trabzon.
24. İnternet: Google Earth Resmi İnternet Sayfası, (2020). URL:<https://earth.google.com/web/search/Tokat,+Tokat+Merkez%2fTokat,+T%c3%bcrkiye/@40.31563103,36.55204066,630.15807025a,14344.87360782d,35y,0h,0t,0r/data=CigiJgokCUbxxjklK0RAEWcFMPZYJkRAGQ7d7MEO-UFAIYrZo--y60FA>. Son Erişim Tarihi: 17.06.2020.
25. Doğanay, H. (1994). *Türkiye Beşeri Coğrafyası*. Ankara: Gazi Büro Kitapevi, 264-312.
26. İmamoğlu, V. (2001). *Kayseri Bağ Evleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 13-120.
27. Kadioğlu, Y. (2010). Türkiye’de Fonksiyonel Özelliğini Kaybetmiş Geçici Yerleşmelere Bir Örnek: Tavas Bağ Evleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 0 (21), 98-114.
28. Acungil, Y. (2018). *Tokat Bir Bağ İçinde Tokat Bağ Evleri ve Bağ Kültürü*. Ankara: Taşhan Kitap Yayınları, 18-21.
29. Girgin, M. (1991). Alaşehir Çayı Vadisinde Bağ Evleri. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (2), 141-161.
30. İbret, B. Ü. (2003). Tosya Şehri Yakın Çevresinde Gümele Yerleşmeleri. *Türk Coğrafya Dergisi*, 0 (41), 1-22.
31. Demiray, K. (1990). *Temel Türkçe Sözlük*. İstanbul: İnkılap Kitap Evi, 335.
32. Gökgöz, G. ve Bölükbaşı Ertürk, A. (2019). Kastamonu Kırsalında Geleneksel Konut Örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12 (67), 466.
33. Özdemir, Ü., Güner, İ. ve Kopar, İ. (2011). Safranbolu Platosunda Geçici Kır Yerleşmeleri. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 7 (7), 135-142.

34. Özav, L. (1995). Eski Gediz Kasabası Çevresinde Güme Yerleşmeleri. *Türk Coğrafya Dergisi*, 0 (30), 173-187.
35. Meydan, A. ve Güngör, Ş. (2015). Sebil'de (Mersin) Bağ Evi Kültürü. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 0 (38), 239-261.
36. Kavas, K. (2011). Alanya-İncirkırı Geleneksel Kırsal Mimarisinde Doğa-Kültür İlişkisi. *Journal Of World Of Turks*, 3 (1), 271-289.
37. Yılmaz, O. (2003). Eğirdir Gölü Güneyinde Fonksiyon Değiştiren Yerleşmelere Bir Örnek: Kelifler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4 (6), 106-119.
38. İncesakal, M. (1996). Orta Anadolu Bölgesi Bağ Evlerinin Tasarım ve Yapım İlkeleri. Yayımlanmamış Doktora Tezi, *Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Konya.
39. İnternet: Zile Ticaret Borsası Resmi İnternet Sayfası, (2021). URL:<https://www.ziletb.org.tr/%C4%B0%C3%A7emiz/Do%C4%9FalG%C3%BCzellikler/tabid/7506/Default.aspx>. Son Erişim Tarihi: 22.03.2021.
40. İnternet: Türk Dil Kurumu, (2020). URL: <https://kelimeler.gen.tr/alacik-nedir-ne-demek-9836>. Son Erişim Tarihi: 07.09.2020.
41. İnternet: Coğrafya Haritaları Sayfası, (2020). URL: <https://www.google.com/search?q=tokaz+zile+haritas>. Son Erişim Tarihi: 06.10.2020.
42. İnternet: Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Parsel Sorgulama Uygulaması, (2020). URL: <https://parselsorgu.tkgm.gov.tr>. Son Erişim Tarihi: 07.09.2020.
43. İnternet: Venedik Tüzüğü, (1964). URL: http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0243603001536681730.pdf. Son Erişim Tarihi: 14.05.2021.
44. İnternet: Köy ve Kent Arasındaki Dengede Kırsal Canlandırma Politikalarına İlişkin İlke Kararları, (1973). URL: <https://kumid.net/euproject/admin/userfiles/dokumanlar/Resolution-on-rural-revival-policies-in-the-balance-between-town-and-country.pdf>. Son Erişim Tarihi: 14.05.2021.
45. İnternet: Amsterdam Bildirgesi, (1975). URL: [http://www.alanbaskanligi.gov.tr/evrak/turkce/1973-Avrupa-Konseyi-Karar%C4%B1-\(73\)-3.pdf](http://www.alanbaskanligi.gov.tr/evrak/turkce/1973-Avrupa-Konseyi-Karar%C4%B1-(73)-3.pdf). Son Erişim Tarihi: 17.05.2021.
46. İnternet: Ulusal Kültürel Miras Koruma Mevzuatı İnternet Sayfası, (2021). URL: <http://www.alanbaskanligi.gov.tr/ulusal.html>. Son Erişim Tarihi: 17.05.2021.
47. İnternet: Granada Talebi: Bölgesel Planlamada Kırsal Mimari, Avrupa Pilot Projeler Programı Sempozyumu No:5, (1977). URL: <http://kumid.net/euproject/admin/userfiles/dokumanlar/K-Granada-Talebi,-COE,1977.pdf>. Son Erişim Tarihi: 17.05.2021.

48. İnternet: Ulusal Kültürel Miras Koruma Mevzuatı İnternet Sayfası, (2021). URL: <http://www.alanbaskanligi.gov.tr/evrak/turkce/1979-Avrupa-Konseyi-Tavsiye-Karar%C4%B1-881.pdf>. Son Erişim Tarihi: 17.05.2021.
49. İnternet: Ulusal Kültürel Miras Koruma Mevzuatı İnternet Sayfası, (2021). URL: <http://www.alanbaskanligi.gov.tr/evrak/turkce/1989-Avrupa-Konseyi-Tavsiye-Karar%C4%B1-89-6.pdf>. Son Erişim Tarihi: 17.05.2021.
50. İnternet: Of the Committee of Ministers to Member States on Services and Infrastructures in Rural Areas, (1990). URL: <https://rm.coe.int/native/09000016804e4724>. Son Erişim Tarihi: 17.05.2021.
51. İnternet: Of the Committee of Ministers to Member States on the Integrated Conservation of Cultural Landscape Areas as Part of Landscape Policies, (1995). URL: https://www.culturante.gov.pt/wp-content/uploads/2020/07/1995-recomendacao_relativa_a_conservacao_dos_sitios_culturais_integrada_nas_politicas_de_paisagem-conselho_da_europa.pdf?x69634. Son Erişim Tarihi: 17.05.2021.
52. İnternet: Ulusal Kültürel Miras Koruma Mevzuatı İnternet Sayfası, (2021). URL: <http://alanbaskanligi.bursa.bel.tr/geleneksel-mimari-miras-tuzugu/>. Son Erişim Tarihi: 17.05.2021.
53. İnternet: European Parliament Web Sayfası, (2021). URL: <https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?reference=A6-20060260&type=REPORT&language=EN&redirect>. Son Erişim Tarihi: 17.05.2021.

GAZİ GELECEKTİR..